

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Τμήμα Γεωγραφίας

**Οικονομικές και Κοινωνικές Ανισότητες στις περιφέρειες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης: 2000-2001**

Πτυχιακή εργασία του Ευθυμίου Μιχαήλ

Αθήνα , Σεπτέμβριος 2004

ΠΤΥ
ΕΥΘ

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
Τμήμα Γεωγραφίας

Περιεχόμενα

ΛΙΣΤΑ ΜΕ ΠΡΟΛΟΓΕΣ
ΛΙΣΤΑ ΜΕ ΚΑΡΤΕΣ
ΛΙΣΤΑ ΜΕ ΣΧΗΜΑΤΑ

Πρόλογος	4
Παράρτημα	7
Διεύθυνση	8

Κεφάλαιο 1 - ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
-----------------------	---

Κεφάλαιο 2 - ΘΕΩΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ	11
---	----

Οικονομικές και Κοινωνικές Ανισότητες στις περιφέρειες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης: 2000-2001

2.1 Οικονομική	11
2.1.1 Εισαγωγή	12
2.1.2 Adam Smith	13
2.1.3 Άλβιν Γιανγκ	14

2.2 Οι Νέοι Κλαστικοί	16
2.2.1 Μία κλασική προσέγγιση	16
2.2.2 Σχολές	18

Πτυχιακή εργασία του Ευθυμίου Μιχαήλ

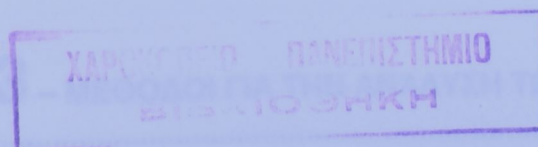
2.3 Θεωρίες Σύγκρισης	20
2.4 Νέα Θεωρήματα	26

Σκορδίλη Σοφία, Λέκτορας

2.5 Σύγκριση των	28
2.5.1 Εισαγωγή	28
2.5.2 Σύγκριση των περιφερειών της Ευρώπης	29
2.5.3 Σύγκριση των περιφερειών της Ευρώπης	30

Τραγάκη Αλεξάνδρα, Λέκτορας

2.6 Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση των ανισοτήτων	31
2.6.1 Εισαγωγή	31
2.6.2 Προγράμματα που υλοποιούνται στην Ελλάδα	32
2.6.3 Προγράμματα που υλοποιούνται στην Ελλάδα	34
2.6.4 Προγράμματα που υλοποιούνται στην Ελλάδα	34

Αθήνα , Σεπτέμβριος 2004

Περιεχόμενα

ΛΙΣΤΑ ΜΕ ΠΙΝΑΚΕΣ	3
ΛΙΣΤΑ ΜΕ ΧΑΡΤΕΣ	4
ΛΙΣΤΑ ΜΕ ΣΧΗΜΑΤΑ	5

Πρόλογος.....	6
Περίληψη	7
Abstract.....	8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΕΙΣΑΓΩΓΗ..... 9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΘΕΩΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ..... 11

2.1 Οι Κλασσικοί	11
2.1.1 Εισαγωγή	11
2.1.2. Adam Smith.....	12
2.1.3. Άλλοι συγγραφείς.....	14
2.2. Οι Νεο-κλασσικοί	16
2.2.1. Μία εισαγωγική προσέγγιση	16
2.2.2. 3 βασικές προτάσεις για την ανάπτυξη.....	18
2.3. Θεωρίες Ενδογενούς Ανάπτυξης	23
2.4. Νέα Οικονομική Γεωγραφία	25
2.5. Χωρικές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τις Η.Π.Α.....	28
2.5.1. Εισαγωγή	28
2.5.2. Ενοποιημένες οικονομικά περιοχές: Ε.Ε. και Η.Π.Α.	28
2.5.3. Βέλτιστες Περιοχές Συναλλάγματος: ίσως η αιτία των ανισοτήτων	29
2.6. Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση των ανισοτήτων	31
2.6.1. Εισαγωγή	31
2.6.2. Περιφέρειες που ανήκουν στον Στόχο 1.....	32
2.6.3. Περιφέρειες που ανήκουν στον Στόχο 2.....	34
2.6.4. Περιφέρειες που ανήκουν στον Στόχο 5b.....	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΜΕΘΟΔΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ..... 36

3.1. Γιατί όχι μόνο το Α.Ε.Π. ως δείκτης ανάπτυξης.....	36
3.1.1. Μέθοδοι και δείκτες	36
3.1.2. Μειονεκτήματα του Α.Ε.Π.	37
3.1.3. Δείκτης «Ανθρώπινης Ανάπτυξης» (Human Development Index).....	40

3.2. Γιατί αυτό το χωρικό επίπεδο	42
3.2.1. Κατηγοριοποίηση των περιφερειών	42
3.2.2. Προβλήματα από την κατηγοριοποίηση	42
3.2.3. Επιλογή περιφερειακού επιπέδου	45
3.3 Γιατί αυτούς τους δείκτες	50
3.3.1. Εισαγωγικά	50
3.3.2. Μέτρα διασποράς	50
3.3.3. Μέτρα συγκέντρωσης	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ..... 53

4.1. Εισαγωγικά	53
4.1.1. Ορισμοί	53
4.1.2. Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη των περιφερειών	53
4.2. Ανισότητες στα οικονομικά μεγέθη	56
4.2.1. Προστιθέμενη Αξία	56
4.2.2. Απασχόληση	62
4.2.3. Επενδύσεις	64
4.2.4. Χωρικά πρότυπα Οικονομικών Ανισοτήτων	66
4.3. Πίνακες	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ..... 89

5.1. Εισαγωγικά	89
5.1.1. Ορισμοί	89
5.1.2. Παράγοντες που επηρεάζουν την ανεργία	89
5.2. Ανισότητες στην ανεργία	91
5.2.1. Εισαγωγή	91
5.2.2. Ανάλυση των δεδομένων αναφορικά με την ανεργία	92
5.2.3. Συντελεστής μεταβλητότητας	99
5.2.4. Σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας	103
5.2.5. Χωρικά πρότυπα κατανομής της ανεργίας	105
5.3. Πίνακες	109

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

133

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

140

Λίστα με πίνακες

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΑΜΕ.....	48
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΤΙΜΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ, ΑΝΑ ΧΩΡΑ.....	60
ΠΙΝΑΚΑΣ 35: ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ ΚΩΔΙΚΟΥ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΜΕ ΧΩΡΑΣ ΠΟΥ ΑΥΤΗ ΑΝΗΚΕΙ:.....	69
ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΑΠΟΛΥΤΑ ΜΕΓΕΘΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	70
ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ, ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ.....	71
ΠΙΝΑΚΑΣ 5. ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ.	72
ΠΙΝΑΚΑΣ 6. ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ.....	72
ΠΙΝΑΚΑΣ 7. ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ.....	73
ΠΙΝΑΚΑΣ 8. ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	74
ΠΙΝΑΚΑΣ 9. ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΑΔΟ – ΑΠΟΛΥΤΑ ΜΕΓΕΘΗ (ΧΙΛΙΑΔΕΣ).....	75
ΠΙΝΑΚΑΣ 10. ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΑΔΟ – ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ.....	76
ΠΙΝΑΚΑΣ 11. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΛΑΔΟ	77
ΠΙΝΑΚΑΣ 12. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ.	78
ΠΙΝΑΚΑΣ 13. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ.....	79
ΠΙΝΑΚΑΣ 14. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ... ..	80
ΠΙΝΑΚΑΣ 15. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ.....	81
ΠΙΝΑΚΑΣ 16. ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 15-24 ΕΤΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ.....	82
ΠΙΝΑΚΑΣ 17. ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ΑΝΑ ΤΕΤΡΑΓΩΝΙΚΟ ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΟ.....	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 35: ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ ΚΩΔΙΚΟΥ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΜΕ ΧΩΡΑΣ ΠΟΥ ΑΥΤΗ ΑΝΗΚΕΙ:.....	109
ΠΙΝΑΚΑΣ 18. ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ (2000- 2001).....	110
ΠΙΝΑΚΑΣ 19. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΙΣ ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ	111
ΠΙΝΑΚΑΣ 20. ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ, ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ, ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2000 ΚΑΙ 2001.....	112

ΠΙΝΑΚΑΣ 21. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ (2000-2001).....	113
ΠΙΝΑΚΑΣ 22. ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑ; (ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΕΣ) ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ (2000-2001).....	114
ΠΙΝΑΚΑΣ 23. ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑ (ΑΝΔΡΕΣ), ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ (2000 – 2001)	115
ΠΙΝΑΚΑΣ 24. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΙΣ ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ (ΑΝΔΡΩΝ) ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ (2000-2001).....	116
ΠΙΝΑΚΑΣ 25. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ (ΑΝΔΡΩΝ) ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ (2000-2001)	117
ΠΙΝΑΚΑΣ 26. ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑ; (ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ) ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ (2000-2001).....	118
ΠΙΝΑΚΑΣ 27. ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑ (ΓΥΝΑΙΚΕΣ), ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ (2000 – 2001)	119
ΠΙΝΑΚΑΣ 28. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΙΣ ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ (ΓΥΝΑΙΚΩΝ) ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ (2000-2001).....	120
ΠΙΝΑΚΑΣ 29. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ (ΓΥΝΑΙΚΩΝ) ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ (2000-2001)	121
ΠΙΝΑΚΑΣ 30. ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ <25 ΕΤΩΝ, ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ.....	122
ΠΙΝΑΚΑΣ 31. ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ >=25 ΕΤΩΝ, ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ.....	123
ΠΙΝΑΚΑΣ 32. ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ <25 ΕΤΩΝ, ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ.....	124
ΠΙΝΑΚΑΣ 33. ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ >= 25 ΕΤΩΝ, ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ.....	125
ΠΙΝΑΚΑΣ 34. ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΙΣΜΕΝΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	126

Λίστα με χάρτες

ΧΑΡΤΗΣ 1: ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΛΑΔΩΝ (NUTS-II=100).....	85
ΧΑΡΤΗΣ 2: ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΛΑΔΩΝ (Ε.Ε. =100)	86
ΧΑΡΤΗΣ 3: ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ (NUTS-II=100).....	87
ΧΑΡΤΗΣ 4: ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ (Ε.Ε. =100)	88
ΧΑΡΤΗΣ 5: ΑΠΟΛΥΤΑ ΜΕΓΕΘΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2001 (NUTS-II=100).....	128
ΧΑΡΤΗΣ 6: ΑΠΟΛΥΤΑ ΜΕΓΕΘΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2001 (Ε.Ε. =100)	129

ΧΑΡΤΗΣ 7: ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2001 (NUTS-II=100)	130
ΧΑΡΤΗΣ 8: ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2001 (Ε.Ε. =100)	131
ΧΑΡΤΗΣ 9: ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ 2000 - 2001	132

Λίστα με σχήματα

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1 : ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΪΟΝ-ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟ-ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ.22	
ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2 : ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΪΟΝ-ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟ-ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ	22
ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 : ΣΗΜΕΙΟ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΛΟΓΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ-ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ-ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ	23

Συντομογραφίες

H.D.I.	Human Development Index
N.U.T.S.	Nomenclature des Unit Territoriales Statistiques
T.F.P.	Total Factor Productivity
U.N.D.P.	United Nations Development Program
Α.Ε.Π.	Ακαθάριστο Εγχώριο / Εθνικό Προϊόν
Α.Π.Π.	Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν
Β.Π.Σ.	Βέλτιστες Περιοχές Συναλλάγματος
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Η.Β.	Ηνωμένο Βασίλειο
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Θ.Ε.Α.	Θεωρία Ενδογενούς Ανάπτυξης
Ν.Ο.Γ.	Νέα Οικονομική Γεωγραφία

Πρόλογος

Ο τίτλος της διπλωματικής αυτής εργασίας είναι *Οικονομικές και Κοινωνικές Ανισότητες στις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης: 2000-2001*. Το θέμα που πραγματεύεται είναι η κατανομή κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την ανάπτυξη, στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.).

Στόχος της μελέτης είναι η βιβλιογραφική αναφορά στις προσεγγίσεις αναφορικά με την ανισότητα στην ανάπτυξη, σε συνδυασμό με την διερεύνηση της κατάστασης που επικρατούσε το χρονικό διάστημα 2000-2001. Η προσέγγισή μας περιλαμβάνει εκτός των άλλων και την προσπάθεια αποτύπωσης χωρικών προτύπων ανάπτυξης αναφορικά με τα χαρακτηριστικά που εξετάζονται στην μελέτη.

Τα προβλήματα ανάπτυξης που παρουσιάζουν ορισμένες περιφέρειες, σε αντίθεση με κάποιες άλλες οι οποίες φαίνεται να έχουν βρει λύσεις σε παρόμοια προβλήματα, καθώς και το γεγονός ότι όλες μαζί συνυπάρχουν σε μία οικονομικά ενοποιημένη περιοχή, αποτελεί κίνητρο ενασχόλησης γεωγράφων με στόχο την αναζήτηση των αιτιών.

Η ένταξη νέων χωρών στην Ε.Ε. και οι ανακατατάξεις που θα επιφέρει, όπως επίσης και ο προβληματισμός για την πιθανή έκβαση της κατάστασης στην Ε.Ε. είναι μόνο μερικά από τα ερωτήματα που αναμένεται να απασχολήσουν στο εγγύς μέλλον ακόμα περισσότερους. Με στόχο λοιπόν την ενασχόληση με τα παραπάνω θέματα σε ακόμα υψηλότερο επίπεδο από αυτό της διπλωματικής εργασίας, η παρούσα μελέτη αποτελεί ένα πρώτο βήμα για προσέγγιση ενός θέματος-πρόκληση για τον ίδιο.

Στην προσπάθειά μου αυτή δέχτηκα αμέριστη ηθική και επιστημονική συμπαράσταση από τον κ. Α. Ροβολή-, λέκτορα του τμήματος γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου και επιβλέποντα καθηγητή της εργασίας, τον οποίο θέλω να ευχαριστήσω θερμά.

Ευχαριστώ επίσης τα μέλη της τριμελούς επιτροπής, κ. Α. Τραγάκη και κ. Σ. Σκορδίλη, λέκτορες του τμήματος Γεωγραφίας, για το επιστημονικό τους ενδιαφέρον.

Σημαντική ήταν η συνεισφορά των υπολοίπων καθηγητών του τμήματος Γεωγραφίας, οι οποίοι έθεσαν τις βάσεις για την παρούσα διπλωματική εργασία με το διδακτικό τους έργο, τους οποίους θέλω να ευχαριστήσω.

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία, γίνεται αρχικά μία βιβλιογραφική αναφορά στις κυριότερες θεωρητικές σχολές σχετικά με την ανάπτυξη. Γίνεται μία παρουσίαση των σημαντικότερων σημείων των κλασσικών, των νεοκλασσικών, της Θεωρίας Ενδογενούς Ανάπτυξης (Θ.Ε.Α.) και της Νέας Οικονομικής Γεωγραφίας (Ν.Ο.Γ.), με στόχο την κατανόηση της διαφορετικής προσέγγισης που παρουσιάζει ο καθένας αναφορικά με την ανισοκατανομή της ανάπτυξης.

Στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζεται μία βιβλιογραφική αναφορά για την κατάσταση των ανισοτήτων στην Ε.Ε. όπως παρουσιάζεται από σύγχρονους συγγραφείς, ενώ ακολουθεί η επεξήγηση των πολιτικών (των τριών κυριότερων στόχων) της Ε.Ε. σχετικά με την καταπολέμηση της άνισης ανάπτυξης στις περιφέρειές της.

Στην προσπάθεια δικής μας προσέγγισης της κατάστασης που επικρατούσε το χρονικό διάστημα 2000-2001 στο κεφάλαιο 3 δίνονται οι κυριότεροι περιορισμοί που είχαμε αναφορικά με την ανάλυσή μας, καθώς επίσης καθορίζεται το χωρικό επίπεδο στο οποίο θα βασιστούμε.

Τα κεφάλαια 4 και 5 που ακολουθούν, αποτελούν την αποτύπωση της κατάστασης που επικρατούσε, βάση των δεδομένων μας, χρησιμοποιώντας στην ανάλυσή μας στατιστικά στοιχεία για παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα την ανάπτυξη στις περιφέρειες. Γίνεται λοιπόν μία αναφορά για την παραγωγικότητα των περιφερειών, βάση της προστιθέμενης αξίας, για την απασχόληση και για τις επενδύσεις όσον αφορά την ανάλυση των οικονομικών μεγεθών.

Όσον αφορά τώρα την ανάλυση της ανεργίας, βασιστήκαμε κυρίως σε δεδομένα αναφορικά με απόλυτες τιμές ανεργίας, ποσοστά ανεργίας, καθώς και την κατηγοριοποίηση τους ανά φύλο και ηλικιακή ομάδα. Στα δύο αυτά κεφάλαια παραθέτονται επίσης πίνακες που υποστηρίζουν την ανάλυσή μας, καθώς και χάρτες που δημιουργήθηκαν με σκοπό την ανεύρεση χωρικών προτύπων αναφορικά με τα χαρακτηριστικά που εξετάσαμε.

Τέλος, στο κεφάλαιο που κλείνει την παρούσα διπλωματική εργασία γίνεται μία επισκόπηση των κυριοτέρων θεμάτων που θίξαμε, καθώς επίσης και μία κριτική σε σχέση με τις δυνατότητες, τους περιορισμούς και την γενικότερη φύση της διπλωματικής

Abstract

The first chapter of this thesis explores issues of regional development and inequalities in the European Union. The literature review presents the most important points, regarding growth theory, of Classical and neoclassical economists, the Theory of Endogenous Growth and the New Economic Geography.

In the same chapter is presented a bibliographic report on the situation regarding inequalities, as it is presented by more recent research. An explanation of the three main objectives of European Union, regarding to the problem of unequal growth, follows in the same chapter.

Chapter 3 presents the main restrictions we faced in our analysis, deriving from the data we used, and the territorial level on which we focus.

The chapters 4 and 5 that follows constitutes the description of the situation in the E.U., the years 2000-2001, using factors that influence directly or indirectly the growth in the regions. The regions are compared regarding their productivity, based on added value, employment and level of investments.

With regard to the analysis of unemployment, we were mainly based on data regarding the levels of unemployment, rates of unemployment, as well as their categorization according to gender and age-groups. In these two chapters, tables that support our analysis are also presented, as well as maps that were created aiming at the presentation of territorial models in regard to the characteristics that we examined.

Finally, in the chapter that closes the thesis, a review of the subjects that we discussed takes place, as well as a criticism concerning the restrictions of the thesis, as well as potential future research.

Κεφάλαιο 1 – Εισαγωγή

Η Ε.Ε. αν και αποτελεί εξ ορισμού μία μεγάλη ενοποιημένη οικονομικά και νομισματικά (αν και όχι στο σύνολό της) περιοχή έχει να παρουσιάσει εξαιρετικό βαθμό ανομοιομορφίας σε όλα τα επίπεδα. Οι οικονομίες των χωρών βρίσκονται σε διαφορετικές φάσεις του οικονομικού κύκλου, η πολιτισμική παράδοση και η γλώσσα παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές ενώ η διαίρεση των κρατών σε περιφέρειες δεν διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες και παραδοχές.

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση σε βιβλιογραφικό επίπεδο των κυριότερων θεωριών οικονομικής ανάπτυξης, η βιβλιογραφική περιγραφή της κατάστασης που επικρατεί αναφορικά με τις ανισότητες, αλλά και η αποτύπωση της κατάστασης που φαίνεται να επικρατεί την περίοδο 2000-2001 βάσει των δεδομένων της Eurostat. Τέλος, με βάση τα ίδια δεδομένα γίνεται αποτύπωση της κατάστασης σε χάρτες με στόχο την ανεύρεση χωρικών προτύπων που διέπουν την Ε.Ε..

Στην προσπάθειά μας για την αποτύπωση των ανισοτήτων ανάμεσα στις περιφέρειες τις Ε.Ε., χρησιμοποιήσαμε δεδομένα της Eurostat σε δύο μεγάλες θεματικές κατηγορίες. Οι δύο θεματικές κατηγορίες ήταν αυτή των οικονομικών μεγεθών και αυτή της ανεργίας, θέλοντας να αποφύγουμε την χρήση ενός μόνο θεματικού επιπέδου, καθώς κάτι τέτοιο θα μπορούσε να μας οδηγήσει σε λάθος συμπεράσματα.

Ο κυριότερος λόγος που χρησιμοποιήσαμε τα δύο αυτά θεματικά επίπεδα έναντι άλλων είναι ότι, για αυτά τα δύο είχαμε διαθέσιμα μία σειρά υποκατηγοριών τις οποίες θέλαμε να λάβουμε υπόψη μας, με τους λιγότερους δυνατούς περιορισμούς, μιας και για τις άλλες θεματικές κατηγορίες υπάρχει σημαντική έλλειψη στοιχείων στο χωρικό επίπεδο που θέλαμε να εργαστούμε.

Η επιλογή του χωρικού επιπέδου εργασίας έγινε με βάση την κατηγοριοποίηση σε NUTS (Nomenclature des unit territoriales statistiques) της Ε.Ε.. Βέλτιστη επιλογή θα ήταν αυτή του χωρικού επιπέδου NUTS-III. Αναγκαστικά, κυρίως λόγω έλλειψης δεδομένων αναφορικά με τα χαρακτηριστικά που θέλαμε να εξετάσουμε, η τελική επιλογή μας ήταν η χρήση του χωρικού επιπέδου NUTS-II. Η

κατηγοριοποίηση αυτή παρουσιάζει αρκετές ιδιαιτερότητες, κυρίως ως προς τον τρόπο που έχει γίνει σε κάθε χώρα, δεν παύει όμως να αποτελεί ένα μέτρο αναφοράς. Σε περίπτωση δικής μας κατηγοριοποίησης των περιφερειών ίσως χάναμε αυτό το μοναδικό πλεονέκτημα.

Από το σύνολο των δεδομένων που ήταν διαθέσιμα αναφερθήκαμε σε μερικά από αυτά, κρίνοντας ότι θα μας βοηθούσαν σε μεγαλύτερο βαθμό στην προσπάθεια αποτύπωσης των ανισοτήτων. Έτσι επιλέξαμε από τα οικονομικά μεγέθη την προστιθέμενη αξία, την απασχόληση και τις επενδύσεις σε επίπεδο περιφερειών, ενώ από την θεματολογία της ανεργίας ασχοληθήκαμε με τις απόλυτες τιμές, τα ποσοστά, αλλά και τις κατηγοριοποιήσεις ανά φύλο και ηλικία. Όπου κρίθηκε χρήσιμο προβήκαμε στην χρήση του συντελεστή μεταβλητότητας και του σταθμισμένου συντελεστή μεταβλητότητας, με σκοπό την καλύτερη αποτύπωση των ανισοτήτων εντός των συνόρων των κρατών.

Τέλος, όσον αφορά τους χάρτες που χρησιμοποιήσαμε στην παρούσα διπλωματική εργασία, κρίθηκε σκόπιμο η μη αποτύπωση όλων των χαρακτηριστικών που αναλύθηκαν παραπάνω, αλλά η ενασχόλησή μας να επικεντρωθεί σε μερικά χαρακτηριστικά που θα αποτελούσαν κλειδιά στην προσπάθειά μας για ανεύρεση χωρικών προτύπων. Έτσι λοιπόν, επιλέξαμε την προστιθέμενη αξία και την κατά κεφαλήν προστιθέμενη αξία ως χαρακτηριστικά-κλειδιά από τα οικονομικά μεγέθη, ενώ από το θεματικό πεδίο της ανεργίας επιλέξαμε τις απόλυτες τιμές, τα ποσοστά και τις μεταβολές στα ποσοστά για την περίοδο 2000-2001.

Για την καλύτερη αποτύπωση των ανισοτήτων και παράλληλα την αποφυγή εσφαλμένων συμπερασμάτων, χρησιμοποιήσαμε στους χάρτες σαν μέτρο αναφοράς, πότε τον μέσο της κάθε χώρας και πότε τον Ευρωπαϊκό μέσο, δίνοντας τους την τιμή 100. Ας ξεκινήσουμε λοιπόν με μία βιβλιογραφική αναφορά στις κυριότερες θεωρίες αναφορικά με την ανισότητα, έτσι ώστε να εξοικειωθεί ο αναγνώστης με το αντικείμενο και τους στόχους της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Τα κυριότερα θέματα που απασχολούν τους κοινωνικούς οικονομολόγους, ποιά είναι και τους Adam Smith, Thomas Malthus, David Ricardo και Karl Marx, ήταν αυτά της αύξησης του παραγόμενου προϊόντος και της κατανομής του ελκυσμένου μεταξύ των αμοιβών και των επενδύσεων.

Κεφάλαιο 2 – Θεωρίες Οικονομικής Ανάπτυξης και ανισότητες στον χώρο

Οικονομική ανάλυση και άνιση ανάπτυξη

Ο Adam Smith, το 1776 με το βιβλίο του με τίτλο *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, θέτει για πρώτη φορά το ερώτημα : “Γιατί η ανάπτυξη του κάθε κράτους ακολουθεί διαφορετικό ρυθμό;”. Από τότε και μέχρι σήμερα το ερώτημα αυτό συνεχίζει να απασχολεί κάθε επιστήμονα που ασχολείται με την ανάπτυξη.

Η ανάλυση του πλούτου και της άνιση ανάπτυξης απασχόλησε τους οικονομολόγους από την απαρχή της επιστήμης των οικονομικών. Σε ένα κόσμο που συνεχώς αλλάζει, ανισότητες εξακολουθούν να υπάρχουν παρά τις κοινωνικο-οικονομικές αλλαγές που συμβαίνουν. Η προσπάθεια της περιγραφής των παραγόντων που επηρεάζουν την ανάπτυξη των κρατών είχε σαν αποτέλεσμα την αποτύπωση θεωριών περί οικονομικών ανισοτήτων τόσο θεωρητικής όσο και εμπειρικής προσέγγισης, όπου λαμβάνοντας υπόψη τους οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη δημιουργήθηκαν σημαντικές σχολές σκέψης.

Οι σχολές ανάπτυξης που θα παρουσιαστούν στην συνέχεια του κειμένου είναι αυτές των κλασσικών οικονομολόγων, η Νεοκλασική σχολή, η θεωρία ενδογενούς ανάπτυξης, καθώς και η προσέγγιση της «νέας οικονομικής γεωγραφίας».

2.1 Οι Κλασσικοί

2.1.1 Εισαγωγή

Τα κυριότερα θέματα που απασχόλησαν τους κλασσικούς οικονομολόγους, μεταξύ αυτών και τους Adam Smith, Thomas Malthus, David Ricardo και Karl Marx, ήταν αυτό της αύξησης του παραγόμενου προϊόντος και της κατανομής του πλεονάσματος μεταξύ των αμοιβών και των επενδύσεων.

Μία από τις μεγαλύτερες συνεισφορές του Adam Smith στην οικονομική επιστήμη ήταν η εισαγωγή της θεωρίας των αυξουσών αποδόσεων, η οποία πηγάζει από την ειδίκευση στον τομέα της εργασίας, η οποία με την σειρά της αποτελεί την βάση για το οικονομικό μοντέλο που παρουσίασε ο Adam Smith. Αυτή η αισιόδοξη προσέγγιση που οδηγεί στην ανάπτυξη έρχεται σε αντίθεση με την γενικότερη «απαισιόδοξη» θεωρία των κλασσικών οικονομολόγων που πίστευαν ότι οι οικονομίες οδηγούνται σε στασιμότητα λόγω των φθινουσών αποδόσεων στην γεωργία.

2.1.2. Adam Smith

Το υπόδειγμα του Adam Smith δίνει έμφαση στην αύξηση του παραγόμενου προϊόντος και του επιπέδου διαβίωσης, τα οποία εξαρτώνται άμεσα από τις επενδύσεις που λαμβάνουν χώρα και την συσσώρευση κεφαλαίου. Οι επενδύσεις με την σειρά τους εξαρτώνται από την αποταμίευση των κερδών της βιομηχανίας και της γεωργίας αλλά και το επίπεδο εξειδίκευσης της εργασίας. Η εξειδίκευση της εργασίας είναι παράγοντας που επηρεάζει με την σειρά της την παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού. Ένας περιορισμός που υπάρχει είναι το μέγεθος της αγοράς. Αυτό το μέγεθος της αγοράς επηρεάζεται από την εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού, η οποία καθορίζει το κατά κεφαλήν εισόδημα. Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι μιλάμε για μία γενικότερη διαδικασία που περιγράφει την ανάπτυξη, μέρη όμως της οποίας θα μπορούσαν να περιγραφούν με την σειρά τους από επιμέρους διαδικασίες.

Μία αύξηση στις αποδόσεις θα οδηγούσε σε ανάλογη αύξηση της παραγωγικότητας και του κατά κεφαλήν εισοδήματος αφού αυξάνει το παραγόμενο προϊόν και την απασχόληση εργατών. Αντίθετα μία μείωση των αποδόσεων θα είχε σαν επακόλουθο την μείωση της παραγωγικότητας και του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Οι αυξανόμενες αποδόσεις είναι χαρακτηριστικό των βιομηχανικών περιοχών ενώ οι φθίνουσες αποδόσεις χαρακτηρίζουν δραστηριότητες που χρησιμοποιούν το έδαφος, όπως η γεωργία, καθώς όταν προστεθεί ένας σταθερός παράγοντας, όπως το έδαφος σε έναν μεταβλητό, το οριακό προϊόν θα μειωθεί. Γενικότερα, θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες, σύμφωνα πάντα με την άποψη των κλασσικών, ειδικεύονται σε δραστηριότητες φθινουσών αποδόσεων αντίθετα με τις αναπτυγμένες που ειδικεύονται σε

δραστηριότητες αυξουσών αποδόσεων, γεγονός που δικαιολογεί που τον διαχωρισμό αυτό μεταξύ τους.

Όσον αφορά τις δραστηριότητες αυξουσών αποδόσεων, ο Adam Smith στο έργο του παραθέτει τρεις παράγοντες που πηγάζουν από την εξειδίκευση του τομέα της εργασίας και έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση του παραγόμενου προϊόντος. Αυτοί είναι, η αύξηση των δεξιοτήτων των εργαζομένων (learning by doing), η εξοικονόμηση χρόνου που χανόταν από την μετάβαση από το ένα στάδιο εργασίας στο άλλο καθώς επίσης και η εφεύρεση μηχανών οι οποίες διευκόλυναν το έργο των εργαζομένων, ενώ παράλληλα τους δίνουν την δυνατότητα να πραγματοποιούν έργο που στο παρελθόν πραγματοποιούσε μεγαλύτερος αριθμός εργαζομένων.

Η εξειδίκευση δίνει την ευκαιρία για συσσώρευση του κεφαλαίου, καθώς μπορούμε έτσι να χωρίσουμε σύνθετες διαδικασίες σε πολλές μικρότερες, η οποία όμως εξειδίκευση εξαρτάται άμεσα από το μέγεθος της αγοράς. Χαρακτηριστικά, ο Adam Smith αναφέρει σε ότι περίπτωση που το μέγεθος της αγοράς είναι μικρό, δεν ενθαρρύνεται η εξειδίκευση σε ένα και μόνο προϊόν με σκοπό την ανταλλαγή του πλεονάσματος με προϊόντα που παράγουν οι υπόλοιποι.

Όπως παρατηρεί ο Adam Smith, η εξειδίκευση του τομέα της εργασίας χαρακτηρίζει τις δραστηριότητες της βιομηχανίας και όχι της γεωργίας, καθώς η δεύτερη δεν παρουσιάζει ευκαιρίες για διαχωρισμό του εργατικού έργου σε τέτοιο βαθμό που παρουσιάζει η βιομηχανία. Αυτό βέβαια δεν υποτιμά την αξία της γεωργίας στην διαδικασία της ανάπτυξης, καθώς η βιομηχανία δεν θα μπορούσε να αναπτυχθεί χωρίς την ύπαρξη γεωργικού πλεονάσματος, το οποίο είναι απαραίτητο για υποστήριξη της βιομηχανίας και του εργατικού δυναμικού που απασχολεί. Εξάλλου όπως υποδεικνύει ο Adam Smith, ο καθένας που έχει περισσότερα αγαθά ότι αυτά που μπορεί να καταναλώσει, είναι διατεθειμένος να τα ανταλλάξει με αγαθά που δεν μπορεί να παράγει.

Ο τομέας του εργατικού δυναμικού επηρεάζεται άμεσα από το μέγεθος της αγοράς, παρατήρηση που αποτελεί βασική παραδοχή στην προσέγγιση του Adam Smith. Από αυτή τη παραδοχή πηγάζει και μία δεύτερη, αυτή της ελεύθερης διακίνησης των αγαθών, καθώς επειδή το μέγεθος της αγοράς εξαρτάται από τους περιορισμούς στο εμπόριο, θα πρέπει στο μοντέλο που εξετάζουμε να θεωρήσουμε

ότι τα αγαθά διακινούνται ελεύθερα τόσο εντός του κράτους, όσο και παγκόσμια (*laissez-faire*), έτσι ώστε να εξελιχθεί η αναπτυξιακή διαδικασία.

Η προσέγγιση του Adam Smith βασίζεται στη συσσώρευση του κεφαλαίου, η οποία με την σειρά της εξαρτάται από τις επενδύσεις που γίνονται. Το μέγεθος των επενδύσεων βρίσκεται σε συνάρτηση με τα κέρδη, σαν γενικότερη θεώρηση των οικονομικών, καθώς η επιθυμία για επενδύσεις είναι ανάλογη των τάσεων που διέπουν τα κέρδη. Έτσι μία πτώση στο μέγεθος των κερδών θα είχε σαν αποτέλεσμα στο υπόδειγμα αυτό μία μείωση της τάσης για επένδυση των κερδών αυτών. Αντίστροφα, τα κέρδη μπορούν είτε να μειωθούν, είτε να αυξηθούν, ανάλογα με το αν επενδύουμε σε παλαιά ή νέα τεχνολογία. Γενικότερα, στην θεωρία του Adam Smith δεν θεωρείται πιθανή μία μείωση των κερδών σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην έχουμε από εκείνο το σημείο και μετά επενδύσεις σε τεχνολογία, αντίθετα με την πεποίθηση των υπόλοιπων κλασσικών οικονομολόγων ότι κάτι τέτοιο είναι αναπόφευκτο. (για περισσότερα βλέπε Thirwall, 2003)

2.1.3. Άλλοι συγγραφείς

Ο Allyn Young έρχεται να συμπληρώσει την θεωρία του Adam Smith παρατηρώντας ότι οι αυξημένες αποδόσεις δεν συνδέονται με παράγοντες που βρίσκονται στο εσωτερικό των επιχειρήσεων, αλλά ότι συνδέονται με το σύνολο των επιχειρήσεων, το οποίο θα έπρεπε να εξετάζεται ως ενιαίο, παρατήρηση που στις μέρες είναι γνωστότερη ως μακροοικονομία. Για παράδειγμα, μία αύξηση στο μέγεθος της αγοράς και ταυτόχρονα της ζήτησης θα μπορούσε σε περιπτώσεις ελαστικής καμπύλης της ζήτησης να αποφέρει μείωση στο κόστος παραγωγής σαν επακόλουθο της δράσης των οικονομιών κλίμακας.

Οι υπόλοιποι κλασσικοί οικονομολόγοι θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν πιο απαισιόδοξοι σε σχέση με τον Adam Smith, καθώς αναφορικά με την οικονομική ανάπτυξη εστίαζαν τις ανησυχίες τους στην ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση και το αντίκτυπό της στα κέρδη των επιχειρήσεων, καθώς οι τιμές των τροφίμων θα αυξάνονταν σαν αποτέλεσμα των μειωμένων επιστροφών και αυξημένου κόστους στο τομέα της γεωργίας. Ο Malthus έγινε γνωστός διατυπώνοντας την ανησυχία του ότι ενώ ο πληθυσμός του πλανήτη αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο, τα τρόφιμα αυξάνονται με αριθμητική πρόοδο.

Αυτή η θεωρία, η οποία βρίσκεται σύμφωνη με τις φθίνουσες αποδόσεις στην γεωργία, θα είχε σαν αποτέλεσμα την ανισορροπία μεταξύ της αύξησης του πληθυσμού και των τροφίμων και θα γινόταν αντιληπτή και στις διαφορές στο κατά κεφαλήν εισόδημα. Αυτό που σήμερα είναι ευρύτερα γνωστό σαν “low-level equilibrium trap” αναφέρεται στην αύξηση των γεννήσεων ύστερα από τεχνολογικές προόδους και αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, αύξηση των γεννήσεων όμως που θα αποφέρει την ανισορροπία που προαναφέραμε κλείνοντας τον κύκλο.

Οι προβλέψεις αυτές του Malthus δεν βγήκαν αληθινές για το σύνολο του πλανήτη, καθώς πέρα από την κατάσταση σε κάποιες χώρες της Ασίας και της Αφρικής, στις υπόλοιπες τα αποθέματα τροφίμων αυξήθηκαν με μεγαλύτερο ρυθμό από το ρυθμό αύξησης του πληθυσμού. Κύριες αιτίες αυτής της εξέλιξης ήταν η αύξηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων αντισύλληψης αλλά και η τεχνολογική πρόοδος στον τομέα της γεωργίας που απότρεψε τις αναμενόμενες φθίνουσες αποδόσεις.

Ένας ακόμα μεγάλος οικονομολόγος ήταν ο David Ricardo, με προσέγγιση παρόμοια με του Smith, όπου η ανάπτυξη εξαρτιόταν από τη συσσώρευση κεφαλαίου άμεσα, και από τις επενδύσεις έμμεσα. Σε αυτό το μοντέλο, σε κατάσταση ισορροπίας τα κέρδη από την γεωργία είναι ίσα με τα κέρδη της βιομηχανίας. Σε περίπτωση μείωσης των κερδών μίας εκ των δύο, τότε μέρος του κεφαλαίου μεταφερόταν προς τον άλλο κλάδο. Αν και τα κέρδη βασίζονται στο ποσοστό που θα δοθεί για μισθούς και για γαιοπρόσοδο και έτσι περιμένουμε να υπάρξει «διαταραχή» της συνολικής ισορροπίας, κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει καθώς βασική παραδοχή του Ricardo ήταν ότι η ζήτηση και το κεφάλαιο είναι ανεξάντλητα, υιοθετώντας το «νόμο» του Say ότι η προσφορά θα δημιουργήσει την αντίστοιχη ζήτηση.

Στην ουσία, με τις προαναφερθείσες παραδοχές, ο μόνος λόγος που θα μπορούσε σύμφωνα με τον Ricardo να μειωθούν τα κέρδη θα ήταν η αύξηση στους μισθούς. Όπως ο ίδιος το διατυπώνει, μία αύξηση στους μισθούς θα οδηγούσε σε πτώση των κερδών, ενώ όταν η γη της χώρας έχει φτάσει στο υψηλότερο σημείο εκμετάλλευσης και το εργατικό δυναμικό παράγει περισσότερα τρόφιμα από τα αναγκαία, τότε η χώρα έχει φτάσει στο ανώτατο όριο αύξησης τόσο του πληθυσμού όσο και του κεφαλαίου.

Η προσέγγιση του Ricardo παρουσίαζε μία οικονομία όπου κάθε τι που θα μείωνε τη συσσώρευση κεφαλαίου θα οδηγούσε σε μείωση της οικονομικής ανάπτυξης. Για το λόγο αυτό ήταν αντίθετος με κάθε μορφή φορολογίας στο εμπόριο, πιστεύοντας ότι αν η τιμή των τροφίμων κρατιόταν σε χαμηλά επίπεδα, αυτό θα καθυστερούσε την στασιμότητα που προαναφέραμε, καθώς τα επίπεδα των μισθών θα κρατιόντουσαν και αυτά σε εξίσου χαμηλό επίπεδο.

Τέλος, ένας ακόμα θεωρητικός έμεινε στην ιστορία, ο Karl Marx, διατυπώνοντας την άποψη του για την οικονομική ανάπτυξη. Αν και όλοι οι κλασσικοί οικονομολόγοι συμφώνησαν στην θεωρία που ήθελε τα κέρδη να μειώνονται με την οικονομική ανάπτυξη, ωστόσο ο καθένας έδωσε και μία διαφορετική αιτία. Ο Smith θεώρησε την πτώση των κερδών σαν επακόλουθο του ανταγωνισμού μεταξύ καπιταλιστών. Ο Ricardo πίστευε ότι ο διαχωρισμός των κερδών σε γαιοπρόσοδο και μισθούς, σε συνδυασμό με φθίνουσες αποδόσεις θα οδηγούσε σε οικονομική στασιμότητα, ενώ τέλος ο Karl Marx πίστευε ότι η οικονομία δεν μπορεί να αναπτύσσεται αέναα, αλλά αντίθετα έρχεται σε ένα τέλμα λόγω της υπερπαραγωγής και της κοινωνικής σύγκρουσης.

2.2. Οι Νεο-κλασσικοί

2.2.1. Μία εισαγωγική προσέγγιση

Το βασικό νεοκλασικό μοντέλο ανάπτυξης διατυπώθηκε για πρώτη φορά το 1956 από τους Robert Solow και Trevor Swan και βασιζόταν σε τρεις υποθέσεις (Thirlwall, 2003):

- Το εργατικό δυναμικό αυξάνει κατά ένα σταθερό, εξωγενώς προσδιοριζόμενο ποσοστό
- Το παραγόμενο προϊόν είναι συνάρτηση του κεφαλαίου και του εργατικού δυναμικού που υπάρχει, ενώ αυτά (κεφάλαιο και εργατικό δυναμικό) μπορούν να αναλυθούν σε περισσότερες συναρτήσεις με την σειρά τους
- Οι επενδύσεις ισούνται με τις αποταμιεύσεις

Αν υποθέσουμε ότι δεν υπάρχει τεχνολογική πρόοδος για να συμπεριλάβουμε στο μοντέλο μας, τότε η συνάρτηση που θα περιγράφει την σχέση κεφαλαίου, εργατικού δυναμικού και τελικού προϊόντος θα είναι η εξής:

$$Y = F(K, L).$$

Όπου Y είναι το προϊόν, K είναι το κεφάλαιο, ενώ L είναι το εργατικό δυναμικό. Μία ειδική μορφή της συνάρτησης είναι και αυτή των Cobb-Douglas. Αν υποθέσουμε σταθερές αποδόσεις κλίμακας, η παραπάνω συνάρτηση παίρνει την μορφή:

$$Y = AK^\alpha L^{1-\alpha}$$

Όπου α και $1-\alpha$ είναι παράμετροι που φανερώνουν την ελαστικότητα του προϊόντος (τον βαθμό που επηρεάζεται από μεταβολές στο κεφάλαιο και στο εργατικό δυναμικό αντίστοιχα) ενώ ο συντελεστής A είναι γνωστός σαν Total Factor Productivity (TFP) και θα μπορούσαμε να πούμε ότι περιλαμβάνει την τεχνολογία καθώς και άλλα χαρακτηριστικά που δεν μπορούν να περιγραφτούν αυτόνομα στην συνάρτηση (για περισσότερα αναφορικά με το TFP βλέπε Jones, 1998). Τέλος αν διαιρέσουμε και τα δύο μέλη με το L , το εργατικό δυναμικό, τότε έχουμε:

$$q = Ak^\alpha$$

όπου το y αντιστοιχεί σε Y/L και το k αντιστοιχεί σε K/L . Η τελευταία αυτή συνάρτηση μας αποδεικνύει ότι για να αυξήσουμε το q , δηλαδή το προϊόν ανά εργαζόμενο, θα πρέπει να αυξήσουμε το λόγο K/L , δηλαδή το λόγο κεφαλαίου προς εργαζόμενο, δηλαδή ουσιαστικά θα πρέπει το κεφάλαιο να αυξάνεται με ρυθμούς μεγαλύτερους της αύξησης του εργατικού δυναμικού.

Στο σχεδιάγραμμα 1 αποτυπώνεται αυτή η σχέση, όπου στον άξονα y βρίσκεται το προϊόν ανά εργαζόμενο και στον άξονα x βρίσκεται το κεφάλαιο ανά εργαζόμενο. Το προϊόν ανά εργαζόμενο αυξάνεται αν σε αυτόν χορηγήσουμε περισσότερο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, ενώ η αύξηση θα έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση φθινουσών οριακών αποδόσεων. Επιπλέον, όταν ο λόγος Y/L βρίσκεται σε ένα σημείο y^* όπως φαίνεται στο σχεδιάγραμμα τότε η ακαθάριστη επένδυση θα είναι οριακά επαρκής ώστε να διατηρεί το υπάρχον απόθεμα κεφαλαίου, ενώ ο λόγος K/L θα βρίσκεται σε επίπεδο ισορροπίας k^* . Από την στιγμή που έχει επιτευχθεί αυτό το επίπεδο, δεν θα υπάρχει λόγος για τους παραγωγούς να αυξήσουν τον λόγο K/L και έτσι η οικονομία περνάει στο επίπεδο μακροχρόνιας ισορροπίας

Συγκεκριμένα, στο σχεδιάγραμμα 3 έχουμε προσθέσει μία συνάρτηση, όπου ο ρυθμός αύξησης του κεφαλαίου είναι ίσος με τον ρυθμό αύξησης του εργατικού δυναμικού, έτσι ώστε ο λόγος κεφαλαίου-εργατικού δυναμικού να παραμένει σταθερός. Σαν αποτέλεσμα ο λόγος κεφαλαίου-προϊόντος παραμένει και αυτός σταθερός. Ο τύπος που μας δίνει αυτή την συνάρτηση είναι ο :

$$q = (l/s)k$$

όπου s είναι οι αποταμιεύσεις. Στο σχεδιάγραμμα λοιπόν στην θέση που διασταυρώνονται οι δύο γραμμές έχουμε το σημείο ισορροπίας των δύο καμπυλών. Αριστερά από το σημείο k^* , π.χ. k_1 , έχουμε $q > (l/s)k$, όπου είναι επιβεβλημένο να παραμείνει το k σταθερό, καθώς σε αυτό το σημείο έχουμε περισσότερες αποταμιεύσεις και συσσώρευση κεφαλαίου συγκριτικά με τον ρυθμό αύξησης του εργατικού δυναμικού, περίπτωση στην οποία θα πρέπει να εφαρμόσουμε τεχνικές ανάπτυξης εντάσεως κεφαλαίου έτσι ώστε να επιτύχουμε μία μετατόπιση από το σημείο k_1 προς το σημείο k^* .

Παρόμοια, στο σημείο δεξιότερα του σημείου ισορροπίας, για παράδειγμα k_2 , έχουμε $q < (l/s)k$, γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι έχουμε μικρότερο μέγεθος αποταμιεύσεων και συσσώρευσης κεφαλαίου σε σχέση με τον ρυθμό αύξησης που εργατικού δυναμικού. Σε αυτή την περίπτωση πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τεχνικές εντάσεως εργασίας ώστε να μετακινηθούμε από το k_2 προς το σημείο ισορροπίας. (για περισσότερα βλέπε Thirlwall, 2003).

Το νεοκλασικό μοντέλο καταλήγει μακροχρόνια να εμφανίζει μία κατάσταση ισορροπίας όπου το κεφάλαιο βρίσκεται σε ισορροπία με το εργατικό δυναμικό, σημείο στο οποίο βρίσκετε σε ισορροπία και το κατά κεφαλήν προϊόν, έτσι ώστε το κεφάλαιο, το εργατικό δυναμικό και το προϊόν να μεγεθύνονται με τον ίδιο ρυθμό.

2.2.2. 3 βασικές προτάσεις για την ανάπτυξη

Η νεοκλασική θεωρία ανέπτυξε τρεις βασικές προτάσεις: (Thirlwall, 2003)

➤ Μακροπρόθεσμα η μεγέθυνση του προϊόντος εξαρτάται από την αύξηση του εργατικού δυναμικού (και τους ρυθμούς μεγέθυνσης της παραγωγικότητας του) ενώ είναι ανεξάρτητη από το ποσοστό του Α.Ε.Π. που αποταμιεύεται ή επενδύεται.

- Το κατά κεφαλήν εισόδημα επηρεάζει το ποσοστό του Α.Ε.Π. που επενδύεται ή αποταμιεύεται, αποκλίνοντας από την αύξηση του πληθυσμού άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά.
- Εάν υποθεθεί ότι υπάρχουν παρόμοιες συνθήκες σε όλες τις χώρες, όσον αφορά την σχέση αποταμίευσης – κατανάλωσης και του επιπέδου της τεχνολογίας (παρόμοιες συναρτήσεις παραγωγής), θα υπάρχει μία αντίστροφη σχέση μεταξύ του λόγου κεφαλαίου-εργασίας και της παραγωγικότητας του κεφαλαίου, έτσι ώστε οι φτωχότερες χώρες με μία μικρή «ποσότητα» κατά κεφαλή κεφαλαίου θα μεγεθύνονται ταχύτερα από ότι οι χώρες που διαθέτουν αφθονία κατά κεφαλή κεφαλαίου. Αυτό θα οδηγήσει σε σύγκλιση του κατά κεφαλή εισοδήματος και του επιπέδου διαβίωσης στον κόσμο.

Με την βοήθεια του σχεδιαγράμματος 3 μπορούμε να εξετάσουμε την περίπτωση μεταβολής του λόγου των αποταμιεύσεων και των επενδύσεων σε σχέση με το εθνικό εισόδημα. Σε περίπτωση αύξησης του s αυτό θα οδηγήσει σε μία μείωση της κλίσης της καμπύλης (I/s) του σχεδιαγράμματος μετακινώντας έτσι το επίπεδο ισορροπίας προς τα δεξιά, σε μεγαλύτερες δηλαδή τιμές του k , ενώ το ποσοστό μεγέθυνσης ισορροπίας παραμένει ως έχει. Η παραπάνω διαπίστωση περιγράφει τις δύο πρώτες προτάσεις που ανέπτυξε η νεοκλασική θεωρία. Ο λόγος που μία αύξηση στις αποταμιεύσεις ή στις επενδύσεις δεν επηρεάζει μακροχρόνια το ποσοστό μεγέθυνσης είναι το γεγονός ότι μία τέτοια μεταβολή αντισταθμίζεται από μεγαλύτερο λόγο κεφαλαίου-προϊόντος. Ο λόγος αυτός μεταβάλλεται «παθητικά» με σκοπό να παραμείνει ο ρυθμός αύξησης του κεφαλαίου όπως ο ρυθμός αύξησης του εργατικού δυναμικού.

Σύμφωνα με τον Thirlwall, τα συμπεράσματα που πηγάζουν από την νεοκλασική θεωρία δεν επηρεάζονται σε περίπτωση εισόδου της τεχνολογίας στην συνάρτηση που περιγράφει το μοντέλο, καθώς η τεχνολογική πρόοδος επηρεάζει μόνο την παραγωγικότητα των εργαζομένων. Έτσι η συνάρτηση του μοντέλου γίνεται:

$$q = ((1 + \dot{g})/s)k$$

όπου $\dot{g}$ αντιστοιχεί στον ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας των εργαζομένων. Σαν αποτέλεσμα η καμπύλη (I/s) θα έχει μεγαλύτερη κλίση καθώς θα

πρέπει το κατά κεφαλήν προϊόν θα πρέπει να είναι μεγαλύτερο έτσι ώστε να είναι επαρκές για αποταμίευση και συσσώρευση κεφαλαίου και να παραμείνει ο λόγος κεφαλαίου-εργατικού δυναμικού σταθερός, ενώ παράλληλα η παραγωγικότητα των εργαζομένων παρουσιάζει γρηγορότερους ρυθμούς αύξησης.

Στο νέο σημείο ισορροπίας θα έχουμε:

$$\Delta K/K = 1 + \dot{g}$$

$$\Delta Y/Y = 1 + \dot{g} \text{ και έτσι τελικά : } \Delta K/K = \Delta Y/Y = 1 + \dot{g},$$

δηλαδή το κατά κεφαλήν προϊόν και το κατά κεφαλήν κεφάλαιο μεγεθύνονται με ρυθμό $\dot{g}$, και σύμφωνα με ουδέτερη (κατά Harrod) τεχνική πρόοδο έχουμε :

$$\Delta Y/Y - 1 = \Delta K/K - 1 = \dot{g}$$

Κάτι που βρίσκεται σύμφωνο με την πραγματικότητα καθώς μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι όντως στην πραγματικότητα το προϊόν και το κεφάλαιο μεγεθύνονται με μεγαλύτερο ρυθμό από ότι το εργατικό δυναμικό. Σαν συμπέρασμα θα μπορούσαμε να πούμε ότι μία αύξηση στο ποσοστό του Α.Ε.Π. που αποταμιεύεται ή επενδύεται δεν επηρεάζει το ποσοστό μεγέθυνσης ισορροπίας, εκτός και αν ένα υψηλότερο επίπεδο επενδύσεων οδηγήσει σε αύξηση του ρυθμού της μεγέθυνσης του εργατικού δυναμικού. Κάτι τέτοιο αποκλείεται εξ αρχής από τις υποθέσεις του νεοκλασικού μοντέλου, καθώς η τεχνολογική πρόοδο θεωρείτε ότι είναι εξωγενής.

Αν θέλαμε να δούμε λίγο πιο αναλυτικά τον τρόπο που επηρεάζει η τεχνολογική πρόοδος το μοντέλο μας, αν αυτή θεωρηθεί ότι αυξάνεται με σταθερό ρυθμό με την πάροδο του χρόνου, καταλήγουμε στην παρακάτω συνάρτηση (Thirlwall, 2003):

$$Y = Ae^{gt} K^{\alpha} L^{1-\alpha}$$

Όπου g είναι ο σταθερός ρυθμός τεχνολογικής προόδου για χρονικό διάστημα t . Ο βαθμός που επηρεάζει η τεχνολογική πρόοδος το παραγόμενο προϊόν φαίνεται στο σχεδιάγραμμα 2. Αν έχουμε σταθερές αποδόσεις κλίμακας, μπορούμε να καταλήξουμε σε ένα νέο τύπο βασιζόμενοι στο προηγούμενο (Thirlwall, 2003):

$$\Delta Y/Y = g + \alpha(\Delta K/K) + (1 + \alpha)(\Delta L/L)$$

όπου g είναι ο ετήσιος ρυθμός τεχνολογικής προόδου. Το ίδιο μοντέλο θα μπορούσε να μετατραπεί πολύ εύκολα σε ένα μοντέλο που θα εξετάζει περιφέρειες:

$$\Delta Y_r/Y_r = g_r + \alpha(\Delta K_r/K_r) + (1 + \alpha)(\Delta L_r/L_r)$$

Όπου ο δείκτης r υποδηλώνει την περιφέρεια που εξετάζουμε. Από τον παραπάνω τύπο είναι φανερό ότι το νεοκλασικό μοντέλο προσδιορίζει τρεις λόγους για να έχουμε ανισότητες στην ανάπτυξη των περιφερειών:

- Η τεχνολογική πρόοδος μπορεί να διαφέρει ανάμεσα στις περιφέρειες.
- Η μεγέθυνση του αποθέματος κεφαλαίου μπορεί να διαφέρει ανάμεσα στις περιφέρειες.
- Η μεγέθυνση του εργατικού δυναμικού μπορεί να διαφέρει ανάμεσα στις περιφέρειες.

Όσον αφορά την τρίτη πρόταση των νεοκλασικών οικονομολόγων αυτή αναφέρεται στο ότι οι φτωχότερες χώρες είναι αναμενόμενο να αναπτύσσονται με μεγαλύτερους ρυθμούς από ότι οι πιο πλούσιες. Αυτό συμβαίνει καθώς στις φτωχότερες χώρες ο λόγος κεφαλαίου-εργατικού δυναμικού είναι μικρότερος και έτσι αναμένεται μεγαλύτερη αποδοτικότητα του κεφαλαίου (ή μικρότερος λόγος κεφαλαίου-προϊόντος). Ο λόγος κεφαλαίου-προϊόντος μπορεί να γραφτεί ως εξής:

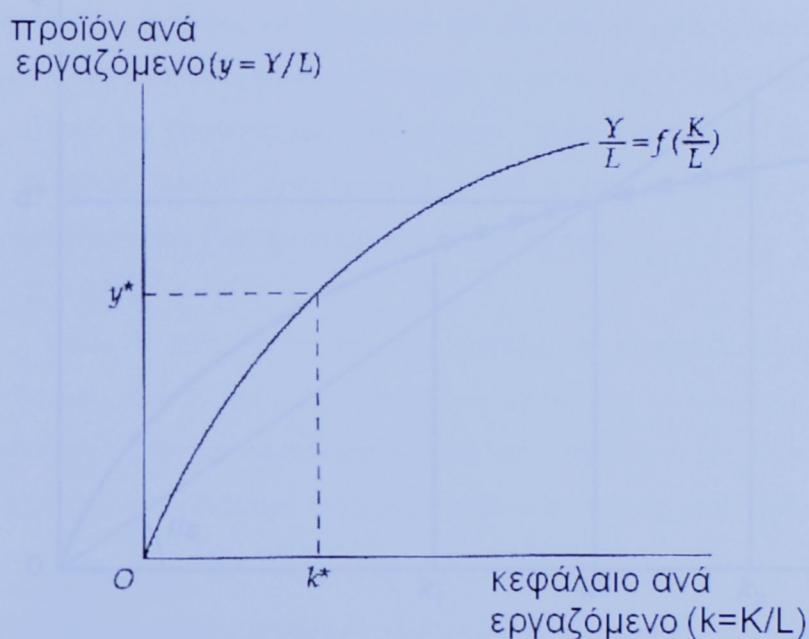
$$K/Y = (K/L) \cdot (L/Y)$$

Γενικότερα, η νεοκλασική προσέγγιση για τον σχολιασμό των περιφερειακών ανισοτήτων μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι κάτι τέτοιο θα μπορούσε να πηγάζει από διαφορές στην τεχνολογική πρόοδο μεταξύ περιφερειών, αλλά και σε διαφορετικούς λόγους ανάπτυξης κεφαλαίου-εργατικού δυναμικού.

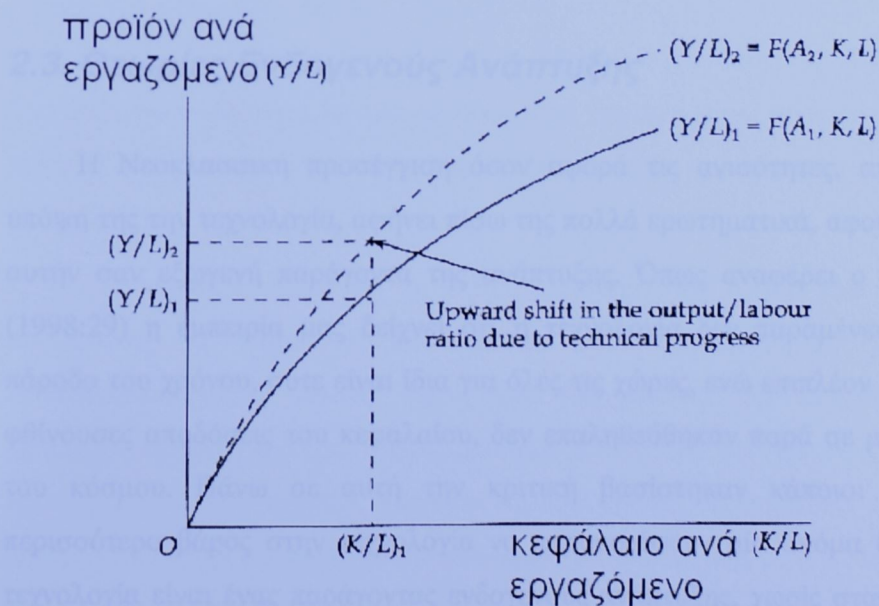
Σχήμα 2: Λόγος Προϊόν-εργαζόμενου και κεφάλαιο-εργαζόμενο. Επίδραση της τεχνολογίας

Πηγή: Acemoglu, D. and Taylor, J. (2008)

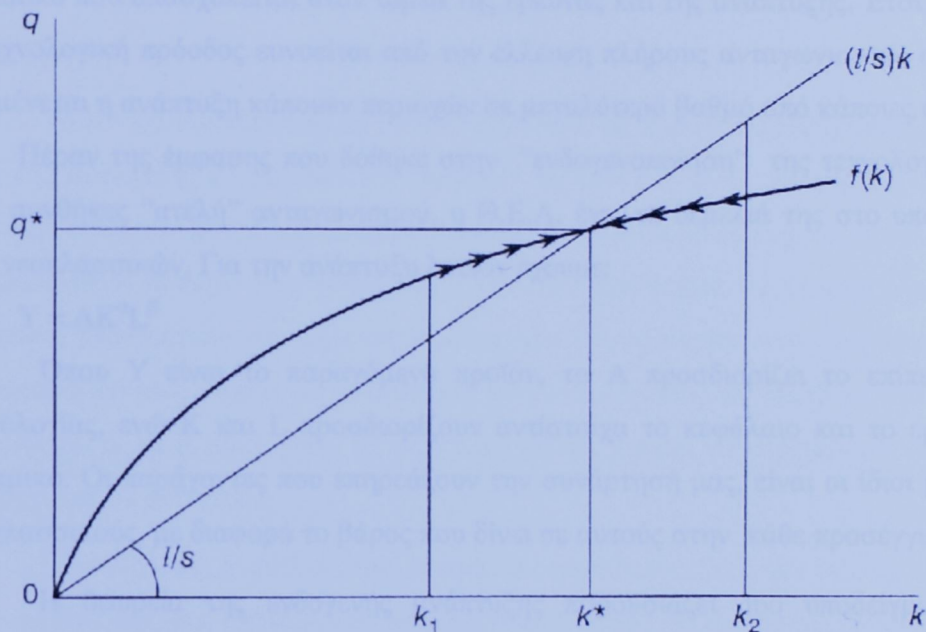
Σχεδιάγραμμα 1 : Λόγος Προϊόν-εργαζομένου και κεφάλαιο-εργαζομένου.

Πηγή : Armstrong, H. and Taylor, J. (2000)

Σχεδιάγραμμα 2 : Λόγος Προϊόν-εργαζομένου και κεφάλαιο-εργαζομένου. Επίδραση της τεχνολογίας

Πηγή : Armstrong, H. and Taylor, J. (2000)

Σχεδιάγραμμα 3 : Σημείο ισορροπίας λόγου κεφαλαίου-εργατικού δυναμικού και προϊόντος-εργαζομένου.

Πηγή : Thirlwall, A. P. (2003)

2.3. Θεωρίες Ενδογενούς Ανάπτυξης

Η Νεοκλασική προσέγγιση όσον αφορά τις ανισότητες, αν και λαμβάνει υπόψη την τεχνολογία, αφήνει πίσω της πολλά ερωτηματικά, αφού αναφέρεται σε αυτήν σαν εξωγενή παράγοντα της ανάπτυξης. Όπως αναφέρει ο Rodriguez-Pose (1998:29) η εμπειρία μας δείχνει ότι η τεχνολογία δεν παραμένει σταθερή στην πάροδο του χρόνου, ούτε είναι ίδια για όλες τις χώρες, ενώ επιπλέον η πρόβλεψη για φθίνουσες αποδόσεις του κεφαλαίου, δεν επαληθεύθηκαν παρά σε μερικές περιοχές του κόσμου. Πάνω σε αυτή την κριτική βασίστηκαν κάποιοι ώστε δίνοντας περισσότερο βάρος στην τεχνολογία να παρουσιάσουν μία ακόμα θεωρία, όπου η τεχνολογία είναι ένας παράγοντας ενδογενούς ανάπτυξης, χωρίς σταθερό ρυθμό και χωρίς συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού.

Ο Romer το 1986 και ο Lucas το 1988, ήταν εκείνοι που έθεσαν τα θεμέλια για την θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης (Θ.Ε.Α.), θεωρία που επικεντρώνεται στην ανάπτυξη ως αποτέλεσμα ενδογενών παραγόντων, που είναι διαφορετικοί μεταξύ των χωρών και των περιφερειών, κυρίως εξαρτώμενοι από το κεφάλαιο και το ανθρώπινο

δυναμικό που απασχολείται στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης. Έτσι λοιπόν, η τεχνολογική πρόοδος ευνοείται από την έλλειψη πλήρους ανταγωνισμού, ώστε να αναμένεται η ανάπτυξη κάποιων περιοχών σε μεγαλύτερο βαθμό από κάποιες άλλες.

Πέραν της έμφασης που δόθηκε στην “ενδογενοποίηση” της τεχνολογίας και στις συνθήκες “ατελή” ανταγωνισμού, η Θ.Ε.Α. έχει τα θεμέλιά της στο υπόδειγμα των νεοκλαστικών. Για την ανάπτυξη λοιπόν έχουμε:

$$Y = AK^{\alpha}L^{\beta}$$

Όπου Y είναι το παραγόμενο προϊόν, το A προσδιορίζει το επίπεδο της τεχνολογίας, ενώ K και L προσδιορίζουν αντίστοιχα το κεφάλαιο και το εργατικό δυναμικό. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την συνάρτησή μας, είναι οι ίδιοι με τους νεοκλαστικούς, με διαφορά το βάρος που δίνει σε αυτούς στην κάθε προσέγγιση.

Η θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης παρουσιάζει δύο υποδείγματα, το υπόδειγμα ενδογενούς «ευρέως» κεφαλαίου (endogenous broad capital model) και ενδογενούς καινοτομικού κεφαλαίου (endogenous innovation model). Το πρώτο υπόδειγμα μπορεί να χωριστεί σε δύο περιπτώσεις, στην πρώτη η επένδυση κεφαλαίου δημιουργεί εξωτερικά οικονομίες, ενώ στη δεύτερη δίνεται έμφαση στο ανθρώπινο κεφάλαιο και τις τεχνολογικές αλλαγές που συνδέονται με την μάθηση μέσω πράξης (learning by doing) και την διάχυση της γνώσης (knowledge spillovers). Στο δεύτερο υπόδειγμα δίνεται περισσότερο έμφαση στην τεχνολογική εξέλιξη που πηγάζει από την καινοτομική δράση των παραγωγών (για περισσότερα βλέπε Martin et al, 1998).

Η αλήθεια είναι ότι η Θ.Ε.Α. βάδισε στα χνάρια των νεοκλαστικών, συζητώντας τις παραδοχές που εκείνοι είχαν κάνει, μερικές από τις οποίες επαναδιατυπώθηκαν, γεγονός όμως που δεν μειώνει την σπουδαιότητά της. Η εμπειρική προσέγγιση των οικονομολόγων αναφορικά με την σύγκλιση ή όχι των περιφερειών ή των κρατών, οδήγησε σε δύο πιθανές περιπτώσεις σύγκλισης. Στην πρώτη περίπτωση την λεγόμενη β-σύγκλιση, ο συντελεστής β , του ρυθμού ανάπτυξης του κατά κεφαλήν εισοδήματος, σε σχέση με την αρχική τιμή, για μία δεδομένη περίοδο, είναι αρνητικός. Καθώς το β προσδιορίζει την ταχύτητα σύγκλισης, η παραπάνω εξεταζόμενη ομάδα περιφερειών ή κρατών παρουσιάζει την τάση για εξισορρόπηση του επιπέδου του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Στην δεύτερη περίπτωση, τη λεγόμενη σ-σύγκλιση, η διασπορά του κατά κεφαλήν εισοδήματος έχει

την τάση να μειώνεται με την πάροδο του χρόνου. (για περισσότερα βλέπε Martin et al, 1998).

Το τελικό συμπέρασμα που προκύπτει από τις παραπάνω περιπτώσεις είναι η ιδέα της σύγκλισης σε ομάδες, την υπόθεση δηλαδή ότι μόνο περιφέρειες ή κράτη που παρουσιάζουν κοινά δομικά χαρακτηριστικά και παρόμοιες αρχικές συνθήκες, θα παρουσιάσουν μεταξύ τους σύγκλιση. Έτσι για παράδειγμα θα έχουμε μία ομάδα κρατών ή περιφερειών για τις αναπτυγμένες, μία για τις αναπτυσσόμενες και μία για τις υποανάπτυκτες, όπου οι ανισότητες στο εσωτερικό των ομάδων μπορεί να μειώνονται, αλλά οι ανισότητες μεταξύ των ομάδων μπορεί να παραμένουν ως έχουν ή ακόμα και να αυξηθούν.

Συνοψίζοντας, η Θ.Ε.Α. που αναφέραμε παραπάνω, ξεκίνησε σαν κριτική στα υποδείγματα που παρουσίασαν οι νεοκλασικοί, καθώς τα εμπειρικά δεδομένα που υπήρχαν άφηναν ανοικτά ερωτήματα. Ανέπτυξαν βασιζόμενοι λοιπόν στους νεοκλασικούς μία νέα θεωρία, όπου παράγοντες που πριν θεωρούνταν σταθεροί, στο νέο υπόδειγμα ήταν το κλειδί για την αιτιολόγηση των ανισοτήτων στην ανάπτυξη, καθώς θεωρούνταν ενδογενής. Η μη εμπειρική επαλήθευση των υποδείγματων αλλά και οι περιορισμοί που προϋπήρχαν από τα προηγούμενα υποδείγματα των νεοκλασικών (περιορισμοί οι οποίοι διατηρούνται και στα υποδείγματα της Θ.Ε.Α.), είναι μερικά από τα μειονεκτήματα που μπορεί κάποιος να προσάψει στην Θ.Ε.Α.. Η αλήθεια είναι όμως ότι δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η νέα πνοή που έφερε μαζί της η θεωρία, καθώς επαναδραστηριοποίησε τους οικονομολόγους και τους οικονομικούς γεωγράφους, οδηγώντας σε νέες συζητήσεις επί των ανισοτήτων στον χώρο.

2.4. Νέα Οικονομική Γεωγραφία

Η Νέα Οικονομική Γεωγραφία αποτελεί ένα θεωρητικό ρεύμα, με γνωστότερο εκπρόσωπό του τον Paul Krugman. Τα υποδείγματα που παρουσιάζει το ρεύμα αυτό αναλύουν ζητήματα της οικονομικής ανάλυσης του χώρου, που απασχολούν οικονομολόγους και οικονομικούς γεωγράφους, καθώς και επιστήμονες από άλλα πεδία, λαμβάνοντας υπόψη τους οικονομίες κλίμακας, ατελή ανταγωνισμό, ανομοιογενή προϊόντα, κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής και κόστος μεταφοράς (για παράδειγμα βλέπε Fujita et al, 1999). Η σημαντικότερη ίσως

συμβολή της Νέας Οικονομικής Γεωγραφίας, είναι ίσως η προσθήκη του χώρου στα υποδείγματα της οικονομικής θεωρίας που εξετάζει.

Οι δυνάμεις που αναφέρονται ότι ασκούνται στο υπόδειγμα μπορεί να χαρακτηρίζονται είτε ως κεντρομόλες, είτε ως φυγόκεντρες. Στην περίπτωση των κεντρομόλων δυνάμεων έχουμε να κάνουμε με δυνάμεις που συγκεντρώνουν την παραγωγική δραστηριότητα στον χώρο και σε αυτές διάφοροι παράγοντες που μειώνουν το κόστος παραγωγής, όπως για παράδειγμα, οικονομίες κλίμακας, οικονομίες συσπείρωσης ή οικονομίες αστικοποίησης και άλλες (Ροβολής, 2002).

Αντίθετα οι φυγόκεντρες δυνάμεις που δρουν στα υποδείγματα, είναι οι δυνάμεις εκείνες που δρουν έτσι ώστε να διαχυθεί η οικονομική δραστηριότητα και οι παραγωγικοί συντελεστές στον χώρο. Τέτοιοι παράγοντες είναι η γη (αύξηση της «τιμής» της – ενοικίων), ως ακίνητος συντελεστής στον χώρο, η μόλυνση του περιβάλλοντος, η φτώχεια, η εγκληματικότητα και άλλοι οι οποίοι εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία δυνάμεων, δυνάμεις που εμφανίζονται κυρίως ύστερα από την συγκέντρωση των δραστηριοτήτων στο χώρο και έτσι λειτουργούν από ένα σημείο και μετά ταυτόχρονα, αλλά αντίρροπα, με τις κεντρομόλες (Ροβολής, 2002).

Οι κεντρομόλες και οι φυγόκεντρες δυνάμεις που αναφέραμε παραπάνω μπορεί να λειτουργούν στο υπόδειγμα με την μία να διαδέχεται την άλλη, ενώ υπάρχουν και φορές που στο υπόδειγμα μπορούν να ασκούνται και ταυτόχρονα. Σε μία απόπειρα να περιγράψουν όσο το δυνατόν καλύτερα τον πραγματικό κόσμο, ο συνδυασμός των καταστάσεων που αναφέραμε παραπάνω αποτελεί και την προσπάθεια της Ν.Ο.Γ. να αναλύσει οικονομικά ζητήματα άρρηκτα συνδεδεμένα με τον χώρο.

Όπως ήταν αναμενόμενο η Ν.Ο.Γ. δεν βρήκε μόνο υποστηρικτές αλλά αντίθετα υπήρχαν και πολλοί που την επέκριναν, κυρίως οικονομικοί γεωγράφοι. Η κυριότερη κατηγορία που της προσάπτουν είναι ότι δεν έχει να προσφέρει κάτι καινούριο καθώς αποτελεί επανεμφάνιση της περιφερειακής επιστήμης και της αστικής οικονομικής, προσεγγίσεις τις οποίες οι οικονομικοί γεωγράφοι εγκατέλειψαν πριν από αρκετό καιρό (Martin, 1999).

Επιπλέον, πολλοί επικριτές της Ν.Ο.Γ. πιστεύουν ότι υπάρχει έλλειψη εμπειρικών μελετών και περίσσεια απλουστευτικών υποθέσεων οι οποίες αντί να βοηθούν στην κατανόηση του πραγματικού κόσμου, μάλλον συσκοτίζουν τα

πράγματα (Sunley, 2001). Ειδικά για την έλλειψη εμπειρικών μελετών θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι αν και κάτι τέτοιο ήταν εμφανές πριν μερικά χρόνια, ωστόσο έχουν γίνει σημαντικά βήματα για την κωδικοποίηση συμπερασμάτων με την μορφή προτάσεων πολιτικής, όπως για παράδειγμα του Ottaviano (2002).

Κλείνοντας την αναφορά μας στην Ν.Ο.Γ., θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε λέγοντας, ότι αποτελεί ένα θεωρητικό ρεύμα που προσπάθησε να εντάξει στα υποδείγματά της τον γεωγραφικό παράγοντα που μέχρι πριν δεν απασχολούσε τόσο πολύ τους επιστήμονες. Όπως και η Θ.Ε.Α., επέφερε νέα πνοή στις συζητήσεις στους κύκλους των επιστημών, καθώς χρησιμοποίησε στα υποδείγματα βασικές έννοιες των οικονομικών από μία νέα οπτική γωνία. Αντιμετώπισε πολλούς επικριτές ειδικά όσον αφορά την συνεισφορά της στην οικονομική επιστήμη και την εμπειρική επαλήθευση των υποδειγμάτων της, αλλά τα τελευταία χρόνια φαίνονται σημαντικές προοπτικές για την Ν.Ο.Γ. καθώς υπάρχει πλέον η δυνατότητα προτάσεων πολιτικής αλλά και εμπειρικής αποτίμησής τους.

Οι σχολές των κλασσικών και των νεοκλασσικών, προγενέστερες των άλλων δύο σχολών, αντιμετωπίζουν θα μπορούσε να πει κανείς πιο αισιόδοξα της ανισότητες που εμφανίζονται στον χώρο. Από τους κλασσικούς, πιο αισιόδοξος από όλους υπήρξε ο Adam Smith, ενώ οι προσέγγιση των ανισοτήτων από την πλευρά των νεοκλασσικών μόνο απαισιόδοξη δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, ειδικότερα η γενικότερη θεώρηση των τελευταίων ότι αν αφήναμε τα πράγματα να κυλήσουν τότε η οικονομία θα έβρισκε έναν τρόπο να μειωθούν οι ανισότητες και να οδηγηθούν οι περιφέρειες σε σύγκλιση.

Οι δύο επόμενες χρονικά σχολές της Θ.Ε.Α. και της Ν.Ο.Γ., προσπάθησαν να δικαιολογήσουν ακριβώς αυτό που εξετάζουμε, δηλαδή την ύπαρξη ανισοτήτων διαχρονικά. Στην προσπάθειά τους αυτή, χρησιμοποίησαν οι μεν πρώτοι υποδείγματα, όπου οι παράγοντες που επηρέαζαν την ανάπτυξη είχαν ενδογενή φύση, με την τεχνολογία να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε αυτή, ενώ οι δεύτεροι προσπάθησαν να αναλύσουν μέσα από τα υποδείγματά τους την πραγματικότητα δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα στον τρόπο που ο χώρος επηρεάζει την οικονομική ανάλυση. Πέρα όμως από το τι αντιπροσωπεύει η κάθε θεωρία ανάπτυξης, χρήσιμο θα ήταν να εξετάζαμε την βιβλιογραφία που αφορά της ανισότητες διαχρονικά, και το τι συμπεράσματα πηγάζουν από αυτή.

2.5. Χωρικές ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τις Η.Π.Α.

2.5.1. Εισαγωγή

Η βιβλιογραφία περιγράφει μία κατάσταση όπου οι ανισότητες συνεχίζουν και υπάρχουν αντίθετα με ότι πίστευαν οι πρώτες θεωρίες ανάπτυξης, αν και σε μερικές περιπτώσεις έχουμε σύγκλιση μεταξύ των εξεταζόμενων περιφερειών. Η χρήση του Α.Ε.Π. αλλά και των ποσοστών ανεργίας είναι δύο από τα σημαντικότερα κριτήρια όσον αφορά την προσέγγιση ανισοτήτων μεταξύ περιοχών. Τα τελευταία 15 χρόνια, οι διαφορές σε όρους Α.Ε.Π., ανάμεσα σε χώρες-μέλη της Ε.Ε. έχουν μειωθεί, αλλά έχουν αυξηθεί οι ανισότητες μεταξύ των περιφερειών μέσα στις χώρες-μέλη (για περισσότερα βλέπε Rodriguez-Pose, 1998:74). Επιπλέον, ενώ μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970 τα κατά κεφαλήν εισοδήματα των περιφερειών οδηγούσαν στην σύγκλιση, όπως φαίνεται στα παραδείγματα του Rodriguez-Pose και Lopez-Bazo et al, η τάση αυτή σταμάτησε την δεκαετία του 1980.

Στα ίδια συμπεράσματα μπορεί να οδηγηθεί κανείς εξετάζοντας την ανεργία στις περιφέρειες της Ε.Ε.. Μία πιθανή εξήγηση του Puga με αναφορά στα επίπεδα ανεργίας είναι ότι, κάποια συγκεκριμένη περιφέρεια μπορεί να συνδέεται περισσότερο με το τι συμβαίνει σε γειτονικές περιφέρειες, ακόμα και αν αυτές ανήκουν σε διαφορετικά κράτη μέλη, παρά με το τι συμβαίνει στο μέσο όρο των περιφερειών του κράτους που εκείνη ανήκει (Puga, 2002). Οι πολιτικές για τις περιφέρειες της Ε.Ε. (για τις οποίες πολιτικές θα μιλήσουμε στην συνέχεια) δεν κατάφεραν να πετύχουν τον στόχο τους και μάλιστα, ενώ μειώθηκαν οι ανισότητες μεταξύ χωρών αυξήθηκαν οι ανισότητες μεταξύ των περιφερειών στο εσωτερικό των χωρών (Ροβολής, 2003:77)

2.5.2. Ενοποιημένες οικονομικά περιοχές: Ε.Ε. και Η.Π.Α.

Οι δύο μεγάλες ενοποιημένες οικονομικά περιοχές, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής έχουν σίγουρα να επιδείξουν ανισότητες στο εσωτερικό τους αλλά και διαφορές μεταξύ τους. Όπως αναφέρει ο Puga (2002:373), σχεδόν το 25% των κατοίκων της Ε.Ε. (των δεκαπέντε μελών) κατοικεί σε περιφέρειες που έχουν κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. κάτω του 75% του μέσου όρου της Ε.Ε.,

την στιγμή που στις Η.Π.Α. μόνο δύο «περιφέρειες-πολιτείες», που αντιστοιχούν στο 2% του πληθυσμού, βρίσκονται κάτω από το 75% του μέσου όρου του Αμερικανικού Α.Ε.Π. Επιπλέον, οι διαφορές στα ποσοστά ανεργίας στις Η.Π.Α. ήταν ελάχιστες για το έτος 1996, ενώ για την Ε.Ε., οι δέκα περιφέρειες με τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, είχαν ποσοστά διπλάσια του Ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Οι Η.Π.Α. παρουσιάζουν μεγαλύτερη συγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων, καθώς το 50% της απασχόλησης στην βιομηχανία είναι συγκεντρωμένο στο 13% της συνολικής επιφάνειας και στο 21 % του πληθυσμού, ενώ για την Ε.Ε. το ίδιο ποσοστό απασχόλησης είναι συγκεντρωμένο στο 17% της επιφάνειας της και αντιστοιχεί στο 45% του πληθυσμού. Άξια αναφοράς είναι ότι αν και η βιομηχανία παρουσιάζεται πιο συγκεντρωμένη στις Η.Π.Α. και για το λόγο αυτό θα περίμενε κανείς μεγαλύτερη ανισότητα στην κατανομή των εισοδημάτων, κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει, καθώς οι εισοδηματικές διαφορές στις περιφέρειες της Ε.Ε. είναι πολύ μεγαλύτερες από ότι ανάμεσα στις πολιτείες των Η.Π.Α. (Puga, 2002)

Η μετακίνηση του εργατικού δυναμικού από περιφέρεια σε περιφέρεια είναι μία ακόμα σημαντική διαφορά μεταξύ Ε.Ε. και Η.Π.Α.. Όπως αναφέρουν οι Blanchard και Katz (2000) μία διαφορά μισθών μεταξύ δύο περιφερειών στις Η.Π.Α. προκαλεί μετανάστευση εργαζομένων από τις περιφέρειες με χαμηλούς μισθούς προς τις περιφέρειες με υψηλότερους μισθούς. Αντίθετα, όπως δείχνουν τα στοιχεία που παρουσιάζει ο Puga, μόνο το 1,5% των κατοίκων της Ε.Ε. κατοικούν σε διαφορετικό κράτος-μέλος από εκείνο στο οποίο γεννήθηκαν, υποδεικνύοντας την χαμηλή κινητικότητα των εργαζομένων αλλά και των κατοίκων γενικότερα της Ε.Ε.. Μία πιθανή εξήγηση είναι το γεγονός ότι στις Η.Π.Α. υπάρχει κοινή γλώσσα και σε μεγάλο βαθμό κοινή πολιτισμική παράδοση, πράγμα που επιτρέπει τη διαπεριφερειακή κινητικότητα αντίθετα με την Ευρωπαϊκή Ένωση που είτε απουσιάζουν, είτε υπάρχουν σε μικρότερο βαθμό (Ροβολής, 2003:77).

2.5.3. Βέλτιστες Περιοχές Συναλλαγματος: ίσως η αιτία των ανισοτήτων

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, η Ε.Ε. έχει να διανύσει πολύ δρόμο ώστε να επιτύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα, την ομοιογένεια που πρέπει να την διακρίνει. Ένα ερώτημα που μπορεί να τεθεί, είναι γιατί η Ε.Ε. χαρακτηρίζεται από αυτήν την

ανομοιομορφία, αν και τόσα χρόνια μετά την ίδρυσή της, σε σημείο, που όπως αναφέρει ο Thirwall η κοινή νομισματική πολιτική να είναι σε θέση να επιφέρει οικονομική απόκλιση αντί για σύγκλιση. Σύμφωνα με τον Martin οι Βέλτιστες Περιοχές Συναλλάγματος (Β.Π.Σ.), οι οποίες εξετάζουν τόσο εξωτερικές μακρο-γεωγραφικές σχέσεις και όρια των νομισματικών ενώσεων, όσο και την εσωτερική οικονομική γεωγραφία τέτοιων περιοχών, ίσως είναι μέρος της απάντησης στην ερώτηση περί ανομοιομορφίας που προαναφέραμε.

Οι Β.Π.Σ. πρέπει να χαρακτηρίζονται από όσο τον δυνατόν μεγαλύτερη οικονομική ομοιογένεια των χωρικών μονάδων που τις αποτελούν. Αυτό πρέπει να συμβαίνει έτσι ώστε οι διάφορες οικονομικές εξωγενείς διαταραχές να επηρεάζουν αυτές τις χωρικές μονάδες με παρόμοιο τρόπο. Αν αυτό δεν συμβαίνει κάποιες από αυτές θα αρχίσουν να αποκλίνουν (Ροβολής, 2003:80). Όπως σημειώνει ο Martin η σημαντική συμβολή του Magnifico (1973) είναι το γεγονός ότι εφόσον οι εθνικές οικονομίες είναι απλώς τα αθροίσματα και οι μέσοι όσοι των περιφερειών (και ακόμη μικρότερων) συνιστώσών τους, το κριτήριο της ομοιογένειας της θεωρίας των Β.Π.Σ. θέτει σοβαρά ερωτήματα σε περιφερειακό επίπεδο.

Τα κράτη ή οι περιφέρειες πρέπει να πληρούν τέσσερις προϋποθέσεις σύμφωνα με τον Martin για να αποτελούν Β.Π.Σ. σύμφωνα με την κατηγοριοποίησή του (για μεγαλύτερη ανάλυση, βλέπε R. Martin, *“EMU versus the regions? Regional convergence and divergence in Euroland”* και Α. Ροβολής, «Ευρωπαϊκές πολιτικές και ευρωπαϊκές περιφέρειες: Προθέσεις και αποτελέσματα»). Η πρώτη προϋπόθεση είναι οι οικονομίες αυτών των χωρικών μονάδων να είναι σχετικά όμοιες και επίσης να βρίσκονται στην ίδια φάση του οικονομικού τους κύκλου. Η δεύτερη προϋπόθεση είναι η ανάγκη για πλήρη κινητικότητα των παραγωγικών συντελεστών ανάμεσα στις διάφορες περιοχές της νομισματικής ένωσης. Η τρίτη προϋπόθεση είναι οι χωρικές μονάδες των Β.Π.Σ. να έχουν τις ίδιες πληθωριστικές τάσεις. Τέλος η τέταρτη προϋπόθεση για την ύπαρξη Β.Π.Σ. είναι η ύπαρξη αυτόματων δημοσιονομικών μηχανισμών που θα έχουν ως στόχους, την απορρόφηση ή εξομάλυνση εξωγενών διαταραχών στο σύστημα δεδομένου ότι αυτές οι διαταραχές θα επιδρούν διαφορετικά σε κάθε χωρική μονάδα και την εξισορρόπηση πιθανών αποκλίσεων του συστήματος εξαιτίας των διαφορετικών ρυθμών ανάπτυξης περιφερειών και κρατών.

Η Ε.Ε. όπως είναι φανερό δεν ικανοποιεί καμία από αυτές τις προϋποθέσεις και ίσως ακριβώς επειδή δεν μπορεί να θεωρηθεί Β.Π.Σ. μπορούμε να απαντήσουμε

με βάση τα παραπάνω μέρος της ερώτησης, γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά από τόσα χρόνια ύπαρξης παρουσιάζει ανισότητες, αλλά και επιπλέον δεν ακολούθησε την πιο επιτυχημένη πορεία των Η.Π.Α. Η Ε.Ε. όπως είναι γνωστό δεν περιλαμβάνει χωρικές μονάδες που να βρίσκονται στο σύνολό τους στην ίδια οικονομική φάση, αλλά επιπλέον παρουσιάζουν και σημαντικές αποκλίσεις στο επίπεδο ανάπτυξης. Όσον αφορά την δεύτερη προϋπόθεση που αναφέρεται στην κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής, μπορούμε να αναφέρουμε το γεγονός ότι, στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης παρουσιάζεται μια σημαντική κινητικότητα των κεφαλαίων στις χώρες της Ε.Ε., μόνο που δεν συμβαίνει το ίδιο και με το εργατικό δυναμικό, του οποίου η κινητικότητα παραμένει χαμηλή. Τέλος, αναφορικά με την τρίτη και τέταρτη προϋπόθεση, είναι επίσης γνωστό ότι, το επίπεδο πληθωρισμού δεν μπορεί να είναι πάντα ίδιο μεταξύ των κρατών-μελών, ενώ η Ε.Ε. δεν έχει στην διάθεσή της μηχανισμούς δημοσιονομικού ελέγχου. Από την στιγμή λοιπόν που η Ε.Ε. δεν ικανοποιεί τις παραπάνω προϋποθέσεις δεν πρέπει πλέον να αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι, δεν παρουσιάζει την απαραίτητη ομοιογένεια και για αυτό το λόγο δεν επηρεάζονται όλες οι χωρικές μονάδες με τον ίδιο τρόπο, με αποτέλεσμα την ύπαρξη ανισοτήτων μεταξύ τους.

2.6. Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση των ανισοτήτων

2.6.1. Εισαγωγή

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, στοιχεία της Ε.Ε. φανερώνουν ότι υπάρχει σύγκλιση για τις χώρες της, όπως για παράδειγμα αναφορικά με το Α.Ε.Π. Σύμφωνα με την Έκτη Περιοδική Έκθεση (1999:7) το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν για τις 10 περιφέρειες που εμφάνιζαν τις μικρότερες τιμές, αυξήθηκε από το 41% του Ευρωπαϊκού μέσου στο 50% αυτού, ενώ στις 25 φτωχότερες περιφέρειες, αυξήθηκε από 52% σε 59%. Ακόμα, όμως και αν υπάρχει σε γενικές γραμμές σύγκλιση, μπορεί να χρειαστούν γενιές για την επίτευξη του στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αν και σχεδόν όλες οι χώρες συγκλίνουν, πρώτα φτάνουν στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα μεγάλα αστικά κέντρα και οι πρωτεύουσες των χωρών και

ύστερα ακολουθούν οι υπόλοιπες περιφέρειες. Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό να παρακολουθούμε τα προγράμματα βοήθειας προς τις «αδύναμες» περιφέρειες, έτσι ώστε να είμαστε σίγουροι ότι απευθύνονται σε περιφέρειες που πραγματικά έχουν ανάγκη, αλλά και ότι αξιοποιούνται. Αντίθετα με το Α.Ε.Π., τα πράγματα με την ανεργία είναι πιο δύσκολα, καθώς πολλές περιφέρειες, ειδικότερα των Νότιων χωρών, βρίσκονται σε απόσταση από τον Ευρωπαϊκό μέσο, ζητώντας άμεση επέμβαση για την εξομάλυνση της κατάστασης.

Βάση της Έκτης Περιοδικής Έκθεσης (1999:8), οι περιφέρειες χωρίζονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: Μεγάλα αστικά κέντρα (Large urban service centres), Βιομηχανικές περιοχές (industrial regions) και περιοχές της υπαίθρου (rural regions), με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά να προσδιορίζουν την κάθε μία. Όπως είναι λοιπόν φανερό, δεν είναι δυνατόν να υπάρχει μία κοινή πολιτική σύγκλισης, αλλά αντίθετα κάθε περιφέρεια, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της χρειάζεται και διαφορετική προσέγγιση.

Η Ε.Ε. εξετάζοντας τα χαρακτηριστικά των περιφερειών, έχει δημιουργήσει τρεις κατηγορίες-στόχους συμπεριλαμβάνοντας σε αυτές, περιφέρειες οι οποίες παρουσίαζαν ανάλογες αδυναμίες. Έτσι έχουμε τις περιφέρειες που ανήκουν στον στόχο 1, οι οποίες παρουσιάζουν κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. μικρότερο του 75% του Ευρωπαϊκού μέσου, περιφέρειες που ανήκουν στον στόχο 2, οι οποίες παρουσιάζουν ύφεση στην βιομηχανία, ενώ τέλος αυτές που ανήκουν στο στόχο 5b, αγροτικές περιφέρειες με προβλήματα όσον αφορά την διαρθρωτική προσαρμογή.

2.6.2. Περιφέρειες που ανήκουν στον Στόχο 1

Στον πρώτο στόχο, σύμφωνα με την Έκτη Περιοδική Έκθεση, ανήκει περίπου το 25% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αντιστοιχεί σε 92 εκατομμύρια ανθρώπους. Στο σύνολό τους οι περιφέρειες αυτές παρουσιάζουν εργατικό δυναμικό σχετικά χαμηλής ειδίκευσης, ελλείψεις σε υποδομές και θεσμικές «ανεπάρκειες». Σύμφωνα με την ίδια πηγή, τα χαμηλά επίπεδα κατά κεφαλήν Α.Ε.Π., πηγάζουν από τον συνδυασμό χαμηλής παραγωγικότητας και χαμηλών επιπέδων απασχόλησης σε σχέση με τον ενεργό πληθυσμό, άποψη που υποστηρίζεται από στατιστικά στοιχεία της Eurostat.

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσε κάποιος να πει ότι από την στιγμή που ξεκίνησαν τα προγράμματα μέχρι σήμερα, τα επίπεδα κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. των περιοχών αυτών παρουσίασαν αύξηση παράλληλα όμως με κάποια αύξηση των επιπέδων ανεργίας. Το συμπέρασμα είναι ότι οι περιφέρειες αυτές κατάφεραν να αυξήσουν το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. αυξάνοντας την παραγωγικότητά τους και όχι προσφέροντας νέες θέσεις εργασίας, που είχε σαν αποτέλεσμα αυτή την σύγκλιση¹ σε επίπεδο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. αλλά αυξάνοντας την ανεργία σε τέτοιο βαθμό ώστε οι περιφέρειες αυτές που αντιστοιχούν στο ένα τέταρτο του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συγκεντρώνουν το ένα τρίτο της ανεργίας της Ένωσης (για περισσότερα βλέπε Έκτη περιοδική Έκθεση).

Αν και οι περιφέρειες αυτές ανήκουν όλες στον ίδιο στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ικανοποιούν το κριτήριο ένταξής τους σε αυτόν, δεν πρέπει να περιμένουμε ότι όλες βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο αναφορικά με την ανεργία και τα επίπεδα κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. που αναφέραμε παραπάνω. Υπάρχουν περιφέρειες όπως αυτές της Ιρλανδίας για παράδειγμα, που παρουσιάζουν τιμές κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. πολύ μεγαλύτερες από περιφέρειες όπως η Cantabria της Ισπανίας, ή η Κορσική στην Γαλλία και άλλες ενώ όλες ανήκουν στον στόχο 1. Παρόμοια είναι και τα πράγματα αναφορικά με την ανεργία, καθώς τα επίπεδα ανεργίας δεν παρουσιάζονται ίδια για όλες τις περιφέρειες που εντάσσονται στον στόχο 1. Για παράδειγμα οι περιφέρειες της Ισπανίας που εντάσσονται στο στόχο, έχουν μέσο όρο ανεργίας 24%, υπέρ-τριπλάσιο ποσοστό σε σχέση με περιφέρειες της Πορτογαλίας και Ελλάδας, που και αυτές εντάσσονται στον ίδιο στόχο.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι ο στόχος αυτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρουσιάζει δυσκολίες να επιτύχει την σύγκλιση, καθώς, αν και βασικό κριτήριο είναι το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. των περιφερειών, βλέπουμε ότι ο τρόπος αντιμετώπισης των χαμηλών επιπέδων αυτού είναι διαφορετικός από περιφέρεια σε περιφέρεια, όπως και ο βαθμός αποτελεσματικότητας των μέτρων που λαμβάνονται. Καθώς το πρόβλημα αυτό παρουσιάζει ποικιλία τόσο όσον αφορά την γενεσιουργό αιτία όσο και την εξέλιξή του στο χρόνο, η αντιμετώπισή του μέσω του στόχου 1 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μόνο εύκολη διαδικασία δεν μπορεί να θεωρηθεί.

¹ Πρέπει να σημειωθεί ότι μέρος αυτής της σύγκλισης οφείλεται και στην ανανέωση της λίστας των περιφερειών που ανήκουν σε αυτό τον στόχο ανά περίοδο, όπως επίσης και στην ένταξη Γερμανικών περιφερειών το 1991 στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κίνηση που είχε σαν αποτέλεσμα την μείωση του Ευρωπαϊκού μέσου.

2.6.3. Περιφέρειες που ανήκουν στον Στόχο 2

Ο στόχος 2 της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποστηρίζει την ανοικοδόμηση και την διαφοροποίηση περιφερειών που έχουν επηρεαστεί από την παρακμή της βιομηχανίας. Αν και σε αυτές τις περιφέρειες μπορεί να συναντήσουμε χαμηλή παραγωγικότητα ή χαμηλά εισοδήματα σαν αποτέλεσμα δυσκολιών στην ανάπτυξη, παρόλα αυτά δεν αποτελούν το κυρίως πρόβλημα όπως στον στόχο 1. Αντίθετα το μεγαλύτερο πρόβλημά τους είναι η ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων, ώστε να αντισταθμίσουν την πτωτική τάση που παρουσιάζουν οι βιομηχανίες των περιφερειών που μέχρι τώρα αποτελούσαν την βάση της οικονομίας τους (παραγωγή σιδήρου, ατσαλιού, υφασμάτων και άλλα). Οι περιφέρειες του στόχου αυτού, συγκεντρώνουν περίπου 61 εκατομμύρια κατοίκους, που αντιστοιχούν στο 16% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είναι στην πλειοψηφία τους μεγάλα αστικά κέντρα.

Η πτωτική τάση που παρουσιάζει η παραδοσιακή βιομηχανία είχε σαν αποτέλεσμα αυτές οι περιφέρειες να εμφανίσουν υψηλά ποσοστά ανεργίας και επίπεδα απασχόλησης σχετικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες. Ειδικά σε μερικές περιπτώσεις, η κατάσταση υπήρξε ακραία, καθώς σε κάποιες περιφέρειες οι παραδοσιακές βιομηχανίες απασχολούσαν το 50% των εργαζομένων στην βιομηχανία, ενώ υπήρξαν και περιφέρειες που το ποσοστό αυτό ξεπερνούσε το 80% (για περισσότερα βλέπε Έκτη περιοδική Έκθεση, 1999).

Σύμφωνα με την Έκτη περιοδική Έκθεση, σημάδια προόδου φαίνεται να έχουμε και ως προς αυτό τον στόχο, καθώς από το 1989 έως το 1997 η διαφορά στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των περιφερειών του στόχου 2 και των υπολοίπων φαίνεται να μειώθηκε. Χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι το 1997 τα ποσοστά ανεργίας στις περιφέρειες του στόχου 2 ήταν μικρότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά του 1993, ενώ οι περιφέρειες της υπόλοιπης Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν παρουσίασαν αλλαγές.

2.6.4. Περιφέρειες που ανήκουν στον Στόχο 5b

Ο στόχος 5b της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιουργήθηκε για να ενισχύσει την ανάπτυξη των αγροτικών περιφερειών, οι οποίες παρουσιάζουν πρόβλημα διαρθρωτικής προσαρμογής, που πηγάζει από την πτωτική τάση της απασχόλησης

στη γεωργία. Οι περιφέρειες που αντιστοιχούν στον στόχο 5b κατοικούνται από έναν πληθυσμό 32 εκατομμυρίων ανθρώπων, περίπου 9% του συνόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι περιφέρειες του στόχου αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας πέραν του αγροτικού τομέα που χαρακτηρίζεται από πτωτική τάση. Παρόλα αυτά οι περιφέρειες αυτές φαίνονται να έχουν μικρότερα ποσοστά ανεργίας από τις υπόλοιπες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς για το 1997, είχαν μέσο όρο 7.8% ανεργίας, ενώ οι υπόλοιπες περιφέρειες είχαν ποσοστό 10.7%. Παρά τα χαμηλά ποσοστά, οι διαφορές που υπάρχουν στα ποσοστά ανεργίας των περιφερειών αυτών είναι μεγάλες. Για παράδειγμα, περιφέρειες της Ισπανίας, Φινλανδίας και Σουηδίας που ανήκουν στον στόχο αυτό έχουν ποσοστά που κυμαίνονται μεταξύ 10% και 16% ενώ περιφέρειες της Γαλλίας και Ιταλίας που ανήκουν στο στόχο έχουν ποσοστά 9-10%.

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι οι περιφέρειες του στόχου 5b έχουν δείξει σημάδια ότι μπορούν να αντεπεξέλθουν στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η γεωργία, δείχνοντας ότι μπορούν να στραφούν και προς άλλες παραγωγικές διαδικασίες. Για παράδειγμα, υπήρχε αύξηση του αριθμού των εργαζομένων σε βιομηχανίες παραγωγής μεταλλικών προϊόντων αλλά και βιομηχανίες επεξεργασίας πλαστικού και λάστιχου (rubber).

Όπως είδαμε παραπάνω, οι τρεις κύριοι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που περιλαμβάνουν περιφέρειες με χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, ή αντιμετωπίζουν προβλήματα με την στροφή τους από φθίνουσες παραγωγικές δραστηριότητες που τις χαρακτηρίζουν προς άλλες, δείχνουν σημάδια προόδου. Οι περιφέρειες που ανήκουν στους στόχους φαίνονται να συγκλίνουν με τις υπόλοιπες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δείχνοντας ότι υπάρχει λόγος να πιστεύουμε στην σύγκλιση των περιφερειών σε μεγαλύτερο βαθμό στο μέλλον, με στόχο την ομοιογένεια της Ένωσης. Η ένταξη δέκα νέων χωρών στην Ε.Ε. έχει φέρει μαζί της πολλά ερωτηματικά για την εξέλιξη των ανισοτήτων σε περιφερειακό επίπεδο και έχει δημιουργήσει αρκετά ερωτήματα, τα οποία θα βρουν απάντηση με την πάροδο του χρόνου.

«... Η αυτή την ομάδα να δείχνουν κλίση να μείνουν στην εξόχλη και την απομόνωση της απομόνωσης, κατά γενική ομοψφία. Το θέμα παραμένει, αλλά οικονομική ανάπτυξη, ανάπτυξη, ανάπτυξη ανάπτυξης και άλλα. Γίνεται σε αυτή την ομάδα ανάπτυξή της, αλλά, το επίπεδο των προβλ. και οι γενικές εργασιές άρτιας»

Κεφάλαιο 3 – Μέθοδοι για την ανάλυση των περιφερειακών ανισοτήτων

3.1. Γιατί όχι μόνο το Α.Ε.Π. ως δείκτης ανάπτυξης

3.1.1. Μέθοδοι και δείκτες

Οι μέθοδοι και οι δείκτες της ποσοτικής περιφερειακής ανάλυσης μπορούν να αξιοποιηθούν έτσι ώστε να προσδιορίσουμε την φυσιογνωμία των περιφερειών και να αποτυπώσουμε τις περιφερειακές ανισότητες με την βοήθεια στατιστικών δεδομένων. Το πλαίσιο μέσα στο οποίο είναι δυνατή η εφαρμογή και η ερμηνεία των αποτελεσμάτων καθορίζεται από μία σειρά παραγόντων, οι οποίοι πρέπει να ληφθούν υπόψη ώστε να αξιοποιηθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι δείκτες που χρησιμοποιούμε. Παράγοντες που επηρεάζουν την ερμηνεία μας είναι (Παπαδασκαλόπουλος, 2000:14):

- Η φυσιογνωμία της περιφέρειας
- Τα διαθέσιμα περιφερειακά δεδομένα
- Οι παράγοντες που προσδιορίζουν το πλαίσιο της περιφερειακής ανάπτυξης.

Για να μπορέσουμε να μεγιστοποιήσουμε την χρηστικότητα των δεικτών της περιφερειακής ανάλυσης θα πρέπει να αποδεχτούμε κανόνες και αρχές που επηρεάζουν τα αποτελέσματα, κάνοντας έτσι την ερμηνεία μας βάσιμη και εύστοχη. Τα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα που αξιοποιούνται στην περιφερειακή ανάλυση μπορούν να ενταχθούν, σύμφωνα με τον Παπαδασκαλόπουλο (2000:20), σε 7 ομάδες,.

- Φυσικά χαρακτηριστικά
- Δημογραφικά Χαρακτηριστικά
- Απασχόληση – Αγορά Εργασίας².

² Σε αυτή την ομάδα τα δεδομένα αφορούν το μέγεθος, την εξέλιξη και την κατανομή της απασχόλησης κατά χωρική μονάδα. Τομέα παραγωγής, κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, επάγγελμα, επίπεδο εκπαίδευσης και άλλα. Επίσης σε αυτή την ομάδα εντάσσονται στοιχεία όπως το επίπεδο των μισθών και οι γενικότερες εργασιακές σχέσεις

- *Οικονομικά χαρακτηριστικά*
- *Υποδομές*
- *Ροές και Σχέσεις.*
- *Παρεχόμενες Υπηρεσίες*

Σύμφωνα με τον Κόνσολα (1997) ο προσδιορισμός των ανισοτήτων μπορεί να γίνει με την χρήση τριών κριτηρίων:

- *Το ειδολογικό κριτήριο*, με το οποίο προσδιορίζεται η ανάπτυξη μιας περιφέρειας βάσει των ευκαιριών που προσφέρονται, όπως π.χ. ευκαιρία για σταδιοδρομία, για σπουδές κ.α.
- *Το χωροταξικό κριτήριο*, κριτήριο που αναφέρεται στις διαφορές μεταξύ κέντρου και περιμέτρου σε διακρατικό, εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο.
- *Το αναπτυξιακό κριτήριο*, με το οποίο προσδιορίζονται οι ανισότητες συνήθως χρησιμοποιώντας το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. ως μέτρο σύγκρισης.

3.1.2. Μειονεκτήματα του Α.Ε.Π.

Εμπειρικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι στις περιπτώσεις που εξετάζει κάποιος περιφερειακές ανισότητες, τις περισσότερες φορές βρίσκεται απέναντι στη χρήση του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. σαν κύριο δείκτη αποτύπωσης των ανισοτήτων. Η βιβλιογραφία όμως έχει να παρουσιάσει μία σειρά από αδυναμίες όσον αφορά την χρήση του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. σαν δείκτη ευημερίας.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Παπαδασκαλόπουλο, ο δείκτης αυτός του Α.Ε.Π. επειδή ακριβώς υπολογίζει το παραγόμενο προϊόν και όχι το εισόδημα τον ανθρώπων, στην περίπτωση που εξετάζουμε περιφέρειες μπορεί να μας οδηγήσει σε λάθος συμπεράσματα. Αυτό συμβαίνει διότι καταγράφει τις αμοιβές για παραγωγή των προϊόντων σε μία περιφέρεια, ενώ μπορεί αυτές να αποτελούν εισόδημα για κατοίκους γειτονικών περιφερειών. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα Βοιωτίας – Αττικής, όπου η πρώτη φιλοξενεί επιχειρήσεις των οποίων η παραγωγή προσμετράτε στην περιφέρεια της Βοιωτίας, ενώ στην ουσία αποτελούν πηγή εισοδήματος για κατοίκους που διαμένουν στην Αττική.

Μία δεύτερη αδυναμία αυτής της χρήσης του δείκτη είναι το γεγονός ότι ως κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. μία ενδεχόμενη αύξηση στην τιμή του για μία περιφέρεια θα μπορούσε να οφείλεται αποκλειστικά στην μείωση του πληθυσμού, ή και να συνοδεύεται από μείωση του Α.Ε.Π. Και στις δύο περιπτώσεις, αλόγιστη χρήση του δείκτη θα οδηγούσε σε εσφαλμένα συμπεράσματα.

Η χρήση του δείκτη Α.Ε.Π. μπορεί να παρουσιάσει προβλήματα σε μακροοικονομικό επίπεδο που να ισχύουν και για τις περιφέρειες. Πιο συγκεκριμένα, ένας λόγος ανεπάρκειας του Α.Ε.Π. ως μέτρου ευημερίας είναι ότι συμπεριλαμβάνει μόνο εγχρήματες συναλλαγές αγοράς, αποκλείοντας έτσι ιδιωτικές συναλλαγές από τους εθνικούς λογαριασμούς, δημιουργώντας ίσως κάποιες φορές την τάση υποεκτιμήσεως του επιπέδου ευημερίας για μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Επιπλέον, η ίδια τάση διαχρονικά μπορεί να επιφέρει το αντίθετο αποτέλεσμα, καθώς η ένταξη αυτών των ιδιωτικών συναλλαγών στην προσμέτρηση του Α.Ε.Π. θα οδηγούσε σε μία πλασματική αύξησή του (βλέπε επίσης Πουρναράκης, 1990).

Στην περίπτωση όπου οι χώρες βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης, είναι αναμενόμενο οι κάτοικοι υπανάπτυκτων περιοχών να καλύπτουν μέρος των βασικών αναγκών (κόψιμο μαλλιών, επιδιόρθωση παπουτσιών) μέσα στο νοικοκυριό (Πουρναράκης, 1990:85) αντίθετα με ότι θα έκανε κάτοικος μιας ανεπτυγμένης χώρας. Επίσης διαφορές στις προτιμήσεις και στις ανάγκες πηγάζουν από τον διαφορετικό τρόπο διαβίωσης, είτε λόγο φιλοσοφικών διαφορών είτε λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων, καθιστώντας την σύγκριση καθαρά με βάση το Α.Ε.Π. ελλιπή.

Πέρα από τις μη εγχρήματες συναλλαγές, στο Α.Ε.Π. δεν προσμετρούνται ούτε οι δραστηριότητες που υπάγονται στην σφαίρα της «άτυπης» οικονομίας, οι οποίες όμως στην πλειονηφία τους αποδίδουν χρηματικές πληρωμές. Έτσι σύμφωνα με τον Πουρναράκη, σαν αποτέλεσμα έχουμε πάλι την δημιουργία τάσης υποτίμησης αλλά και την πλασματική εντύπωση αύξησης του Α.Ε.Π., όταν για κάποιον λόγο, τροποποιώντας νόμους αλλάζει ο χαρακτηρισμός μίας δραστηριότητας από μη νόμιμη σε νόμιμη.

Ένας άλλος παράγοντας για τον οποίο το Α.Ε.Π. αντιμετωπίζει δυσκολίες στην αποτύπωση της πραγματικής κατάστασης, είναι η αδυναμία του να αποτυπώσει ποιοτικές μεταβολές στα αγαθά και τις υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στον

υπολογισμό του δείκτη. Βελτιώσεις στους όρους εργασίας, η μείωση του αριθμού των εργάσιμων ωρών, οι ανέσεις στο χώρο εργασίας και άλλες ποιοτικές βελτιώσεις που αφορούν την παραγωγή του Εθνικού προϊόντος δεν μπορούν να αποτυπωθούν στο δείκτη αυτό του Α.Ε.Π. αν και είναι άμεσα συνδεδεμένα με την ευημερία μιας χώρας ή περιφέρειας (βλέπε επίσης Mankiw, 2002:184).

Η σύνθεση του εθνικού προϊόντος είναι ένα ακόμα αντικείμενο που αντιμετωπίζεται με κριτική ματιά, τόσο όσον αφορά την συμμετοχή του δημόσιου τομέα, όσο και του ιδιωτικού. Στην περίπτωση του πρώτου, είναι υπεύθυνος για ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής του εθνικού εισοδήματος στις δυτικές χώρες, ενώ προσθέτει ότι ένας από τους πιο ευαίσθητους τομείς στον κρατικό προϋπολογισμό είναι ο τομέας των στρατιωτικών δαπανών. Με δεδομένη την συμμετοχή τους στον υπολογισμό του εθνικού προϊόντος και την κριτική που υφίστανται, είναι λογικό να αμφισβητείται ως καλός δείκτης ευημερίας. (για περισσότερα βλέπε Πουρναράκη, 1990).

Αναφορικά με τον ιδιωτικό τομέα, το ιδιωτικό κόστος παραγωγής μπορεί να διαφέρει από το κοινωνικό, καθώς υπεισέρχονται εξωτερικοί παράγοντες που δεν μπορούν να εκφραστούν ποσοτικά και να πάρουν μορφή κόστους. Για παράδειγμα ενώ το προϊόν που παράγει μία βιομηχανία συνυπολογίζεται στο Εθνικό προϊόν, δεν είναι δυνατό να αποτυπωθεί το κόστος ρύπανσης κατά την παραγωγική διαδικασία. Φρόνιμο λοιπόν θα ήταν να μπορούσε να προσαρμοστεί το κόστος αυτό στο εθνικό προϊόν, έτσι ώστε η κοινωνική αξία να προσεγγίσει την αξία αγοράς. (Πουρναράκης, 1990:84)

Στις περιπτώσεις που αναφέραμε προ ολίγου, οι δυσκολίες της χρήσης του Α.Ε.Π. ως δείκτη ευημερίας παραμένουν ακόμα και αν αναφερόμαστε σε χώρες που βρίσκονται στο ίδιο στάδιο ανάπτυξης. Σε αντίθετη περίπτωση, όπου οι δύο χώρες που θα θέλαμε να αναφερθούμε, δεν συμβαδίζουν όσον αφορά την ανάπτυξή τους, τότε οι δυσκολίες είναι ακόμα πιο μεγάλες. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις των πετρελαιοπαραγωγών χωρών, οι οποίες εμφανίζουν από τα υψηλότερα κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. παγκοσμίως. Έτσι, δεν μπορούμε να υποθέσουμε αναγκαστικά υψηλό επίπεδο ευημερίας, καθώς είναι δυνατό να υπάρχει μεγάλη ανισοδιανομή εισοδήματος, που σημαίνει χαμηλότερο επίπεδο από αυτό που υπονοεί το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.

Επιπλέον, οι διαχρονικές συγκρίσεις με την χρήση του Α.Ε.Π. σαν δείκτη εμφανίζουν κάποιες δυσκολίες, καθώς όπως γνωρίζουμε το ίδιο ποσό χρημάτων δεν διατηρεί την ίδια αξία με την πάροδο του χρόνου. Έτσι για παράδειγμα το ποσό που επένδυσε μία περιφέρεια στον πρωτογενή τομέα τη μία χρονιά, δεν είναι απευθείας συγκρίσιμο με την ανάλογη επένδυση μερικά χρόνια μετά.

Κλείνοντας, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την διαφορά στο κόστος διαβίωσης στις δύο περιοχές αναφορικά με το επίπεδο των εισοδημάτων. Αυτό που θα θέλαμε να επισημάνουμε είναι το γεγονός ότι, αν και σε επίπεδα μισθών μπορεί κάποιος να λαμβάνει ακριβώς τα μισά σε απόλυτες τιμές, δεν σημαίνει ότι στην χώρα που κατοικεί η αγοραστική του δύναμη μειώνεται στο μισό. Στις περισσότερες περιπτώσεις χαμηλότεροι μισθοί, σε απόλυτα νούμερα, συνεπάγονται και χαμηλότερη αξία αγοράς για τα προϊόντα παραγωγής εντός των συνόρων της χώρας. Για αυτό το λόγο καλό θα ήταν να μην παρασυρόμαστε μερικές φορές ακολουθώντας τα νούμερα του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. σαν δείκτη ευημερίας.

3.1.3. Δείκτης «Ανθρώπινης Ανάπτυξης» (Human Development Index)

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω κριτικές-περιορισμούς για το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. σαν δείκτη ευημερίας, έχοντας επίσης αναφέρει τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάλυση των ανισοτήτων μεταξύ περιφερειών-χωρών και τέλος γνωρίζοντας την πολλαπλή φύση των ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση, είναι κατανοητό ότι αν θέλουμε να αναφερθούμε σε περιφερειακές ή κρατικές ανισότητες, τότε πρέπει να στραφούμε σε πιο σύνθετους δείκτες. Ένας σύνθετος δείκτης που χρησιμοποιείται σε πολλές περιπτώσεις είναι και ο δείκτης HDI (Human Development Index).

Όπως τονίζει το πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών, UNDP (United Nations Development program), ο πλούτος που παράγει κάθε κράτος δεν είναι απαραίτητα και ένας αξιόλογος δείκτης ανθρώπινης ανάπτυξης (UNDP, 1995 όπως παρατίθεται στο Dunford,1997). Σύμφωνα με το πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών, αυτό συμβαίνει καθώς η ποιότητα ζωής των ανθρώπων εξαρτάται περισσότερο από τον τρόπο που η κοινωνία είναι οργανωμένη, αλλά και τον τρόπο που αυτός ο πλούτος δημιουργήθηκε, έγινε η διανομή και η χρήση του, παρά το μέγεθός του.

Για να είναι λοιπόν δυνατή η καλύτερη αποτύπωση της ανθρώπινης ανάπτυξης προτάθηκε ένας εναλλακτικός δείκτης, ο HDI, ο οποίος λαμβάνει υπόψη δείκτες όπως το προσδόκιμο ζωής, την εκπαίδευση του πληθυσμού και άλλους που επιδρούν άμεσα ή έμμεσα στο βιοτικό επίπεδο των κατοίκων. Με την βοήθεια το δείκτη μπορούν να τεθούν στόχοι όπως για παράδειγμα, η μείωση της παιδικής θνησιμότητας, η αύξηση του προσδόκιμου ζωής, η μείωση του ποσοστού των αγράμματων και άλλοι, στόχοι οι οποίοι που επιτυγχάνονται με επενδύσεις σε τομείς υγείας και εκπαίδευσης.

Βέβαια, και αυτός ο δείκτης παρουσιάζει μερικές αδυναμίες, καθώς λόγω της φύσης των δεδομένων, είναι πιο εύκολο να χρησιμοποιηθεί για μεγαλύτερες χωρικές μονάδες από αυτές των περιφερειών. Έτσι ο δείκτης αυτός μπορεί να φανεί χρήσιμος στην περίπτωση που εξετάζουμε κράτη, η αδυναμία όμως να βρούμε στοιχεία για περιφέρειες ή μικρότερες χωρικές μονάδες τον αδρανοποιεί. Επίσης, ακόμα και να είχαμε στην διάθεση μας στοιχεία σε επίπεδο περιφερειών, η χρήση του δείκτη θα ήταν απαγορευτική καθώς τα χαρακτηριστικά που εξετάζει δεν χαρακτηρίζονται από ομοιομορφία εντός των συνόρων των κρατών, οπότε για άλλη μία φορά θα μπορούσαμε να τα χρησιμοποιήσουμε αναφορικά με ανισότητες ανάμεσα σε περιφέρειες διαφορετικών κρατών. Τέλος, όπως είναι γνωστό, τα ανεπτυγμένα κράτη δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα παιδικής θνησιμότητας, εκπαίδευσης και χαμηλού προσδόκιμου ζωής, προβλήματα που αντιμετωπίζουν αναπτυσσόμενα κράτη. Έτσι λοιπόν, η χρήση του για αναπτυγμένες χώρες κρίνεται αποθαρρυντική περιορίζοντας την πραγματική του αξία στην χρήση του στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Στα πλαίσια της εργασίας, σκοπός μας είναι η προσέγγιση ενός μέρους της όλης διαδικασίας ανάλυσης περιφερειακών ανισοτήτων, και για το λόγο αυτό θα επικεντρωθούμε στα δεδομένα που αφορούν τον τομέα της εργασίας και στον τρόπο που αυτά συνδέονται με τα υπόλοιπα ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα για τις περιφέρειες. Ο χώρος που θα επικεντρωθούμε είναι η Ε.Ε., η οποία αποτελεί ήδη πεδίο έρευνας αναφορικά με τις περιφερειακές ανισότητες και αναμένεται τα επόμενα χρόνια να απασχολήσει ακόμα περισσότερο τους επιστήμονες, καθώς με την ένταξη των δέκα νέων χωρών ο χάρτης της περιοχής άλλαξε και αναμένονται περαιτέρω εξελίξεις με την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας.

3.2. Γιατί αυτό το χωρικό επίπεδο

3.2.1. Κατηγοριοποίηση των περιφερειών

Η κατηγοριοποίηση σε NUTS (Nomenclature des unit territoriales statistiques) από την Ε.Ε. έχει σαν αποτέλεσμα την διαίρεση κάθε κράτους-μέλους (NUTS-0) σε μικρότερες περιοχές με την ονομασία NUTS-I. Εκείνες με την σειρά τους διαιρούνται σε υποπεριοχές με ονομασία NUTS-II ενώ οι περιοχές NUTS-III αποτελούν μέρος μιας περιοχής NUTS-II. Η τελευταία κατηγοριοποίηση χρονολογείται το 1999, όπου η Ε.Ε. χωρίζετε σε 78 περιφέρειες NUTS-I, 211 περιφέρειες NUTS-II και 1093 περιφέρειες σε επίπεδο NUTS-III (για περισσότερα βλέπε Commission of the European communities, 2002)

3.2.2. Προβλήματα από την κατηγοριοποίηση

Σύμφωνα με τον Rodriguez-Pose (1998:66), οι διαφορές ανάμεσα στις περιοχές, όσον αφορά την έκταση, τον πληθυσμό και την πολιτική δύναμη, είναι τόσο μεγάλες ώστε καμία από τις κατηγοριοποιήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης (NUTS I, II ή III) να μην μπορεί να θεωρηθεί «ομογενοποιημένη». Έτσι οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι οι κατηγοριοποιήσεις σε NUTS δύσκολα συγκρίνονται πέρα από τα εθνικά σύνορα.

Οικονομικά – δημογραφικά

Χαρακτηριστικά, όσον αφορά την ανομοιογένεια στις κατηγοριοποιήσεις μπορούμε να αναφέρουμε το παράδειγμα της Κεντρικής Ισπανίας με έκταση 215.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα και αυτό των Βρυξελλών με έκταση 161 τετραγωνικά χιλιόμετρα ενώ και οι δύο περιοχές ανήκουν στην κατηγοριοποίηση NUTS-I. Παρόμοια για τον πληθυσμό μπορούμε να αναφέρουμε χαρακτηριστικά, περιοχές όπως αυτές της South-West και North Rhine-westphalia με πληθυσμό πάνω από 17 εκατομμύρια η κάθε μία, αλλά και περιοχές όπως οι Madeira και Azores με πληθυσμό λιγότερο από 300.000.

Πολιτικά – διοικητικά / Κριτήρια Περιφερειοποίησης

Αναφορικά με τα προβλήματα που προκύπτουν από την πολιτική διάσταση των περιφερειών, σύμφωνα με τον Rodriguez-Pose, η δυσκολία σύγκρισης πέρα από τα σύνορα της χώρας βρίσκει την κορύφωσή της στην Ε.Ε.. Αντίθετα με τα εθνικά σύνορα, τα σύνορα των περιφερειών-περιοχών δεν χαρακτηρίζονται από κάποια συνέχεια σε ιστορικές περιόδους. Για το λόγο αυτό ο κατακερματισμός της έκτασης των κρατών και τις διοίκησής των περιοχών έγινε σε κάθε περίπτωση με διαφορετικούς τρόπους.

Οι τέσσερις πιθανοί τρόποι που απαντώνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι οι εξής (Rodriguez-Pose, 1998:67) :

- ο **Ομοσπονδιακά κράτη (Federal states)**. Περιφέρειες στο εσωτερικό των κρατών, οι οποίες χαρακτηρίζονται από υψηλή αυτονομία, σε βαθμό τέτοιο που το σύνταγμα απαγορεύει την κρατική παρέμβαση σε ζητήματα που ανήκουν στις αρμοδιότητες των παραπάνω περιοχών. Σε αυτή την περίπτωση αναφερόμαστε στις χώρες της Αυστρίας, της Γερμανίας και του Βελγίου.

- ο **Κράτη με συγκεντρωτική διοικητική δομή (Regional States)**. Η κατηγορία αυτή περικλείει τις περιοχές που βρίσκονται ανάμεσα στα Ομοσπονδιακά κράτη και τα Συγκεντρωτικά κράτη. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από κάποια αυτονομία η οποία οδηγεί σε αποκεντροποίηση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, όχι όμως στο βαθμό που συναντάται στα federal states. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι χώρες της Ιταλίας και της Ισπανίας, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο (Η.Β.) βρίσκεται στα πρώτα στάδια στροφής προς αυτή την μορφή διακυβέρνησης.

- ο **Κράτη με χαμηλό βαθμό “περιφερειοποίησης” (Regionalized states)**. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από μικρότερο βαθμό αποκεντροποίησης από τις παραπάνω. Οι χώρες αυτής της κατηγορίας έχουν καθορίσει ή βρίσκονται στην διαδικασία καθορισμού των περιοχών αυτών, οι οποίες κατέχουν περιορισμένες δυνατότητες λήψης αποφάσεων. Η Γαλλία και η Πορτογαλία βρίσκονται σε αυτή την κατηγορία, με τα νησιά Madeira και Azores να χαρακτηρίζονται από κάποια αυτονομία.

- ο **Συγκεντρωτικά κράτη (Centralized states)**. Οι περιοχές της κατηγορίας αυτής χαρακτηρίζονται από έλλειψη ή μερική έλλειψη μεταφοράς διοικητικής

δύναμης από το κεντρικό κράτος προς αυτές. Παραμένουν σαν τμήμα του κράτους, χωρίς να κατέχουν δυνατότητα για λήψη αποφάσεων και πλήρως εξαρτημένα από την κεντρική διοίκηση. Ο τύπος αυτός οργάνωσης του χώρου είναι αυτή την στιγμή ο πιο διαδεδομένος στα πλαίσια της Έ.Ε.. Σε αυτή την κατηγορία μπορούν να συμπεριληφθούν χώρες όπως η Δανία, η Φινλανδία, η Ελλάδα, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο, η Σουηδία και η Ολλανδία. Η περίπτωση του Η.Β. είναι ενδιαφέρουσα καθώς οι επιμέρους περιφέρειες παρουσιάζουν μία κεντρική διακυβέρνηση, με την διατήρηση βουλής σε Σκωτία και Ουαλία και την κεντρική διοίκηση του Λονδίνου στην Αγγλία, ενώ σαν σύνολο μπορούν να εξεταστούν σαν περιοχές με πολιτική αυτονομία.

Πέρα όμως από την κεντρική φιλοσοφία διάρθρωσης της κρατικής πολιτικής, οι διαφορές είναι εμφανείς ακόμα και ανάμεσα σε χώρες που ανήκουν στην ίδια κατηγορία από τις παραπάνω. Για παράδειγμα, η περίπτωση της Γερμανίας δεν έχει παρά ελάχιστα κοινά στοιχεία με αυτήν του Βελγίου. Παρόμοια, στην Ιταλία και την Ισπανία, παρά την κοινή καταγωγή του συστήματος διακυβέρνησης, οι διαφορές είναι αρκετές όσον αφορά την δομή οργάνωσης στις περιοχές των δύο χωρών. Οι προσπάθειες για αποκέντρωση στις περιοχές της Πορτογαλίας δεν έχουν παρά ελάχιστα κοινά με την αποκέντρωση που λαμβάνει χώρα στην Γαλλία. Τέλος η κεντρική διοίκηση της Δανίας, της Ελλάδας και της Ολλανδίας παρουσιάζουν μεταξύ τους ελάχιστες ομοιότητες. (Rodriguez-Pose, 1998:67).

Διαδικασίες περιφερειοποίησης – πολιτισμική ταυτότητα

Επιπλέον, οι διαφορές δεν περιορίζονται στην πολιτική δύναμη που δόθηκε σε κάθε περιφέρεια αλλά έχουμε να αντιμετωπίσουμε και διαφορετικές διαδικασίες περιφερειοποίησης. Υπάρχουν περιπτώσεις περιφερειών που δημιουργήθηκαν βάσει ιστορικών, πολιτισμικών και γεωγραφικών κριτηρίων ενώ υπάρχουν και περιφέρειες που καθορίστηκαν βάσει οικονομικών ή λειτουργικών κριτηρίων. Έτσι στην πρώτη περίπτωση βρίσκουμε περιφέρειες που παρουσιάζουν ισχυρή περιφερειακή ταυτότητα και πολιτική αυτονομία (π.χ. Βαυαρία, Αμβούργο, Καταλονία, Γαλικία, χώρα των Βάσκων ή Σικελία) ενώ στην δεύτερη βρίσκουμε περιφέρειες χωρίς περιφερειακή ταυτότητα, ή με ελάχιστα στοιχεία, και καθόλου πολιτική δύναμη (π.χ.

Νότιο-Δυτική και Νότιο-Ανατολική Αγγλία, ο Βορράς της Ολλανδίας, Κεντρική Ελλάδα, και Δυτικά της Green Belt) (Rodriguez-Pose, 1998:68).³

Το γεγονός ότι οι ακραίες αυτές περιπτώσεις συνυπάρχουν στην Ε.Ε. κάνει την εκτίμηση και αποτύπωση ανισοτήτων ακόμα πιο δύσκολο εγχείρημα, καθώς θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας την ανομοιογένεια αυτή που την χαρακτηρίζει, ώστε να μην καταλήξουμε σε εσφαλμένα συμπεράσματα. Η μελέτη του Rodriguez-Pose για την αποτύπωση δυναμικών για την περιφερειακή ανάπτυξη της Ευρώπης (1998), έκανε χρήση μίας αυθαίρετης κατηγοριοποίησης με σκοπό να παρακάμψει τα προβλήματα του ανακύπτουν από τους περιορισμούς που προαναφέραμε.

Αυτή η κατηγοριοποίηση είχε σαν σκοπό την χρήση συγκρίσιμων περιφερειακών επιπέδων όσον αφορά την διοικητική δύναμη των περιφερειών. Για το λόγο αυτό επέλεξε τις περιφέρειες των χωρών που χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό αποκεντροποίησης της διοίκησης (Γερμανία, Βέλγιο, Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, Πορτογαλία και Η.Β.) και από τις υπόλοιπες χώρες επέλεξε περιφέρειες με συγκρίσιμο πληθυσμό ή έκταση. Κατέληξε λοιπόν στις υπάρχουσες περιφέρειες για τις εξής χώρες: Βέλγιο, Γερμανία, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Ολλανδία, Πορτογαλία και Η.Β., στην περίπτωση της Ιρλανδίας και του Λουξεμβούργου θεώρησε ολόκληρο το κράτος σαν περιφέρεια, ενώ τέλος για την Δανία και την Ελλάδα επέλεξε περιφέρειες, οποίες δεν ανταποκρίνονται σε πραγματικά όρια περιφερειών.

3.2.3. Επιλογή περιφερειακού επιπέδου

Έχοντας σαν στόχο την όσο δυνατόν καλύτερη αποτύπωση των χαρακτηριστικών που εξετάζουμε, θα ήταν ιδανικό να χρησιμοποιήσουμε την μικρότερη δυνατή χωρική μονάδα. Στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εξετάζουμε, ενδεικτικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την κατηγοριοποίηση σε NUTS-III σαν την καλύτερη επιλογή. Επειδή όμως η εύρεση στοιχείων είναι όλο και πιο δύσκολη καθώς μικραίνει η χωρική μονάδα, κρίθηκε προτιμότερο να

³ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την περιφερειοποίηση στην Ε.Ε. μπορείτε να ανατρέξετε στην πτυχιακή εργασία του Κούβαρη (2004) για το τμήμα Γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, με τίτλο *Απόπειρες Περιφερειοποίησης-Εμπόδια και Προοπτικές Ανάπτυξης-Περίπτωση νομού Λακωνίας* και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο 2.3.,

χρησιμοποιήσουμε στοιχεία σε μεγαλύτερη χωρική μονάδα, δηλαδή σε κατηγοριοποίηση NUTS-II. Σαν χαρακτηριστικό της δυσκολίας που καλείται να αντιμετωπίσει κάποιος, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την έλλειψη στοιχείων ακόμα και σε επίπεδο NUTS-II για μερικές Ευρωπαϊκές περιφέρειες, όπως έγινε στην περίπτωση που εξετάζουμε με τις περιφέρειες του Η.Β. όπου στοιχεία ήταν διαθέσιμα για ακόμα μεγαλύτερο επίπεδο, NUTS-I.

Όπως είναι αυτονόητο, μερικές χώρες μέλη της Ε.Ε. δεν θα μπορούσαν να έχουν και τις τρεις κατηγοριοποιήσεις είτε λόγω μεγέθους, είτε λόγω πληθυσμού. Έτσι η Ιρλανδία και η Σουηδία δεν έχουν περιφέρειες σε επίπεδο NUTS-I και για το λόγο αυτό το επίπεδο χώρας και το επίπεδο I είναι ταυτόσημα. Επιπλέον, η Δανία δεν έχει κατηγοριοποίηση σε επίπεδο I και II, πράγμα που συμβαίνει και στην περίπτωση του Λουξεμβούργου, όπου το επίπεδο χώρας (NUTS-0), ταυτίζεται με τα άλλα δύο. Σε αυτή την περίπτωση, οι περιφέρειες έχουν χρησιμοποιηθεί στους πίνακες που έχουμε φτιάξει, εμφανιζόμενες με διαφορετικό (κόκκινο) χρώμα από τις υπόλοιπες, ενώ υπάρχει και ανάλογη παρατήρηση.

Επίσης, πρέπει να αναφέρουμε το γεγονός ότι σε μερικές περιπτώσεις περιφέρειες σε επίπεδο NUTS-I, όπως η Αττική, η Λομβαρδία, η Σικελία και άλλες, για διάφορους λόγους, μέγεθος, οικονομικά χαρακτηριστικά και άλλα, που προσδίδουν στις περιοχές αυτές ομοιογένεια σε μεγάλο βαθμό, αποτρέπουν την διαίρεση τους σε μικρότερα επίπεδα. Σε αυτές λοιπόν της περιπτώσεις επίπεδο I και επίπεδο II ταυτίζονται. Τέλος, ξεχωριστή αντιμετώπιση χρειάζεται η περίπτωση του Η.Β. , όπου αν και οι περιφέρειες χωρίζονται σε επίπεδο II, δεν είχαμε διαθέσιμα τα αντίστοιχα στοιχεία σε αυτό το επίπεδο, παρά μόνο στο αμέσως υψηλότερο.

Θέλοντας να συνοψίσουμε, υπάρχουν περιπτώσεις που το επίπεδο της χώρας είναι ταυτόσημο με το επίπεδο που εξετάζουμε (NUTS-0 = NUTS-II)⁴, περιπτώσεις που το επίπεδο I είναι ταυτόσημο με το επίπεδο που εξετάζουμε (NUTS-I = NUTS-II)⁵ αλλά και περιπτώσεις που δεν ήταν διαθέσιμα στοιχεία για το επίπεδο που

⁴ Λουξεμβούργο και Δανία

⁵ Region Bruxelles (Βέλγιο), Comunidad de Madrid και Canarias (Ισπανία), Ile de France και Nord - Pas-de-Calais (Γαλλία), Border, Midlands and Western και Southern and Eastern (Ιρλανδία) Lombardia, Emilia-Romagna, Lazio, Campania, Sicilia και Sardegna (Ιταλία) Açores και Madeira (Πορτογαλία) Åland (Φινλανδία), Berlin, Brandenburg, Bremen, Hamburg, Mecklenburg-Vorpommern, Saarland, Schleswig-Holstein και Thüringen (Γερμανία) και τέλος Αττική από την Ελλάδα.

εξετάζουμε, οπότε χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από αμέσως μεγαλύτερο επίπεδο(NUTS-I = NUTS-II)⁶

BE1	Region Brabant-flandre	GR1	Schleswig-Holstein
	Brussels-capital region	GR2	Thuringen
BE21	Antwerpen	GR3	Autonoma Macedonia, Thraci
BE22	Limburg BE	GR12	Central Macedonia
BE23	East-Flandria	GR13	South Macedonia
BE24	Vlaams-Brabant	GR14	Thessalia
BE25	West-Flandria	GR21	Ipsos
BE31	Brabant Wallon	GR22	Ionian Nisia
BE32	Hainaut	GR23	Dyola Ellada
BE33	Liège	GR24	Southern Islands
BE34	Luxembourg BE	GR25	Peloponnese
BE35	Namur	GR3	Aegei
DE	Deutschland	GR41	Foros Agnias
DE11	Saarland	GR42	Northern Agnias
DE12	Koeln	GR43	Kriti
DE13	Freiburg	ES11	Catalua
DE14	Tubingen	ES12	Principado de Asturias
DE21	Oberbayern	ES13	Cantabria
DE22	Niederbayern	ES21	Pais Vasco
DE23	Oberpfalz	ES22	Comunidad Foral de Navarra
DE24	Oberfranken	ES23	La Rioja
DE25	Mittelfranken	ES24	Aragoa
DE26	Unterfranken	ES3	Comunidad de Madrid
DE27	Schwaben	ES41	Castilla y Leon
DE3	Berlin	ES42	Castilla-La Mancha
DE4	Brandenburg	ES43	Extremadura
DE5	Bremen	ES51	Catalua
DE6	Hamburg	ES52	Comunidad Valenciana
DE71	Darmstadt	ES53	Islas P. Balears
DE72	Gießen	ES54	Andalucia
DE73	Kassel	ES55	Murcia
DE8	Mecklenburg-Vorpommern	ES56	Ceuta y Melilla (ES)
DE91	Braunschweig	ES7	Canarias (ES)
DE92	Hannover	FR1	Île de France
DE93	Lüneburg	FR21	Champagne-Ardenne
DE94	Weser-Ems	FR22	Picardie
DEA1	Düsseldorf	FR23	Haut-Normandie
DEA2	Köln	FR24	Centre
DEA3	Münster	FR25	Basse-Normandie
DEA4	Dortmund	FR26	Bourgogne
DEA5	Aachen	FR3	Haute-Pays-de-Calais
DEB1	Koblenz	FR41	Lotaringe
DEB2	Trier	FR42	Alsace
DEB3	Rheinhausen-Pfalz	FR43	Franche-Comte
DEC	Saxonia	FR51	Pays de la Loire
DED1	Chemnitz	FR52	Bretagne
DED2	Dresden	FR53	Pays-Charentes
DED3	Leipzig	FR61	Aquitaine
DEE1	Deussau	FR62	Midi-Pyrenees
DEE2	Halle	FR63	Languedoc

⁶ Μεγάλη Βρετανία και σε μερικές περιπτώσεις στην ενότητα με τα οικονομικά μεγέθη και η Γερμανία.

Πίνακας 1: Οι περιφέρειες που χρησιμοποιήσαμε.

BE1	Region Bruxelles-capitale /Brussels hoofdstad gewest	DEF	Schleswig-Holstein
BE21	Antwerpen	DEG	Thuringen
BE22	Limburg (B)	GR11	Anatoliki Makedonia, Thraki
BE23	Oost-Vlaanderen	GR12	Kentriki Makedonia
BE24	Vlaams Brabant	GR13	Dytiki Makedonia
BE25	West-Vlaanderen	GR14	Thessalia
BE31	Brabant Wallon	GR21	Ipeiros
BE32	Hainaut	GR22	Ionia Nisia
BE33	Liege	GR23	Dytiki Ellada
BE34	Luxembourg (B)	GR24	Stereia Ellada
BE35	Namur	GR25	Peloponnisos
DK	Denmark	GR3	Attiki
DE11	Stuttgart	GR41	Voreio Aigaio
DE12	Karlsruhe	GR42	Notio Aigaio
DE13	Freiburg	GR43	Kriti
DE14	Tubingen	ES11	Galicia
DE21	Oberbayern	ES12	Principado de Asturias
DE22	Niederbayern	ES13	Cantabria
DE23	Oberpfalz	ES21	Pais Vasco
DE24	Oberfranken	ES22	Comunidad Foral de Navarra
DE25	Mittelfranken	ES23	La Rioja
DE26	Unterfranken	ES24	Aragon
DE27	Schwaben	ES3	Comunidad de Madrid
DE3	Berlin	ES41	Castilla y Leon
DE4	Brandenburg	ES42	Castilla-la Mancha
DE5	Bremen	ES43	Extremadura
DE6	Hamburg	ES51	Cataluna
DE71	Darmstadt	ES52	Comunidad Valenciana
DE72	Gielen	ES53	Islas Baleares
DE73	Kassel	ES61	Andalucia
DE8	Mecklenburg-Vorpommern	ES62	Murcia
DE91	Braunschweig	ES63	Ceuta y Melilla (ES)
DE92	Hannover	ES7	Canarias (ES)
DE93	Luneburg	FR1	Ile de France
DE94	Weser-Ems	FR21	Champagne-Ardenne
DEA1	Dusseldorf	FR22	Picardie
DEA2	Koln	FR23	Haute-Normandie
DEA3	Munster	FR24	Centre
DEA4	Detmold	FR25	Basse-Normandie
DEA5	Arnsberg	FR26	Bourgogne
DEB1	Koblenz	FR3	Nord - Pas-de-Calais
DEB2	Trier	FR41	Lorraine
DEB3	Rheinhausen-Pfalz	FR42	Alsace
DEC	Saarland	FR43	Franche-Comte
DED1	Chemnitz	FR51	Pays de la Loire
DED2	Dresden	FR52	Bretagne
DED3	Leipzig	FR53	Poitou-Charentes
DEE1	Dessau	FR61	Aquitaine
DEE2	Halle	FR62	Midi-Pyrenees
DEE3	Magdeburg	FR63	Limousin
		FR71	Rhone-Alpes

FR72	<i>Auvergne</i>	PT13	<i>Lisboa e Vale do Tejo</i>
FR81	<i>Languedoc-Roussillon</i>	PT14	<i>Alentejo</i>
FR82	<i>Provence-Alpes-cote d'Azur</i>	PT15	<i>Algarve</i>
FR83	<i>Corse</i>	PT2	<i>Açores (PT)</i>
FR91	<i>Guadeloupe (FR)</i>	PT3	<i>Madeira (PT)</i>
FR92	<i>Martinique (FR)</i>	FI13	<i>Ita-Suomi</i>
FR93	<i>French Guiana (FR)</i>	FI14	<i>Vali-Suomi</i>
FR94	<i>Reunion (FR)</i>	FI15	<i>Pohjois-Suomi</i>
IE01	<i>Border, Midlands and Western</i>	FI16	<i>Uusimaa (suuralue)</i>
IE02	<i>Southern and Eastern</i>	FI17	<i>Etela-Suomi</i>
IT11	<i>Piemonte</i>	FI2	<i>Aland</i>
IT12	<i>Valle d'Aosta</i>	SE01	<i>Stockholm</i>
IT13	<i>Liguria</i>	SE02	<i>Ostra Mellansverige</i>
IT2	<i>Lombardia</i>	SE04	<i>Sydsverige</i>
IT31	<i>Trentino-Alto Adige</i>	SE06	<i>Norra Mellansverige</i>
IT32	<i>Veneto</i>	SE07	<i>Mellersta Norrland</i>
IT33	<i>Friuli-Venezia Giulia</i>	SE08	<i>Ovre Norrland</i>
IT4	<i>Emilia-Romagna</i>	SE09	<i>Smaland med oarna</i>
IT51	<i>Toscana</i>	SE0A	<i>Vastsverige</i>
IT52	<i>Umbria</i>	UKC	<i>North East</i>
IT53	<i>Marche</i>	UKD	<i>North West (including Merseyside)</i>
IT6	<i>Lazio</i>	UKE	<i>Yorkshire and The Humber</i>
IT71	<i>Abruzzo</i>	UKF	<i>East Midlands</i>
IT72	<i>Molise</i>	UKG	<i>West Midlands</i>
IT8	<i>Campania</i>	UKH	<i>Eastern</i>
IT91	<i>Puglia</i>	UKI	<i>London</i>
IT92	<i>Basilicata</i>	UKJ	<i>South East</i>
IT93	<i>Calabria</i>	UKK	<i>South West</i>
ITA	<i>Sicilia</i>	UKL	<i>Wales</i>
ITB	<i>Sardegna</i>	UKM	<i>Scotland</i>
LU	<i>Luxembourg</i>	UKN	<i>Northern Ireland</i>
NL11	<i>Groningen</i>		
NL12	<i>Friesland</i>		
NL13	<i>Drenthe</i>		
NL21	<i>Overijssel</i>		
NL22	<i>Gelderland</i>		
NL23	<i>Flevoland</i>		
NL31	<i>Utrecht</i>		
NL32	<i>Noord-Holland</i>		
NL33	<i>Zuid-Holland</i>		
NL34	<i>Zeeland</i>		
NL41	<i>Noord-Brabant</i>		
NL42	<i>Limburg (NL)</i>		
AT11	<i>Burgenland</i>		
AT12	<i>Niederosterreich</i>		
AT13	<i>Wien</i>		
AT21	<i>Karnten</i>		
AT22	<i>Steiermark</i>		
AT31	<i>Oberosterreich</i>		
AT32	<i>Salzburg</i>		
AT33	<i>Tirol</i>		
AT34	<i>Vorarlberg</i>		
PT11	<i>Norte</i>		
PT12	<i>Centro (PT)</i>		

3.3 Γιατί αυτούς τους δείκτες

3.3.1. Εισαγωγικά

Μελετώντας περιφερειακές ανισότητες, οι δύο μεγάλες κατηγορίες εργαλείων που μπορεί κάποιος να χρησιμοποιήσει είναι αυτές των μέτρων διασποράς και μέτρων συγκέντρωσης. Τα μεν πρώτα είναι ικανά να περιγράψουν διαπεριφερειακές ανισότητες ως προς το μέσο περιφερειακό επίπεδο (τον αριθμητικό μέσο) τα δε δεύτερα περιγράφουν ανισότητες σε σχέση με την συνολική κατάσταση της περιφερειακής ισότητας.

3.3.2. Μέτρα διασποράς

Σε αυτή την κατηγορία υπάρχουν δύο είδη μέτρων που χρησιμοποιούνται (Παπαδασκαλόπουλος, 2000:75):

A1) Μέτρα διασποράς των άκρων τιμών

A2) Μέτρα συνολικής διασποράς

Στα μέτρα διασποράς των άκρων τιμών ανήκουν τα εξής:

A 1.1) Εύρος μεταβολής ($V = X_1 - X_2$)

A.1.2.) Σχέση των άκρων τιμών ($R = \frac{X_1}{X_2}$)

A.1.3.) Απόκλιση από τις άκρες τιμές ($E = \frac{X_1}{X} - \frac{X_2}{X}$)

Τα παραπάνω μέτρα βρίσκουν χρήση όταν το σύνολο της πληροφορίας δεν είναι διαθέσιμο πέραν από τις άκρες τιμές (π.χ. στην περίπτωση εξέτασης της θερμοκρασίας). Η περιορισμένη χρήση των μέτρων αυτής της κατηγορίας πηγάζει από το γεγονός ότι, λαμβάνοντας υπόψη μόνο τις άκρες τιμές ενός εξεταζόμενου χαρακτηριστικού δεν έχουμε πληροφορίες για την διασπορά των υπολοίπων τιμών του.

Στα μέτρα συνολικής διασποράς ανήκουν τα εξής:

A.2.1.) Μέση απόκλιση ($MA = \frac{\sum (X_r - \bar{X})}{N}$)

A.2.2.) Μέση απόκλιση τετραγώνου ($\sigma = \sqrt{\frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}}$)

A.2.3.) Διακύμανση ($\sigma^2 = \frac{\sum (X_r - \bar{X})^2}{N}$)

Τα μέτρα αυτά παρουσιάζουν πληροφορίες για την απόκλιση των τιμών των εξεταζόμενων χαρακτηριστικών από την κεντρική τιμή, προσπερνώντας με αυτό τον τρόπο το πρόβλημα του αντιμετωπίζουν τα μέτρα διασποράς άκρων τιμών.

Τα παραπάνω μέτρα παρουσιάζουν το μειονέκτημα ότι εκφράζονται στις μονάδες μέτρησης του ερευνώμενου χαρακτηριστικού και εξαρτώνται από την τιμή του αριθμητικού μέσου, με αποτέλεσμα να δημιουργούν προβλήματα στις συγκρίσεις. (Παπαδασκαλόπουλος, 2000:78). Για να απαλειφθεί το πρόβλημα αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα ακόλουθα μέτρα:

➤ **Η Σχετική Μέση Απόκλιση Τετραγώνου** ($\sigma_x = \frac{\sigma}{\sum X_r}$)

➤ **Ο Συντελεστής Μεταβλητότητας** ($C.V. = \frac{\sigma}{\bar{X}} 100$)

Τα μέτρα αυτά μας δίνουν πληροφορίες για την απόκλιση που παρουσιάζει, κατά μέσο όρο, κάθε περιφέρεια από την ισοκατανομή του εξεταζόμενου περιφερειακού μεγέθους. Επειδή τα μέτρα αυτά δέν εκφράζονται στις μονάδες του εξεταζόμενου χαρακτηριστικού, μπορούν να γίνουν διαχρονικές συγκρίσεις όσο και συγκρίσεις μεταξύ μεγεθών που εκφράζονται με διαφορετικές μονάδες μέτρησης

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου κρίνεται σκόπιμη η χρήση ενός σταθμισμένου δείκτη για να εκτιμηθεί το πραγματικό μέγεθος των περιφερειακών ανισοτήτων. Ένας τέτοιος σταθμισμένος δείκτης είναι και ο σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας, ο οποίος μετρά την διασπορά του εξεταζόμενου περιφερειακού χαρακτηριστικού από τον εθνικό μέσο όρο, σταθμισμένη με την συμμετοχή της περιφέρειας στον σύνολο ενός δεύτερου χαρακτηριστικού, για παράδειγμα τον πληθυσμό (για περισσότερα βλέπε Παπαδασκαλόπουλος, 2000).

3.3.3. Μέτρα συγκέντρωσης

Ο προσδιορισμός του βαθμού μπορεί να γίνει με τους παρακάτω τρόπους (βλέπε επίσης Παπαδασκαλόπουλος, 2000:88):

B.1.) καμπύλη Lorenz

B.2.) Συντελεστής Gini-Hirschman ($GH = 100 \sqrt{\sum_{r=1}^n \left(\frac{A_r}{A_n}\right)^2}$)

B.3.) Συντελεστής συγκέντρωσης R ($R = \frac{\sum_{r=1}^n |P_r - Y_r|}{2 \sum P_r}$)

B.4.) Συντελεστής Gini ($G = \frac{1}{2} \sum_{r=1}^n \sum_{\pi=1}^n P_r P_\pi \left| \frac{Y_r}{P_r} - \frac{Y_\pi}{P_\pi} \right|$)

B.5.) Δείκτης του Theil ($I_T = \sum_{r=1}^n \frac{Y_r}{Y} \log \frac{Y_r / P_r}{Y / P}$)

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι συντελεστές συγκέντρωσης παρουσιάζουν όλοι ένα κοινό μειονέκτημα, ότι το μέγεθός τους εξαρτάται από την εκάστοτε περιφερειακή διαίρεση, δηλαδή για μικρότερο αριθμό περιφερειών θα έχουμε και μικρότερη τιμή στους συντελεστές. Πέρα όμως από το γεγονός αυτό, ο συντελεστής Gini είναι σε θέση να προσεγγίσει καλύτερα τις περιφερειακές ανισότητες, καθώς είναι σταθμισμένος με τα γινόμενα των πληθυσμών.

Στην περίπτωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας γίνεται χρήση των μέτρων διασποράς, τόσο του συντελεστή μεταβλητότητας, όσο και του σταθμισμένου συντελεστή μεταβλητότητας με δεύτερο χαρακτηριστικό αυτό του πληθυσμού, με σκοπό να εξετάσουμε τα θεματικά πεδία που έχουμε επιλέξει για την Ε.Ε.

Κεφάλαιο 4 – Οικονομικές ανισότητες στις περιφέρειες Ευρωπαϊκής Ένωσης

4.1. Εισαγωγικά

4.1.1. Ορισμοί

Η οικονομική ανάπτυξη μίας χώρας, τις περισσότερες φορές εκφράζεται με την χρήση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.) ή του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π (επίσης γίνεται χρήση του Ακαθάριστου Προϊόντος που παράγεται στις Περιφέρειες (Α.Π.Π.), όταν θέλουμε να μιλήσουμε σε μικρότερο χωρικό επίπεδο). Το Α.Ε.Π. μετρά το προϊόν που παράγεται από τους συντελεστές παραγωγής που βρίσκονται στην εγχώρια οικονομία ανεξαρτήτως από το ποιος τους κατέχει (Begg et al, 1998:30). Οποιαδήποτε αναφορά γίνεται σε Α.Ε.Π. ισχύει και για το Α.Π.Π., επειδή όμως εξετάζουμε περιφερειακές ανισότητες, στο υπόλοιπο κείμενο θα αναφερόμαστε στο Α.Π.Π., αν και τα λεγόμενα μπορούν να γενικευτούν σε επίπεδο χώρας.

Όσον αφορά τον υπολογισμό του παραγόμενου προϊόντος, ανακύπτει τα εξής πρόβλημα: Υπάρχουν προϊόντα τα οποία για να φτάσουν στην τελική τους μορφή περνάνε από περισσότερα από ένα στάδια παραγωγής, με αποτέλεσμα να υπάρχει πιθανότητα στον υπολογισμό του Α.Π.Π. να υπολογιστεί περισσότερες από μία φορές μέρος της παραγωγικής διαδικασίας.

Σύμφωνα με τους Begg, Fischer και Dornbusch (1998) προστιθέμενη αξία είναι η αύξηση της αξίας των αγαθών που προκύπτει από τη διαδικασία παραγωγής. Η προστιθέμενη αξία υπολογίζεται αφαιρώντας από την αξία του προϊόντος της επιχείρησης το κόστος των εισροών που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή του προϊόντος⁷

4.1.2. Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη των περιφερειών

Αν και όπως αναφέραμε στο κεφάλαιο 3.1.2., το Α.Π.Π. (ή το Α.Ε.Π.) σαν δείκτης ευημερίας ίσως δεν είναι και ο πιο κατάλληλος, εμφανίζοντας πολλούς περιορισμούς, παρόλα αυτά η χρήση του παράλληλα με άλλους δείκτες μπορεί να προσδιορίσει την κατάσταση που επικρατεί στις περιφέρειες της Ε.Ε. Αυτό συμβαίνει γιατί, παρά τα αρνητικά στοιχεία που τον

⁷ Για περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με την προστιθέμενη αξία και τον υπολογισμό της μπορείτε να ανατρέξετε στο Begg, D., Fischer, S. και Dornbusch, R., στην σελίδα 32, για πλήρες παράδειγμα.

πλασιώνουν σαν δείκτη ευημερίας, έχει και μία σειρά από θετικά, τα οποία είναι χρήσιμα για την αποτύπωση ανισοτήτων στο χώρο. Το Α.Π.Π. λοιπόν σαν δείκτης, όπως και η ανεργία, επηρεάζεται από πάρα πολλούς παράγοντες ενώ ταυτόχρονα τους επηρεάζει. Τέτοια αμφίδρομη σχέση, το Α.Π.Π. παρουσιάζει με τις επενδύσεις, το μέγεθος του πληθυσμού μίας περιφέρειας, ο δίκτυο συγκοινωνιών, τον παράγοντα – Κράτος, το είδος του Αστικού Δικτύου των περιφερειών (μονοκεντρική ή πολυκεντρική), το εμπόριο, και τόσα άλλα.

Ξεκινώντας από τις επενδύσεις, η αμφίδρομη σχέση που έχουν με το Α.Π.Π. χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι διακυμάνσεις στο παραγόμενο προϊόν είναι άμεση απόρροια των επενδύσεων στους παραγωγικούς τομείς, ενώ οι διακυμάνσεις αυτές επηρεάζουν άμεσα επίδοξους επενδυτές. Επίσης, η κάθε περιφέρεια και ο παραγωγικός τομέας που αυτή ειδικεύεται είναι αναμφίβολα ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζει το Α.Π.Π., Κάθε περιφέρεια χαρακτηρίζεται από ένα ποσοστό συμμετοχής του κάθε τομέα, με κάποιον να είναι κυρίαρχος κάθε φορά. Το γεγονός αυτό μας οδηγεί σε μία πρώτη κατηγοριοποίηση με βάση τους τομείς ειδίκευσης, και μία πρώτη ερμηνεία της οικονομικής ανάπτυξης των περιφερειών, λέγοντας ότι οι περιφέρειες που εμφανίζουν ανάπτυξη είναι οι περιφέρειες που παρουσιάζουν ανάπτυξη στους τομείς που εξειδικεύονται.

Ο προαναφερθείς παράγοντας (τομέας ειδίκευσης) σε συνδυασμό με το μέγεθος του πληθυσμού, μας δίνει μία δεύτερη ευρύτερη κατηγοριοποίηση των περιφερειών, η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την οικονομική ανάπτυξη και το παραγόμενο προϊόν. Βάσει λοιπόν της Έκτης Περιοδικής Έκθεσης (Commission Of The European Communities, 1999:21) έχουμε και τις εξής κατηγοριοποιήσεις:

Αστικές περιφέρειες (υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα)

- Περιφέρειες στις οποίες οι δραστηριότητες είναι συγκεντρωμένες στον τριτογενή τομέα.
- Περιφέρειες στις οποίες οι δραστηριότητες είναι συγκεντρωμένες στον δευτερογενή τομέα.

Αγροτικές περιφέρειες (χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα)

- Περιφέρειες στις οποίες οι δραστηριότητες είναι συγκεντρωμένες στον πρωτογενή τομέα.

Στις πρώτες δύο περιπτώσεις, οι περιφέρειες έχουν την δυνατότητα να διατηρηθούν σε επίπεδο, πλησίον του Ευρωπαϊκού μέσου ή και ψηλότερα, ή σε περίπτωση που βρίσκονται

κάτω από το μέσο επίπεδο τις Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν πολλές πιθανότητες, μέσω της αναπτυξιακής διαδικασίας να φτάσουν σε υψηλότερα επίπεδα. Αντίθετα, στην περίπτωση της τρίτης κατηγορίας, είναι πιο πιθανόν να συναντήσουν δυσκολίες στην ανάπτυξή τους.

Αναφορικά με τον παράγοντα – Κράτος και την σχέση του με το Α.Π.Π., μπορούμε να αναφέρουμε τα χαρακτηριστικά παραδείγματα της Γερμανίας και της Φινλανδίας που φανερώνουν την σχέση του παραγόμενου προϊόντος με την πολιτική διάσταση που χαρακτηρίζει τις χώρες. Στην περίπτωση της πρώτης, είχαμε την ενοποίησή της το 1991⁸ και την αύξηση του παραγόμενου προϊόντος τα επόμενα χρόνια, ενώ στην περίπτωση της δεύτερης είχαμε την μείωση των εμπορικών επαφών με την Σοβιετική Ένωση, γεγονός που κάνει την εμφάνισή του στα στατιστικά στοιχεία της εποχής, ύστερα από την διάλυση της τελευταίας.

Όσον αφορά τις εμπορικές επαφές που αναφέραμε πιο πάνω, η σπουδαιότητα τους είναι δεδομένη, καθώς πέρα από την διάθεση προϊόντων, είναι δυνατή και η διάθεση τεχνολογίας και νεωτερισμών, καθώς επίσης δεδομένο πρέπει να θεωρείται το γεγονός ότι προσελκύει επενδύσεις. Έχοντας υπόψη τα παραπάνω αλλά και το πόσο σημαντικές είναι οι εισαγωγές και οι εξαγωγές αγαθών για την οικονομία των χωρών, είναι εύκολο να καταλάβουμε και πόσο σημαντική είναι η σχέση των παραγόμενων προϊόντων με το εμπόριο.

Κλείνοντας, ο συνδυασμός των δικτύων υποδομών των περιφερειών, η οικονομική δραστηριότητα που τις χαρακτηρίζει, το μέγεθος του πληθυσμού, οι εμπορικές επαφές και άλλα, χαρακτηριστικά που αναφέραμε την σχέση τους με το Α.Π.Π. είναι παράγοντες που επηρεάζουν το αστικό δίκτυο των περιφερειών, διαχωρίζοντάς τις σε μονοκεντρικές, όταν έχουμε μία μεγάλη πόλη-κέντρο να συγκεντρώνει υπηρεσίες, οικονομικές δραστηριότητες και πληθυσμό, ενώ οι γύρω περιοχές είναι πιο αδύναμες, ενώ σε περίπτωση που έχουμε πολλές τέτοιες πόλεις-πυρήνες, να μιλάμε για πολυκεντρικές περιφέρειες.

Όπως και στην περίπτωση της ανεργίας, το παραγόμενο προϊόν των περιφερειών και ο υπολογισμός του, εξαρτάται από μια πλειάδα χαρακτηριστικών και γεγονότων, προσδίδοντας του με αυτό τον τρόπο τεράστια σημασία αναφορικά με τις ανισότητες μεταξύ περιφερειών. Έτσι και σε αυτή την περίπτωση αξίζει να εξετάσουμε χαρακτηριστικά όπως αυτό της προστιθέμενης αξίας στην παραγωγή των προϊόντων και να δούμε πως αυτή κατανέμεται ανάμεσα στις περιφέρειες, τόσο εντός των συνόρων των κρατών τους, όσο και εξαλείφοντας αυτά.

⁸ Με συμφωνία που είχε υπογραφεί στις 10 Οκτωβρίου 1990

4.2. Ανισότητες στα οικονομικά μεγέθη

4.2.1. Προστιθέμενη Αξία

Το παραγόμενο προϊόν όπως είδαμε, μετριέται με την βοήθεια της προστιθέμενης αξίας, έτσι ώστε τελικά να μην προσμετρείται παραπάνω από μία φορά κάποιο μέρος της παραγωγικής διαδικασίας. Το προϊόν που παράγεται σε μία χώρα μπορεί να “κατηγοριοποιηθεί” σε τρεις μεγάλους τομείς της οικονομίας, τον πρωτογενή, τον δευτερογενή, και τον τριτογενή.

Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα δεδομένα που έχουμε για τις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν προσμετρηθεί με την εξής δομή:

- στον πρώτο τομέα προσμετρούνται αγροτικά προϊόντα (agriculture), το κυνήγι (hunting), δασοκομία (forestry) και αλιεία (fishing),
- στον δευτερογενή τομέα προσμετρούνται προϊόντα των μεταλλείων και των λατομείων (mining and quarry), των βιομηχανιών (manufacturing), οι κατασκευές (construction), αλλά και η παραγωγή ηλεκτρισμού (electricity),
- ενώ τέλος στον τριτογενή τομέα προσμετρούνται η χονδρική και η λιανική πώληση (wholesale and retail trade), επισκευές αυτοκινήτων, μηχανών, προσωπικών και οικογενειακών αγαθών (repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods), παραγόμενο προϊόν ξενοδοχείων και εστιατορίων (hotels and restaurants), μεταφορές (transport), αποθήκευση (storage), επικοινωνίες (communications), χρηματο-οικονομικές δραστηριότητες, ασφάλειες, και προϊόν κτηματομεσιτικών εταιριών (Financial intermediation; real estate, renting and business activities). Η τελευταία αυτή κατηγορία αντιστοιχεί “χονδρικά” σε αυτό που ονομάζεται FIRE (Finance-Insurance-Real Estate)

Επίσης, στα δεδομένα μας έχει προσμετρηθεί σε ξεχωριστή κατηγορία, η προστιθέμενη αξία των παραγόμενων υπηρεσιών στους τομείς της δημόσιας διοίκησης και άμυνας (Public administration and defense), της αναγκαστικής κοινωνικής ασφάλειας (compulsory social security), της εκπαίδευσης (education), της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης (health and social work), των άλλων προσωπικών και κοινωνικών υπηρεσιών (other community social and personal service activities), και έμμισθες υπηρεσίες που προσφέρονται σε νοικοκυριά (private households with employed persons).

Σε επίπεδο κρατών

Ποσοστά Συμμετοχής σε επίπεδο κρατών

Με μια πρώτη ματιά, εξετάζοντας το ποσοστό συμμετοχής κάθε τομέα στο συνολικό παραγόμενο προϊόν κάθε χώρας, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την εξής τάση: ο πρωτογενής τομέας στην Ε.Ε. με βάση τα στοιχεία για επίπεδο κράτους (NUTS 0) αντιστοιχεί σε ποσοστό 1-8% του συνόλου, ο δευτερογενής τομέας έχει τιμές από 18 έως 42%, ενώ ο τριτογενής τομέας εμφανίζει τιμές μεταξύ 38 και 63%. (πίνακας 4).

Αναφορικά με τον πρωτογενή τομέα, η Ελλάδα εμφανίζει το μεγαλύτερο συντελεστή συμμετοχής για αυτό τον τομέα στο σύνολο του παραγόμενου προϊόντος με 8%, ενώ τις μικρότερες τιμές εμφανίζουν οι χώρες Βέλγιο, Λουξεμβούργο και Γερμανία με μόλις 1% επί του συνόλου. Αντίστοιχα, για τον δευτερογενή τομέα, έχουμε την Ιρλανδία να παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό, με 42% επί του συνόλου, ενώ αντίθετα Ελλάδα και Λουξεμβούργο παρουσιάζουν τις μικρότερες τιμές με 21% και 18% αντίστοιχα του συνόλου να αντιστοιχεί σε αυτό τον κλάδο. Τέλος, στον τριτογενή τομέα, η μεγαλύτερη συμμετοχή στο σύνολο προέρχεται από το Λουξεμβούργο με ποσοστό 63% ενώ η μικρότερη προέρχεται από την Ιρλανδία με 38%. Πέρα από αυτές τις ακραίες τιμές που αναφέραμε, που προσδιορίζουν την παραγωγική γραμμή των χωρών αυτών ξεκάθαρα, μπορούμε να αναφέρουμε απλώς ότι η γενικότερη τάση που παρουσιάζεται στις υπόλοιπες χώρες, είναι ένα ποσοστό μεταξύ 25-30 για τον δευτερογενή τομέα, και μεταξύ 43-49 για τον τριτογενή, αφήνοντας ένα 16-27% στην πλειοψηφία τους για την τέταρτη κατηγορία που αναφέραμε που περιέχει προστιθέμενη αξία που αντιστοιχεί και στους τρεις τομείς.

Αναζητώντας, πέρα από τα ποσοστά επί του συνόλου που αντιστοιχούν στους τομείς, τις απόλυτες τιμές προστιθέμενης αξίας μπορούμε να καταλήξουμε στον πίνακα 3 όπου φανερώνονται και οι χώρες που έχουν την μεγαλύτερη και μικρότερη τιμή προστιθέμενης αξίας για κάθε κλάδο χωριστά.⁹

Όπως φαίνεται και στους πίνακες, στις πρώτες θέσεις βρίσκονται Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία και Ισπανία (πίνακας 5), οι οποίες έχουν υπερδιπλάσιο ποσό προστιθέμενης αξίας σε σχέση με την αμέσως επόμενη θέση, με εξαίρεση την Ισπανία στην κατάταξη βάση του

⁹ Πρέπει να σημειώσουμε το γεγονός ότι για το Η.Β. δεν είχαμε δεδομένα πέρα του συνόλου τις προστιθέμενης αξίας, και για αυτό το λόγο δεν λαμβάνει κάποια θέση στις κατατάξεις αυτών των πινάκων.

τριτογενή τομέα. Αντίθετα, στην θέση με την χαμηλότερη προστιθέμενη αξία σε κάθε κλάδο κατέχει τον Λουξεμβούργο με μεγάλες αποκλίσεις από τις υπόλοιπες χώρες.

Κατά κεφαλήν μεγέθη

Από τους πίνακες αυτούς πηγάζει το συμπέρασμα, ότι οι χώρες αυτές είναι και οι χώρες που παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες τιμές σε συνολική προστιθέμενη αξία. Αυτό όμως σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να οδηγήσει σε συμπεράσματα του τύπου, ότι αυτές οι χώρες είναι πιο πλούσιες ή πιο ανεπτυγμένες από τις υπόλοιπες. Όπως θα δούμε παρακάτω, η κατάταξη αυτή αλλάζει δραματικά, αν σταθμίσει κανείς την προστιθέμενη αξία που εξετάζαμε μέχρι πριν από λίγο με τον πληθυσμό των κατοίκων των χωρών αυτών.

Έτσι λοιπόν, όπως φαίνεται στον πίνακα 5, οι χώρες που βρίσκονται στις πέντε πρώτες θέσεις είναι οι Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία, και Γαλλία που αναφέραμε πιο πάνω καθώς και το Η.Β.. Στον πίνακα όμως όπου φαίνεται η προστιθέμενη αξία διαιρεμένη με τον πληθυσμό των χωρών τα πράγματα είναι λίγο διαφορετικά (πίνακας 6). Στις πρώτες θέσεις έχουμε χώρες όπως το Λουξεμβούργο, την Αυστρία, τη Σουηδία και τη Δανία, ενώ οι πέντε που αναφέραμε βρίσκονται ακόμα πιο κάτω. Βέβαια, υπάρχουν και άλλες περιπτώσεις όπως της Ελλάδας και της Πορτογαλίας που βρέθηκαν πιο χαμηλά στην κατάταξη, η μεγαλύτερη όμως ανακατάταξη έρχεται από το Λουξεμβούργο, που από την τελευταία θέση με την χαμηλότερη τιμή προστιθέμενης αξίας από όλη την Ε.Ε., βρίσκεται στην πρώτη θέση, όταν σταθμίσουμε την προστιθέμενη αξία με τον πληθυσμό των χωρών.

Αρκετά ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι στον πίνακα 5 φαίνεται καθαρά ότι οι πέντε πρώτες θέσεις ανήκουν στις χώρες που έχουν μεγαλύτερες τιμές προστιθέμενης αξίας από τις υπόλοιπες δέκα που ακολουθούν, ενώ στον πίνακα 6 οι χώρες που βρίσκονται κάτω από τον μέσο της κατά κεφαλήν προστιθέμενης αξίας είναι μόλις έξι. Επίσης άξιο αναφοράς είναι ότι η Ελλάδα, η Φινλανδία και η Πορτογαλία, είναι οι μόνες χώρες που βρίσκονται και τις δύο φορές κάτω από τον μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ανισότητες εντός των συνόρων

Οι διαφορές ανάμεσα στα κράτη αναφορικά με την προστιθέμενη αξία είναι αρκετά μεγάλες ώστε να μιλάμε για ανισότητες στην κατανομή της, όμως αυτό δεν περιορίζεται μόνο ανάμεσα στα κράτη, αλλά αντίθετα και μέσα στα ίδια τα κράτη οι διαφορές είναι μεγάλες. Παρατηρώντας τον πίνακα 7 βλέπουμε στις πρώτες τρεις θέσεις την Γαλλία, την Πορτογαλία

και την Ελλάδα, με συντελεστή μεταβλητότητας λίγο πάνω από την μονάδα, ενώ ακολουθούν Ισπανία και Ιταλία, πιο κάτω από την μονάδα αλλά πολύ κοντά. Αν εξαιρέσουμε Δανία και Λουξεμβούργο, (βλέπε κεφάλαιο 3.2.3.), λόγω του γεγονότος ότι περιφέρειες θεωρούνται ολόκληρα τα κράτη, τις θέσεις με τις μικρότερες ανισότητες εντός των κρατών κρατούν Βέλγιο, Σουηδία και Η.Β., με την υπενθύμιση ότι η τελευταία όπως έχουμε αναφέρει στο κεφάλαιο 3.2.3., εκπροσωπείται από επίπεδο NUTS I και όχι NUTS II όπως οι υπόλοιπες χώρες.

Όπως είπαμε Γαλλία, Πορτογαλία και Ελλάδα, παρουσιάζουν και μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ των περιφερειών από ότι οι άλλες χώρες, ως προς την προστιθέμενη αξία, γεγονός που επαληθεύεται από τα νούμερα. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα εμφανίζεται 36.369€ για την Αττική και 17.423€ για την Κεντρική Μακεδονία, με την μέση προστιθέμενη αξία της χώρας να είναι 7.667€ ενώ αντίθετα την χαμηλότερη τιμή παρουσιάζει η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου με τιμή 1.669€. Είναι λοιπόν ξεκάθαρο για τι ανισότητες μιλάμε εντός της χώρας.

Στην αντίθετη περίπτωση έχουμε το παράδειγμα της Σουηδίας με τις ανισότητες εντός της χώρας να βρίσκονται σε μικρότερο βαθμό. Έτσι αν εξαιρέσουμε την Stockholm που εμφανίζει την μέγιστη τιμή με 55.510€, και την περιφέρεια Mellersta Norrland, που εμφανίζει την ελάχιστη τιμή με 8.395€, οι υπόλοιπες περιφέρειες βρίσκονται πολύ κοντά στο μέσο του 25.875€ με τιμές που κυμαίνονται όλες από 10.681€ έως 39.284€.

Ενδεικτικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τις περιφέρειες κάθε χώρας που βρίσκονται στα δύο άκρα, με την μεγαλύτερη και την μικρότερη τιμή προστιθέμενης αξίας για την χώρα, οπότε έχουμε:

Πηγή: Eurostat «European Yearbook of Statistics» του 2002, απόφαση του 2002

Ανισότητες σε επίπεδο Ε.Ε. (περιφέρειες)

Απόλυτα μεγέθη

Όπως οι ανισότητες εσωτερικά της προστιθέμενης αξίας δεν περιγράφονται από τα κρατικά σύνορα, έτσι λοιπόν παρατηρώντας τον πίνακα 8 όπου φαίνονται οι εσωτερικές περιφέρειες που βρίσκονται στην κορυφή αλλά και οι εσωτερικές που βρίσκονται στη χαμηλότερη θέση σε σχέση με τον μέσο των Ευρωπαϊκών περιφερειών έχουμε άλλη μία απόδειξη για τις ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο αριθμητικός μέσος για την Ε.Ε. είναι 38.741€ ενώ στην κορυφή φαίνονται ότι 67 είναι όλες τις 150 περιφέρειες βρίσκονται πάνω από αυτόν. Στις πρώτες είναι περιφέρειες

Πίνακας 2: Περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την μεγαλύτερη και την μικρότερη τιμή προστιθέμενης αξίας, ανά χώρα

Περιφέρεια (μεγαλύτερες τιμές)	Χώρα	Περιφέρεια (μικρότερες τιμές)
Region Bruxelles	Βέλγιο	Luxembourg (B)
Cataluna	Ισπανία	Ceuta y Melilla (ES)
Ile de France	Γαλλία	French Guiana (FR)
Southern and Eastern	Ιρλανδία	Border, Midlands and Western
Lombardia	Ιταλία	Valle d'Aosta
Lisboa e Vale do Tejo	Πορτογαλία	Açores (PT)
Zuid-Holland	Ολλανδία	Flevoland
Wien	Αυστρία	Burgenland
Uusimaa (suuralue)	Φινλανδία	Eland
London	Ηνωμένο Βασίλειο	Northern Ireland
Stockholm	Σουηδία	Mellersta Norrland
Dusseldorf	Γερμανία	Dessau
Αττική	Ελλάδα	Βόρειο Αιγαίο

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Ανισότητες σε επίπεδο Ε.Ε. (περιφέρειες)

Απόλυτα μεγέθη

Όμως οι ανισότητες κατανομής της προστιθέμενης αξίας δεν περιορίζονται από τα κρατικά σύνορα, έτσι λοιπόν παρατηρώντας τον πίνακα 8 όπου φαίνονται οι είκοσι περιφέρειες που βρίσκονται στην κορυφή αλλά και τις είκοσι περιφέρειες που βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις, σε σχέση με τον μέσο των Ευρωπαϊκών περιφερειών έχουμε άλλη μία εικόνα για τις ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο αριθμητικός μέσος για την Ε.Ε. είναι 38.741€ ενώ στην κατάταξη φαίνονται ότι 67 μόνο από τις 186 περιφέρειες βρίσκονται πάνω από αυτόν. Στις πρώτες είκοσι περιφέρειες

βρίσκονται 6 από το Η.Β., και 5 από Ιταλία και Γερμανία, δηλαδή στο σύνολο 16 από τις είκοσι ανήκουν στις τρεις αυτές χώρες. Για το Η.Β. έχουμε τις περιφέρειες: London, South East, North West (including Merseyside), Eastern, Scotland και West Midlands, για την Ιταλία τις περιφέρειες: Lombardia, Lazio, Veneto, Piemonte και Emilia-Romagna, ενώ για την Γερμανία: Dusseldorf, Oberbayern, Darmstadt, Stuttgart και Koln.

Αντίθετα, στις είκοσι τελευταίες της κατάταξης έχουμε 13 περιφέρειες από την Ελλάδα, την Γαλλία και την Πορτογαλία., οι οποίες είναι για την Ελλάδα οι: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Νότιο Αιγαίο, Δυτική Μακεδονία, Ήπειρος, Ιόνια νησιά, και Βόρειο Αιγαίο, για την Γαλλία: οι υπερπόντιες Guadeloupe και French Guiana, και η Corse, ενώ τέλος για την Πορτογαλία: Alentejo, Algarve και τα υπερπόντια εδάφη Madeira και Açores.

Κατά κεφαλήν

Σχετικά με την δομή του συνόλου και από ποιο οικονομικό κλάδο προέρχεται η προστιθέμενη αξία, δεν είχαμε στην διάθεση μας στοιχεία για μερικές από τις περιφέρειες των χωρών, και πιο συγκεκριμένα για Γερμανία και Η.Β., οπότε μπορούσαμε να εξετάσουμε το σύνολο που ήδη είχαμε ως προς τον πληθυσμό των περιφερειών. Έτσι, στον ίδιο πίνακα (πίνακας 8) παραθέτονται οι περιφέρειες ταξινομημένες με βάση την κατά κεφαλήν προστιθέμενη αξία, κατάταξη που θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν σχετίζεται με την προηγούμενη σε μεγάλο βαθμό. Έτσι πέραν των περιφερειών: Luxembourg, Ile de France, Oberbayern, Darmstadt, London και Stuttgart, οι οποίες υπήρχαν στις πρώτες θέσεις της προηγούμενης κατάταξης, οι υπόλοιπες περιφέρειες εμφανίζονται για πρώτη φορά.

Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι από στις 20 πρώτες θέσεις βρίσκουμε περιφέρειες από δέκα διαφορετικές χώρες, πλην των Ελλάδας, Πορτογαλίας και Ιρλανδίας, οι οποίες δεν εμφανίστηκαν και προηγουμένως, όπως επίσης και της Ιταλίας και της Ισπανίας. Σε αυτές τις δέκα λοιπόν ανήκουν μία ή δύο περιφέρειες της κατάταξης, με την Γερμανία να αποτελεί την εξαίρεση, έχοντας 7 περιφέρειες στις πρώτες 20 θέσεις της κατάταξης, βάση κατά κεφαλήν προστιθέμενης αξίας (Hamburg, Oberbayern, Darmstadt, Bremen, Stuttgart, Mittelfranken και Karlsruhe).

Στην περίπτωση των είκοσι περιφερειών με την χαμηλότερη τιμή κατά κεφαλήν προστιθέμενης αξίας, οι αλλαγές ήταν μικρότερες σε σχέση με την κατάταξη της προστιθέμενης αξίας. Έτσι οι περιφέρειες των: Madeira, Algarve, Alentejo και Açores της Πορτογαλίας, French Guiana της Γαλλίας και Δυτική Μακεδονία, Βόρειο Αιγαίο, Ιόνια νησιά, Ανατολική Μακεδονία, Θράκη και Ήπειρος από την Ελλάδα εμφανίζονται ξανά στις 20

τελευταίες θέσεις. Το πιο σημαντικό που φαίνεται από την κατάταξη αυτή, δεν είναι άλλο από το γεγονός ότι, από τις 7 περιφέρειες της Πορτογαλίας, με εξαίρεση την Lisboa e Vale do Tejo, οι υπόλοιπες βρίσκονται στις τελευταίες αυτές θέσεις, πράγμα που συμβαίνει παρόμοια και με την Ελλάδα, όπου 9 από τις 13 περιφέρειες της βρίσκονται ανάμεσα στις περιφέρειες με την χαμηλότερη τιμή κατά κεφαλήν προστιθέμενης αξίας (εξαιρέσεις είναι οι: Στερεά Ελλάδα, Αττική, Κρήτη και Νότιο Αιγαίο).

Η προστιθέμενη αξία που αναλύσαμε παραπάνω είναι αναμφισβήτητα ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που εξετάζει κάποιος αναφορικά με τις ανισότητες και πολύ περισσότερο όσον αφορά οικονομικά μεγέθη. Πέραν όμως της προστιθέμενης αξίας, παράγοντες όπως οι επενδύσεις στους τρεις οικονομικούς κλάδους, η πυκνότητα του εργατικού δυναμικού, αλλά και ο πληθυσμός των νέων στις περιφέρειες (15-24 ετών) είναι παράγοντες άμεσα συνδεδεμένοι με οικονομικά μεγέθη που χαρακτηρίζουν τις περιφέρειες, τους οποίους θα σκιαγραφήσουμε.

4.2.2. Απασχόληση

Πριν ξεκινήσουμε να εξετάζουμε την περίπτωση των απασχολούμενων, πρέπει να αναφέρουμε ότι τα στοιχεία από την Ευρωπαϊκή Ένωση που είχαμε στην διάθεση μας για την συγκεκριμένη περίπτωση αναφέρονταν σε όλες τις χώρες πλην της Ολλανδίας, του Βελγίου και του Η.Β., ενώ στην περίπτωση της Γερμανίας αν και έχουμε στοιχεία για το σύνολο της χώρας, τα στοιχεία για τις περιφέρειες στο επίπεδο που εξετάζουμε είναι ελλιπή.

Απόλυτα μεγέθη

Εξετάζοντας τον πίνακα 9, μπορούμε να αναφέρουμε το εξής: 4 χώρες, συγκεκριμένα η Γερμανία, η Ισπανία, η Γαλλία και η Ιταλία, εμφανίζουν αριθμό απασχολούμενων πάνω από τον μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος είναι 10.206, ενώ οι υπόλοιπες βρίσκονται πολύ κάτω από αυτών. Την μεγαλύτερη τιμή κατέχει η Γερμανία με 37.942 ενώ την μικρότερη με 249 κατέχει το Λουξεμβούργο. Αναφορικά με τα ποσοστά απασχόλησης στους κλάδους της οικονομίας μπορούμε να παραπέμψουμε στον πίνακα 10, όπου όσον αφορά τον **πρωτογενή** τομέα, έχουμε την Ελλάδα με το μεγαλύτερο ποσοστό επί του συνόλου των απασχολούμενων

και το μικρότερο ποσοστό για το Λουξεμβούργο. Για τον **δευτερογενή** τομέα έχουμε την Πορτογαλία στην κορυφή με 31% του συνόλου εργαζομένων και την Δανία σαν τελευταία με 23%. Επίσης, στον **τριτογενή τομέα** έχουμε το Λουξεμβούργο να έχει το μεγαλύτερο ποσοστό με 51% του συνόλου ενώ η Πορτογαλία έχει να επιδείξει το μικρότερο με μόλις 32%. Τέλος, στην τέταρτη κατηγοριοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουμε αναφέρει, αντιστοιχεί ένα ποσοστό που κυμαίνεται από 21% έως 38%.

15-24 ετών

Ο πληθυσμός των περιφερειών ηλικίας από 15 έως 24 είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει σημαντικά την περιφέρεια για ανάπτυξη, πράγμα που δίνει μεγαλύτερη δυναμική

Πυκνότητα του πληθυσμού που συνδέεται με το υψηλό ποσοστό αυτής του πληθυσμού. Στην

Πυκνότητα

Στον πίνακα 17 φαίνεται η πυκνότητα των εργαζομένων στον δευτερογενή τομέα, ανά περιφέρεια. Για κάποιες από τις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είχαμε διαθέσιμα στοιχεία και έτσι έχουν εξαιρεθεί από την κατάταξη που έγινε στον πίνακα. Η περιφέρεια Ceuta y Melilla (υπερπόντιο έδαφος της Ισπανίας), η Aland της Φινλανδίας, η French Guiana (υπερπόντιο έδαφος της Γαλλίας), πέντε περιφέρειες από το Η.Β. (North East, North West (including Merseyside), Eastern, London και South East) καθώς και η Ελλάδα και η Ιρλανδία στο σύνολό τους είναι οι περιφέρειες που έχουν απαλειφθεί σε αυτή την περίπτωση.

Οι περιφέρειες που βρίσκονται στις πρώτες θέσεις με την μεγαλύτερη πυκνότητα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο είναι όλες μεγάλα αστικά κέντρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που όπως είδαμε σε προηγούμενους πίνακες, βρίσκονται και στις πρώτες θέσεις αναφορικά με τα μεγέθη προστιθέμενης αξίας. Οι πλειοψηφία των περιφερειών προέρχεται από την Γερμανία και την Ολλανδία με 10 περιφέρειες στην περίπτωση της πρώτης και 4 στην περίπτωση της δεύτερης. Χαρακτηριστικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε μερικές από αυτές: Bremen, Berlin, Hamburg, Dusseldorf, Stuttgart και άλλες για την Γερμανία, ενώ στις πρώτες θέσεις βρίσκονται και άλλες περιφέρειες γνωστές για την βιομηχανική τους παραγωγή όπως αυτές των Region Bruxelles-capitale (Βέλγιο), Wien (Αυστρία), Lombardia (Ιταλία) Ile de France (Γαλλία) και άλλες.

Αντίθετα, στις τελευταίες θέσεις με την μικρότερη πυκνότητα εργαζομένων στον δευτερογενή τομέα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, βρίσκουμε για άλλη μία φορά περιφέρειες που προβλημάτισαν για τις μεγάλες τιμές ανεργίας, τα μικρά μεγέθη προστιθέμενης αξίας που έχουν να επιδείξουν και γενικότερα με την προβληματική δυναμική τους. Περιφέρειες σαν

αυτές των: Andalucia, Extremadura (Ισπανία), Calabria, Sardegna (Ιταλία) και άλλες μας έχουν δείξει σε διάφορες περιπτώσεις ότι αναφορικά με τα χαρακτηριστικά που εξετάζουμε δεν έχουν να παρουσιάσουν τιμές αριθμητικά μεγαλύτερες από πολλές άλλες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οδηγώντας στο συμπέρασμα ότι η δυναμική που παρουσιάζουν δεν τους αφήνει πολλά περιθώρια για ανάπτυξη.

15-24 ετών

Ο πληθυσμός των περιφερειών ηλικίας από 15 έως 24 είναι ένας παράγοντας που προσδίδει δυνατότητες στην περιφέρεια για ανάπτυξη, πράγμα που δίνει μεγαλύτερη δυναμική στις περιφέρειες που χαρακτηρίζονται από υψηλό ποσοστό αυτού του πληθυσμού. Στον πίνακα 16 έχουν ταξινομηθεί οι περιφέρειες, πλην τριών (Koblenz, Trier και Rheinhessen-Pfalz της Γερμανίας) με βάση το ποσοστό του πληθυσμού τους που αποτελείται από νέους και νέες 15-24 ετών.

Η περίπτωση της Ολλανδίας είναι έναν παράδειγμα χώρας που παρουσιάζει ευνοϊκούς όρους ανάπτυξης στο μέλλον, καθώς από τις 12 περιφέρειες που την αποτελούν, οι 10 βρίσκονται στις πρώτες είκοσι θέσεις της κατάταξης, με ποσοστό νέων 15-24 ετών επί του συνόλου μεταξύ 16% και 18%. Επίσης, η περίπτωση της Ιρλανδίας είναι μία ακόμα χαρακτηριστική με τις δύο περιφέρειες της να έχουν ποσοστό 19.3% για την Border, Midlands and Western και 18.32% για την Southern and Eastern, παρόμοια κατάσταση.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω, Γαλλία και Ιταλία έχουν 6 και 8 περιφέρειες αντίστοιχα στις τελευταίες 20, με τα μικρότερα ποσοστά νέων 15-24 ετών επί του πληθυσμού. Οι περιφέρειες Auvergne, Bourgogne, Corse, Ile de France και οι υπερπόντιες Martinique και Guadeloupe για την Γαλλία με ποσοστά 5.27% έως 8.82% αλλά και οι Ιταλικές Valle d'Aosta, Emilia-Romagna, Toscana, Lazio, Friuli-Venezia Giulia, Umbria, Abruzzo και Liguria με τιμές μεταξύ 7.09% έως 8.7% έχουν να παρουσιάσουν πληθυσμό μεγαλύτερης ηλικίας, πράγμα που ίσως παρουσιάσει πρόβλημα για αυτές στο μέλλον.

4.2.3. Επενδύσεις

Οι επενδύσεις που λαμβάνουν χώρα στην Ε.Ε. στους οικονομικούς κλάδους που αναφέραμε είναι εξίσου σημαντικές, με αριθμητικό μέσο για την Ε.Ε., 107.403 με μόνο τρεις χώρες να βρίσκονται πάνω από αυτόν: Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, και μάλιστα με υπερδιπλάσιες τιμές από τον μέσο με κορυφαία την Γερμανία με 437.630 (πίνακας 11).

Βέβαια, πρέπει να αναφέρουμε το γεγονός ότι τα στοιχεία αναφέρονται σε όλες τις χώρες πλην του Βελγίου, της Ισπανίας, του Λουξεμβούργου, και του Η.Β., χώρες που δεν συμπεριλαμβάνονται στην κατάταξη.

Από τις υπόλοιπες χώρες λοιπόν, έχουμε την Γερμανία να παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό επενδύσεων στον πρωτογενή τομέα, ενώ αντίθετα η Φινλανδία να κατέχει την πρώτη θέση. Επιπλέον, η Ελλάδα έχει να επιδείξει το μεγαλύτερο ποσοστό επενδύσεων επί του συνόλου στον δευτερογενή τομέα, ενώ η Ολλανδία το μικρότερο με 16%. Στον τριτογενή τομέα, η Ελλάδα βρίσκεται στην τελευταία θέση με πολύ μικρό ποσοστό των επενδύσεων να προορίζεται στον τομέα αυτό, ενώ η Ιρλανδία με ποσοστό 67% των επενδύσεων σε αυτόν τον τομέα κατέχει αναμφισβήτητα την πρώτη θέση. Τέλος, στον τέταρτο τομέα που έχουμε ξανά αναφερθεί, εμφανίζονται ποσοστά μεταξύ 11% και 24% των επενδύσεων, που αντιστοιχούν και στους τρεις κλάδους.

Παρατηρώντας τους πίνακες 12, 13, 14 και 15 που περιέχουν τις περιφέρειες με τις μικρότερες και μεγαλύτερες τιμές επένδυσης μπορεί κάποιος να καταλήξει σε πολύ χρήσιμα συμπεράσματα για την ανάπτυξή τους. Έτσι λοιπόν για παράδειγμα έχουμε 10 περιφέρειες οι οποίες εμφανίζονται στις πρώτες 20 θέσεις της κατάταξης στους πίνακες με τις επενδύσεις και στους τρεις οικονομικούς κλάδους αλλά και όπως είναι φυσικό και στην συνολική κατάταξη. Οι δέκα αυτές περιφέρειες που εμφανίζουν μεγάλες επενδύσεις σε όλους τους τομείς είναι οι εξής: η Δανία σαν σύνολο, η Rhone-Alpes τις Γαλλίας, η Southern and Eastern της Ιρλανδίας, οι Zuid-Holland και Noord-Brabant της Ολλανδίας, και τέλος οι Piemonte, Lombardia, Veneto, Emilia-Romagna και Campania από την Ιταλία.

Επίσης, άξιο αναφοράς είναι ότι τέσσερις περιφέρειες, αυτές των Ile de France (Γαλλία), Lazio (Ιταλία), Brandenburg και Berlin (Γερμανία), εμφανίζονται στις πρώτες είκοσι θέσεις της κατάταξης με βάση το σύνολο των επενδύσεων, καθώς εμφανίζονται επίσης και στις πρώτες θέσεις όλων των κατατάξεων, πλην εκείνης των επενδύσεων στον Πρωτογενή Τομέα. Οι περιφέρειες των Toscana (Ιταλία) και Thuringen (Γερμανία) έχουν να παρουσιάσουν τέτοιο μέγεθος επενδύσεων, μόνο στον δευτερογενή τομέα, που γίνεται δυνατή η παρουσία τους και στις πρώτες θέσεις της συνολικής κατάταξης. Επιπλέον, θα θέλαμε να αναφέρουμε την περίπτωση της Puglia (Ιταλία), περιφέρεια η οποία αν και βρίσκεται στις είκοσι θέσεις όσον αφορά τις επενδύσεις σε δευτερογενή και πρωτογενή τομέα, δεν βρίσκεται στις είκοσι θέσεις της συνολικής κατάταξης.

Κλείνοντας, θα επισημάνουμε το γεγονός ότι στις κατατάξεις αυτές η παρουσία των περιφερειών της Γαλλίας, της Ιταλίας και τις Γερμανίας είναι εντονότατη, όπου για παράδειγμα στην συνολική κατάταξη έχουμε 9 Ιταλικές περιφέρειες στις πρώτες είκοσι θέσεις, ή στην περίπτωση τις κατάταξης των επενδύσεων στον πρωτογενή τομέα, όπου για παράδειγμα 8 Γαλλικές και 6 Ιταλικές περιφέρειες καταλαμβάνουν θέσεις στην πρώτη εικοσάδα, ενώ παρόμοια συμβαίνει και στις άλλες δύο κατατάξεις.

4.2.4. Χωρικά πρότυπα Οικονομικών Ανισοτήτων

Στην προσπάθεια μας για ανεύρεση χωρικών προτύπων για τα οικονομικά χαρακτηριστικά τις Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιουργήσαμε χάρτες βασιζόμενοι στα δεδομένα όσον αφορά την προστιθέμενη αξία στις περιφέρειές μας, τόσο ως σύνολο, όσο και ως κατά κεφαλήν δείκτη.

Έχοντας ως στόχο την καλύτερη αποτύπωση της κατάστασης που επικρατεί στην Ε.Ε., προτιμήθηκε η αποτύπωση των δεδομένων ως συγκρίσιμα μεγέθη με τον μέσο της κάθε χώρας ή τον Ευρωπαϊκό μέσο, σε μία προσπάθεια να αποφευχθεί τυχόν αποτύπωση που θα οδηγούσε σε εσφαλμένα συμπεράσματα. Έτσι στους χάρτες 1 και 3 γίνεται αποτύπωση τον δεδομένο σε σύγκριση με τον μέσο κάθε χώρας (μέσος χώρας = 100) ενώ στους χάρτες 2 και 4 γίνεται σύγκριση με τον αριθμητικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε. =100).

Στον χάρτη 1, έχουμε αποτύπωση της προστιθέμενης αξίας σαν σύνολο των οικονομικών κλάδων, θέτοντας στον μέσο της κάθε χώρας την τιμή 100. Όπως ήταν αναμενόμενο αστικά κέντρα της κάθε χώρας, όπως π.χ. Λονδίνο (London) για Η.Β., Αττική και Κεντρική Μακεδονία για Ελλάδα αλλά και άλλες, να κατέχουν τιμές μεγαλύτερες του αριθμητικού μέσου της χώρας.

Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι υπάρχουν περιφέρειες που παρουσιάζουν μεγάλες τιμές προστιθέμενης αξίας σε σχέση με την χώρα που ανήκουν, οι οποίες βρίσκονται στα σύνορα των χωρών και μάλιστα συνορεύουν με ανάλογες περιφέρειες άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι έχουμε για παράδειγμα περιφέρειες της νότιο-ανατολικής Γαλλίας και βορείου Ιταλίας που συνορεύουν μεταξύ τους και παρουσιάζουν όλες τόσο μεγάλες τιμές προστιθέμενης αξίας, που είναι από τις μεγαλύτερες για την κάθε χώρα. Παρόμοια είναι και η κατάσταση σε περιφέρειες της νοτίου Γερμανίας που συνορεύουν με περιφέρειες της βορειοανατολικής Αυστρίας, ή η περίπτωση των παράλιων περιοχών του Η.Β. στα νοτιοανατολικά, του Βελγίου και της νοτιοδυτικής Ολλανδίας (ίσως και με μερικές περιφέρειες της Δυτικής Γερμανίας) όπου παρουσιάζεται μία αλυσίδα από περιοχές που

παράγουν προστιθέμενη αξία, κατά πολύ μεγαλύτερη του μέσου των χωρών που ανήκουν. Την εικόνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις περιφέρειες των χωρών που εμφανίζουν τις μεγαλύτερες τιμές εντός των συνόρων έρχονται να προστεθούν η Σικελία, κάποιες περιφέρειες της νοτίου Ισπανίας, της νοτίου Σουηδίας και της νοτίου Φινλανδίας.

Η κατάσταση παρουσιάζει κάποιες αλλαγές αν εξετάσουμε τα ίδια δεδομένα πέρα από τα σύνορα των χωρών, δηλαδή σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι μεγάλες οικονομικές αλυσίδες που σχηματίζουν μερικές περιφέρειες συνεχίζουν να υπάρχουν στο χάρτη 2, που εξετάζει την προστιθέμενη αξία που παράγεται στις περιφέρειες σε σχέση με την μέση παραγόμενη προστιθέμενη αξία στην Ε.Ε.. Εξαίρεση αποτελεί η Αυστρία που αν και κάποιες περιφέρειες της βρίσκονταν κατά πολύ πάνω από τον μέσο της χώρας, υπολείπονται ωστόσο του Ευρωπαϊκού μέσου.

Ομοίως, περιφέρειες της Πορτογαλίας, της βορείου Ισπανίας αλλά και η Κεντρική Μακεδονία και η Αττική από την Ελλάδα, αν και παράγουν περισσότερη προστιθέμενη αξία από τις υπόλοιπες περιφέρειες των χωρών που ανήκουν, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης παράγουν πολύ λιγότερο του μέσου όρου, με αποτέλεσμα να μην παρουσιάζονται στις περιφέρειες με τις υψηλότερες τιμές στον χάρτη. Οι περιφέρειες του νότου της Σουηδίας και του νότου της Φινλανδίας, είδαμε πιο πάνω ότι κατέχουν τις υψηλότερες θέσεις για τις χώρες τους. Στον χάρτη 2, φαίνονται να διατηρούνται στις πρώτες θέσεις, έχοντας να παρουσιάσουν προστιθέμενη αξία πάνω από τον μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, να αναφέρουμε την περίπτωση της Δανίας η οποία και εκείνη παρουσιάζει (αν και υπολογίζεται το σύνολο του κράτους ως μία περιφέρεια) τιμή υψηλότερη από τον Ευρωπαϊκό μέσο.

Οι δύο χάρτες που ακολουθούν και έρχονται να ξεκαθαρίσουν λίγο την κατάσταση παρουσιάζοντας την κατά κεφαλήν προστιθέμενη αξία, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Είναι λογικό στον χάρτη 3 που παρουσιάζονται οι μεγαλύτερες τιμές προστιθέμενης αξίας με βάση τον μέσο της χώρας, περιφέρειες που αποτελούν μεγάλα αστικά κέντρα των χωρών να βρίσκονται πολύ πάνω από την μέση κατά κεφαλήν προστιθέμενη αξία των χωρών που ανήκουν. Το ενδιαφέρον είναι ότι μερικές από τις περιφέρειες αυτές, πιο συγκεκριμένα για Ελλάδα, Πορτογαλία και Ισπανία, στο δεύτερο χάρτη βρίσκονται κάτω από τον μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρουσιάζοντας έτσι πόσο υπολείπονται οι χώρες αυτές των υπολοίπων.

Αντίθετα, υπάρχουν μερικές περιφέρειες χωρών, που ενώ στην κατάταξη των χωρών κατέχουν θέσεις κάτω από τον μέσο της χώρας τους, σε σχέση με τον μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης βρίσκονται πολύ παραπάνω. Τέτοιες είναι οι περιφέρειες της Σουηδίας, μερικές της Φινλανδίας, καθώς και μερικές από Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο και Ολλανδία, δείχνοντας το προβάδισμα των χωρών αυτών οικονομικά. Αν σε αυτές προσθέσουμε περιφέρειες της

Γαλλίας, της βόρειας Ιταλίας, και νοτίου Γερμανίας που παρουσιάζουν έτσι και αλλιώς μεγάλες τιμές κατά κεφαλήν προστιθέμενης αξίας τόσο σε επίπεδο κράτους, όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουμε την εικόνα που έχουν να παρουσιάσουν με βάση την προστιθέμενη αξία οι περιφέρειες που εξετάζουμε.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν είναι τόσο εύκολο να βρει κάποιος χωρικά πρότυπα αναφορικά με τα οικονομικά μεγέθη εντός των συνόρων των κρατών. Υπάρχει βέβαια η συγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων σε αστικά κέντρα, αλλά πέρα από αυτά δεν αντικρίζονται έντονα χωρικά πρότυπα. Εξαίρεση είναι η Γερμανία, με τις περιφέρειες στο νότο να παρουσιάζουν υψηλές τιμές στα οικονομικά μεγέθη που εξετάσαμε, η Ολλανδία και το Βέλγιο, όπου οι παράλιες περιφέρειες φαίνονται να κατέχουν πιο παραγωγικές δραστηριότητες και τέλος οι βόρειες περιφέρειες της Ιταλίας. Πέρα από αυτά τα πρότυπα, θα μπορούσε κάποιος να ισχυρισθεί ότι δεν υπάρχει σημαντική χωρική συγκέντρωση, καθώς πέραν της Γαλλίας που παρουσιάζει ανάπτυξη σχεδόν σε όλη την χώρα, οι υπόλοιπες χώρες παρουσιάζουν ανεπτυγμένα αστικά κέντρα.

Ξεφεύγοντας από τα σύνορα των χωρών, η χωρική συγκέντρωση οικονομικά ανεπτυγμένων περιοχών είναι πιο φανερή, οδηγώντας μας στο συμπέρασμα ότι ίσως υπάρχουν χωρικά πρότυπα. Η ευρύτερη περιοχή με σχήμα δακτυλίου που περιλαμβάνει τις περιφέρειες του Η.Β., περιφέρειες στην κεντρική και ανατολική Γαλλία, βόρειο Ιταλία, Αυστρία, νότια και δυτική Γερμανία, καθώς και τα παράλια του Βελγίου και της Ολλανδίας έχει να παρουσιάσει περιφέρειες ιδιαίτερα ανεπτυγμένες, με ισχυρή οικονομική δραστηριότητα, η οποία φαίνεται τόσο στην προστιθέμενη αξία ως σύνολο, όσο και στην κατά κεφαλήν προστιθέμενη αξία. Οι περιοχές αυτές, που περιγράφουν γεωγραφικά τουλάχιστον τον πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μαζί με τις νότιες περιφέρειες Φινλανδίας και Σουηδίας, καθώς και τις αστικές περιοχές των υπολοίπων χωρών αποτελούν τα μεγάλα οικονομικά κέντρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁰.

¹⁰ Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί το Λουξεμβούργο, περιφέρεια που έχει να παρουσιάσει από τις υψηλότερες τιμές κατά κεφαλήν προστιθέμενης αξίας, από τις περιφέρειες που εξετάσαμε.

4.3. Πίνακες

Σημειώσεις:

Όσον αφορά το όνομα των περιφερειών και τον τρόπο που εμφανίζεται στους πίνακες, αυτό αποτελείται από τρία μέρη. Το πρώτο συνθετικό βοηθάει να αναγνωριστεί η χώρα που ανήκει η περιφέρεια, το δεύτερο συνθετικό αποτελεί και το όνομα τις περιφέρειας, ενώ σε μερικές περιπτώσεις έχουμε και ένα τρίτο, το οποίο μας δίνει πληροφορία για νησιωτικές περιφέρειες, οι οποίες βρίσκονται μακριά από τον κορμό του κράτους που ανήκουν.

Έτσι για παράδειγμα η περιφέρεια που αναφέρεται στους πίνακες ως: *FR91 Guadeloupe (FR)* αναλύεται ως εξής, το πρώτο μέρος είναι ο κωδικός που την κάνει μοναδική, και υποδηλώνει ότι ανήκει στην Γαλλία, το δεύτερο μέρος αποτελεί το όνομα της περιφέρειας, ενώ το τρίτο μας υποδηλώνει ότι αποτελεί υπερπόντιο έδαφος για την χώρας της.

Με εξαίρεση τους χάρτες που αναφέρονται στα δεδομένα των χωρών (NUTS-0), οι υπόλοιποι χάρτες παρουσιάζουν την σχέση που έχουν οι ακραίες τιμές με τον μέσο. Για τον λόγο αυτό υπάρχουν δύο στήλες, η μία περιέχει τις απόλυτες τιμές, που αντιστοιχούν στις περιφέρειες και στο μέσο, ενώ η άλλη προσδίδει στο μέσο το ποσοστό του 100% και με βάση την προαναφερθείσα στήλη δίνει ανάλογες τιμές για τις περιφέρειες.

Πίνακας 35: αντιστοίχιση κωδικού των περιφερειών με χώρας που αυτή ανήκει:

Γαλλία	FR
Ισπανία	ES
Λουξεμβούργο	LU
Γερμανία	DE
Αυστρία	AT
Πορτογαλία	PT
Ελλάδα	GR
Ιταλία	IT
Σουηδία	SE
Φινλανδία	FI
Ηνωμένο Βασίλειο	UK
Δανία	DK
Βέλγιο	BE
Ολλανδία	NL
Ιρλανδία	IE

Πίνακας 3. Απόλυτα μεγέθη Προστιθέμενης Αξίας για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

	γεωργικά προϊόντα , κνήγι , δασοκομία και αλιεία	μεταλλεία, λατομεία, βιομηχανία, κατασκευές και παραγωγή ηλεκτρισμού	χονδρική και η λιανική πώληση, επισκευές, ξενοδοχεία και εστιατόρια, μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες, χρηματο- οικονομικές δραστηριότητες, ασφάλειες, κτηματομεσιτικές εταιρίες	δημόσια διοίκηση και άμυνα, αναγκαστική κοινωνική ασφάλεια, εκπαίδευση, της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης, των άλλων προσωπικών και κοινωνικών υπηρεσιών	Άθροισμα
BE Belgium	2860.2	58554.2	105096.9	51710.6	218221.9
DK Denmark	3727.5	35916.1	65672.3	38112.4	143428.3
ES Spain	19795.5	154546.3	227289.9	101792.8	503424.5
FR France	36280.9	311056.8	597348.4	292111.5	1236798
IE Ireland	3077.1	33390.7	30185.7	13015.1	79668.6
IT Italy	30323.8	289519	507631.7	198354	1025829
LU Luxembourg	138	3525.8	11412.5	3078.2	18154.5
NL Netherlands	9322	88067	167702	78259	343350
AT Austria	3917.8	57896.5	83859.1	37862.7	183536.1
PT Portugal	3584.7	26695.2	38898.5	21997.9	91176.3
UK United Kingdom	-	-	-	-	-
FI Finland	3943.3	34370.3	45374.5	22793.8	106481.9
SE Sweden	3826.5	57552.9	93632.3	52240.4	207252.1
DE Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	21700	553730	868540	394350	1838320
GR Greece	8159.3	21523.9	50078.4	19918.9	99680.5
Άθροισμα	150656.6	1726344.7	2892722.2	1325597.3	

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 4. Συμμετοχή των παραγωγικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Προστιθέμενης Αξίας, των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

	γεωργικά προϊόντα , κυνήγι , δασοκομία και αλιεία	μεταλλεία, λατομεία, βιομηχανία, κατασκευές και παραγωγή ηλεκτρισμού	χονδρική και η λιανική πώληση, επασκευές, ξενοδοχεία και εστιατόρια, μεταφορές, αποθήκευση, χρηματο- οικονομικές δραστηριότητες, ασφάλειες, κτηματομεσιτικές εταιρίες	δημόσια διοίκηση και άμυνα, αναγκαστική κοινωνική ασφάλεια, εκπαίδευση της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης, των άλλων προσωπικών και κοινωνικών υπηρεσιών και έμμεσες υπηρεσίες που προσφέρονται σε νοικοκυριά
BE Belgium	1%	27%	48%	24%
DK Denmark	3%	25%	46%	27%
ES Spain	4%	31%	45%	20%
FR France	3%	25%	48%	24%
IE Ireland	4%	42%	38%	16%
IT Italy	3%	28%	49%	19%
LU Luxembourg	1%	19%	63%	17%
NL Netherlands	3%	26%	49%	23%
AT Austria	2%	32%	46%	21%
PT Portugal	4%	29%	43%	24%
UK United Kingdom	-	-	-	-
FI Finland	4%	32%	43%	21%
SE Sweden	2%	28%	45%	25%
DE Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	1%	30%	47%	21%
GR Greece	8%	22%	50%	20%

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 5. Κατάταξη των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση το σύνολο της προστιθέμενης αξίας.

	Σύνολο προστιθέμενης αξίας
DE Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	1838320
FR France	1236797.6
UK United Kingdom	1171717
IT Italy	1025828.5
ES Spain	503424.5
Αριθμητικός μέσος	484991.4
NL Netherlands	343350
BE Belgium	218221.9
SE Sweden	207252.1
AT Austria	183536.1
DK Denmark	143428.3
GR Greece	107513.7
FI Finland	106481.9
PT Portugal	91176.3
IE Ireland	79668.6
LU Luxembourg	18154.5

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 6. Κατάταξη των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση την κατά κεφαλήν προστιθέμενη αξία.

	Σύνολο προστιθέμενης αξίας / πληθυσμό
LU Luxembourg	41.97572254
DK Denmark	26.96476848
SE Sweden	23.39743054
AT Austria	22.6803381
DE Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	22.3948854
NL Netherlands	21.71438329
BE Belgium	21.3653978
IE Ireland	21.27502871
FR France	21.09748051
Αριθμητικός μέσος	20.85686793
FI Finland	20.61405479
UK United Kingdom	19.69242482
IT Italy	17.79521843
ES Spain	12.70433451
GR Greece	10.20237994
PT Portugal	8.97917118

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 7. Συντελεστής μεταβλητότητας για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση τα δεδομένα των περιφερειών

	C.V.
AT Austria	0.652
BE Belgium	0.606
DE Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	0.694
DK Denmark	-
ES Spain	0.975
FI Finland	0.790
FR France	1.382
GR Greece	1.195
IE Ireland	0.616
IT Italy	0.953
LU Luxembourg	-
NL Netherlands	0.795
PT Portugal	1.102
SE Sweden	0.573
UK United Kingdom	0.520

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 8. Κατάταξη με βάση την Προστιθέμενη Αξία ανά περιφέρεια

Σύνολο προστιθέμενης αξίας				Σύνολο προστιθέμενης αξίας προς πληθυσμό	
899.67	348546.0	FR1 Ile de France	1	BE1 Region Bruxelles- capitale/Brussels hoofdstad gewest	43.51 242.66
551.12	213509.7	IT2 Lombardia	2	LU Luxembourg	41.98 234.09
541.78	209894.7	UK1 London	3	DE6 Hamburg	38.17 212.88
452.50	175304.2	UKJ South East	4	FR1 Ile de France	31.80 177.32
370.22	143428.3	DK Denmark	5	SE01 Stockholm	30.95 172.62
329.60	127692.0	DEA1 Dusseldorf	6	DE21 Oberbayern	30.92 172.43
320.41	124132.0	DE21 Oberbayern	7	AT13 Wien	30.72 171.29
307.54	119145.2	FR71 Rhone-Alpes	8	DE71 Darmstadt	30.29 168.93
303.93	117745.4	UKD North West (including Merseyside)	9	DE5 Bremen	29.61 165.14
290.17	112415.0	DE71 Darmstadt	10	UK1 London	28.81 160.68
285.34	110545.2	UKH Eastern	11	FI16 Uusimaa (suuralue)	28.45 158.65
271.48	105175.1	IT6 Lazio	12	FI2 Aland	28.10 156.70
270.88	104944.0	DE11 Stuttgart	13	NL31 Utrecht	27.25 152.00
259.86	100675.0	DEA2 Koln	14	DK Denmark	26.96 150.38
250.98	97234.9	UKM Scotland	15	DE11 Stuttgart	26.86 149.77
248.80	96389.3	UKG West Midlands	16	AT32 Salzburg	25.92 144.55
243.18	94210.4	ES51 Cataluna	17	NL32 Noord-Holland	25.45 141.94
240.92	93334.0	IT32 Veneto	18	DE25 Mittelfranken	25.22 140.67
230.80	89416.7	IT11 Piemonte	19	DE12 Karlsruhe	25.16 140.34
230.06	89127.0	IT4 Emilia-Romagna	20	BE21 Antwerpen	24.76 138.08
100.00	38741.4	average		average	17.93 100.00
11.70	4534.3	FR91 Guadeloupe (FR)	167	FR93 French Guiana (FR)	9.92 55.34
11.40	4415.4	IT72 Molise	168	GR12 Kentriki Makedonia	9.65 53.81
11.24	4353.8	GR11 Anatoliki Makedonia, Thraki	169	GR13 Dytiki Makedonia	9.48 52.85
11.17	4328.0	FR83 Corse	170	GR43 Kriti	9.37 52.28
10.47	4054.9	AT11 Burgenland	171	ES61 Andalucia	9.31 51.90
9.88	3826.8	ES23 La Rioja	172	FR94 Reunion (FR)	9.20 51.33
9.84	3811.9	BE34 Luxembourg (B)	173	GR41 Voreio Aigaio	9.13 50.91
9.55	3700.6	PT14 Alentejo	174	PT3 Madeira (PT)	8.73 48.67
8.01	3102.4	GR42 Notio Aigaio	175	GR14 Thessalia	8.42 46.97
7.99	3094.9	PT15 Algarve	176	PT15 Algarve	8.41 46.88
7.43	2877.8	GR13 Dytiki Makedonia	177	GR22 Ionia Nisia	8.40 46.84
6.96	2696.5	IT12 Valle d'Aosta	178	ES43 Extremadura	8.10 45.15
6.25	2422.8	GR21 Ipeiros	179	GR25 Peloponnisos	7.92 44.15
5.58	2163.4	PT3 Madeira (PT)	180	GR11 Anatoliki Makedonia, Thraki	7.73 43.13
4.44	1721.0	GR22 Ionia Nisia	181	PT11 Norte	7.40 41.25
4.31	1669.8	GR41 Voreio Aigaio	182	GR23 Dytiki Ellada	7.21 40.20
4.05	1567.8	FR93 French Guiana (FR)	183	PT14 Alentejo	7.05 39.31
3.99	1543.9	PT2 Açores (PT)	184	PT12 Centro (PT)	6.97 38.87
3.73	1443.2	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	185	GR21 Ipeiros	6.45 35.99
1.86	722.1	FI2 Aland	186	PT2 Açores (PT)	6.42 35.82

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ίδιου

Πίνακας 9. Εργαζόμενοι ανά οικονομικό κλάδο – Απόλυτα μεγέθη (χιλιάδες)

					μεταλλεία, λατομεία, βιομηχανία, κατασκευές και παραγωγή ηλεκτρισμού	χονδρική και λιανική πώληση, επισκευές (αυτοκινήτων, μηχανών, προσώπων και οικογενειακών αγαθών), ξενοδοχεία και εστιατόρια, μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες, χρηματοοικονομικές δραστηριότητες, ασφάλειες, και προϊόν κτηματομεσιτικών εταιριών	δημόσια διοίκηση και άμυνα, αναγκαστική κοινωνική ασφάλεια, εκπαίδευση, της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης, των άλλων προσώπων και κοινωνικών υπηρεσιών έμμισθες υπηρεσίες που προσφέρονται σε νοικοκυριά
	<i>Σύνολο</i>						
<i>BE</i> Belgium	-				633	1026	-
<i>DK</i> Denmark	2744	98			11368	14822	987
<i>DE</i> Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	37942	975			955.9	1391.9	10777
<i>GR</i> Greece	3941.4	710.8			4271.8	6044.9	882.8
<i>ES</i> Spain	14531.5	1117.7			5542	8838.4	3097.1
<i>FR</i> France	23135.2	946.2			460.6	632.1	7808.7
<i>IE</i> Ireland	1616.9	136			6830.4	8401.7	388.1
<i>IT</i> Italy	22686	1123.4			61	128	6330.5
<i>LU</i> Luxembourg	249	5			-	-	55
<i>NL</i> Netherlands	-	-			-	-	-
<i>AT</i> Austria	3619.9	180.8			1011.7	1476.5	950.9
<i>PT</i> Portugal	4750.4	516.7			1456.5	1532.8	1244.4
<i>FI</i> Finland	2243.4	145.3			627.3	745.3	725.5
<i>SE</i> Sweden	4161.3	117.1			995.2	1463.1	1586.1
<i>UK</i> United Kingdom	-	-			-	-	-

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 10. Εργαζόμενοι ανά οικονομικό κλάδο – Ποσοστά επί του συνόλου

				γεωργικά προϊόντα , κυνήγι , δασοκομία και αλιεία	μεταλλεία, λατομεία, βιομηχανία, κατασκευές και παραγωγή ηλεκτρισμού	χονδρική και η λιανική πώληση , επισκευές (αυτοκινήτων, μηχανών, προσωπικών και οικογενειακών αγαθών), ξενοδοχεία και εστιατόρια, μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες, χρηματο- οικονομικές δραστηριότητες, ασφάλειες, και προϊόν κτηματομεσιτικών εταιριών	δημόσια διοίκηση και άμυνα , αναγκαστική κοινωνική ασφάλεια, εκπαίδευση, , της υγείας και της κοινωνικής ασφάλισης, των άλλων προσωπικών και κοινωνικών υπηρεσιών και έμμεθες υπηρεσίες που προσφέρονται σε νοικοκυριά
<i>EU15</i> European Union (15 countries)	-	-	-	-	-	-	-
<i>BE</i> Belgium	-	-	-	-	-	-	-
<i>DK</i> Denmark	2744.0	4%	23%	37%	36%		
<i>DE</i> Federal Republic of Germany (including ex-GDR from 1991)	37942.0	3%	30%	39%	28%		
<i>GR</i> Greece	3941.4	18%	24%	35%	22%		
<i>ES</i> Spain	15391.1	8%	29%	42%	21%		
<i>FR</i> France	23135.2	4%	24%	38%	34%		
<i>IE</i> Ireland	1616.9	8%	28%	39%	24%		
<i>IT</i> Italy	22686.0	5%	30%	37%	28%		
<i>LU</i> Luxembourg	249.0	2%	24%	51%	22%		
<i>NL</i> Netherlands	-	-	-	-	-		
<i>AT</i> Austria	3619.9	5%	28%	41%	26%		
<i>PT</i> Portugal	4750.4	11%	31%	32%	26%		
<i>FI</i> Finland	2243.4	6%	28%	33%	32%		
<i>SE</i> Sweden	4161.3	3%	24%	35%	38%		
<i>UK</i> United Kingdom	-	-	-	-	-		

Πηγή: Eurostat’s Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Ελλάδα ανά οικονομικό κλάδο																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																														
-----------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Πίνακας 12. Επενδύσεις σε όλους τους οικονομικούς κλάδους σε επίπεδο περιφερειών.

<i>Επενδύσεις σύνολο</i>			
867.04	64758.6	FR1 Ile de France	1
533.91	39877.9	IT2 Lombardia	2
443.04	33090.3	<i>DK</i> Denmark	3
308.82	23065.7	FR71 Rhone-Alpes	4
270.46	20200.5	IT32 Veneto	5
266.76	19924.0	NL33 Zuid-Holland	6
265.09	19799.6	IT6 Lazio	7
260.52	19458.5	IT4 Emilia-Romagna	8
255.27	19066.1	IT11 Piemonte	9
236.45	17660.2	FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	10
230.85	17242.0	DE3 Berlin	11
226.03	16882.0	DE4 Brandenburg	12
218.76	16339.1	IE02 Southern and Eastern	13
190.79	14250.0	DEF Schleswig-Holstein	14
190.59	14235.0	DEG Thuringen	15
188.46	14076.2	NL32 Noord-Holland	16
179.30	13391.6	IT51 Toscana	17
170.94	12767.6	NL41 Noord-Brabant	18
168.59	12591.7	IT8 Campania	19
157.83	11788.0	ITA Sicilia	20
100.00	7469.0	average	
17.12	1278.6	GR43 Kriti	167
16.94	1264.9	FR91 Guadeloupe (FR)	168
16.93	1264.5	PT14 Alentejo	169
16.74	1250.6	GR13 Dytiki Makedonia	170
16.45	1228.5	GR25 Peloponnisos	171
16.30	1217.2	FR94 Reunion (FR)	172
16.15	1206.0	AT11 Burgenland	173
14.81	1105.9	IT72 Molise	174
13.65	1019.3	FR92 Martinique (FR)	175
12.53	936.2	FR83 Corse	176
10.72	800.9	PT15 Algarve	177
10.20	761.9	GR21 Ipeiros	178
9.16	684.0	PT3 Madeira (PT)	179
8.94	667.5	IT12 Valle d'Aosta	180
8.93	667.0	GR42 Notio Aigaio	181
7.89	589.1	PT2 Açores (PT)	182
5.37	401.4	GR22 Ionia Nisia	183
4.96	370.4	FR93 French Guiana (FR)	184
4.57	341.0	GR41 Voreio Aigaio	185
2.43	181.3	FI2 Aland	186

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 13. Επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα σε επίπεδο περιφερειών.

<i>Επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα</i>			
522.87	1425.6	IT4 Emilia-Romagna	1
488.28	1331.3	DK Denmark	2
418.05	1139.8	IT2 Lombardia	3
352.43	960.9	FR52 Bretagne	4
351.81	959.2	IT11 Piemonte	5
336.62	917.8	IT32 Veneto	6
320.34	873.4	FR61 Aquitaine	7
290.70	792.6	IT91 Puglia	8
290.12	791.0	FR51 Pays de la Loire	9
268.73	732.7	NL33 Zuid-Holland	10
228.87	624.0	FR24 Centre	11
221.86	604.9	NL41 Noord-Brabant	12
213.17	581.2	FR62 Midi-Pyrenees	13
191.12	521.1	IT8 Campania	14
190.61	519.7	FR26 Bourgogne	15
190.24	518.7	FR21 Champagne-Ardenne	16
178.58	486.9	FR71 Rhone-Alpes	17
170.26	464.2	NL22 Gelderland	18
162.59	443.3	IT53 Marche	19
160.98	438.9	IE02 Southern and Eastern	20
100.00	272.6	average	
16.06	43.8	GR43 Kriti	167
15.11	41.2	GR13 Dytiki Makedonia	168
13.64	37.2	GR25 Peloponnisos	169
13.61	37.1	FR92 Martinique (FR)	170
12.58	34.3	FR91 Guadeloupe (FR)	171
10.89	29.7	PT2 Açores (PT)	172
9.28	25.3	IT12 Valle d'Aosta	173
9.21	25.1	PT15 Algarve	174
8.80	24.0	DE6 Hamburg	175
8.40	22.9	FR83 Corse	176
6.24	17.0	AT13 Wien	177
5.87	16.0	DE3 Berlin	178
5.87	16.0	DEC Saarland	179
5.10	13.9	GR41 Voreio Aigaio	180
4.66	12.7	FR93 French Guiana (FR)	181
4.62	12.6	GR42 Notio Aigaio	182
4.55	12.4	FI2 Aland	183
3.45	9.4	PT3 Madeira (PT)	184
2.38	6.5	GR22 Ionia Nisia	185
1.54	4.2	FR94 Reunion (FR)	186

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 14. Επενδύσεις στον δευτερογενή τομέα σε επίπεδο περιφερειών.

<i>Επενδύσεις στον δευτερογενή τομέα</i>			
938.22	15077.6	IT2 Lombardia	1
442.15	7105.6	FR1 Ile de France	2
417.83	6714.7	<i>DK Denmark</i>	3
411.21	6608.3	<i>IT32 Veneto</i>	4
401.67	6455.0	<i>IT11 Piemonte</i>	5
395.00	6347.8	IT4 Emilia-Romagna	6
302.72	4864.9	<i>FR71 Rhone-Alpes</i>	7
244.26	3925.4	<i>IT51 Toscana</i>	8
217.41	3493.9	GR3 Attiki	9
208.03	3343.1	<i>IE02 Southern and Eastern</i>	10
202.75	3258.2	IT6 Lazio	11
182.14	2927.0	DEG Thuringen	12
170.58	2741.3	FR3 Nord - Pas-de-Calais	13
169.07	2717.0	<i>NL33 Zuid-Holland</i>	14
162.56	2612.4	<i>SE0A Vastsverige</i>	15
162.13	2605.5	IT8 Campania	16
161.18	2590.3	<i>NL41 Noord-Brabant</i>	17
154.58	2484.2	<i>IT91 Puglia</i>	18
153.89	2473.0	DE3 Berlin	19
146.23	2350.0	DE4 Brandenburg	20
100.00	1607.0	average	
24.22	389.2	<i>NL12 Friesland</i>	167
22.66	364.1	<i>NL34 Zeeland</i>	168
21.77	349.8	<i>FR63 Limousin</i>	169
21.32	342.7	<i>GR21 Ipeiros</i>	170
19.39	311.6	<i>IT72 Molise</i>	171
18.47	296.8	<i>GR42 Notio Aigaio</i>	172
12.13	195.0	<i>AT11 Burgenland</i>	173
9.84	158.2	<i>IT12 Valle d'Aosta</i>	174
8.87	142.5	<i>FR91 Guadeloupe (FR)</i>	175
8.78	141.1	<i>FR92 Martinique (FR)</i>	176
8.76	140.7	<i>GR22 Ionia Nisia</i>	177
8.05	129.3	<i>GR41 Voreio Aigaio</i>	178
7.27	116.9	<i>NL23 Flevoland</i>	179
6.94	111.6	<i>FR94 Reunion (FR)</i>	180
6.31	101.4	<i>PT15 Algarve</i>	181
5.68	91.3	PT3 Madeira (PT)	182
5.37	86.3	PT2 Açores (PT)	183
4.70	75.6	<i>FR83 Corse</i>	184
2.70	43.4	<i>FR93 French Guiana (FR)</i>	185
1.39	22.4	FI2 Aland	186

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ίδιου

Πίνακας 15. Επενδύσεις στον τριτογενή τομέα σε επίπεδο περιφερειών.

Επενδύσεις στον τριτογενή τομέα			
1066.96	46172.4	FR1 Ile de France	1
472.86	20462.6	DK Denmark	2
439.03	18998.9	IT2 Lombardia	3
315.77	13664.8	FR71 Rhone-Alpes	4
310.61	13441.7	NL33 Zuid-Holland	5
281.07	12163.3	FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	6
278.93	12070.4	IT6 Lazio	7
252.43	10924.0	DE4 Brandenburg	8
247.79	10722.8	IE02 Southern and Eastern	9
243.28	10528.0	DE3 Berlin	10
236.51	10234.7	IT32 Veneto	11
228.84	9903.0	DEF Schleswig-Holstein	12
228.06	9869.3	NL32 Noord-Holland	13
222.12	9612.3	IT11 Piemonte	14
211.86	9168.3	IT4 Emilia-Romagna	15
199.05	8614.0	AT13 Wien	16
197.60	8551.0	DE6 Hamburg	17
174.37	7545.9	NL41 Noord-Brabant	18
173.34	7501.2	PT13 Lisboa e Vale do Tejo	19
167.67	7255.7	IT8 Campania	20
100.00	4327.5	average	
13.97	604.4	FR92 Martinique (FR)	167
12.68	548.6	GR43 Kriti	168
11.54	499.4	IT72 Molise	169
9.78	423.2	GR25 Peloponnisos	170
9.34	404.3	GR14 Thessalia	171
7.84	339.4	PT15 Algarve	172
7.80	337.5	GR24 Sterea Ellada	173
7.61	329.2	PT3 Madeira (PT)	174
6.86	296.7	GR23 Dytiki Ellada	175
6.56	283.9	PT14 Alentejo	176
6.40	276.8	GR11 Anatoliki Makedonia, Thraki	177
6.39	276.4	PT2 Açores (PT)	178
5.90	255.4	GR42 Notio Aigaio	179
5.34	231.0	GR21 Ipeiros	180
5.29	229.0	IT12 Valle d'Aosta	181
5.02	217.3	FR93 French Guiana (FR)	182
4.75	205.5	GR13 Dytiki Makedonia	183
3.90	168.9	GR22 Ionia Nisia	184
3.21	139.1	GR41 Voreio Aigaio	185
2.56	110.6	FI2 Aland	186

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 16. Ποσοστό ανδρών και γυναικών ηλικίας 15-24 ετών επί του συνόλου

Ποσοστό ανδρών και γυναικών ηλικίας 15-24 ετών επί του συνόλου			
161.14	19.41%	PT2 Açores (PT)	1
160.23	19.30%	IE01 Border, Midlands and Western	2
156.15	18.81%	NL21 Overijssel	3
154.78	18.65%	NL11 Groningen	4
152.07	18.32%	IE02 Southern and Eastern	5
150.78	18.17%	NL23 Flevoland	6
145.28	17.50%	NL12 Friesland	7
144.81	17.45%	FI15 Pohjois-Suomi	8
144.13	17.36%	NL22 Gelderland	9
143.61	17.30%	ES62 Murcia	10
141.09	17.00%	NL31 Utrecht	11
140.50	16.93%	NL33 Zuid-Holland	12
140.36	16.91%	UKC North East	13
139.85	16.85%	NL41 Noord-Brabant	14
139.32	16.79%	ES61 Andalucia	15
139.07	16.76%	UKN Northern Ireland	16
136.14	16.40%	NL13 Drenthe	17
136.11	16.40%	PT11 Norte	18
134.91	16.25%	NL34 Zeeland	19
133.98	16.14%	FI14 Vali-Suomi	20
100.00	12.05%	average	
73.95	8.91%	ES12 Principado de Asturias	167
73.23	8.82%	FR72 Auvergne	168
73.12	8.81%	FR26 Bourgogne	169
72.67	8.76%	FR1 Ile de France	170
72.28	8.71%	BE34 Luxembourg (B)	171
72.17	8.70%	IT12 Valle d'Aosta	172
70.07	8.44%	IT4 Emilia-Romagna	173
69.12	8.33%	FR92 Martinique (FR)	174
67.97	8.19%	SE07 Mellersta Norrland	175
67.83	8.17%	IT51 Toscana	176
66.59	8.02%	IT6 Lazio	177
66.50	8.01%	IT33 Friuli-Venezia Giulia	178
66.11	7.97%	IT52 Umbria	179
66.04	7.96%	IT71 Abruzzo	180
64.12	7.72%	FR91 Guadeloupe (FR)	181
63.41	7.64%	SE06 Norra Mellansverige	182
60.16	7.25%	BE24 Vlaams Brabant	183
58.85	7.09%	IT13 Liguria	184
53.37	6.43%	BE31 Brabant Wallon	185
43.77	5.27%	FR83 Corse	186

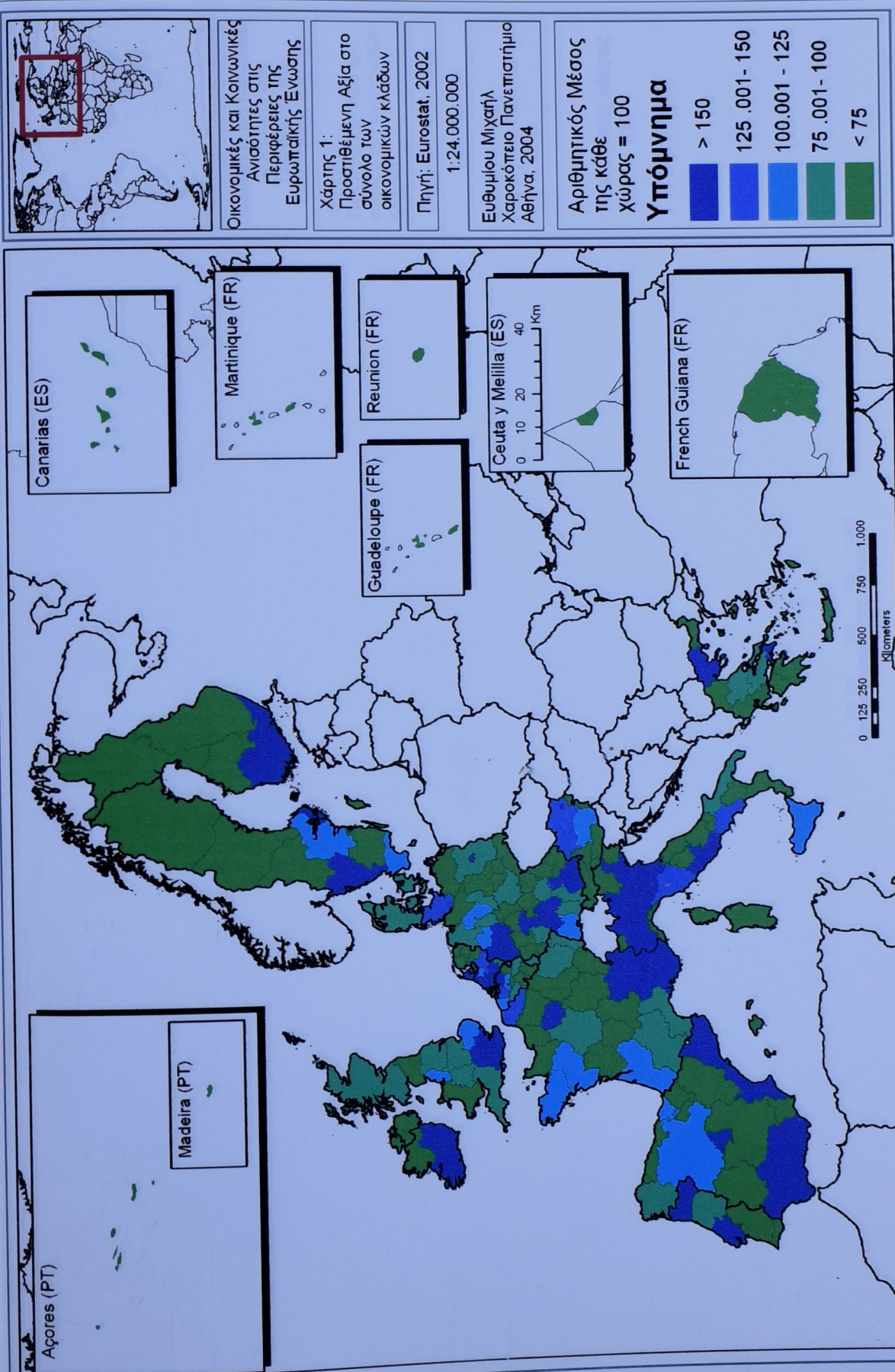
Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 17. Αριθμός εργαζομένων στον δευτερογενή τομέα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.

Αριθμός εργαζομένων στον δευτερογενή τομέα ανά τετρ. χιλιομ.			
1512.16	291.3	BE1 Region Bruxelles-capitale/Brussels hoofdstad gewest	1
1068.84	205.9	AT13 Wien	2
834.73	160.8	DE5 Bremen	3
673.80	129.8	DE3 Berlin	4
673.28	129.7	DE6 Hamburg	5
384.66	74.1	DEA1 Dusseldorf	6
273.05	52.6	IT2 Lombardia	7
259.55	50.0	DE11 Stuttgart	8
259.04	49.9	BE21 Antwerpen	9
246.58	47.5	FR1 Ile de France	10
239.83	46.2	NL33 Zuid-Holland	11
231.00	44.5	DEA5 Arnsberg	12
228.41	44.0	UKG West Midlands	13
222.70	42.9	NL32 Noord-Holland	14
209.20	40.3	DE12 Karlsruhe	15
209.20	40.3	NL42 Limburg (NL)	16
204.01	39.3	DEA2 Koln	17
201.41	38.8	NL41 Noord-Brabant	18
192.07	37.0	DEC Saarland	19
189.47	36.5	DE71 Darmstadt	20
100.00	19.3	average	
12.98	2.5	ES61 Andalucia	167
12.46	2.4	FR81 Languedoc-Roussillon	168
11.94	2.3	IT93 Calabria	169
10.38	2.0	DE8 Mecklenburg-Vorpommern	170
10.38	2.0	ES24 Aragon	171
10.38	2.0	IT12 Valle d'Aosta	172
10.38	2.0	ITB Sardegna	173
9.86	1.9	BE34 Luxembourg (B)	174
8.82	1.7	PT15 Algarve	175
7.27	1.4	FI14 Vali-Suomi	176
6.75	1.3	ES41 Castilla y Leon	177
6.75	1.3	ES42 Castilla-la Mancha	178
6.75	1.3	SE06 Norra Mellansverige	179
4.15	0.8	PT14 Alentejo	180
3.11	0.6	ES43 Extremadura	181
3.11	0.6	FI13 Ita suomi	182
2.08	0.4	FR83 Corse	183
2.08	0.4	SE07 Mellersta Norrland	184
1.56	0.3	FI15 Pohjois-Suomi	185
1.04	0.2	SE08 Ovre Norrland	186

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου.

Παράρτημα χαρτών για το κεφάλαιο 4

Οικονομικές και Κοινωνικές
Ανισότητες στις
Περιφέρειες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

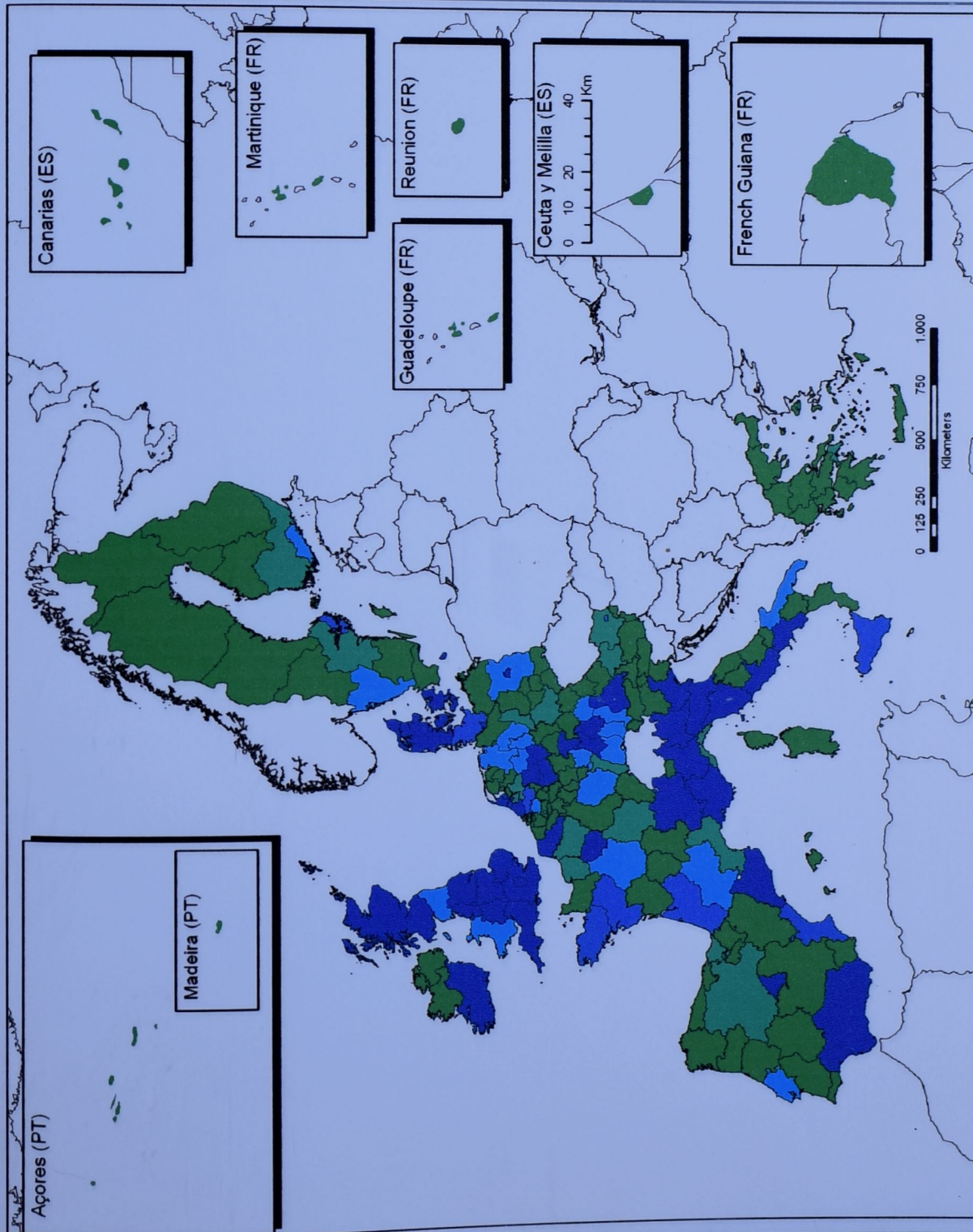
Χάρτης 1:
Προστιθέμενη Αξία στο
σύνολο των
οικονομικών κλάδων

Πηγή: Eurostat, 2002
1:24.000.000

Ευθυμίου Μιχαήλ
Χαροκόπιο Πανεπιστήμιο
Αθήνα, 2004

Αριθμητικός Μέσος
της κάθε
χώρας = 100
Υπόμνημα

> 150
125.001 - 150
100.001 - 125
75.001 - 100
< 75

Açores (PT)

Madeira (PT)

Canarias (ES)

Martinique (FR)

Guadeloupe (FR)

Reunion (FR)

Ceuta y Melilla (ES)

French Guiana (FR)

Οικονομικές και Κοινωνικές
Ανισότητες στις
Περιφέρειες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

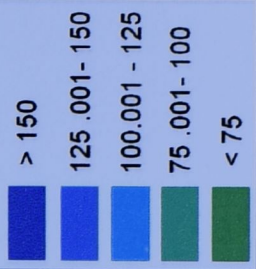
Χάρτης 2:
Προστιθέμενη Αξία στο
σύνολο των οικονομικών
κλάδων

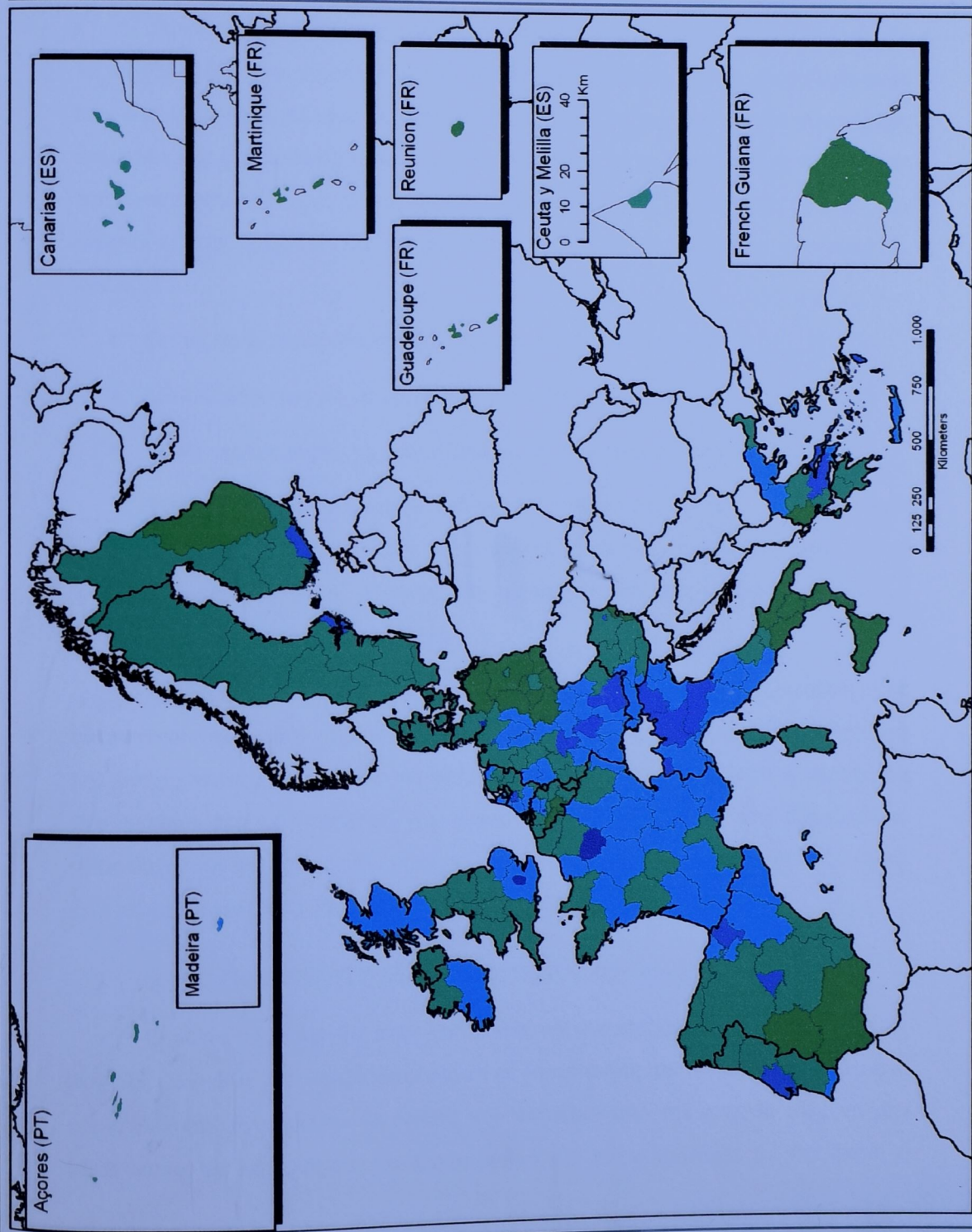
Πηγή: Eurostat, 2002
1:24.000.000

Ευθυμίου Μιχαήλ
Χαροκόπιο Πανεπιστήμιο
Αθήνα, 2004

Αριθμητικός Μέσος
Ε.Ε. = 100

Υπόμνημα

Οικονομικές και Κοινωνικές
Ανισότητες στις
Περιφέρειες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χάρτης 3:
Κατά κεφαλήν
Προστιθέμενη Αξία

Πηγή: Eurostat, 2002
1:24.000.000

Ευθυμίου Μιχαήλ
Χαροκόπείο Πανεπιστήμιο
Αθήνα, 2004

Αριθμητικός Μέσος
της κάθε
χώρας = 100

Υπόμνημα

> 150
125 .001 - 150
100.001 - 125
75 .001 - 100
< 75

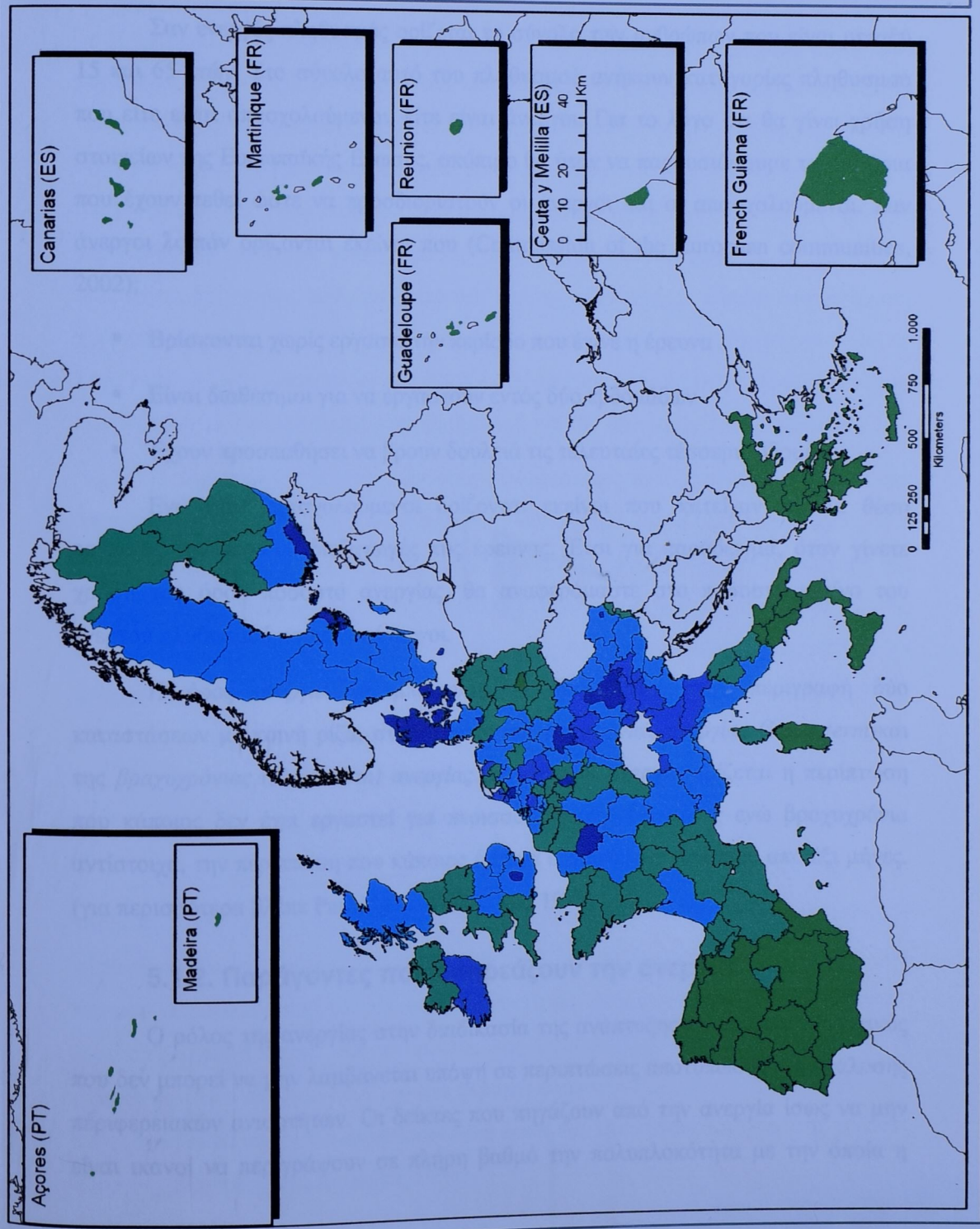
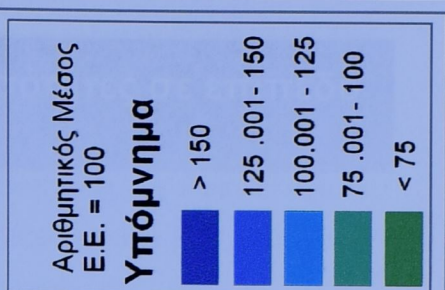

Οικονομικές και Κοινωνικές
Ανισότητες στις
Περιφέρειες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χάρτης 4:
Κατα κεφαλήν
Προστιθέμενη Αξία

Πηγή: Eurostat, 2002
1:24.000.000

Ευθυμίου Μιχαήλ
Χαροκόπιο Πανεπιστήμιο
Αθήνα, 2004

Κεφάλαιο 5 – Περιφερειακές ανισότητες σε επίπεδο ανεργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

5.1. Εισαγωγικά

5.1.1. Ορισμοί

Σαν ενεργός πληθυσμός ορίζεται το σύνολο των ανθρώπων που είναι μεταξύ 15 και 65 ετών. Στο σύνολο αυτό του πληθυσμού ανήκουν κατηγορίες πληθυσμού που είτε είναι απασχολούμενοι, είτε είναι άνεργοι. Για το λόγο ότι θα γίνει χρήση στοιχείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σκόπιμο θα ήταν να παρουσιάσουμε τα κριτήρια που έχουν τεθεί ώστε να προσδιοριστούν οι άνεργοι και οι απασχολούμενοι. Σαν άνεργοι λοιπόν ορίζονται εκείνοι που (Commission of the European communities, 2002):

- Βρίσκονται χωρίς εργασία την περίοδο που έγινε η έρευνα
- Είναι διαθέσιμοι για να εργαστούν εντός δύο εβδομάδων
- Έχουν προσπαθήσει να βρουν δουλειά τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες

Ενώ σαν απασχολούμενοι ορίζονται εκείνοι που κατείχαν κάποια θέση εργασίας την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Έτσι για παράδειγμα, όταν γίνεται χρήση του όρου ποσοστό ανεργίας, θα αναφερόμαστε στο ποσοστό εκείνο του ενεργού πληθυσμού που είναι άνεργοι.

Η όρος *ανεργία* θα μπορούσε να διαχωριστεί στην περιγραφή δύο καταστάσεων με κοινή ρίζα, στην κατάσταση της *χρόνιας ανεργίας* (*Long term*) και της *βραχυχρόνιας* (*short term*) *ανεργίας*. Σαν χρόνια ανεργία ορίζεται η περίπτωση που κάποιος δεν έχει εργαστεί για περισσότερο από έξι μήνες ενώ βραχυχρόνια αντίστοιχα, την περίπτωση που κάποιος έχει να εργαστεί για λιγότερο από έξι μήνες. (για περισσότερα βλέπε Partridge και Rickman, 1998)

5.1.2. Παράγοντες που επηρεάζουν την ανεργία

Ο ρόλος της ανεργίας στην διαδικασία της ανάπτυξης είναι τόσο σημαντικός που δεν μπορεί να μην λαμβάνεται υπόψη σε περιπτώσεις αποτύπωσης και ανάλυσης περιφερειακών ανισοτήτων. Οι δείκτες που πηγάζουν από την ανεργία ίσως να μην είναι ικανοί να περιγράψουν σε πλήρη βαθμό την πολυπλοκότητα με την οποία η

ανεργία επηρεάζει και επηρεάζεται από το ανθρώπινο και φυσικό περιβάλλον. Ένα παράδειγμα επηρεασμού της ανεργίας από το φυσικό περιβάλλον είναι η αυξημένη ανεργία που παρατηρείται σε περιοχές των Η.Π.Α. που χαρακτηρίζονται από καλοκαιρία τις περισσότερες μέρες του χρόνου, γνωστότερες ως Sunbelt regions. Όπως είναι αναμενόμενο αυτές οι περιοχές, προσελκύουν μεγάλο αριθμό κατοίκων από άλλες περιοχές, χωρίς να είναι δεδομένη η απασχόλησή τους.

Επιπλέον θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τις σχέσεις αλληλεξάρτησης που παρουσιάζει η ανεργία με τα είδη των επενδύσεων που λαμβάνουν χώρα, τα επίπεδα των μισθών, την χωρική εξάρτηση αλλά και το είδος ανεργίας και την διαχείριση του. Άνεργοι για μεγάλο χρονικό διάστημα, μειώνουν τις προσπάθειες εύρεσης εργασίας ή ακόμα μπορεί να “στιγματιστούν” απέναντι στα μάτια δυνητικών εργοδοτών. Με την μη εξάσκηση κάποιου επαγγέλματος μπορεί να αποδυναμωθούν οι ιδιαίτερες ικανότητες-δεξιότητες που αυτό απαιτεί. Επίσης, περιοχές με υψηλή συγκέντρωση χρόνιων ανέργων παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα εγκληματικότητας και για το λόγο αυτό να μην μπορούν να προσελκύσουν νέες επενδύσεις στην περιοχή, πράγμα που θα οδηγήσει σε κατάσταση προβληματική για την οικονομία της περιφέρειας.

Η δημιουργία θέσεων εργασίας δεν αποτελεί κατ' ανάγκη λύση για την αποκατάσταση των χρόνιων ανέργων. Λόγω της απουσίας τους από τους εργασιακούς χώρους, μπορεί να μην είναι σε θέση να ικανοποιήσουν την ζήτηση για δεξιότητες που δημιουργούν οι νέες θέσεις. Γενικότερα η αύξηση της απασχόλησης δεν σημαίνει απαραίτητα και μείωση της ανεργίας, καθώς μετανάστες μπορεί να απασχολήσουν τις νέες θέσεις και όχι απαραίτητα οι χρόνια άνεργοι της περιφέρειας. Εξάλλου, οι εργοδότες μπορεί να θεωρήσουν ως ρίσκο την απασχόληση τους, λόγω αποχής τους για μεγάλο χρονικό διάστημα, αλλά και οι ίδιοι μπορεί να μην αναζητούν εργασία με την ίδια “θέρμη” που αναζητούν οι υπόλοιποι ενδιαφερόμενοι.

Αν την τάση μιας περιοχής για υψηλά ποσοστά ανεργίας ακολουθούν και οι γύρω περιοχές, τότε η γενικότερη τάση θα αποτυπωθεί και σε εθνικό επίπεδο. Η κατάσταση θα παραμείνει ως έχει εκτός από την περίπτωση που ενώ στην μία περιοχή παρουσιάζονται υψηλά ποσοστά ανεργίας, οι γύρω περιοχές παρουσιάζουν ευκαιρίες απασχόλησης. Αν το κόστος της μετακίνησης είναι αποδεκτό, τότε η μετακίνηση των ανέργων από την μία περιοχή στην άλλη με σκοπό την απασχόλησή τους, ίσως είναι και η πιο αποτελεσματική λύση για την καταπολέμησης της χρόνιας ανεργίας. (Partridge και Rickman, 1998)

Οι μισθοί αποτελούν έναν ακόμα παράγοντα που επηρεάζει τα επίπεδα ανεργίας σε μία περιφέρεια. Για παράδειγμα, υψηλοί μισθοί μπορεί να προσελκύσουν μετανάστες στην περιφέρεια και για το λόγο αυτό τα ποσοστά ανεργίας να αυξηθούν και άλλο. Παρόλα αυτά, ένα μεγαλύτερο μερίδιο υψηλόμισθων μπορεί να μειώσει την ανεργία μίας περιφέρειας λόγω των πολλαπλασιαστικών οφελών στην οικονομία.

Επενδύσεις στην περιφέρεια μπορεί να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τα επίπεδα ανεργίας, αφού μία λιγότερο ανταγωνιστική επιχείρηση δεν προσελκύει μετανάστες από γύρω περιφέρειες αλλά αντίθετα απασχολεί τοπικό εργατικό δυναμικό, οπότε αναμένεται μείωση του ποσοστού ανεργίας. Σε αντίθετη περίπτωση, δηλαδή της επένδυσης μίας π.χ. πολυεθνικής εταιρίας, η προσέλευση θα είναι μεγαλύτερη και έτσι λόγω αυξημένης ζήτησης τα ποσοστά ανεργίας αναμένονται να αυξηθούν και άλλο.

Η μελέτη των Partridge και Rickman με τίτλο «*Regional Differences in Chronic Long-term Unemployment*» (1998) ασχολείται ακριβώς με τον τρόπο που επηρεάζει και επηρεάζεται η ανεργία και κυρίως η χρόνια ανεργία και αναλύονται διεξοδικότερα τα παραπάνω. Μελετώντας λοιπόν ποσοστά ανεργίας, έμμεσα βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια πολύπλοκη κατάσταση, που μπορεί να περιλαμβάνει από επενδύσεις και νέες θέσεις εργασίας, μέχρι κίνητρα και περιορισμούς μετανάστευσης και όλα αυτά να λειτουργούν αρμονικά στον ίδιο χώρο. Η πολυπλοκότητα αυτή που κρύβεται στην ανεργία είναι που την χαρακτηρίζει σημαντική σε κάθε περίπτωση προσέγγισης ανισοτήτων στο χώρο.

5.2. Ανισότητες στην ανεργία

5.2.1. Εισαγωγή

Η ανεργία όπως και όλα τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά που περιγράφουν την κατάσταση των περιφερειών, έχει ποικίλους τρόπους να προσεγγιστεί και να αποτυπωθεί. Κυριότερες κατηγοριοποιήσεις για την προσέγγιση της ανεργίας είναι τα απόλυτα μεγέθη που χαρακτηρίζουν την ανεργία σαν σύνολο αλλά και η στάθμισή τους με τον ενεργό πληθυσμό των περιφερειών. Επίσης, η αποτύπωση των ίδιων

χαρακτηριστικών μπορεί να εμπλουτιστεί παραθέτοντας κατηγοριοποιήσεις όπως αυτή ανά φύλο ή ανά ηλικιακή ομάδα.

5.2.2. Ανάλυση των δεδομένων αναφορικά με την ανεργία

Απόλυτα μεγέθη

Αναφορικά με τα απόλυτα νούμερα που παρουσιάζονται στους πίνακες σημαντικό θα ήταν να αναφέρουμε τα παρακάτω στοιχεία που αφορούν τις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ο μέσος όρος ανέργων στην Ε.Ε. ήταν για το 2000, 77.988 ενώ για το έτος 2001, 71.548. Στην πρώτη περίπτωση έχουμε 117 περιφέρειες κάτω από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και 69 πάνω από αυτόν, ενώ το 2001 οι περιφέρειες που είχαν σε απόλυτα νούμερα λιγότερους ανέργους από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν 118 ενώ αυτές με περισσότερους 68.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 18, οι περιφέρειες των Aland (Φινλανδία), Valle d'Aosta (Ιταλία), Ιόνια νησιά (Ελλάδα) και Madeira και Açores (Πορτογαλία) παρουσίασαν για το έτος 2000 τις 5 μικρότερες τιμές σε απόλυτα νούμερα ανέργων με κάτω από τέσσερις χιλιάδες ανέργους, ενώ για το έτος 2001 στις πρώτες 5 ανήκαν πάλι Aland, Valle d'Aosta, Madeira και Açores ενώ προστέθηκε και η περιφέρεια Flevoland της Νορβηγίας. Αντίθετα οι 5 περιφέρειες που παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα απόλυτα νούμερα ανέργων είναι για το 2000 οι: Andalucia και Comunidad de Madrid από την Ισπανία, Campania και Sicilia από την Ιταλία και Ile de France από την Γαλλία, ενώ το 2001 εμφανίζονται πάλι Andalucia, Campania, Ile de France, Sicilia και προστίθεται η περιφέρεια Cataluna της Ισπανίας.

Ειδικά για την περίπτωση των ακραίων τιμών που εμφανίζονται στον πίνακα 18 (με τα απόλυτα νούμερα ανέργων) αξίζει να σημειωθεί το εξής. Για το έτος 2000, στις 10 περιφέρειες με τα μεγαλύτερα νούμερα έχουμε την εμφάνιση 3 περιφερειών από την Ισπανία, 4 από την Ιταλία, 2 από την Γαλλία και 1 από το Η.Β., ενώ για το έτος 2001 έχουμε την εμφάνιση πάλι των ίδιων περιφερειών με μοναδική εξαίρεση την εμφάνιση του Berlin από την Γερμανία στην θέση της Puglia από την Ιταλία.

Πέρα από τα απόλυτα νούμερα σαν αριθμούς, χρήσιμα συμπεράσματα μπορούμε να βγάλουμε στην περίπτωση που εξετάσουμε τις αλλαγές που συνέβησαν ανάμεσα στις δύο χρονιές που έχουμε στοιχεία, μεταξύ δηλαδή 2000 και 2001. Έτσι για παράδειγμα, από τον πίνακα 19, αξίζει να αναφέρουμε ότι από τις 186 περιφέρειες

που εξετάζουμε, 112 παρουσίασαν είτε αύξηση είτε μείωση του αριθμού ανέργων, όμως αυτή ήταν μικρότερη από 10%. Από αυτές τις περιπτώσεις μάλιστα, περισσότερες από τις μισές, 62 περιφέρειες, παρουσίασαν διακυμάνσεις μικρότερες από 5% σε σχέση με την αρχική τιμή του 2000.

Άξιο αναφοράς είναι επίσης το γεγονός ότι άλλες 17 περιφέρειες παρουσίασαν μείωση της τάξης του 20% ή και μεγαλύτερες. Τέλος, αντίθετα με τις προαναφερθέντες 17, υπήρξαν 5 περιφέρειες στην Ε.Ε. που φαίνεται να έχουν αντίστοιχη αύξηση του αριθμού των ανέργων το 2001 σε σχέση με το 2000. Αυτές είναι η περιφέρειες των: Centro και Madeira, της Πορτογαλίας Comunidad Foral de Navarra και Islas Baleares της Ισπανίας, καθώς και τα Ιόνια νησιά της Ελλάδος.

Ποσοστά ανεργίας

Η χρήση των απολύτων αριθμών ανέργων ίσως σε κάποιες περιπτώσεις να οδηγήσει σε εσφαλμένα συμπεράσματα, καθώς μπορεί σε κάποιες περιφέρειες παρότι παρουσιάζεται μεγαλύτερος αριθμός ανέργων συγκριτικά με κάποια άλλη, ο αριθμός των ενεργών πολιτών να είναι τέτοιος που όταν σταθμίσουμε τους άνεργους με τον ενεργό πληθυσμό τα αποτελέσματα να είναι αντίστροφα. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιούμε και τους αντίστοιχους πίνακες που παρουσιάζουν τα ποσοστά ανέργων των περιφερειών σταθμισμένα με τον ενεργό πληθυσμό κάθε περιφέρειας.

Ο μέσος όρος του ποσοστού ανεργίας σε περιφερειακό επίπεδο, ήταν για την Ε.Ε. 8,8% για το 2000 και 8,2% για το 2001. Έτσι, όσον αφορά τους πίνακες 20 και 21, με τα αντίστοιχα ποσοστά, μπορούμε να αναφέρουμε ότι: υπάρχουν και στις δύο περιπτώσεις 116 περιφέρειες με ποσοστό ανέργων μικρότερο από το ποσοστό που παρουσιάζει η Ε.Ε.. Σχετικά με υπόλοιπες περιφέρειες, για το 2001 δεν έχουμε στοιχεία για τρεις γερμανικές περιφέρειες, οπότε μπορούμε μόνο να αναφέρουμε 67 περιφέρειες με ποσοστό ανέργων πάνω από το μέσο ποσοστό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντίστοιχα για το 2000 που έχουμε στοιχεία για όλες τις περιφέρειες, οι περιφέρειες αυτές γίνονται 70.

Στις δύο αυτές χρονιές που έχουμε στοιχεία, παρατηρούμε ότι 43 περιφέρειες από τις 116, όχι μόνο έχουν ποσοστό ανεργίας μικρότερο από της Ε.Ε., αλλά αυτό το ποσοστό είναι μικρότερο και από το 50% του ποσοστού αυτού. Έτσι μπορούμε να αναφέρουμε ότι και στις δύο χρονιές υπάρχουν 43 περιφέρειες με ποσοστά ανεργίας

μικρότερα από το μισό της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και 14 περιφέρειες για το 2000 και 13 για το 2001 όπου τα ποσοστά ανεργίας είναι μεγαλύτερα από το διπλάσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κλείνοντας την ανάλυση για τα ποσοστά ανεργίας που αναφέρθηκαν παραπάνω, κρίσιμο είναι να αναφέρουμε την σχέση που παρουσιάζουν τα αποτελέσματα που προκύπτουν συγκρίνοντας τα απόλυτα νούμερα με τα αποτελέσματα που πηγάζουν από τα σταθμισμένα ποσοστά. Για παράδειγμα, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε το γεγονός ότι: στην κορυφή της κατάταξης, οι περιφέρειες με την μικρότερη ανεργία δεν παρουσιάζουν μεγάλη σχέση με την αντίστοιχη κατάταξη με βάση τα ποσοστά ανέργων. Έτσι στην δεύτερη κατάταξη, πέρα από τις περιφέρειες των Aland (Φινλανδία), Flevoland (Ολλανδία) και Azores (Πορτογαλία) που συναντήθηκαν και στην πρώτη, οι υπόλοιπες π.χ. από τις δέκα πρώτες τόσο για το έτος 2000 όσο και για το έτος 2001, είναι περιφέρειες που κατείχαν στην πρώτη κατάσταση τελείως διαφορετική θέση.

Οι περιφέρειες Utrecht, Noord-Holland, Noord-Brabant, Zuid-Holland, και Gelderland της Ολλανδίας και η Oberosterreich της Αυστρίας, που εμφανίζονται ανάμεσα στις δέκα με τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας για το έτος 2001 (πίνακας 20), στην κατάταξη με τα απόλυτα νούμερα ανέργων βρίσκονται στις θέσεις 15, 64, 60, 81, 32, 54, αντίστοιχα, ενώ η περιφέρεια του Η.Β. South East που βρίσκεται στην δέκατη θέση, σύμφωνα πάντα με τα ποσοστά, στην κατάταξη με τα απόλυτα νούμερα βρίσκεται σε πολύ χαμηλότερη θέση, στην 144.

Έτσι με το παράδειγμα της τελευταίας, η οποία αν και παρουσιάζει ανεργία της τάξης των 95.300 ατόμων, στην κατάταξη με το σταθμισμένο ποσοστό, ανεβαίνει στην δέκατη θέση με ποσοστό ανεργίας 2,2%. Ενώ δηλαδή στην πρώτη περίπτωση φάνηκε να έχει περισσότερους ανέργους από ότι το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τελικά τα ποσοστά ανεργίας είναι κατά πολύ κάτω από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παρόμοια, στην κατάταξη εμφανίζονται και αλλαγές στις τελευταίες θέσεις, μόνο που εκεί τα πράγματα ήταν πιο ξεκάθαρα από την αρχή καθώς οι περιφέρειες που κατείχαν αυτές τις θέσεις είχαν τόσο μεγάλα νούμερα ανέργων, που η στάθμισή τους με τον ενεργό πληθυσμό δεν έφερε μεγάλες ανακατατάξεις. Έτσι περιφέρειες όπως οι: Andalucia (Ισπανία), Sicilia, Puglia και Calabria (Ιταλία), και άλλες,

βρίσκονται ακόμα ανάμεσα στις δέκα τελευταίες θέσεις, έχοντας από τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στην Ε.Ε., με υπερδιπλάσια ποσοστά από τον μέσο όρο.

Εξετάζοντας τις ποσοστιαίες μεταβολές που εμφανίστηκαν στα ποσοστά ανεργίας των περιφερειών, στον πίνακα 21, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι στις θέσεις της κατάταξης που αντιστοιχούν στην μεγαλύτερη αύξηση του ποσοστού αντιστοιχούν και οι ίδιες περιφέρειες που παρουσίαζαν και την μεγαλύτερη αριθμητικά αύξηση στον αριθμό των ανέργων. Έτσι τις τελευταίες θέσεις, με την μεγαλύτερη αύξηση στο ποσοστό ανεργίας έχουμε περιφέρειες όπως αυτές των: Aragon, Comunidad Foral de Navarra, Islas Baleares (Ισπανία), Algarve, Centro και Madeira της Πορτογαλίας, Ιόνια νησιά και Ήπειρος (Ελλάδα), Guadeloupe (Γαλλία) και άλλες.

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και στην κορυφή της κατάταξης, όπου οι περιφέρειες με την μεγαλύτερη μείωση στα ποσοστά ανεργίας, είναι οι ίδιες που είχαν και την μεγαλύτερη μείωση σε απόλυτα νούμερα. Περιφέρειες όπως: Flevoland, Utrecht, Zeeland, Noord-Holland (Ολλανδία), Liguria, Abruzzo, Umbria (Ιταλία), Açores (Πορτογαλία), Stockholm (Σουηδία) και άλλες κατέχουν αυτές τις θέσεις, ενώ οι διαφορές σε σχέση με την κατάταξη βάση του αριθμού των ανέργων είναι αμελητέες.

Κατηγοριοποίηση ανά φύλο

Εξετάζοντας την ανάλυση ανά φύλο γίνεται δυνατό να παρατηρήσουμε καταστάσεις που δεν γίνονται αντιληπτές από τα συνολικά μεγέθη ανεργίας του πληθυσμού. Έτσι μπορούμε να ξέρουμε ποιες περιοχές εμφανίζουν ακραίες τιμές ανεργίας για κάθε ένα από τα δύο φύλα, πράγμα το οποίο δεν διαφαινόταν πριν λόγω της ομαδοποίησης των δεδομένων. Επίσης μπορούμε να ελέγχουμε κατά πόσο τα δεδομένα για τα δύο φύλα ξεχωριστά ακολουθούν την γενικότερη τάση που παρουσιάζεται από τα ομαδοποιημένα δεδομένα.

Τα δεδομένα που έχουμε για τα απόλυτα νούμερα ανεργίας και για τα δύο φύλα παρουσιάζουν την ίδια δομή με τα δεδομένα που είχαμε για την ανεργία ως προς το σύνολο του πληθυσμού. Η δομή αυτή δείχνει περίπου 115-117 περιφέρειες με απόλυτα νούμερα ανεργίας μικρότερα από το Ευρωπαϊκό μέσο όρο, ενώ οι υπόλοιπες περίπου 70 βρίσκονταν να έχουν μεγαλύτερα νούμερα από τον μέσο. Η ίδια λοιπόν

δομή παρουσιάζεται και σε αυτές τις περιπτώσεις, που έχουμε δεδομένα για την ανεργία και για τα δύο φύλα, για τα έτη 2000 και 2001, ως απόλυτα νούμερα ανέργων.

Η κατάταξη των περιφερειών βάση των απόλυτων τιμών ανεργίας εμφανίζει, με κάποιες αποκλίσεις βέβαια, σχεδόν τις ίδιες περιφέρειες να κατέχουν τις κορυφαίες αλλά και τις τελευταίες θέσεις. Έτσι με τα μικρότερα νούμερα ανέργων (πίνακες 22 και 26) παρατηρούμε πάλι τις περιφέρειες των Aland (Φινλανδία), Valle d'Aosta (Ιταλία), Flevoland (Ολλανδία), Madeira και Açores (Πορτογαλία) ανάμεσα στις υπόλοιπες, ενώ τις μεγαλύτερες τιμές έχουν για άλλη μία φορά περιφέρειες όπως: Andalucia, Comunidad de Madrid (Ισπανία), Ile de France (Γαλλία), Berlin (Γερμανία), Puglia, Campania (Ιταλία), και άλλες. Ειδικά για την Andalucia θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε το γεγονός ότι η εμφάνισή της στην τελευταία θέση, με την μεγαλύτερη τιμή ανέργων, είναι σταθερή σε όλες τις κατατάξεις, τόσο ανδρών και γυναικών, όσο και όπως ήταν αναμενόμενο και στο σύνολο. Αντίθετα, την πρώτη θέση σε όλες τις κατατάξεις, με την μικρότερη τιμή ανέργων, είναι η Aland της Φινλανδίας. Κλείνοντας την συζήτηση για τις απόλυτες τιμές ανεργίας, πρέπει να σημειώσουμε το γεγονός ότι για τρεις περιφέρειες της Γερμανίας (Koblenz, Trier, Rheinhessen-Pfalz) δεν είχαμε διαθέσιμα στοιχεία (αναφορικά με τους άνδρες) και έτσι δεν συμπεριλήφθηκαν στις κατατάξεις που πραγματοποιήθηκαν.

Αναφορικά τώρα με τα ποσοστά ανεργίας που υπάρχουν στους πίνακες 23 και 27, η κατάσταση δεν παραμένει ανάλογη των απόλυτων τιμών ανεργίας, αλλά ακολουθεί την κατάταξη που εμφανίστηκε και στα συνολικά ποσοστά ανεργίας. Έτσι κάνουν την εμφάνισή τους πάλι, όσον αφορά τους άνδρες, περιφέρειες που κατείχαν τις ακραίες θέσεις να τις διατηρούν με μικρές αλλαγές αναφορικά με τις θέσεις. Για άλλη μία φορά, σταθμίζοντας τις απόλυτες τιμές ανεργίας με τον ενεργό πληθυσμό, έχουμε ανακατατάξεις σε σχέση με την πρώτη απόπειρα αποτύπωσης αύξουσας σειράς.

Η κατάσταση στην κατάταξη των γυναικών με βάση τα ποσοστά ανεργίας του πίνακα 27, δεν είναι τόσο ξεκάθαρη. Στις πρώτες θέσεις, αυτές των περιφερειών με τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας, κάνουν την εμφάνισή τους περιφέρειες που στις υπόλοιπες κατατάξεις βρίσκονταν είτε στις μεσαίες θέσεις είτε ακόμα και τις τελευταίες. Έτσι για παράδειγμα έχουμε τις περιφέρειες των Castilla-la Mancha, Comunidad de Madrid, Extremadura (Ισπανία), Lazio, Sicilia και Toscana (Ιταλία)

στις πρώτες είκοσι θέσεις της κατάταξης, περιφέρειες που εμφανίζονταν ακόμα και στις τελευταίες 20 θέσεις με την υψηλότερη ανεργία, τόσο ποσοστιαία, όσο και σε απόλυτες τιμές. Επιπλέον οι υπόλοιπες θέσεις που συμπληρώνουν την πρώτη εικοσάδα, εκτός από την περιφέρεια Azores (Πορτογαλία), κατέχονται από περιφέρειες των μεσαίων θέσεων στις κατατάξεις ανεργίας που έχουν ήδη συζητηθεί.

Παρόμοια και η κατάσταση στις τελευταίες θέσεις, όπου περιφέρειες με τα υψηλότερα ποσοστά ανέργων γυναικών είναι περιφέρειες όπως: Basse-Normandie, Champagne-Ardenne (Γαλλία), Västervik (Σουηδία), Halle, Braunschweig, Mittelfranken (Γερμανία), Principado de Asturias (Ισπανία) και άλλες, περιφέρειες που κατείχαν μεσαίες θέσεις στις κατατάξεις βάση ποσοστών και απόλυτων τιμών ανεργίας, τόσο στο ανδρικό φύλο, όσο και στο σύνολο του πληθυσμού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα χαμηλότερα ποσοστά ανέργων γυναικών παρατηρούνται σε Κεντρική Μακεδονία (Ελλάδα), Castilla y Leon και Castilla-la Mancha (Ισπανία) για το 2001 με ποσοστό μικρότερο του 2%, ενώ για το 2000, οι ίδιες περιφέρειες βρίσκονται στις τρεις πρώτες θέσεις με μόνη όμως την Castilla y Leon με ποσοστό κάτω του 2%. Τις τελευταίες θέσεις με τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας γυναικών κατέχουν οι περιφέρειες των Mittelfranken (Γερμανία), Vali-Suomi (Φινλανδία) και Principado de Asturias (Ισπανία) με ποσοστό μεγαλύτερο από 36% (Principado de Asturias-40.1%) για το 2000 και μεγαλύτερο από 34% για το 2001 (Principado de Asturias-36.4%). Τέλος, πρέπει να σημειώσουμε ότι στοιχεία για την κατάσταση αναφορικά με τα ποσοστά γυναικών για τις Smaland Med Oarna (Σουηδία), Namur (Βέλγιο) και την Κρήτη (Ελλάδα) δεν είχαμε διαθέσιμα, όποτε δεν εντάχθηκαν στους πίνακες κατάταξης.

Οι αλλαγές μεταξύ των ετών 2000-2001 μόνο ασήμαντες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν καθώς από τις 186 περιφέρειες που εξετάζουμε, 155 παρουσίασαν γενικότερα μείωση ή το πολύ αύξηση έως 2% όσον αφορά τα απόλυτα νούμερα ανδρικής ανεργίας (πίνακας 24), 148 όσον αφορά τα ποσοστά ανδρικής ανεργίας (πίνακας 25), ενώ στις γυναίκες, 156 περιφέρειες και στις δύο περιπτώσεις παρουσίασαν γενικότερα μείωση, ή αύξηση έως 2% (πίνακες 28 και 29). Στην περίπτωση της ανδρικής ανεργίας, από τις 155 περιφέρειες στην πρώτη περίπτωση και τις 148 στην δεύτερη, οι 138 παρουσίασαν έστω και οριακή μείωση, ενώ στις γυναίκες οι 142 και 143 αντίστοιχα. Η γενικότερη τάση λοιπόν που θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ανάμεσα στις δύο χρονιές, αν και το διάστημα είναι πολύ μικρό για

γενίκευση, είναι μία μείωση στα ποσοστά αλλά και τις απόλυτες τιμές ανέργων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Την μεγαλύτερη μείωση σε απόλυτη τιμή αλλά και ποσοστά ανεργίας παρουσίασε η Zeeland (Ολλανδία) για τους άνδρες (-59.38% στην απόλυτη τιμή και -61.29% στα ποσοστά) ενώ στις γυναίκες η θέση αυτή ανήκει στη Flevoland (Ολλανδία -60.00% και -59.70% αντίστοιχα). Αντίθετα η μεγαλύτερα αύξηση στους άνδρες ήταν στην περιφέρεια Comunidad Foral de Navarra (Ισπανία - 84.38% και 78.26% για απόλυτη τιμή και ποσοστό ανεργίας αντίστοιχα) και στις γυναίκες στην περιφερειών των Ιονίων νησιών (Ελλάδα - 33.33% και 34.55% αντίστοιχα)

Κατηγοριοποίηση ανά ηλικία

Η κατηγοριοποίηση των δεδομένων μας ανά ηλικία, μας δείχνει την δομή της ανεργίας σε κάθε περιφέρεια σύμφωνα με αυτό το χαρακτηριστικό. Με αυτό τον τρόπο μπορούμε να παρατηρήσουμε ποιες περιφέρειες παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά νεανικής ανεργίας, χαρακτηριστικό που είναι εξαιρετικά σημαντικό για την εικόνα που έχουμε για κάθε περιφέρεια. Σαν νεανική ανεργία ορίζεται ο αριθμός και το ποσοστό των ανέργων που δεν έχει συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του. Για το λόγο αυτό θα χρησιμοποιήσουμε τα δεδομένα ομαδοποιημένα σε αριθμό και ποσοστό ανέργων, με ηλικία μικρότερη των είκοσι πέντε χρόνων και ηλικία μεγαλύτερη ή ίση με είκοσι πέντε.

Όπως ήταν αναμενόμενο, έχοντας εξετάσει τα προηγούμενα δεδομένα και τις κατατάξεις τους, η κατάταξη των δεδομένων αναφορικά με τις απόλυτες τιμές του αριθμού των ανέργων ανά ηλικία ακολουθεί την ίδια δομή με τις προηγούμενες κατατάξεις, βάση απόλυτων τιμών (πίνακες 30 και 31). Έτσι παρατηρούνται οι περιφέρειες να κατέχουν περίπου τις ίδιες θέσεις με τις προηγούμενες φορές, με τις Aland (Φινλανδία), Madeira (Πορτογαλία), Valle d'Aosta (Ιταλία) και άλλες πάντα στην κορυφή, με τα μικρότερα απόλυτα νούμερα, και τις Andalucia, Campania (Ισπανία), Sicilia (Ιταλία) και άλλες στις τελευταίες θέσεις.

Τα ποσοστά ανεργίας ανά ηλικία, αντίθετα με την κατάταξη με τις απόλυτες τιμές αλλά σύμφωνα με τις προσδοκίες μας, ακολούθησε την ίδια δομή που παρουσιάζουν και οι υπόλοιπες κατατάξεις που αφορούσαν απόλυτες τιμές σταθμισμένες με τον ενεργό πληθυσμό (πίνακες 32 και 33). Αυτό που αξίζει να

σημειώσει κανείς, είναι το γεγονός ότι από τις 186 περιφέρειες που εξετάζουμε, οι 120 εμφανίζουν ποσοστά νεανικής ανεργίας μεγαλύτερα από 10%. Αυτό σημαίνει ότι σε αυτές τις 120 περιφέρειες αντιστοιχούν για κάθε 100 ενεργούς πολίτες, περισσότεροι από 10 που είναι άνεργοι κάτω των 25 ετών.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι για τις περιφέρειες Guadeloupe (Γαλλία) και Zeeland (Ολλανδία) δεν είχαμε διαθέσιμα στοιχεία για ανέργους ηλικίας μικρότερης των 25 και έτσι λείπει και το αντίστοιχο ποσοστό (για το 2001). Επιπλέον για τρεις περιφέρειες τις Γερμανίας, Koblenz, Trier, και Rheinhessen-Pfalz, δεν είχαμε στοιχεία για τα ποσοστά ανεργίας και στις δύο ηλικιακές ομάδες και έτσι δεν συμπεριλήφθηκαν στην κατάταξη, όπως και οι προηγούμενες.

Τέλος, κλείνοντας το θέμα της ανεργίας ανά ηλικία, θα πρέπει να τονίσουμε κάτι εξίσου σημαντικό με τα προηγούμενα. Για τα δύο έτη που εξετάζουμε, 2001 και 2000, υπήρχαν 5 περιφέρειες: οι Ιταλικές Campania, Calabria, Sardegna, Sicilia και η Γαλλική Reunion που για το 2001 παρουσίασαν μεγαλύτερο ποσοστά ανεργίας από 50% για τους ανέργους κάτω των είκοσι πέντε ετών, ενώ το 2000 με εξαιρέσεις τις Reunion και Sardegna είχαμε πάλι ποσοστά μεγαλύτερα από 50% (46.20 και 49.30 αντίστοιχα). Παρόμοια κατάσταση με τα ποσοστά ανεργίας μεγαλύτερων ή ίσων με είκοσι πέντε ετών, όπου οι περιφέρειες Martinique, Guadeloupe και Reunion, της Γαλλίας (υπερπόντια εδάφη), παρουσιάζουν και στα δύο έτη ποσοστά μεγαλύτερα από 25%.

Τα παραπάνω σημαίνουν, ότι στην πρώτη περίπτωση, αυτές οι περιφέρειες έχουν μεγαλύτερο από το μισό του ενεργού τους πληθυσμού, ανέργους κάτω των 25 ετών. Στην δεύτερη περίπτωση, συμβαίνει το εξής, στις τρεις αυτές περιφέρειες μεγαλύτερο ποσοστό από το 25% του ενεργού πληθυσμού είναι άνεργοι ηλικίας ίση ή μεγαλύτερη των είκοσι πέντε χρόνων. Και στις δύο περιπτώσεις, αυτά είναι τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας στις δύο κατηγορίες που συναντώνται στην Ε.Ε..

5.2.3. Συντελεστής μεταβλητότητας

Εισαγωγικά

Έχοντας ήδη αναφερθεί στις ακραίες τιμές που παρουσιάζουν μερικές από τις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι αντιληπτό το εύρος τιμών που έχουμε

τόσο σε δεδομένα απόλυτων τιμών όσο και σε σταθμισμένα ποσοστά. Από αυτό το εύρος είναι φανερό ότι έχουμε ανισότητες όσον αφορά την ανεργία στην Ε.Ε., θα προσπαθήσουμε να δούμε όμως με την βοήθεια του συντελεστή μεταβλητότητας πως αποτυπώνονται αυτές η ανισότητες τόσο εντός των συνόρων των κρατών, όσο και εκτός αυτών σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με τον συντελεστή μεταβλητότητας μπορούμε να παρατηρήσουμε τυχόν ανισοκατανομή ως προς ένα γνώρισμα, σε αυτή την περίπτωση τις απόλυτες τιμές ανεργίας. Έτσι λοιπόν, στον πίνακα κατάταξης (πίνακας 34), οι μεγαλύτερες τιμές του δείκτη αποτυπώνουν και μεγαλύτερο εύρος τιμών στο εξεταζόμενο κράτος. Για παράδειγμα, μεγαλύτερος δείκτης μίας χώρας έναντι κάποιας άλλης, σημαίνει ότι οι περιφέρειες της πρώτης χώρας παρουσιάζουν μεγαλύτερες αποκλίσεις από τον μέσο όρο ανεργίας της χώρας σε σχέση με την δεύτερη και έτσι έχουμε μεγαλύτερο βαθμό ανισοκατανομής της ανεργίας στις περιφέρειες της.

Απόλυτα μεγέθη

Στον πίνακα αυτό φαίνεται την πρώτη θέση να κατέχει η Ελλάδα, πράγμα που σημαίνει ότι οι ανισότητες όσον αφορά την ανεργία ανάμεσα στις περιφέρειές της είναι μεγαλύτερες των άλλων χωρών. Έχουμε χαρακτηριστικά για την Ελλάδα, μέσο όρο ανέργων σε επίπεδο περιφερειών π.χ. για το έτος 2001 34.192 άτομα. Όσον αφορά όμως την κατανομή τους στις περιφέρειες, οι αποκλίσεις είναι αρκετά μεγάλες, αφού έχουμε περιπτώσεις όπως των περιφερειών Βορείου Αιγαίου και Ιόνιων νησιών, με 3800 και 5300 ανέργους αντίστοιχα, ενώ άλλες περιφέρειες όπως αυτές των Βορείου Ελλάδος και Αττικής με 152.700 και 179.800 ανέργους περίπου να βρίσκονται στην άλλη πλευρά.

Παρόμοιες είναι και οι περιπτώσεις των χωρών της Ισπανίας, Πορτογαλίας και Ιταλίας, με συντελεστή μεταβλητότητας, λίγο πάνω από 1 και την Γαλλία, με δείκτη λίγο πιο κάτω από 1. Οι υπόλοιπες χώρες παρουσιάζουν κατά πολύ χαμηλότερους δείκτες με τιμές μεταξύ 0,38 (Ιρλανδία) και 0,70 (Αυστρία). Όπως είναι φανερό οι χώρες αυτές δεν παρουσιάζουν τόσο μεγάλες ανισότητες ως προς την διάχυση της ανεργίας στο εσωτερικό τους όσο οι προαναφερθέντες αλλά αντίθετα τα μεγέθη ανέργων στις περιφέρειες τους βρίσκονται πιο κοντά στο μέσο όρο της κάθε χώρας.

Όπως έχουμε αναφέρει ήδη στους περιορισμούς που έχουμε από τα δεδομένα μας, περιπτώσεις όπως αυτές του Η.Β. και της Ιρλανδίας δεν μπορούν να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικές για τις χώρες αυτές, καθώς στην περίπτωση του Η.Β. γίνεται χρήση στοιχείων σε μεγαλύτερο επίπεδο από ότι για τις άλλες χώρες (NUTS I αντί για NUTS II) ενώ η περίπτωση της Ιρλανδία, λόγω των μόλις δύο περιφερειών της, δεν κρίνεται ιδιαίτερα αντιπροσωπευτική. Τέλος, χώρες όπως το Λουξεμβούργο και η Δανία που δεν έχουν κατηγοριοποιήσεις σε επίπεδο NUTS II αλλά μόνο σε επίπεδο κράτους (NUTS 0) και όπως είναι αναμενόμενο δεν μπορούν να σχολιαστούν όπως οι υπόλοιπες.

Οι δύο τελευταίες σειρές του πίνακα αναφέρονται στον δείκτη C.V. για την Ε.Ε. στο σύνολό της, στην πρώτη περίπτωση υπολογισμένος από τα πρωτογενή στοιχεία σε επίπεδο NUTS II, ενώ στην δεύτερη περίπτωση υπολογισμένος με βάση τα στοιχεία για το σύνολο της χώρας (NUTS 0). Όπως είναι φανερό, και στις δύο περιπτώσεις ο δείκτης αυτός είναι υψηλός, φανερώνοντας έτσι ότι τα επίπεδα ανεργίας ανεξάρτητα με τα σύνορα των χωρών δεν είναι ίσα κατανεμημένα, αλλά αντίθετα έχουμε μεγάλο εύρος τιμών. Έτσι για παράδειγμα, για το 2001 έχουμε μέσο όρο ανέργων (βάση στοιχείων για NUTS II) 71.548, δηλαδή 71.548 άνεργους κατά μέσο όρο, ενώ υπάρχουν περιφέρειες της Ε.Ε. που παρουσιάζουν τιμές, είτε αρκετά χαμηλές (Αland - Φινλανδία - 200 άνεργοι), είτε αρκετά υψηλές (Andalucia – Ισπανία - 642.100 άνεργοι).

Φύλο και ηλικία

Παρόμοια, μπορούμε να εξετάσουμε την ανισότητα στην κατανομή εντός των συνόρων των χωρών και για τα υπόλοιπα δεδομένα που αναλύθηκαν παραπάνω, δηλαδή ανεργία ανά φύλο και ηλικία. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η γενικότερη τάση παραμένει ως έχει και από την πρώτη προσέγγιση, καθώς οι κατηγορίες που εξετάζουμε τώρα είναι υποκατηγορίες της αρχικής (του συνόλου των ανέργων) και δεν αναμένονται μεγάλες διαφοροποιήσεις.

Έτσι λοιπόν, μπορούμε να παρατηρήσουμε την Ελλάδα να βρίσκεται πάλι στην πρώτη θέση με τον μεγαλύτερο συντελεστή μεταβλητότητας, πράγμα που σημαίνει άνιση κατανομή των ανέργων στις περιφέρειες, ανεξάρτητα το φύλο και την ηλικία, μεγαλύτερη σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.. Συγκεκριμένα για τους

άνδρες, η Ελλάδα εμφανίζει περιφέρειες όπως της Αττικής με 74.400 ανέργους αλλά και περιφέρειες όπως αυτή του Βορείου Αιγαίου με μόνο 1.300 ανέργους (2001). Έτσι είναι λογικό αυτό το εύρος τιμών να οδηγήσει στον υψηλότερο συντελεστή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρόμοια και για τις γυναίκες, έχουμε αρκετά χαμηλές τιμές, π.χ. στα Ιόνια νησιά με 2.400 άνεργες γυναίκες, αλλά ταυτόχρονα έχουμε αρκετά υψηλές τιμές π.χ. 105.300 άνεργες στην Αττική.

Η κατάσταση είναι ίδια και στις υπόλοιπες χώρες που βρίσκονται στην κορυφή, οι οποίες και εκείνες παρουσιάζουν τόσο μεγάλο εύρος τιμών σαν την Ελλάδα με περιφέρειες να κατέχουν ακραίες θέσεις στις κατατάξεις των χωρών τους. Αντίθετα, χώρες που έχουν μικρότερο συντελεστή παρουσιάζουν μία μεγαλύτερη ομοιομορφία στην διάχυση της ανεργίας στο εσωτερικό τους χώρες όπως η Γερμανία, το Βέλγιο, η Σουηδία και άλλες. Όσον αφορά την περίπτωση της Δανίας και του Λουξεμβούργου, ισχύει ότι αναφέραμε και πιο πάνω, ότι λόγω της μίας και μοναδικής περιφέρειας, του συνόλου του κράτους, συμπεράσματα δεν μπορούν να ληφθούν. Παρόμοια όμως μπορεί να κριθεί και η περίπτωση της Ιρλανδίας, με μόνο δύο περιφέρειες, ή του Η.Β. που γίνεται χρήση μεγαλύτερου χωρικού μέτρου από ότι στις υπόλοιπες χώρες, χρήση NUTS-I αντί για NUTS-II.

Τα παραδείγματα όμως της Ολλανδίας της Αυστρίας της Γερμανίας και των υπολοίπων έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς η χώρες αυτές έχουν αρκετές περιφέρειες για να μπορούμε να τις εξετάσουμε, με πιο ενδιαφέρουσα περίπτωση αυτή της Γερμανίας, λόγω του μεγάλου αριθμού των περιφερειών της, 40 στον αριθμό. Στην Γερμανία λοιπόν, παρά το γεγονός ότι μπορεί κανείς να συναντήσει περιφέρειες με ακραίες τιμές ανεργίας, π.χ. αναφορικά με την ανεργία ανδρών, 7.100 άνεργοι σαν ελάχιστη (Trier) και 348.600 σαν μέγιστη (Nordrhein-Westfalen), οι πλειοψηφία των υπολοίπων περιφερειών είναι τόσο κοντά στο μέσο της χώρας που δικαιολογεί αυτό τον τόσο μικρό συντελεστή σε σχέση με τον μεγάλο αριθμό περιφερειών.

Η περίπτωση της Γερμανίας μπορεί να θεωρηθεί παράδειγμα χώρας με περιορισμένη διάχυση των ανισοτήτων αναφορικά με την ανεργία, πρότυπο που ακολουθούν και υπόλοιπες χώρες του Βορρά όπως φαίνεται στον πίνακα με τους συντελεστές. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι στην Ε.Ε., συναντά στις Βόρειες χώρες μικρότερες ανισότητες αναφορικά με την ανεργία και στις Νότιες μεγαλύτερη διάχυση της ανεργίας στον εσωτερικό των κρατών.

Παρατηρώντας τον ίδιο πίνακα, θα μπορούσε κάποιος να παρατηρήσει ότι όσον αφορά την γυναικεία ανεργία αλλά και την νεανική ανεργία (<25 ετών), τα νούμερα του δείκτη είναι μικρότερα, θέλοντας να αποτυπώσει το γεγονός ότι οι ανισότητες όσον αφορά τις συγκεκριμένες κατηγορίες ανεργίας, παρουσιάζουν μικρότερη ανομοιομορφία εντός των συνόρων των κρατών σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες ανεργίας. Πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι στην συγκεκριμένη κατηγορία της νεανικής ανεργίας δεν είχαμε στοιχεία για κάποιες περιφέρειες της Γαλλίας, στερώντας μας έτσι την δυνατότητα χρήσεις του δείκτη στη κατηγορία αυτή για την χώρα.

5.2.4. Σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας

Πέρα όμως από την χρήση του συντελεστή μεταβλητότητας, προχωρήσαμε στην χρήση του σταθμισμένου συντελεστή μεταβλητότητας, σταθμίζοντας τις τιμές ανεργίας των περιφερειών κάθε χώρας με την συμμετοχή τους στον εθνικό πληθυσμό. Ο βασικότερος λόγος για τον οποίο θα έπρεπε να προχωρήσουμε σε αυτό το βήμα, είναι ότι οι μέσες τιμές ανεργίας των χωρών παρουσιάζουν μεγάλη απόκλιση μεταξύ τους. Εξετάζοντας λοιπόν τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι σε γενικές γραμμές η τάση που υπήρχε στις χώρες δεν αλλάζει σημαντικά με την χρήση σταθμισμένου συντελεστή, παρόλα αυτά όμως υπήρχαν και κάποιες εξαιρέσεις.

Έτσι λοιπόν, αν και στην κατάταξη με τους μέχρι τώρα δείκτες η Ιταλία και η Πορτογαλία φαίνονται να βρίσκονται πιο ψηλά από την Γαλλία, επιδεικνύοντας τιμές μεγαλύτερες ανισότητας της ανεργίας μεταξύ των περιφερειών τους, με την χρήση του σταθμισμένου δείκτη η Γαλλία φαίνεται να παρουσιάζει μεγαλύτερη ανισότητα στην κατανομή της ανεργίας από την Ιταλία και την Πορτογαλία, έχοντας σταθμίσει τις τιμές ανεργίας που ήδη είχαμε με τον πληθυσμό των περιφερειών. Παρόμοια και η κατάσταση στην περίπτωση της Ολλανδίας, όπου ενώ φαινόταν να έχει μικρότερες ανισότητες στην διάχυση της ανεργίας από το Βέλγιο και την Φινλανδία, σταθμίζοντας τις τιμές αυτές με τον πληθυσμό των περιφερειών παρατηρούμε ότι εμφανίζει μεγαλύτερη τιμή στο σταθμισμένο δείκτη από τις προαναφερθείσες.

Τα προαναφερθέντα παραδείγματα χωρών, φανερώνουν πώς μπορεί να αποτυπωθεί η ανισότητα στην κατανομή της ανεργίας λαμβάνοντας υπόψη και τον

πληθυσμό των περιφερειών αυτών, πράγμα που μπορεί να αποτυπώσει στους δείκτες για παράδειγμα χώρες που σε περιφέρειες με αυξημένο πληθυσμό παρατηρείται και αυξημένη ανεργία. Στο παράδειγμα της Γαλλίας που προαναφέραμε, η ανακατάταξη στον πίνακα μπορεί να δικαιολογηθεί παρατηρώντας ότι η περιφέρειά της, Ile de France, η οποία εμφανίζει για την χώρα τη μεγαλύτερη τιμή ανεργίας, είναι και αυτή που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της χώρας. (418.600 άνεργοι σε πληθυσμό 10.962.000 κατοίκων)

Στην πρώτη θέση βρίσκεται για άλλη μία φορά η Ελλάδα, σημαίνοντας έτσι, ότι η ανισότητα κατανομής της ανεργίας στις περιφέρειες της χώρας, παραμένουν υψηλές, ακόμα και μετά την στάθμιση των τιμών με την συμμετοχή του πληθυσμού. Αν αναλογιστεί κανείς το γεγονός ότι οι περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας και της Αττικής που παρουσιάζουν την μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού, εμφανίζουν και τις μεγαλύτερες τιμές ανεργίας, τότε η παραμονή στην πρώτη θέση της κατάταξης δεν πρέπει να αποτελεί έκπληξη.

Στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται πάλι χώρες όπως η Ιρλανδία και το Η.Β., η οποίες παρουσιάζουν και κάποιες ιδιομορφίες σε σχέση με τις υπόλοιπες. Για το Η.Β. γίνεται χρήση στοιχείων για επίπεδο NUTS I αντί για NUTS II που χρησιμοποιούμε για τις υπόλοιπες χώρες, πράγμα που σημαίνει ότι η χωρική μονάδα που αναφερόμαστε είναι μεγαλύτερη από την χωρική μονάδα των υπολοίπων. Το μεγαλύτερο μέγεθος αυτό είναι σε θέση να εξομαλύνει τις διαφορές σε επίπεδο ανεργίας μεταξύ των περιφερειών και έτσι η αποτύπωσή τους να είναι η καλύτερη δυνατή. Επιπλέον, η Ιρλανδία που βρίσκεται στην τελευταία θέση της κατάταξης, σε κάθε πιθανή προσέγγιση, αποτελείται από δύο μόλις περιφέρειες κάνοντας έτσι την συζήτηση για αυτή και την απόπειρα αποτύπωσης ανισοτήτων ιδιαίτερα επίφοβη υπόθεση.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να τονίσουμε το γεγονός ότι, η Ε.Ε. παρουσιάζει ακραίες τιμές όσον αφορά την ανεργία σε όλες της κατηγορίες της, με μόνη διαφορά ότι σε μερικές χώρες η πλειοψηφία των περιφερειών βρίσκεται κοντά στον εθνικό μέσο, κρατώντας την διάχυση της ανεργίας περιορισμένη, ενώ σε κάποιες άλλες χώρες, οι περιφέρειες παρουσιάζουν μία τάση να απέχουν πολύ από τον κρατικό μέσο, αποτυπώνοντας έτσι άνιση κατανομή της ανεργίας στις περιφέρειες αυτές. Τόσο στην πρώτη περίπτωση, όσο και στην δεύτερη, η αποτύπωσή τους με την χρήση του συντελεστή μεταβλητότητας είναι ικανή οδηγώντας μας στα συμπεράσματα που

προαναφέρθηκαν. Η επιπλέον χρήση του σταθμισμένου συντελεστή, βοήθησε στην αποτύπωση των ανισοτήτων εντός των συνόρων των χωρών, λαμβάνοντας υπόψη την συμμετοχή του πληθυσμού των περιφερειών στον εθνικό πληθυσμό, δίνοντας μας παραδείγματα περιφερειών χωρών με υψηλά ποσοστά ανεργίας σε συνδυασμό με υψηλό βαθμό συμμετοχής στον εθνικό πληθυσμό.

5.2.5. Χωρικά πρότυπα κατανομής της ανεργίας

Στην προσπάθειά μας να βρούμε χωρικά πρότυπα που να περιγράφουν την κατάσταση που επικρατεί στην Ε.Ε. όσον αφορά την ανεργία, δημιουργήσαμε τους παρακάτω χάρτες. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήσαμε για τους χάρτες αναφέρονται σε απόλυτα μεγέθη ανεργίας για τις περιφέρειες που εξετάζουμε, καθώς επίσης και για τα αντίστοιχα ποσοστά ανά περιφέρεια και την εξέλιξή τους τα έτη 2000 και 2001.

Για την αποφυγή οποιασδήποτε παρερμηνείας του χάρτη, κρίθηκε αναγκαίο στην δημιουργία των ομαδοποιήσεων των δεδομένων σε κλάσεις, η χρήση ενός μέσου ως μέτρου σύγκρισης. Επειδή οι κλάσεις με απόλυτες τιμές ή ποσοστά θα μπορούσαν να μπερδέψουν τον αναγνώστη, δίνοντας του μία ψεύτικη εικόνα της κατάστασης, τα δεδομένα μας παρουσιάζονται σαν συγκρίσιμα μεγέθη, άλλοτε με τον μέσο της χώρας και άλλοτε με τον μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως ακριβώς κάναμε και στην περίπτωση των χαρτών του κεφαλαίου 4. Έτσι αποφεύγουμε τυχόν άστοχες εκτιμήσεις, και έχουμε καλύτερη εικόνα των ανισοτήτων, τόσο μέσα στα σύνορα των κρατών, όσο και στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι χάρτες 5 και 6 παρουσιάζουν την κατάσταση όσον αφορά τα απόλυτα μεγέθη ανεργίας στις περιφέρειες. Στην περίπτωση του χάρτη 5, φαίνονται καθαρά οι αποκλίσεις από τον μέσο της κάθε χώρας, δίνοντας μας έτσι την αίσθηση των ανισοτήτων εντός των συνόρων. Έτσι, όπως είναι αναμενόμενο, περιφέρειες-αστικά κέντρα που συγκεντρώνουν μεγάλο μέρος του συνολικού πληθυσμού, παρουσιάζουν και τις μεγαλύτερες τιμές ανεργίας εντός των συνόρων των κρατών. Πέρα όμως από τις περιφέρειες αυτές, υπάρχουν περιφέρειες που συγκεντρώνουν εξίσου υψηλές τιμές. Για παράδειγμα, οι περιφέρειες της Ανατολικής Γερμανίας, κάποιες περιφέρειες στον νότο της Γαλλίας της Ισπανίας και της Ιταλίας, παρουσιάζουν τιμές

πολύ μεγαλύτερες από τον εθνικό μέσο, δίνοντας μία πρώτη αίσθηση χωρικού προτύπου για την ανεργία.

Στην περίπτωση του χάρτη 6, εξετάζουμε το ίδιο χαρακτηριστικό, απόλυτα μεγέθη ανεργίας, μόνο που αυτή την φορά η αναφορά μας γίνεται ως προς τον αριθμητικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι περιφέρειες που προαναφέραμε εμφανίζονται στις ίδιες θέσεις, δηλαδή πολύ πάνω και από τον μέσο της Ε.Ε., ενώ εμφανίζονται και περιφέρειες που στον χάρτη 5, φαίνονταν να έχουν πολύ μικρότερα μεγέθη ανεργίας από τον μέσο της χώρας που αυτές ανήκουν. Έτσι, τα μεγάλα μεγέθη ανεργίας για το σύνολο της χώρας, παρασύρουν πολύ ψηλότερα από τον Ευρωπαϊκό μέσο, περιφέρειες της Ισπανίας, επιπλέον περιφέρειες σε βορρά και νότο της Γαλλίας, μερικές περιφέρειες στον βορρά της Ιταλίας, καθώς επίσης και Αγγλία και Δανία, σχεδόν στο σύνολό τους.

Οι δύο χάρτες που ακολουθούν 7 και 8, είναι σε θέση να ξεκαθαρίσουν λίγο την κατάσταση που περιγράφηκε παραπάνω, παρουσιάζοντας ποσοστά ανεργίας στις περιφέρειες, σε επίπεδο χώρας αλλά και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εξετάζοντας τις ανισότητες εντός των συνόρων, παρατηρείται ότι χώρες όπως η Σουηδία και η Φινλανδία παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας στις βόρειες, λιγότερο κατοικημένες περιφέρειές τους, αντίθετα με τις πιο νότιες. Επίσης, όπως και στην περίπτωση με τα απόλυτα μεγέθη, έτσι και με τα ποσοστά ανεργίας, οι νότιες περιφέρειες της Ισπανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας παρουσιάζουν μεγαλύτερες τιμές από ότι ο κρατικός μέσος. Για άλλη μία φορά εμφανίζονται περιφέρειες της Ανατολικής Γερμανίας, ενώ για πρώτη φορά έχουμε τις περιφέρειες της Βορείου Ελλάδος να εμφανίζουν απόκλιση όσον αφορά τα ποσοστά, παρουσιάζοντας μεγαλύτερες τιμές από τις υπόλοιπες. Τέλος, οι βορειότερες περιφέρειες του Η.Β., φαίνονται να κατέχουν μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας από τις νοτιότερες περιφέρειες της χώρας.

Η κατάσταση όμως αλλάζει δραματικά εξετάζοντας τις περιφέρειες σε σύγκριση με τον αριθμητικό μέσο της Ε.Ε.. Περιφέρειες της Σουηδίας που βρίσκονταν πολύ πάνω από τον κρατικό μέσο, εμφανίζονται πολύ κάτω από τον Ευρωπαϊκό μέσο στον χάρτη 8. Παρόμοια η κατάσταση και σε περιφέρειες της Ολλανδίας, της Αυστρίας και του Η.Β., όπου εμφανίζονται στον χάρτη 8 και αυτές με ποσοστά ανεργίας πολύ κάτω του Ευρωπαϊκού μέσου. Αντίθετα, στον νότο της Ε.Ε., οι περιφέρειες που εμφάνιζαν υψηλά ποσοστά σε σχέση με τον κρατικό μέσο βρίσκονται για άλλη μία φορά πολύ πιο πάνω από τον Ευρωπαϊκό μέσο, με την

εμφάνιση ωστόσο και κάποιων ακόμα περιφερειών, πάλι στον νότο, στις χώρες της Ισπανίας και της Γαλλίας, οι οποίες στον προηγούμενο χάρτη φαίνονταν ψηλότερα σε σχέση με τον μέσο της χώρας τους, αλλά σε σχέση με τον μέσο της Ε.Ε. να βρίσκεται ακόμα πιο ψηλά

Κλείνοντας την ανάλυση της ανεργίας με την βοήθεια χαρτών, ο τελευταίος χάρτης (χάρτης 9) μας παρουσιάζει την εξέλιξη των ποσοστών ανεργίας στις περιφέρειες μεταξύ των ετών 2000-2001. Αν και ο αριθμός των ετών που μεσολάβησε δεν αφήνει περιθώρια για ανάλυση, ωστόσο μπορούμε να παρατηρήσουμε το γεγονός ότι σε γενικές γραμμές παρουσιάστηκε είτε μείωση στα ποσοστά ανεργίας των περιφερειών από την μία χρονιά στην άλλη, είτε η αύξηση ήταν έως 10%. Όπως καθαρά φαίνεται στον χάρτη οι περιφέρειες που παρουσίασαν αύξηση στα ποσοστά ανεργίας μεγαλύτερη του 10% είναι πολύ λίγες, δίνοντας έτσι μία νότα αισιοδοξίας, αν και πρέπει να σημειωθεί ότι συμπεράσματα δεν μπορούν να βγουν καθώς είχαμε στην διάθεσή μας δεδομένα μόνο για δύο έτη.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι χωρικά πρότυπα εμφανίζονται, καθώς έχουμε περιφέρειες τις Ολλανδίας, του Βελγίου, της Αυστρίας και της Γερμανίας, που παρουσιάζουν ποσοστά και απόλυτα μεγέθη ανεργίας, κάτω από τον Ευρωπαϊκό μέσο, ενώ υπάρχουν και περιφέρειες στην Ανατολική Γερμανία, στην βόρειο Ελλάδα, την νότιο Ιταλία, την νότιο Γαλλία, και την νότιο Ισπανία που παρουσιάζουν ποσοστά και απόλυτα μεγέθη ανεργίας, πάνω από τον μέσο της Ε.Ε.. Σε επίπεδο λοιπόν Ευρωπαϊκής Ένωσης θα μπορούσαμε να μιλάμε για τις περιφέρειες τις Κεντρικής-Βορείου Ευρώπης και τις περιφέρειες τις Νοτίου Ευρώπης.

Τέλος, σε επίπεδο χώρας, τα χωρικά πρότυπα δεν είναι τόσο ευδιάκριτα, αλλά δεν μπορεί να αγνοηθεί η ύπαρξή τους. Έτσι έχουμε πρότυπα Βορρά-Νότου για τις χώρες: Φινλανδία, Σουηδία, Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Η.Β. Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο και Αυστρία. Έτσι στις περιφέρειες του νότου της Ολλανδίας, της Φινλανδίας, της Σουηδίας, της Ελλάδας, της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας και του Η.Β. παρουσιάζονται χαμηλότερα ποσοστά και χαμηλότερες τιμές ανεργίας από τις βόρειες περιφέρειες των χωρών αυτών, ενώ στην περίπτωση των υπολοίπων χωρών συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο.

Οι χώρες που απέμειναν, Λουξεμβούργο και Δανία, χαρακτηρίζονται ως μία περιφέρεια και δεν μπορεί να υπάρχει διαφοροποίηση εντός των συνόρων, ενώ τέλος η Γερμανία έχει να παρουσιάσει αναφορικά με την ανεργία ένα χωρικό πρότυπο.

Ανατολή-Δύση, με τις περιφέρειες στα ανατολικά να παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά και απόλυτες τιμές για την χώρα.

Σημειώσεις

Όσον αφορά το όνομα των περιφερειών και τον τρόπο που εμφανίζεται στους πίνακες, αυτό αποτελείται από τρία μέρη: το πρώτο συνθετικό βοηθάει να αναγνωριστεί η χώρα που ανήκει η περιφέρεια, το δεύτερο συνθετικό αποτελεί και το όνομα της περιφέρειας, ενώ σε μερικές περιπτώσεις έχουμε και ένα τρίτο, το οποίο μας δίνει πληροφορίες για νησιωτικές περιφέρειες, οι οποίες βρίσκονται μακριά από τον κορμό του κράτους που ανήκουν.

Έτσι για παράδειγμα η περιφέρεια που αναφέρεται στους πίνακες ως *FR91 Guadeloupe (FR)* αναλύεται ως εξής: το πρώτο μέρος είναι ο κωδικός που την κάνει μοναδική, και υποδηλώνει ότι ανήκει στην Γαλλία, το δεύτερο μέρος αποτελεί το όνομα της περιφέρειας, ενώ το τρίτο μας υποδηλώνει ότι αποτελεί νησιωτικό έδαφος για την χώρα της.

Με εξαίρεση τους χάρτες που αναφέρονται στις ποσοτικές αλλαγές ανάμεσα στα δύο έτη οι κωδικικοί χάρτες παρουσιάζουν την σχέση που έχουν οι αμεσικές τιμές με τον μέσο. Για τον λόγο αυτό υπάρχουν δύο στήλες, η μία περιέχει τις απόλυτες τιμές, που αντιστοιχούν στις περιφέρειες και στο μέσο, ενώ η άλλη προσδίδει στο μέσο το ποσοστό του 100% και με βάση την προαναφερθείσα στήλη δίνει ανάλογες τιμές για τις περιφέρειες.

Πίνακας 35: αντιστοίχιση κωδικού των περιφερειών με χώρας που αυτή ανήκει

Γαλλία	FR
Γερμανία	DE
Λουξεμβούργο	LU
Γαλλία	FR
Αυστρία	AT
Πορτογαλία	PT
Ελλάδα	GR
Ιταλία	IT
Σουηδία	SE
Φινλανδία	FI
Ηνωμένο Βασίλειο	UK
Δανία	DK
Ελλάδα	GR
Γαλλία	FR
Ισπανία	ES

5.3. Πίνακες

Σημειώσεις:

Όσον αφορά το όνομα των περιφερειών και τον τρόπο που εμφανίζεται στους πίνακες, αυτό αποτελείται από τρία μέρη. Το πρώτο συνθετικό βοηθάει να αναγνωριστεί η χώρα που ανήκει η περιφέρεια, το δεύτερο συνθετικό αποτελεί και το όνομα τις περιφέρειας, ενώ σε μερικές περιπτώσεις έχουμε και ένα τρίτο, το οποίο μας δίνει πληροφορίας για νησιωτικές περιφέρειες, οι οποίες βρίσκονται μακριά από τον κορμό του κράτους που ανήκουν.

Έτσι για παράδειγμα η περιφέρεια που αναφέρεται στους πίνακες ως : *FR91 Guadeloupe (FR)* αναλύεται ως εξής, το πρώτο μέρος είναι ο κωδικός που την κάνει μοναδική, και υποδηλώνει ότι ανήκει στην Γαλλία, το δεύτερο μέρος αποτελεί το όνομα της περιφέρειας, ενώ το τρίτο μας υποδηλώνει ότι αποτελεί υπερπόντιο έδαφος για την χώρας της.

Με εξαίρεση τους χάρτες που αναφέρονται στις ποσοστιαίες αλλαγές ανάμεσα στα δύο έτη, οι υπόλοιποι χάρτες παρουσιάζουν την σχέση που έχουν οι ακραίες τιμές με τον μέσο. Για τον λόγο αυτό υπάρχουν δύο στήλες, η μία περιέχει τις απόλυτες τιμές, που αντιστοιχούν στις περιφέρειες και στο μέσο, ενώ η άλλη προσδίδει στο μέσο το ποσοστό του 100% και με βάση την προαναφερθείσα στήλη δίνει ανάλογες τιμές για τις περιφέρειες.

Πίνακας 35: αντιστοίχιση κωδικού των περιφερειών με χώρας που αυτή ανήκει:

Γαλλία	FR
Ισπανία	ES
Λουξεμβούργο	LU
Γερμανία	DE
Αυστρία	AT
Πορτογαλία	PT
Ελλάδα	GR
Ιταλία	IT
Σουηδία	SE
Φινλανδία	FI
Ηνωμένο Βασίλειο	UK
Δανία	DK
Βέλγιο	BE
Ολλανδία	NL
Ιρλανδία	IE

Πίνακας 18. Απόλυτες τιμές Ανεργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2000- 2001)

%	2001				2000	%
0.28	0.2	FI2 Aland	1	FI2 Aland	0.2	0.26
2.66	1.9	<i>IT12 Valle d'Aosta</i>	2	<i>IT12 Valle d'Aosta</i>	2.5	3.21
3.07	2.2	PT2 Açores (PT)	3	PT3 Madeira (PT)	2.7	3.46
4.61	3.3	<i>NL23 Flevoland</i>	4	PT2 Açores (PT)	3.4	4.36
4.61	3.3	PT3 Madeira (PT)	5	<i>GR22 Ionia Nisia</i>	4	5.13
5.31	3.8	<i>GR41 Voreio Aigaio</i>	6	<i>GR41 Voreio Aigaio</i>	4.4	5.64
5.59	4	<i>AT11 Burgenland</i>	7	<i>LU Luxembourg</i>	4.5	5.77
5.87	4.2	<i>NL34 Zeeland</i>	8	<i>AT11 Burgenland</i>	4.5	5.77
6.15	4.4	<i>LU Luxembourg</i>	9	<i>AT34 Vorarlberg</i>	4.7	6.03
6.15	4.4	<i>AT34 Vorarlberg</i>	10	<i>PT15 Algarve</i>	5.4	6.92
7.41	5.3	<i>GR22 Ionia Nisia</i>	11	<i>BE34 Luxembourg</i>	6.1	7.82
8.39	6	<i>PT15 Algarve</i>	12	<i>NL34 Zeeland</i>	6.5	8.33
8.53	6.1	<i>BE34 Luxembourg</i>	13	<i>NL23 Flevoland</i>	6.8	8.72
10.34	7.4	<i>NL31 Utrecht</i>	14	<i>AT32 Salzburg</i>	7.5	9.62
10.48	7.5	<i>AT32 Salzburg</i>	15	<i>NL13 Drenthe</i>	8.2	10.51
10.62	7.6	<i>ES23 La Rioja</i>	16	<i>ES23 La Rioja</i>	8.6	11.03
10.62	7.6	<i>NL13 Drenthe</i>	17	<i>BE31 Brabant Wallon</i>	10.5	13.46
13.28	9.5	<i>BE31 Brabant Wallon</i>	18	<i>ES22 Comunidad Foral de Navarra</i>	11	14.10
14.26	10.2	<i>GR42 Notio Aigaio</i>	19	<i>GR42 Notio Aigaio</i>	11.4	14.62
14.68	10.5	<i>AT21 Karnten</i>	20	<i>AT21 Karnten</i>	11.4	14.62
100.00	71.55	average		average	77.99	100.00
236.76	169.4	<i>ES11 Galicia</i>	167	UKM Scotland	178.7	229.14
248.36	177.7	<i>FR71 Rhone-Alpes</i>	168	<i>DEA1 Dusseldorf</i>	187.1	239.91
251.30	179.8	GR3 Attiki	169	DE4 Brandenburg	199.7	256.06
255.63	182.9	<i>DEA1 Dusseldorf</i>	170	<i>IT93 Calabria</i>	200.1	256.58
258.57	185	<i>IT93 Calabria</i>	171	<i>ES52 Comunidad Valenciana</i>	205.7	263.76
263.04	188.2	UKD North West (including Merseyside)	172	<i>FR71 Rhone-Alpes</i>	210.9	270.43
266.39	190.6	DE4 Brandenburg	173	UKD North West (including Merseyside)	212	271.84
283.72	203	<i>ES52 Comunidad Valenciana</i>	174	GR3 Attiki	216.9	278.12
287.64	205.8	<i>IT91 Puglia</i>	175	DE3 Berlin	220	282.09
290.85	208.1	FR3 Nord - Pas-de-Calais	176	FR3 Nord - Pas-de-Calais	224.9	288.38
293.09	209.7	UKI London	177	<i>FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur</i>	238.9	306.33
303.43	217.1	DE3 Berlin	178	<i>ES51 Cataluna</i>	241.1	309.15
316.01	226.1	IT6 Lazio	179	IT6 Lazio	250.2	320.82
319.50	228.6	<i>FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur</i>	180	<i>IT91 Puglia</i>	252.6	323.90
320.06	229	ES3 Comunidad de Madrid	181	UKI London	252.7	324.02
333.48	238.6	<i>ES51 Cataluna</i>	182	ES3 Comunidad de Madrid	266.2	341.33
518.39	370.9	ITA Sicilia	183	ITA Sicilia	421.3	540.21
585.06	418.6	FR1 Ile de France	184	FR1 Ile de France	461.3	591.50
642.64	459.8	IT8 Campania	185	IT8 Campania	473.4	607.02
897.43	642.1	<i>ES61 Andalucia</i>	186	<i>ES61 Andalucia</i>	721.1	924.63

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου.

Πίνακας 19. Ποσοστιαίες Αλλαγές στις Απόλυτες Τιμές Ανεργίας Στην Ευρωπαϊκή Ένωση

		2001	2000	Ποσοστό αλλαγής
1	NL23 Flevoland	3.3	6.8	-51.47%
2	NL31 Utrecht	7.4	13	-43.08%
3	IT71 Abruzzo	21.1	36.4	-42.03%
4	NL34 Zeeland	4.2	6.5	-35.38%
5	PT2 Açores (PT)	2.2	3.4	-35.29%
6	IT13 Liguria	38.9	59.8	-34.95%
7	IT52 Umbria	16.7	22.9	-27.07%
8	NL32 Noord-Holland	27.5	36.8	-25.27%
9	SE01 Stockholm	27.6	36.4	-24.18%
10	IT12 Valle d'Aosta	1.9	2.5	-24.00%
11	IT51 Toscana	75.8	99.7	-23.97%
12	SE07 Mellersta Norrland	12.8	16.6	-22.89%
13	NL33 Zuid-Holland	37.6	48.4	-22.31%
14	IT11 Piemonte	97.3	124.8	-22.04%
15	NL12 Friesland	11.2	14.3	-21.68%
16	IE01 Border, Midlands and Western	20.5	25.8	-20.54%
17	ES12 Principado de Asturias	56.5	70.9	-20.31%
18	SE0A Västervik	47.6	58.8	-19.05%
19	SE08 Övre Norrland	17.6	21.7	-18.89%
20	GR25 Peloponnisos	16.9	20.8	-18.75%
	ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ			0%
167	PT14 Alentejo	13.2	12.9	2.33%
168	DEB2 Trier	12.7	12.3	3.25%
169	DE24 Oberfranken	34.5	33.4	3.29%
170	DK Denmark	125.8	121.7	3.37%
171	ES13 Cantabria	29.6	28.5	3.86%
172	DE92 Hannover	77.4	74.4	4.03%
173	DEF Schleswig-Holstein	92.7	89.1	4.04%
174	GR11 Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	22	21.1	4.27%
175	DEA4 Detmold	65.4	62.7	4.31%
176	ES42 Castilla-la Mancha	88.6	84.4	4.98%
177	AT33 Tirol	12.4	11.8	5.08%
178	GR13 Δυτική Μακεδονία	16.9	16	5.62%
179	PT15 Algarve	6	5.4	11.11%
180	GR21 Πελοπόννησος	13.8	11.9	15.97%
181	ES24 Aragon	42.6	35.8	18.99%
182	PT3 Madeira (PT)	3.3	2.7	22.22%
183	ES22 Comunidad Foral de Navarra	14.3	11	30.00%
184	GR22 Ιονία Νησιά	5.3	4	32.50%
185	PT12 Centro (PT)	23.6	17.6	34.09%
186	ES53 Islas Baleares	23	16.2	41.98%

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου.

Πίνακας 20. Ποσοστά ανεργίας, σταθμισμένα με τον ενεργό πληθυσμό των περιφερειών, για τα έτη 2000 και 2001

%	2001				2000	%
14.63	1.2	NL31 Utrecht	1	FI2 Åland	1.5	17.10
15.85	1.3	FI2 Åland	2	PT12 Centro (PT)	1.8	20.52
23.17	1.9	NL23 Flevoland	3	NL31 Utrecht	2.2	25.08
24.39	2	NL32 Noord-Holland	4	NL41 Noord-Brabant	2.2	25.08
24.39	2	NL41 Noord-Brabant	5	PT3 Madeira (PT)	2.3	26.22
25.61	2.1	NL33 Zuid-Holland	6	LU Luxembourg	2.4	27.36
25.61	2.1	AT31 Oberosterreich	7	AT31 Oberosterreich	2.5	28.50
26.83	2.2	NL22 Gelderland	8	NL21 Overijssel	2.7	30.78
26.83	2.2	PT2 Açores (PT)	9	NL22 Gelderland	2.7	30.78
26.83	2.2	UKJ South East	10	NL32 Noord-Holland	2.8	31.92
28.05	2.3	NL34 Zeeland	11	NL33 Zuid-Holland	2.8	31.92
29.27	2.4	LU Luxembourg	12	AT34 Vorarlberg	2.8	31.92
29.27	2.4	PT12 Centro (PT)	13	UKJ South East	2.8	31.92
30.49	2.5	NL21 Overijssel	14	BE24 Vlaams Brabant	2.9	33.06
30.49	2.5	NL42 Limburg (NL)	15	NL42 Limburg (NL)	2.9	33.06
31.71	2.6	BE24 Vlaams Brabant	16	IT31 Trentino-Alto Adige	3	34.20
31.71	2.6	AT34 Vorarlberg	17	AT32 Salzburg	3	34.20
32.93	2.7	SE01 Stockholm	18	AT12 Niederosterreich	3.1	35.34
34.15	2.8	AT12 Niederosterreich	19	PT15 Algarve	3.2	36.48
34.15	2.8	PT3 Madeira (PT)	20	BE25 West-Vlaanderen	3.3	37.62
100.00	8.2	average		average	8.77	100.00
174.39	14.3	IT91 Puglia	167	DED3 Leipzig	14.9	169.88
175.61	14.4	ES12 Principado de Asturias	168	DE8 Mecklenburg-Vorpommern	15.1	172.16
179.27	14.7	ES11 Galicia	169	FR81 Languedoc-Roussillon	16	182.42
182.93	15	DE8 Mecklenburg-Vorpommern	170	DEE3 Magdeburg	17	193.82
187.80	15.4	DEE3 Magdeburg	171	IT92 Basilicata	17.1	194.96
191.46	15.7	IT92 Basilicata	172	IT91 Puglia	17.3	197.24
192.68	15.8	GR13 Dytiki Makedonia	173	ES12 Principado de Asturias	17.6	200.66
206.10	16.9	DEE1 Dessau	174	DEE1 Dessau	17.8	202.94
206.10	16.9	DEE2 Halle	175	DEE2 Halle	18.9	215.48
232.93	19.1	ITB Sardegna	176	ITB Sardegna	20.1	229.17
250.00	20.5	FR93 French Guiana (FR)	177	FR93 French Guiana (FR)	22	250.83
253.66	20.8	ITA Sicilia	178	IT8 Campania	23.2	264.51
267.07	21.9	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	179	ITA Sicilia	23.8	271.35
269.51	22.1	ES43 Extremadura	180	ES43 Extremadura	24.4	278.19
271.95	22.3	ES61 Andalucia	181	ES61 Andalucia	25	285.03
273.17	22.4	IT8 Campania	182	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	25.2	287.31
302.44	24.8	IT93 Calabria	183	FR91 Guadeloupe (FR)	26.1	297.57
320.73	26.3	FR92 Martinique (FR)	184	IT93 Calabria	27.2	310.11
353.66	29	FR91 Guadeloupe (FR)	185	FR92 Martinique (FR)	27.7	315.81
406.10	33.3	FR94 Reunion (FR)	186	FR94 Reunion (FR)	33.1	377.38

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ίδιου.

Πίνακας 21. Ποσοστιαίες Αλλαγές στα Ποσοστά Ανεργίας των Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000-2001)

		2001	2000	Ποσοστό αλλαγής
1	NL23 Flevoland	1.9	3.9	-51.28%
2	NL31 Utrecht	1.2	2.2	-45.45%
3	IT71 Abruzzo	4.3	7.5	-42.67%
4	NL34 Zeeland	2.3	3.6	-36.11%
5	IT13 Liguria	6	9.2	-34.78%
6	PT2 Açores (PT)	2.2	3.3	-33.33%
7	NL32 Noord-Holland	2	2.8	-28.57%
8	IT52 Umbria	4.8	6.6	-27.27%
9	SE01 Stockholm	2.7	3.7	-27.03%
10	NL33 Zuid-Holland	2.1	2.8	-25.00%
11	IT51 Toscana	5	6.6	-24.24%
12	FR43 Franche-Comte	5.2	6.7	-22.39%
13	IE01 Border, Midlands and Western	4.6	5.9	-22.03%
14	NL12 Friesland	3.6	4.6	-21.74%
15	UKJ South East	2.2	2.8	-21.43%
16	IT11 Piemonte	5.2	6.6	-21.21%
17	SE07 Mellersta Norrland	7.1	9	-21.11%
18	SE0A Vastsverige	5.3	6.7	-20.90%
19	IT12 Valle d'Aosta	3.5	4.4	-20.45%
20	UKH Eastern	2.8	3.5	-20.00%
	ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ			0%
167	DK Denmark	4.4	4.3	2.33%
168	DE94 Weser-Ems	7.3	7.1	2.82%
169	DE5 Bremen	10.7	10.4	2.88%
170	DEA4 Detmold	6.8	6.6	3.03%
171	ES42 Castilla-la Mancha	12.9	12.5	3.20%
172	DE24 Oberfranken	6.4	6.2	3.23%
173	DEF Schleswig-Holstein	7.1	6.8	4.41%
174	GR11 Anatoliki Makedonia, Thraki	9	8.6	4.65%
175	DE92 Hannover	7.9	7.5	5.33%
176	GR13 Dytiki Makedonia	15.8	14.7	7.48%
177	AT33 Tirol	4	3.7	8.11%
178	FR91 Guadeloupe (FR)	29	26.1	11.11%
179	GR21 Ipeiros	11.9	10.6	12.26%
180	PT15 Algarve	3.6	3.2	12.50%
181	ES24 Aragon	8.4	7.3	15.07%
182	PT3 Madeira (PT)	2.8	2.3	21.74%
183	ES22 Comunidad Foral de Navarra	6.1	4.8	27.08%
184	GR22 Ionia Nisia	6.7	5.1	31.37%
185	PT12 Centro (PT)	2.4	1.8	33.33%
186	ES53 Islas Baleares	6.6	4.7	40.43%

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου.

Πίνακας 22. Απόλυτες Τιμές Ανεργία; (για τους άνδρες) των Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000-2001)

%	2001				2000	%
0.29	0.1	FI2 Åland	1	FI2 Åland	0.1	0.26
2.01	0.7	PT2 Açores (PT)	2	IT12 Valle d'Aosta	0.9	1.85
2.29	0.8	IT12 Valle d'Aosta	3	PT3 Madeira (PT)	1.2	2.11
3.44	1.2	NL23 Flevoland	4	PT2 Açores (PT)	1.3	3.16
3.72	1.3	GR41 Voreio Aigaio	5	GR41 Voreio Aigaio	1.6	3.43
3.72	1.3	NL34 Zeeland	6	NL23 Flevoland	1.8	3.43
4.30	1.5	PT3 Madeira (PT)	7	AT34 Vorarlberg	2	3.96
4.87	1.7	AT34 Vorarlberg	8	LU Luxembourg	2.1	4.48
5.16	1.8	AT11 Burgenland	9	AT11 Burgenland	2.1	4.75
6.02	2.1	LU Luxembourg	10	GR22 Ionia Nisia	2.3	5.54
6.88	2.4	PT15 Algarve	11	ES23 La Rioja	2.3	6.33
8.31	2.9	BE34 Luxembourg	12	BE34 Luxembourg	2.6	7.65
8.31	2.9	GR22 Ionia Nisia	13	PT15 Algarve	2.6	7.65
8.60	3	AT32 Salzburg	14	ES22 Comunidad Foral de Navarra	3.2	7.91
10.60	3.7	ES23 La Rioja	15	NL34 Zeeland	3.2	9.76
10.60	3.7	NL13 Drenthe	16	AT32 Salzburg	3.2	9.76
12.32	4.3	GR43 Kriti	17	PT14 Alentejo	3.8	11.34
12.32	4.3	AT21 Karnten	18	GR21 Ipeiros	4.2	11.34
12.61	4.4	GR42 Notio Aigaio	19	NL13 Drenthe	4.2	11.60
12.61	4.4	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	20	BE31 Brabant Wallon	4.6	11.60
100.00	34.9	average		average	37.92	100.00
225.79	78.8	DEA2 Koln	167	FR71 Rhone-Alpes	93.1	207.83
243.55	85	IT93 Calabria	168	DE4 Brandenburg	93.8	224.19
250.72	87.5	UKE Yorkshire and The Humber	169	IT93 Calabria	93.8	230.78
254.15	88.7	UKG West Midlands	170	UKG West Midlands	96.2	233.94
271.92	94.9	FR3 Nord - Pas-de-Calais	171	ES51 Cataluna	98.3	250.30
272.21	95	UKM Scotland	172	UKE Yorkshire and The Humber	99.4	250.56
280.80	98	DE4 Brandenburg	173	FR3 Nord - Pas-de-Calais	105.2	258.47
283.67	99	ES3 Comunidad de Madrid	174	UKM Scotland	109.1	261.11
294.27	102.7	IT91 Puglia	175	ES3 Comunidad de Madrid	111.5	270.87
296.56	103.5	ES51 Cataluna	176	FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	113	272.98
298.28	104.1	FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	177	DEA1 Dusseldorf	113.3	274.56
305.16	106.5	DEA1 Dusseldorf	178	IT6 Lazio	117.4	280.89
306.88	107.1	IT6 Lazio	179	IT91 Puglia	121.9	282.47
327.51	114.3	UKD North West(including Merseyside)	180	DE3 Berlin	126.2	301.46
361.89	126.3	UKI London	181	UKD North West(including Merseyside)	129.8	333.11
363.90	127	DE3 Berlin	182	UKI London	153.1	334.96
547.28	191	ITA Sicilia	183	ITA Sicilia	223.6	503.76
584.53	204	FR1 Ile de France	184	FR1 Ile de France	230	538.04
714.04	249.2	IT8 Campania	185	IT8 Campania	256.9	657.26
823.21	287.3	ES61 Andalucia	186	ES61 Andalucia	324.5	757.75

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου.

Πίνακας 23. Ποσοστά ανεργία (άνδρες), σταθμισμένα με τον ενεργό πληθυσμό των περιφερειών (2000 – 2001)

%	2001				2000	%
14.85	1	PT2 Açores (PT)	1	PT12 Centro (PT)	1.1	15.34
17.82	1.2	NL34 Zeeland	2	FI2 Åland	1.3	18.13
17.82	1.2	FI2 Åland	3	NL41 Noord-Brabant	1.6	22.31
19.30	1.3	NL23 Flevoland	4	NL23 Flevoland	1.8	25.10
20.79	1.4	NL31 Utrecht	5	IT33 Friuli-Venezia Giulia	1.9	26.49
22.27	1.5	NL41 Noord-Brabant	6	LU Luxembourg	1.9	26.49
23.75	1.6	AT31 Oberosterreich	7	NL21 Overijssel	1.9	26.49
25.24	1.7	IT33 Friuli-Venezia Giulia	8	NL22 Gelderland	1.9	26.49
25.24	1.7	NL22 Gelderland	9	PT3 Madeira (PT)	1.9	26.49
26.72	1.8	AT34 Vorarlberg	10	AT31 Oberosterreich	2	27.89
26.72	1.8	PT12 Centro (PT)	11	PT2 Açores (PT)	2	27.89
28.21	1.9	LU Luxembourg	12	IT31 Trentino-Alto Adige	2.1	29.28
31.18	2.1	IT32 Veneto	13	NL31 Utrecht	2.1	29.28
31.18	2.1	NL33 Zuid-Holland	14	NL33 Zuid-Holland	2.1	29.28
32.66	2.2	NL21 Overijssel	15	AT34 Vorarlberg	2.1	29.28
32.66	2.2	NL32 Noord-Holland	16	ES22 Comunidad Foral de Navarra	2.3	32.07
32.66	2.2	NL42 Limburg (NL)	17	NL42 Limburg (NL)	2.3	32.07
32.66	2.2	AT32 Salzburg	18	AT32 Salzburg	2.3	32.07
32.66	2.2	PT3 Madeira (PT)	19	BE24 Vlaams Brabant	2.4	33.46
34.15	2.3	IT31 Trentino-Alto Adige	20	BE25 West-Vlaanderen	2.5	34.86
100.00	6.74	average		average	7.17	100.00
188.55	12.7	DE4 Brandenburg	167	DE8 Mecklenburg-Vorpommern	13.4	186.84
191.52	12.9	FI13 Ita-suomi	168	DED2 Dresden	13.4	186.84
194.49	13.1	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	169	DE3 Berlin	13.6	189.63
197.46	13.3	DE3 Berlin	170	FR81 Languedoc-Roussillon	13.6	189.63
197.46	13.3	DED2 Dresden	171	DED3 Leipzig	13.9	193.81
201.91	13.6	DED3 Leipzig	172	FI13 Ita-suomi	13.9	193.81
203.40	13.7	DE8 Mecklenburg-Vorpommern	173	DEE1 Dessau	14.8	206.36
206.37	13.9	DEE3 Magdeburg	174	ITB Sardegna	15.1	210.54
213.79	14.4	ITB Sardegna	175	DEE3 Magdeburg	15.2	211.93
216.76	14.6	DEE1 Dessau	176	DEE2 Halle	16.4	228.67
219.73	14.8	ES43 Extremadura	177	ES43 Extremadura	17.1	238.43
228.64	15.4	DEE2 Halle	178	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	18.1	252.37
237.55	16	ITA Sicilia	179	ES61 Andalucía	18.4	256.55
242.00	16.3	ES61 Andalucía	180	FR93 French Guiana (FR)	18.5	257.95
249.42	16.8	FR93 French Guiana (FR)	181	ITA Sicilia	18.7	260.73
267.24	18	IT93 Calabria	182	IT8 Campania	18.8	262.13
270.21	18.2	IT8 Campania	183	IT93 Calabria	19.9	277.47
316.23	21.3	FR92 Martinique (FR)	184	FR91 Guadeloupe (FR)	21.3	296.99
363.74	24.5	FR91 Guadeloupe (FR)	185	FR92 Martinique (FR)	22.2	309.54
488.46	32.9	FR94 Reunion (FR)	186	FR94 Reunion (FR)	33.6	468.49

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου.

Πίνακας 24. Ποσοστιαίες Αλλαγές στις Απόλυτες Τιμές Ανεργίας (Ανδρών) στις Περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000-2001)

		2001	2000	Ποσοστό αλλαγής
1	NL34 Zeeland	1.3	3.2	-59.38%
2	PT2 Açores (PT)	0.7	1.3	-46.15%
3	IT52 Umbria	5.4	9.2	-41.30%
4	IT51 Toscana	25.2	42.5	-40.71%
5	NL31 Utrecht	4.6	7	-34.29%
6	IT71 Abruzzo	9	13.6	-33.82%
7	NL23 Flevoland	1.2	1.8	-33.33%
8	IT13 Liguria	17	24.8	-31.45%
9	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	4.4	6.3	-30.16%
10	SE01 Stockholm	14	19.2	-27.08%
11	NL32 Noord-Holland	16.1	21.8	-26.15%
12	ES12 Principado de Asturias	22.1	28.2	-21.63%
13	SE07 Mellersta Norrland	8	10.1	-20.79%
14	SE04 Västmanland	24.4	30.4	-19.74%
15	UKJ South East	58.2	71.9	-19.05%
16	GR43 Kriti	4.3	5.3	-18.87%
17	UKH Eastern	47.3	58.3	-18.87%
18	PT11 Norte	29.7	36.6	-18.85%
19	GR41 Βόρειο Αιγαίο	1.3	1.6	-18.75%
20	SE06 Norra Mellansverige	16.6	20.3	-18.23%
	ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ			0%
167	BE35 Namur	9.6	9.1	5.49%
168	IT31 Trentino-Alto Adige	5.7	5.4	5.56%
169	BE23 Oost-Vlaanderen	12.7	12	5.83%
170	BE33 Liege	22.2	20.9	6.22%
171	GR14 Thessalia	11.4	10.7	6.54%
172	DE8 Mecklenburg-Vorpommern	72	67.5	6.67%
173	BE1 Region Bruxelles-capitale/Brussels hoofdstad gewest	25.8	24	7.50%
174	GR21 Ιπείρος	4.6	4.2	9.52%
175	BE34 Luxembourg	2.9	2.6	11.54%
176	IT4 Emilia-Romagna	38.1	34.1	11.73%
177	BE21 Antwerpen	17.3	15.2	13.82%
178	NL21 Overijssel	6.9	6	15.00%
179	PT14 Alentejo	4.7	3.8	23.68%
180	PT3 Madeira (PT)	1.5	1.2	25.00%
181	GR22 Ιονία Νisia	2.9	2.3	26.09%
182	ES24 Aragon	15.1	11.4	32.46%
183	ES23 La Rioja	3.7	2.3	60.87%
184	ES53 Islas Baleares	9.5	5.3	79.25%
185	PT12 Centro (PT)	9.6	5.3	81.13%
186	ES22 Comunidad Foral de Navarra	5.9	3.2	84.38%

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 25. Ποσοστιαίες Αλλαγές στα Ποσοστά Ανεργίας (Ανδρών) στις Περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000-2001)

		2001	2000	Ποσοστό αλλαγής
1	NL34 Zeeland	1.2	3.1	-61.29%
2	PT2 Açores (PT)	1	2	-50.00%
3	IT52 Umbria	2.7	4.6	-41.30%
4	IT51 Toscana	2.9	4.8	-39.58%
5	NL31 Utrecht	1.4	2.1	-33.33%
6	IT71 Abruzzo	2.9	4.3	-32.56%
7	IT13 Liguria	4.4	6.5	-32.31%
8	SE01 Stockholm	2.7	3.8	-28.95%
9	NL23 Flevoland	1.3	1.8	-27.78%
10	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	13.1	18.1	-27.62%
11	NL32 Noord-Holland	2.2	3	-26.67%
12	UKH Eastern	3	3.8	-21.05%
13	FR43 Franche-Comte	3.8	4.8	-20.83%
14	GR43 Kriti	3.1	3.9	-20.51%
15	ES12 Principado de Asturias	9.3	11.7	-20.51%
16	FR71 Rhone-Alpes	5.6	7	-20.00%
17	SE0A Vastsverige	5.2	6.5	-20.00%
18	AT31 Oberosterreich	1.6	2	-20.00%
19	FR61 Aquitaine	6.1	7.6	-19.74%
20	GR41 Voreio Aigaio	3.3	4.1	-19.51%
	ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ			0%
167	DEA4 Detmold	6.6	6.2	6.45%
168	DE24 Oberfranken	6.3	5.9	6.78%
169	BE25 West-Vlaanderen	2.7	2.5	8.00%
170	IT4 Emilia-Romagna	3.6	3.3	9.09%
171	IT31 Trentino-Alto Adige	2.3	2.1	9.52%
172	BE35 Namur	9	8.2	9.76%
173	GR14 Thessalia	6.5	5.9	10.17%
174	BE1 Region Bruxelles-capitale/Brussels hoofdstad gewest	11.6	10.5	10.48%
175	BE21 Antwerpen	4.2	3.7	13.51%
176	FR91 Guadeloupe (FR)	24.5	21.3	15.02%
177	NL21 Overijssel	2.2	1.9	15.79%
178	PT3 Madeira (PT)	2.2	1.9	15.79%
179	BE34 Luxembourg	4.8	4.1	17.07%
180	PT14 Alentejo	3.6	2.9	24.14%
181	GR22 Ionia Nisia	6.2	4.8	29.17%
182	ES24 Aragon	4.9	3.7	32.43%
183	ES23 La Rioja	5.6	3.5	60.00%
184	PT12 Centro (PT)	1.8	1.1	63.64%
185	ES53 Islas Baleares	4.7	2.7	74.07%
186	ES22 Comunidad Foral de Navarra	4.1	2.3	78.26%

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 26. Απόλυτες Τιμές Ανεργία; (για τις γυναίκες) των Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000-2001)

%	2001				2000	%
0.27	0.1	FI2 Åland	1	FI2 Åland	0.1	0.25
3.00	1.1	IT12 Valle d'Aosta	2	PT3 Madeira (PT)	1.5	3.74
4.09	1.5	PT2 Açores (PT)	3	IT12 Valle d'Aosta	1.6	3.99
5.18	1.9	PT3 Madeira (PT)	4	GR22 Ionia Nisia	1.8	4.49
5.46	2	NL23 Flevoland	5	PT2 Açores (PT)	2	4.99
6.00	2.2	AT11 Burgenland	6	LU Luxembourg	2.4	5.99
6.28	2.3	LU Luxembourg	7	AT11 Burgenland	2.5	6.24
6.55	2.4	GR22 Ionia Nisia	8	AT34 Vorarlberg	2.7	6.74
6.82	2.5	GR41 Voreio Aigaio	9	GR41 Voreio Aigaio	2.8	6.99
7.37	2.7	AT34 Vorarlberg	10	PT15 Algarve	2.8	6.99
7.91	2.9	NL31 Utrecht	11	NL34 Zeeland	3.3	8.23
8.19	3	BE34 Luxembourg	12	BE34 Luxembourg	3.4	8.48
8.73	3.2	NL34 Zeeland	13	NL13 Drenthe	4	9.98
9.82	3.6	PT15 Algarve	14	AT32 Salzburg	4.3	10.73
10.64	3.9	ES23 La Rioja	15	NL23 Flevoland	5	12.48
10.64	3.9	NL13 Drenthe	16	DEB2 Trier	5.1	12.73
12.28	4.5	AT32 Salzburg	17	BE31 Brabant Wallon	5.9	14.72
12.55	4.6	SE07 Mellersta Norrland	18	NL31 Utrecht	5.9	14.72
13.10	4.8	BE31 Brabant Wallon	19	NL11 Groningen	6.1	15.22
15.28	5.6	DEB2 Trier	20	SE07 Mellersta Norrland	6.1	15.22
100.00	36.6	average		average	40.07	100.00
216.92	79.5	DEG Thuringen	167	DEG Thuringen	92.6	231.07
245.57	90	DE3 Berlin	168	DE3 Berlin	92.7	231.32
252.39	92.5	DE4 Brandenburg	169	ES11 Galicia	100.3	250.29
258.39	94.7	UKI London	170	DE4 Brandenburg	106	264.51
267.67	98.1	IT2 Lombardia	171	IT93 Calabria	106.4	265.51
272.86	100	IT93 Calabria	172	IT2 Lombardia	109.5	273.24
275.86	101.1	FR71 Rhone-Alpes	173	FR3 Nord - Pas-de-Calais	110.9	276.74
278.86	102.2	ES11 Galicia	174	UKI London	112.3	280.23
280.77	102.9	IT91 Puglia	175	FR71 Rhone-Alpes	118.1	294.70
287.32	105.3	GR3 Attiki	176	GR3 Attiki	127.2	317.41
287.86	105.5	FR3 Nord - Pas-de-Calais	177	ES52 Comunidad Valenciana	127.5	318.16
325.24	119.2	IT6 Lazio	178	FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	128	319.41
342.71	125.6	ES52 Comunidad Valenciana	179	IT91 Puglia	130.5	325.65
344.62	126.3	FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	180	IT6 Lazio	133	331.88
354.44	129.9	ES3 Comunidad de Madrid	181	ES51 Cataluna	142.7	356.09
368.63	135.1	ES51 Cataluna	182	ES3 Comunidad de Madrid	154.9	386.53
491.14	180	ITA Sicilia	183	ITA Sicilia	197.3	492.34
574.63	210.6	IT8 Campania	184	IT8 Campania	215.9	538.75
607.92	222.8	FR1 Ile de France	185	FR1 Ile de France	242	603.88
968.36	354.9	ES61 Andalucia	186	ES61 Andalucia	396.9	990.41

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ίδιου

Πίνακας 27. Ποσοστά ανεργία (γυναίκες), σταθμισμένα με τον ενεργό πληθυσμό των περιφερειών (2000 – 2001)

%	2001				2000	%
10.65	1.1	GR12 Kentriki Makedonia	1	ES41 Castilla y Leon	1.7	15.34
13.56	1.4	ES41 Castilla y Leon	2	GR12 Kentriki Makedonia	2.2	19.85
17.43	1.8	ES42 Castilla-la Mancha	3	ES3 Comunidad de Madrid	2.5	22.55
20.34	2.1	ES3 Comunidad de Madrid	4	UKM Scotland	2.6	23.46
21.31	2.2	IT32 Veneto	5	ES42 Castilla-la Mancha	2.7	24.36
25.18	2.6	ES43 Extremadura	6	DE8 Mecklenburg-Vorpommern	2.7	24.36
26.15	2.7	PT2 Açores (PT)	7	DEE3 Magdeburg	2.9	26.16
26.15	2.7	IT4 Emilia-Romagna	8	ES43 Extremadura	3.1	27.97
26.15	2.7	DEE3 Magdeburg	9	FR41 Lorraine	3.3	29.77
27.12	2.8	IT6 Lazio	10	BE31 Brabant Wallon	3.4	30.67
28.09	2.9	FR24 Centre	11	IT6 Lazio	3.5	31.57
28.09	2.9	FR22 Picardie	12	PT2 Açores (PT)	3.6	32.48
28.09	2.9	DEG Thuringen	13	FR22 Picardie	3.6	32.48
29.05	3	DEA2 Koln	14	IT32 Veneto	3.6	32.48
29.05	3	UKM Scotland	15	DEA2 Koln	3.6	32.48
29.05	3	ITA Sicilia	16	IT51 Toscana	3.6	32.48
30.02	3.1	FR41 Lorraine	17	DK Denmark	3.6	32.48
31.96	3.3	BE31 Brabant Wallon	18	ITA Sicilia	3.6	32.48
31.96	3.3	UKL Wales	19	DEG Thuringen	3.7	33.38
31.96	3.3	IT51 Toscana	20	UKL Wales	3.8	34.28
100.00	10.3	average		average	11.08	100.00
197.57	20.4	NL32 Noord-Holland	167	BE21 Antwerpen	21.7	195.76
198.53	20.5	GR25 Peloponnisos	168	AT22 Steiermark	21.8	196.66
198.53	20.5	GR24 Sterea Ellada	169	DEC Saarland *	22	198.47
211.12	21.8	DED3 Leipzig	170	NL32 Noord-Holland	22.4	202.08
213.06	22	DEC Saarland	171	IT52 Umbria	22.8	205.68
215.00	22.2	DE72 Gießen	172	SE01 Stockholm	23.3	210.19
215.97	22.3	IT33 Friuli-Venezia Giulia	173	IT33 Friuli-Venezia Giulia	26.4	238.16
216.93	22.4	BE21 Antwerpen	174	UKF East Midlands	26.7	240.87
244.05	25.2	UKF East Midlands	175	FR25 Basse-Normandie	27	243.57
247.93	25.6	FR25 Basse-Normandie	176	DED3 Leipzig	27.3	246.28
265.36	27.4	DEE2 Halle	177	DEE2 Halle	29.1	262.52
293.44	30.3	UKH Eastern	178	SE0A Vastsverige	31.5	284.17
297.32	30.7	FR94 Reunion (FR)	179	FR94 Reunion (FR)	32.1	289.58
303.13	31.3	FR21 Champagne-Ardenne	180	DE91 Braunschweig	32.4	292.29
308.94	31.9	IE02 Southern and Eastern	181	FR21 Champagne-Ardenne	33.5	302.21
327.34	33.8	SE0A Vastsverige	182	UKH Eastern	34.3	309.43
329.28	34	DE91 Braunschweig	183	IE02 Southern and Eastern	35.2	317.55
330.24	34.1	FI14 Vali-Suomi	184	DE25 Mittelfranken	36.1	325.67
332.18	34.3	DE25 Mittelfranken	185	FI14 Vali-Suomi	36.5	329.28
352.52	36.4	ES12 Principado de Asturias	186	ES12 Principado de Asturias	40.1	361.75

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 28. Ποσοστιαίες Αλλαγές στις Απόλυτες Τιμές Ανεργίας (Γυναικών) στις Περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000-2001)

		2001	2000	Ποσοστό αλλαγής
1	NL23 Flevoland	2	5	-60.00%
2	NL31 Utrecht	2.9	5.9	-50.85%
3	IT71 Abruzzo	12.1	22.9	-47.16%
4	ES23 La Rioja	3.9	6.3	-38.10%
5	IT13 Liguria	21.9	35.1	-37.61%
6	NL12 Friesland	6	9.5	-36.84%
7	NL33 Zuid-Holland	17.2	27.2	-36.76%
8	IT12 Valle d'Aosta	1.1	1.6	-31.25%
9	IT11 Piemonte	57.2	82.4	-30.58%
10	NL32 Noord-Holland	11.1	15.4	-27.92%
11	IE01 Border, Midlands and Western	8.3	11.3	-26.55%
12	IT53 Marche	15.6	20.8	-25.00%
13	PT2 Açores (PT)	1.5	2	-25.00%
14	SE08 Övre Norrland	6	8	-25.00%
15	BE24 Vlaams Brabant	5.7	7.6	-25.00%
16	SE07 Mellersta Norrland	4.6	6.1	-24.59%
17	BE22 Limburg	8.5	11.2	-24.11%
18	NL21 Overijssel	6.7	8.7	-22.99%
19	BE25 West-Vlaanderen	7.7	9.9	-22.22%
20	BE23 Oost-Vlaanderen	11.6	14.8	-21.62%
	ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ			0%
167	DE92 Hannover	32.9	31.2	5.45%
168	ES13 Cantabria	18.8	17.8	5.62%
169	DEF Schleswig-Holstein	37.3	35.3	5.67%
170	PT11 Norte	40.3	38.1	5.77%
171	PT13 Lisboa e Vale do Tejo	50.9	47.6	6.93%
172	DK Denmark	67.4	61.9	8.89%
173	DEB2 Trier	5.6	5.1	9.80%
174	ES42 Castilla-la Mancha	56.5	51.3	10.14%
175	GR13 Dytiki Makedonia	9.6	8.7	10.34%
176	ES22 Comunidad Foral de Navarra	8.4	7.6	10.53%
177	AT33 Tirol	7.7	6.9	11.59%
178	ES24 Aragon	27.5	24.3	13.17%
179	IT72 Molise	10.3	8.9	15.73%
180	PT12 Centro (PT)	13.9	12	15.83%
181	GR11 Anatoliki Makedonia, Thraki	14	12	16.67%
182	GR21 Ipeiros	9.2	7.8	17.95%
183	ES53 Islas Baleares	13.4	10.9	22.94%
184	PT3 Madeira (PT)	1.9	1.5	26.67%
185	PT15 Algarve	3.6	2.8	28.57%
186	GR22 Ionia Nisia	2.4	1.8	33.33%

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 29. Ποσοστιαίες Αλλαγές στα Ποσοστά Ανεργίας (Γυναικών) στις Περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000-2001)

		2001	2000	Ποσοστό αλλαγής
1	NL23 Flevoland	2.7	6.7	-59.70%
2	NL31 Utrecht	1.1	2.2	-50.00%
3	IT71 Abruzzo	6.8	13.2	-48.48%
4	NL33 Zuid-Holland	2.2	3.6	-38.89%
5	NL12 Friesland	4.6	7.3	-36.99%
6	IT13 Liguria	8.3	13	-36.15%
7	ES23 La Rioja	10.3	15.7	-34.39%
8	NL32 Noord-Holland	1.8	2.7	-33.33%
9	IT11 Piemonte	7.3	10.5	-30.48%
10	IT53 Marche	5.9	8.2	-28.05%
11	IT12 Valle d'Aosta	4.7	6.5	-27.69%
12	PT2 Açores (PT)	4.2	5.8	-27.59%
13	IE01 Border, Midlands and Western	4.8	6.6	-27.27%
14	SE08 Övre Norrland	5.1	6.9	-26.09%
15	BE22 Limburg	6	8	-25.00%
16	BE24 Vlaams Brabant	2.7	3.6	-25.00%
17	SE07 Mellersta Norrland	5.4	7.1	-23.94%
18	NL21 Overijssel	2.9	3.8	-23.68%
19	SE09 Småland Med Öarna	4.1	5.3	-22.64%
20	SE01 Stockholm	2.9	3.7	-21.62%
	ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ			0%
167	ES22 Comunidad Foral de Navarra	9.1	8.7	4.60%
168	PT13 Lisboa e Vale do Tejo	6.4	6.1	4.92%
169	FR94 Reunion (FR)	34	32.4	4.94%
170	ES24 Aragon	13.7	13	5.38%
171	DEC Saarland	7.7	7.3	5.48%
172	DE92 Hannover	7.6	7.2	5.56%
173	AT32 Salzburg	3.8	3.6	5.56%
174	DE5 Bremen	9.5	8.9	6.74%
175	GR13 Dytiki Makedonia	22.2	20.7	7.25%
176	FR91 Guadeloupe (FR)	33.8	31.5	7.30%
177	IT72 Molise	20.3	18.8	7.98%
178	DK Denmark	5.1	4.7	8.51%
179	AT33 Tirol	5.8	5.1	13.73%
180	PT12 Centro (PT)	3	2.6	15.38%
181	GR11 Anatoliki Makedonia, Thraki	13.7	11.7	17.09%
182	ES53 Islas Baleares	9.1	7.5	21.33%
183	GR21 Ipeiros	20.5	16.8	22.02%
184	PT3 Madeira (PT)	3.4	2.7	25.93%
185	PT15 Algarve	5	3.8	31.58%
186	GR22 Ionia Nisia	7.4	5.5	34.55%

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 30. Απόλυτες Τιμές Ανεργίας για άτομα <25 ετών, στις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

%	2001			2000	%
0.00	0.00	FI2 Åland	1 FI2 Åland	0.10	0.52
2.80	0.50	IT12 Valle d'Aosta	2 PT3 Madeira (PT)	0.60	3.11
4.48	0.80	AT11 Burgenland	3 IT12 Valle d'Aosta	0.70	3.63
5.04	0.90	PT3 Madeira (PT)	4 AT11 Burgenland	0.90	4.67
6.16	1.10	AT34 Vorarlberg	5 GR22 Ionia Nisia	1.00	5.19
6.72	1.20	LU Luxembourg	6 NL23 Flevoland	1.00	5.19
7.28	1.30	NL23 Flevoland	7 AT34 Vorarlberg	1.00	5.19
7.28	1.30	PT2 Açores (PT)	8 LU Luxembourg	1.20	6.22
7.84	1.40	GR22 Ionia Nisia	9 GR41 Voreio Aigaio	1.40	7.26
7.84	1.40	GR41 Voreio Aigaio	10 FR93 French Guiana (FR)	1.60	8.30
8.96	1.60	FR93 French Guiana (FR)	11 PT15 Algarve	1.60	8.30
10.08	1.80	ES23 La Rioja	12 PT2 Açores (PT)	1.70	8.82
10.08	1.80	PT15 Algarve	13 AT32 Salzburg	1.80	9.34
11.20	2.00	BE34 Luxembourg	14 BE34 Luxembourg	1.90	9.86
11.20	2.00	DEB2 Trier	15 NL34 Zeeland	1.90	9.86
11.20	2.00	AT32 Salzburg	16 DEB2 Trier	2.10	10.89
12.33	2.20	NL31 Utrecht	17 NL13 Drenthe	2.10	10.89
14.01	2.50	AT21 Karnten	18 FR83 Corse	2.40	12.45
14.57	2.60	BE31 Brabant Wallon	19 AT21 Karnten	2.50	12.97
14.57	2.60	FR83 Corse	20 AT33 Tirol	2.60	13.49
100.00	17.85	average	average	19.28	100.00
250.43	44.70	FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	167 ES11 Galicia	43.30	224.60
257.15	45.90	ES11 Galicia	168 FR71 Rhone-Alpes	43.90	227.71
257.15	45.90	IT2 Lombardia	169 IT2 Lombardia	57.40	297.74
294.13	52.50	IT93 Calabria	170 UKQ West Midlands	57.80	299.82
298.61	53.30	GR3 Attiki	171 IT93 Calabria	58.40	302.93
300.29	53.60	UKQ West Midlands	172 UKE Yorkshire and The Humber	60.00	311.23
313.74	56.00	UKE Yorkshire and The Humber	173 FR1 Ile de France	61.20	317.45
319.34	57.00	ES52 Comunidad Valenciana	174 ES52 Comunidad Valenciana	61.40	318.49
331.10	59.10	IT6 Lazio	175 GR3 Attiki	61.70	320.05
333.34	59.50	UKM Scotland	176 UKM Scotland	65.10	337.68
334.46	59.70	UKI London	177 FR3 Nord - Pas-de-Calais	66.10	342.87
340.07	60.70	FR1 Ile de France	178 IT6 Lazio	70.10	363.62
361.92	64.60	FR3 Nord - Pas-de-Calais	179 ES3 Comunidad de Madrid	71.30	369.84
380.40	67.90	ES51 Cataluna	180 UKI London	71.40	370.36
390.49	69.70	ES3 Comunidad de Madrid	181 ES51 Cataluna	74.30	385.40
396.09	70.70	IT91 Puglia	182 UKD North Wes (including Merseyside)	81.30	421.71
414.02	73.90	UKD North West (including Merseyside)	183 IT91 Puglia	95.30	494.33
617.95	110.30	ITA Sicilia	184 ITA Sicilia	139.90	725.68
854.93	152.60	IT8 Campania	185 IT8 Campania	171.40	889.07
1014.04	181.00	ES61 Andalucia	186 ES61 Andalucia	200.30	1038.98

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ίδιου

Πίνακας 31. Απόλυτες Τιμές Ανεργίας για άτομα ≥ 25 ετών, στις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

%	2001				2000	%
0.19	0.10	FI2 Åland	1	FI2 Åland	0.10	0.17
1.86	1.00	PT2 Açores (PT)	2	PT2 Açores (PT)	1.60	2.73
2.60	1.40	IT12 Valle d'Aosta	3	IT12 Valle d'Aosta	1.80	3.07
3.71	2.00	NL23 Flevoland	4	PT3 Madeira (PT)	2.00	3.41
4.46	2.40	GR41 Voreio Aigaio	5	GR22 Ionia Nisia	3.00	5.11
4.64	2.50	PT3 Madeira (PT)	6	GR41 Voreio Aigaio	3.00	5.11
5.94	3.20	LU Luxembourg	7	LU Luxembourg	3.30	5.62
5.94	3.20	AT11 Burgenland	8	AT11 Burgenland	3.60	6.13
6.13	3.30	AT34 Vorarlberg	9	AT34 Vorarlberg	3.60	6.13
7.24	3.90	GR22 Ionia Nisia	10	PT15 Algarve	3.80	6.47
7.61	4.10	BE34 Luxembourg	11	BE34 Luxembourg	4.20	7.15
7.80	4.20	NL34 Zeeland	12	NL34 Zeeland	4.60	7.84
7.98	4.30	PT15 Algarve	13	AT32 Salzburg	5.70	9.71
8.36	4.50	NL13 Drenthe	14	ES23 La Rioja	5.80	9.88
9.65	5.20	NL31 Utrecht	15	NL23 Flevoland	5.80	9.88
10.21	5.50	AT32 Salzburg	16	NL13 Drenthe	6.20	10.56
10.77	5.80	ES23 La Rioja	17	NL31 Utrecht	6.60	11.24
10.95	5.90	NL12 Friesland	18	ES22 Comunidad Foral de Navarra	7.10	12.09
12.81	6.90	BE31 Brabant Wallon	19	BE31 Brabant Wallon	7.80	13.29
13.74	7.40	GR42 Notio Aigaio	20	GR42 Notio Aigaio	7.90	13.46
100.00	53.86	average		average	58.71	100.00
229.30	123.50	ES11 Galicia	167	UKD North West (including Merseyside)	130.70	222.63
234.87	126.50	GR3 Attiki	168	IT93 Calabria	141.60	241.20
246.01	132.50	IT93 Calabria	169	ES52 Comunidad Valenciana	144.30	245.80
250.66	135.00	IT91 Puglia	170	DEG Thuringen	151.70	258.40
250.84	135.10	DEG Thuringen	171	GR3 Attiki	155.10	264.19
256.04	137.90	FR71 Rhone-Alpes	172	IT91 Puglia	157.30	267.94
266.44	143.50	FR3 Nord - Pas-de-Calais	173	FR3 Nord - Pas-de-Calais	158.80	270.50
271.08	146.00	ES52 Comunidad Valenciana	174	DEA1 Dusseldorf	161.50	275.10
278.69	150.10	UKI London	175	ES51 Cataluna	166.80	284.12
295.77	159.30	ES3 Comunidad de Madrid	176	FR71 Rhone-Alpes	167.00	284.46
298.93	161.00	DEA1 Dusseldorf	177	DE4 Brandenburg	178.90	304.73
305.99	164.80	DE4 Brandenburg	178	IT6 Lazio	180.10	306.78
310.07	167.00	IT6 Lazio	179	UKI London	181.30	308.82
317.13	170.80	ES51 Cataluna	180	DE3 Berlin	189.70	323.13
341.45	183.90	FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	181	ES3 Comunidad de Madrid	194.90	331.99
346.09	186.40	DE3 Berlin	182	FR82 Provence-Alpes-Cote d'Azur	196.60	334.88
483.86	260.60	ITA Sicilia	183	ITA Sicilia	281.40	479.33
570.38	307.20	IT8 Campania	184	IT8 Campania	302.00	514.42
664.33	357.80	FR1 Ile de France	185	FR1 Ile de France	400.00	681.35
855.94	461.00	ES61 Andalucia	186	ES61 Andalucia	520.90	887.29

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 32. Ποσοστά Ανεργίας για άτομα <25 ετών, σταθμισμένα με τον ενεργό πληθυσμό των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

%	2001				2000	%
12.48	2.10	NL31 Utrecht	1	NL23 Flevoland	3.20	18.31
19.02	3.20	DE21 Oberbayern	2	AT31 Oberosterreich	3.60	20.60
20.80	3.50	DE14 Tübingen	3	DE21 Oberbayern	3.70	21.18
21.99	3.70	FI2 Åland	4	PT3 Madeira (PT)	3.70	21.18
22.59	3.80	NL22 Gelderland	5	NL41 Noord-Brabant	3.80	21.75
22.59	3.80	AT31 Oberosterreich	6	AT12 Niederosterreich	4.00	22.89
24.37	4.10	NL23 Flevoland	7	AT34 Vorarlberg	4.00	22.89
24.96	4.20	DE11 Stuttgart	8	DE14 Tübingen	4.40	25.18
24.96	4.20	DE27 Schwaben	9	DE27 Schwaben	4.50	25.75
25.56	4.30	NL33 Zuid-Holland	10	DE11 Stuttgart	4.60	26.33
25.56	4.30	AT34 Vorarlberg	11	NL32 Noord-Holland	4.60	26.33
26.15	4.40	AT12 Niederosterreich	12	AT11 Burgenland	4.90	28.04
26.15	4.40	SE01 Stockholm	13	AT32 Salzburg	5.10	29.19
26.75	4.50	DE13 Freiburg	14	DE22 Niederbayern	5.40	30.91
26.75	4.50	PT3 Madeira (PT)	15	NL13 Drenthe	5.40	30.91
28.53	4.80	DE12 Karlsruhe	16	NL22 Gelderland	5.50	31.48
28.53	4.80	NL41 Noord-Brabant	17	IE02 Southern and Eastern	5.60	32.05
28.53	4.80	UKJ South East	18	DE26 Unterfranken	5.80	33.19
29.13	4.90	DE22 Niederbayern	19	AT33 Tirol	5.80	33.19
30.31	5.10	DE26 Unterfranken	20	UKJ South East	5.80	33.19
100.00	16.82	average		average	17.47	100.00
183.07	30.80	BE35 Namur	167	FR3 Nord - Pas-de-Calais	32.30	184.86
187.24	31.50	ES43 Extremadura	168	GR23 Dytiki Ellada	34.00	194.59
190.80	32.10	FI13 Ita-suomi	169	IT13 Liguria *	35.00	200.31
197.93	33.30	IT6 Lazio	170	ES43 Extremadura	35.10	200.89
201.50	33.90	GR23 Dytiki Ellada	171	FR91 Guadeloupe (FR)	35.40	202.60
202.69	34.10	BE32 Hainaut	172	ES12 Principado de Asturias	35.60	203.75
215.77	36.30	GR21 Ipeiros	173	ES61 Andalucia	38.00	217.48
219.93	37.00	FR92 Martinique (FR)	174	FR92 Martinique (FR)	38.90	222.63
220.52	37.10	ES61 Andalucia	175	IT92 Basilicata	40.20	230.07
222.90	37.50	IT91 Puglia	176	IT6 Lazio	40.40	231.22
224.68	37.80	IT72 Molise	177	GR24 Sterea Ellada	41.30	236.37
232.41	39.10	GR13 Dytiki Makedonia	178	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	43.00	246.10
237.76	40.00	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	179	GR13 Dytiki Makedonia	45.00	257.55
238.95	40.20	GR24 Sterea Ellada	180	IT91 Puglia	45.20	258.69
252.62	42.50	IT92 Basilicata	181	FR94 Reunion (FR)	46.20	264.41
297.20	50.00	FR94 Reunion (FR)	182	IT72 Molise	47.30	270.71
306.11	51.50	ITA Sicilia	183	ITB Sardegna	49.30	282.16
308.49	51.90	ITB Sardegna	184	ITA Sicilia	58.20	333.09
347.72	58.50	IT93 Calabria	185	IT8 Campania	63.50	363.43
356.04	59.90	IT8 Campania	186	IT93 Calabria	64.30	368.01

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ιδίου

Πίνακας 33. Ποσοστά Ανεργίας για άτομα ≥ 25 ετών, σταθμισμένα με τον ενεργό πληθυσμό των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

%	2001				2000	%
14.18	1.00	NL31 Utrecht	1	PT12 Centro (PT)	0.90	11.79
15.60	1.10	FI2 Åland	2	FI2 Åland	1.10	14.41
17.02	1.20	PT2 Açores (PT)	3	NL31 Utrecht	1.30	17.03
19.85	1.40	NL23 Flevoland	4	NL41 Noord-Brabant	1.80	23.58
19.85	1.40	NL32 Noord-Holland	5	NL21 Overijssel	1.90	24.89
21.27	1.50	NL41 Noord-Brabant	6	LU Luxembourg	2.00	26.20
24.11	1.70	NL33 Zuid-Holland	7	NL33 Zuid-Holland	2.00	26.20
24.11	1.70	PT12 Centro (PT)	8	PT2 Açores (PT)	2.00	26.20
25.52	1.80	NL21 Overijssel	9	PT3 Madeira (PT)	2.00	26.20
25.52	1.80	NL22 Gelderland	10	NL22 Gelderland	2.10	27.51
25.52	1.80	NL42 Limburg (NL)	11	UKJ South East	2.20	28.82
25.52	1.80	AT31 Oberösterreich	12	NL42 Limburg (NL)	2.30	30.13
25.52	1.80	UKJ South East	13	AT31 Oberösterreich	2.30	30.13
26.94	1.90	LU Luxembourg	14	BE24 Vlaams Brabant	2.50	32.75
28.36	2.00	BE24 Vlaams Brabant	15	IT31 Trentino-Alto Adige	2.50	32.75
31.20	2.20	UKH Eastern	16	NL32 Noord-Holland	2.50	32.75
32.62	2.30	NL12 Friesland	17	AT32 Salzburg	2.60	34.06
32.62	2.30	AT34 Vorarlberg	18	AT34 Vorarlberg	2.60	34.06
34.03	2.40	NL13 Drenthe	19	PT15 Algarve	2.60	34.06
34.03	2.40	PT3 Madeira (PT)	20	UKH Eastern	2.80	36.68
100.00	7.05	average		average	7.63	100.00
184.35	13.00	GR13 Dytiki Makedonia	167	DE4 Brandenburg	14.80	193.90
190.02	13.40	DE4 Brandenburg	168	ES12 Principado de Asturias	15.00	196.52
190.02	13.40	DED1 Chemnitz	169	DED2 Dresden	15.20	199.14
195.69	13.80	DED2 Dresden	170	DED1 Chemnitz	15.30	200.45
198.53	14.00	DED3 Leipzig	171	DED3 Leipzig	15.40	201.76
208.45	14.70	ITB Sardegna	172	DE8 Mecklenburg-Vorpommern	15.80	207.00
211.29	14.90	DE8 Mecklenburg-Vorpommern	173	ITB Sardegna	15.90	208.31
214.13	15.10	DEE3 Magdeburg	174	IT8 Campania	17.10	224.03
231.14	16.30	DEE2 Halle	175	DEE3 Magdeburg	17.50	229.27
235.40	16.60	DEE1 Dessau	176	ITA Sicilia	18.40	241.07
235.40	16.60	ITA Sicilia	177	DEE1 Dessau	18.60	243.69
241.07	17.00	IT8 Campania	178	DEE2 Halle	19.30	252.86
260.92	18.40	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	179	ES63 Ceuta y Melilla (ES)	20.80	272.51
273.68	19.30	ES61 Andalucía	180	ES61 Andalucía	22.00	288.23
282.19	19.90	FR93 French Guiana (FR)	181	IT93 Calabria	22.00	288.23
286.45	20.20	IT93 Calabria	182	FR93 French Guiana (FR)	22.10	289.54
289.28	20.40	ES43 Extremadura	183	ES43 Extremadura	22.40	293.47
358.77	25.30	FR92 Martinique (FR)	184	FR91 Guadeloupe (FR)	25.10	328.84
384.29	27.10	FR91 Guadeloupe (FR)	185	FR94 Reunion (FR)	30.90	404.83
431.09	30.40	FR94 Reunion (FR)	186	FR92 Martinique (FR)	35.40	463.79

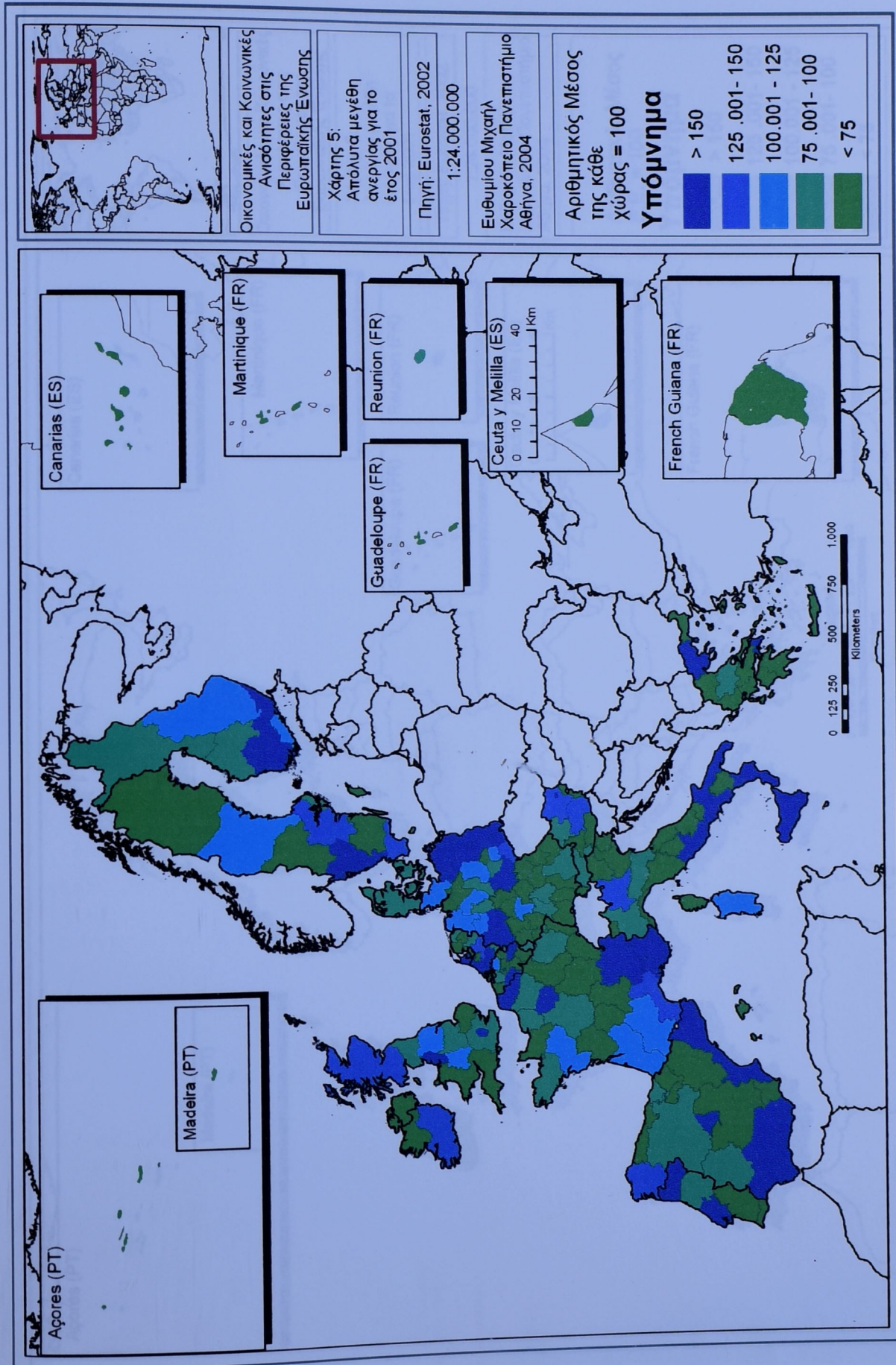
Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ίδιου.

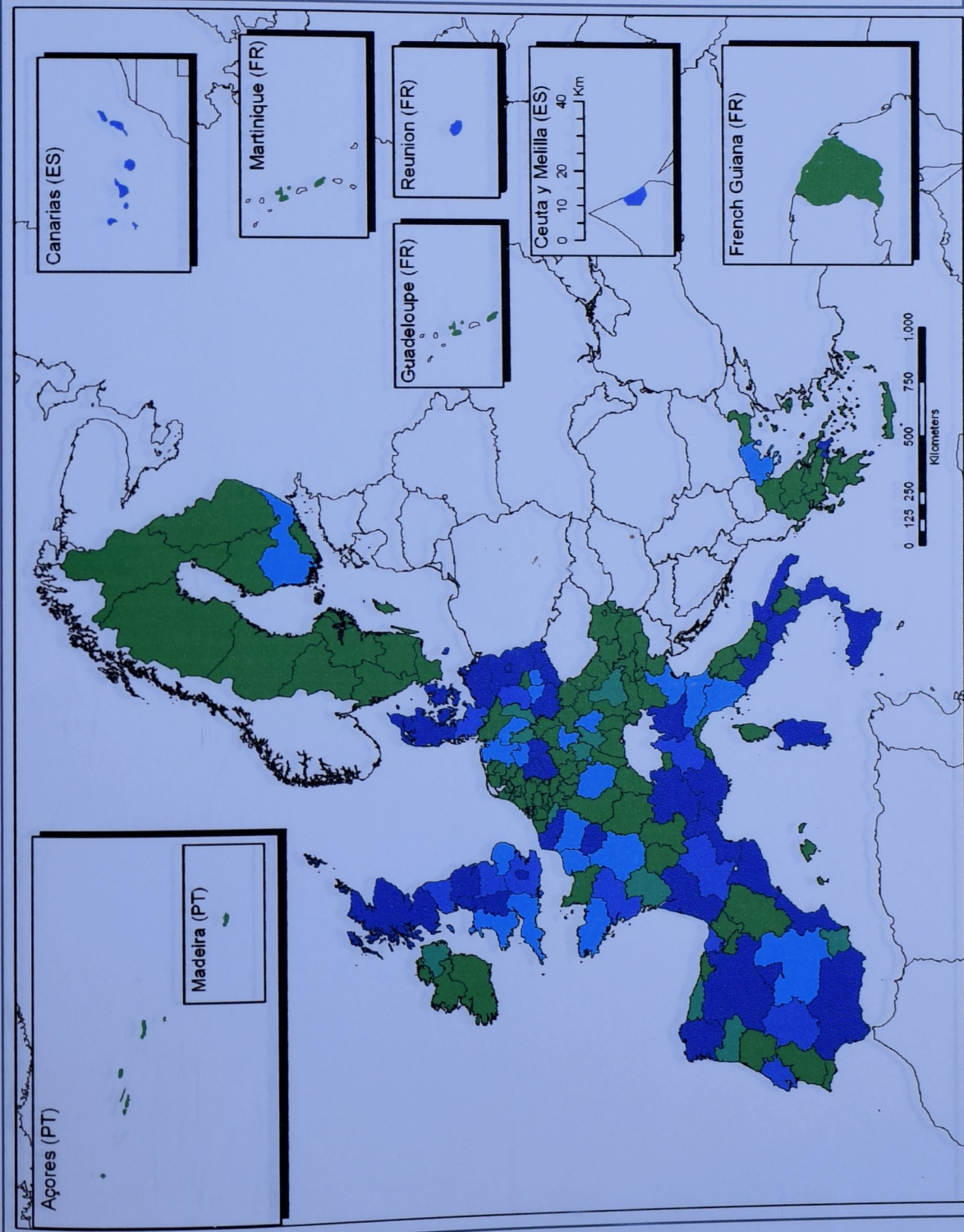
Πίνακας 34. Συντελεστής μεταβλητότητας και σταθμισμένος συντελεστής μεταβλητότητας για τις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

	Άνεργοι 2001	Άνεργοι 2000	Άνεργοι άνδρες 2001	Άνεργοι άνδρες 2000	Άνεργες γυναίκες 2001	Άνεργες γυναίκες 2000	Άνεργοι <25 - 2001	Άνεργοι <25 - 2000	Άνεργοι >= 25 - 2001	Άνεργοι >= 25 - 2000	Wcv (Άνεργοι 2001)	Wcv (Άνεργοι 2000)
austria	0.706	0.735	0.841	0.856	0.591	0.624	0.507	0.532	0.765	0.787	0.947	0.858727
belgium	0.666	0.651	0.692	0.696	0.654	0.621	0.652	0.663	0.673	0.649	0.682	0.66391
denmark	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
finland	0.656	0.670	0.619	0.636	0.704	0.713	0.667	0.684	0.658	0.671	0.743	0.769593
france	0.916	0.918	1.001	1.010	0.873	0.873	-	0.775	0.979	0.977	1.658	1.664191
germany	0.638	0.641	0.651	0.638	0.636	0.678	0.628	0.590	0.640	0.654	0.725	0.722112
greece	1.345	1.457	1.405	1.524	1.306	1.416	1.314	1.333	1.360	1.516	2.524	2.776762
ireland	0.381	0.333	0.385	0.367	0.374	0.285	0.379	0.246	0.382	0.372	0.381	0.333333
italia	1.080	1.031	1.218	1.178	0.968	0.912	1.180	1.134	1.044	0.988	1.307	1.23192
luxemb	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
netherland	0.644	0.645	0.719	0.707	0.606	0.635	0.543	0.734	0.652	0.629	0.813	0.849025
spain	1.173	1.222	1.257	1.326	1.117	1.152	1.202	1.220	1.163	1.225	1.887	1.9769
sweden	0.414	0.402	0.372	0.370	0.485	0.464	0.429	0.380	0.413	0.409	0.412	0.400336
uk	0.394	0.401	0.399	0.403	0.413	0.430	0.386	0.383	0.417	0.425	0.414	0.42119
C.V. - nuts 2	1.170195	1.179979	1.187349	1.205582	1.190498	1.19684	-	1.387365	1.1517	1.15599	1.876586	1.903029
C.V. - nuts 0	1.161986	1.14369	1.188966	1.16587	1.164465	1.150224	1.094332	1.124349	1.22689	1.19849	2.420842	2.385074

Πηγή: Eurostat's Regional Yearbook of 2002, επεξεργασία του ίδιου.

Παράρτημα χαρτών για το κεφάλαιο 5

Οικονομικές και Κοινωνικές
Ανισότητες στις
Περιφέρειες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

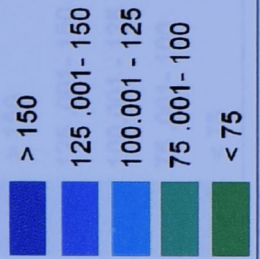
Χάρτης 6:
Απόλυτα μεγέθη
ανεργίας για το
έτος 2001

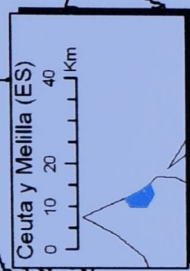
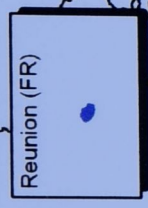
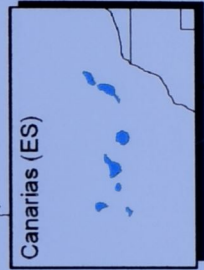
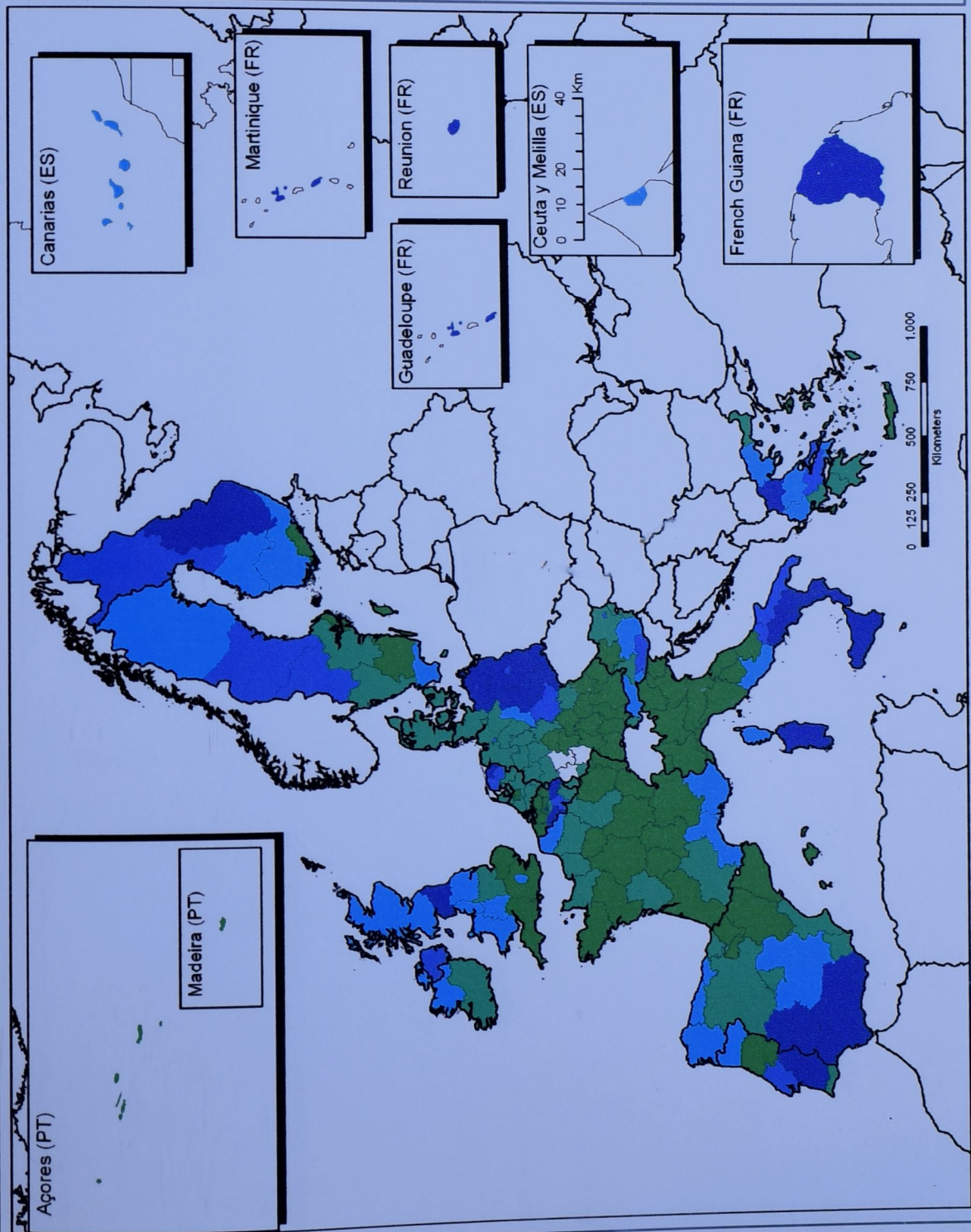
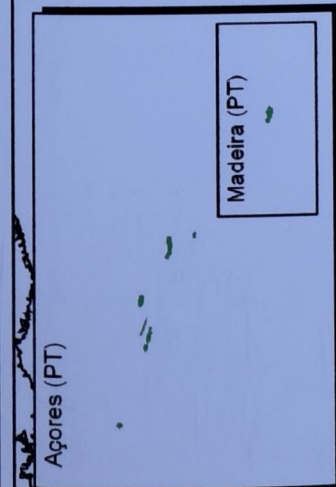
Πηγή: Eurostat, 2002
1:24.000.000

Ευθυμίου Μιχαήλ
Χαροκόπιο Πανεπιστήμιο
Αθήνα, 2004

Αριθμητικός Μέσος
Ε.Ε. = 100

Υπόμνημα

Οικονομικές και Κοινωνικές
Ανισότητες στις
Περιφέρειες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χάρτης 7:
Ποσοστά ανεργίας
για το έτος 2001

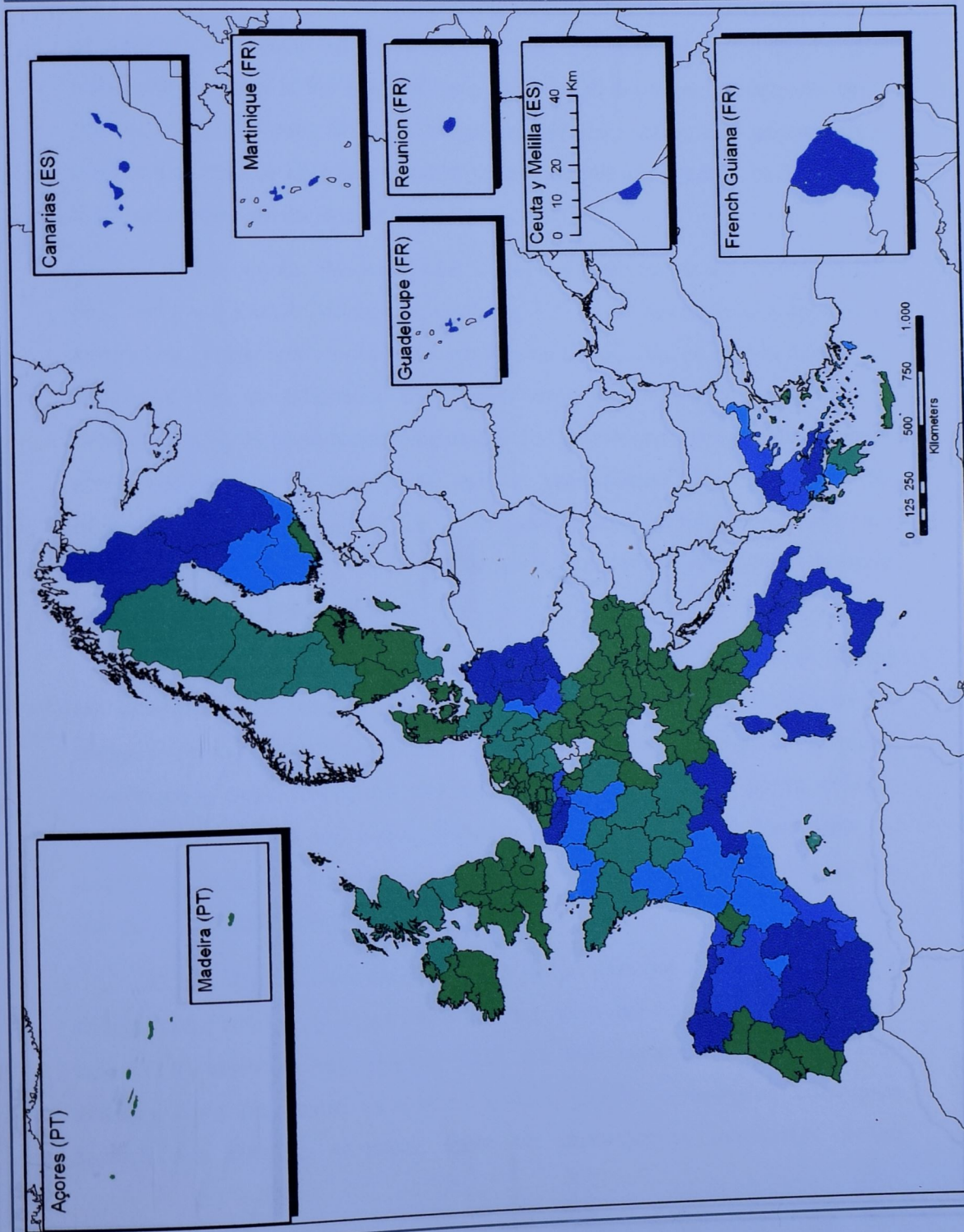
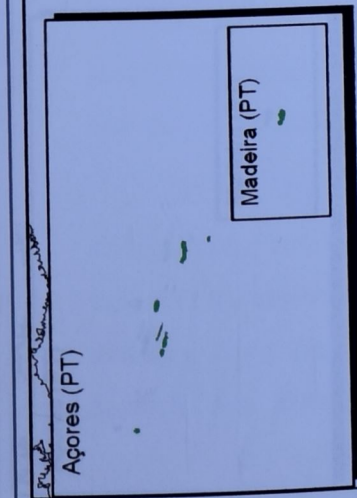
Πηγή: Eurostat, 2002
1:24.000.000

Ευθυμίου Μιχαήλ
Χαροκόπιο Πανεπιστήμιο
Αθήνα, 2004

Αριθμητικός Μέσος
της κάθε
χώρας = 100

Υπόμνημα

> 150
125 .001 - 150
100.001 - 125
75 .001 - 100
< 75

Οικονομικές και Κοινωνικές
Ανισότητες στις
Περιφέρειες της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χάρτης 8:
Ποσοστά ανεργίας
για το έτος 2001

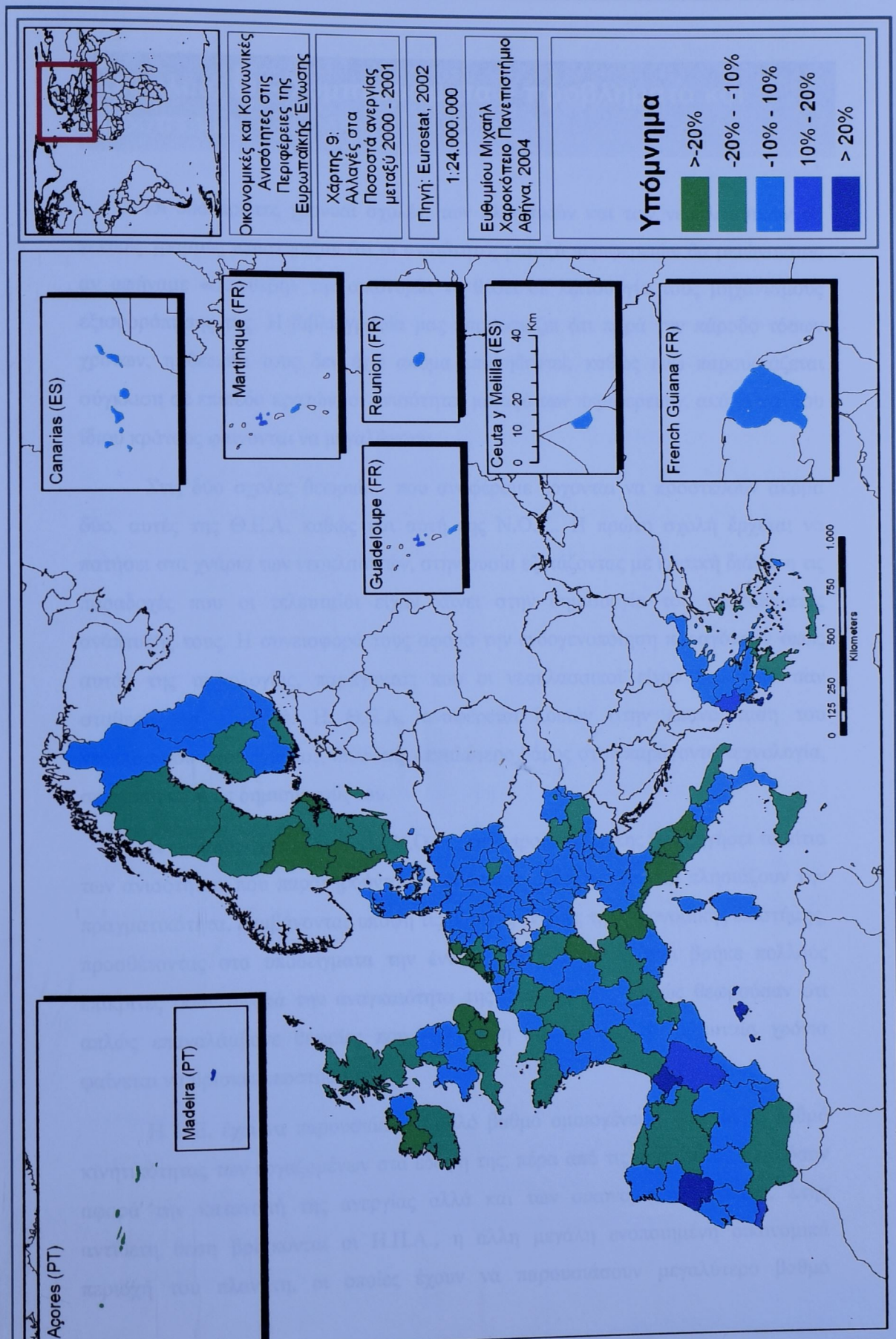
Πηγή: Eurostat, 2002
1:24.000.000

Ευθυμίου Μιχαήλ
Χαροκόπιο Πανεπιστήμιο
Αθήνα, 2004

Αριθμητικός Μέσος
Ε.Ε. = 100

Υπόμνημα

> 150
125 .001 - 150
100.001 - 125
75 .001 - 100
< 75

Κεφάλαιο 6 – Συμπεράσματα – προβλήματα και προοπτικές

Οι δύο πρώτες χρονικά σχολές, των κλασσικών και των νεοκλασσικών σε γενικές γραμμές υποστήριξαν ότι οι ανισότητες μεταξύ περιφερειών θα μειώνονταν, αν αφήναμε «ελεύθερη» την οικονομία να θέσει σε λειτουργία τους μηχανισμούς εξισορρόπησης της. Η βιβλιογραφία μας παρουσιάζει ότι παρά την πάροδο τόσων χρόνων, η θεωρία τους δεν έχει ακόμα επαληθευτεί, καθώς ενώ παρουσιάζεται σύγκλιση σε επίπεδο κρατών, οι ανισότητες μεταξύ των περιφερειών, ακόμα και του ίδιου κράτους φαίνονται να μεγαλώνουν.

Στις δύο σχολές θεωριών που αναφέραμε έρχονται να προστεθούν ακόμα δύο, αυτές της Θ.Ε.Α. καθώς και αυτή της Ν.Ο.Γ.. Η πρώτη σχολή έρχεται να πατήσει στα χάρια των νεοκλασσικών, στην ουσία εξετάζοντας με κριτική διάθεση τις παραδοχές που οι τελευταίοι είχαν κάνει στην δημιουργία του υποδείγματος ανάπτυξης τους. Η συνεισφορά τους αφορά την ενδογενοποίηση παραγόντων όπως αυτόν της τεχνολογίας, παράγοντας που οι νεοκλασσικοί είχαν θεωρήσει σαν σταθερό και εξωγενή. Η Θ.Ε.Α. αναφέρεται λοιπόν στην επανεξέταση του νεοκλασσικού υποδείγματος, δίνοντας μεγαλύτερο βάρος στον παράγοντα τεχνολογία, σε σχέση με τους δημιουργούς του.

Η δεύτερη σχολή, αυτή της Ν.Ο.Γ., στην προσπάθεια της να εξηγήσει τα αίτια των ανισοτήτων που παρατηρούνται, παρουσίασε υποδείγματα που πλησιάζουν την πραγματικότητα, λαμβάνοντας υπόψη τις βασικές έννοιες της οικονομικής επιστήμης, προσθέτοντας στα υποδείγματα την έννοια του χώρου. Αν και βρήκε πολλούς επικριτές όσον αφορά την αναγκαιότητα της ύπαρξής της, καθώς θεωρούσαν ότι απλώς επαναλάμβανε θεωρίες που είχαν ήδη απορριφθεί, τα τελευταία χρόνια φαίνεται να βρίσκει υποστηρικτές.

Η Ε.Ε. έχει να παρουσιάσει χαμηλό βαθμό ομοιογένειας, και μικρό βαθμό κινητικότητας των εργαζομένων στα εδάφη της, πέρα από τις ανισότητες τόσο όσον αφορά την κατανομή της ανεργίας αλλά και των οικονομικών μεγεθών. Στην αντίθετη θέση βρίσκονται οι Η.Π.Α., η άλλη μεγάλη ενοποιημένη οικονομικά περιοχή του πλανήτη, οι οποίες έχουν να παρουσιάσουν μεγαλύτερο βαθμό

ομοιογένειας αλλά και αυξημένη κινητικότητα του εργατικού δυναμικού στο εσωτερικό τους. Αυτό εκφράζεται και με την αποτύπωση ανισοτήτων σε πολύ μικρότερο βαθμό από ότι συμβαίνει με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σύμφωνα με τον Martin (2001) η Ε.Ε. για να μπορούσε φτάσει τα χαμηλά επίπεδα ανισοτήτων στον εσωτερικό της, όπως συμβαίνει με τις Η.Π.Α. θα έπρεπε να ικανοποιεί τα κριτήρια που έχουν τεθεί για τις Β.Π.Σ.. Πιο συγκεκριμένα, οι περιοχές που την αποτελούν θα έπρεπε να διαθέτουν παρόμοιες οικονομίες και να βρίσκονται στην ίδια φάση του οικονομικού κύκλου, να παρουσιάζουν πλήρη κινητικότητα οι παραγωγικοί συντελεστές των περιοχών, να έχουν τις ίδιες πληθωριστικές τάσεις και να διαθέτουν αυτόματους δημοσιονομικούς μηχανισμούς (που να απορροφούν ή να εξομαλύνουν εξωγενής διαταραχές και να εξισορροπούν αποκλίσεις του συστήματος εξαιτίας διαφορετικών ρυθμών ανάπτυξης). Όπως είναι γνωστό, η Ε.Ε. δεν ικανοποιεί κανένα από τα παραπάνω κριτήρια και έτσι σύμφωνα με τον Martin είναι δικαιολογημένη ανομοιομορφία και η άνιση ανάπτυξη στο εσωτερικό της.

Η Ε.Ε. στην προσπάθειά της για την μείωση αυτών των ανισοτήτων σε επίπεδα ανεργίας και οικονομικών μεγεθών έχει δημιουργήσει 3, μεταξύ άλλων, στόχους-προγράμματα για μερικές από τις περιφέρειές τις με απώτερο σκοπό την σύγκλιση με τον Ευρωπαϊκό μέσο στο μέλλον. Ο στόχος 1 περιλαμβάνει περιφέρειες που παρουσιάζουν κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. μικρότερο 75% του Ευρωπαϊκού μέσου, στον στόχο 2 περιλαμβάνονται περιφέρειες που παρουσιάζουν χαμηλή παραγωγικότητα λόγω αυξημένης απασχόλησης σε οικονομικούς κλάδους που βρίσκονται σε παρακμή, ενώ τέλος ο στόχος 5b περιλαμβάνει αγροτικές περιφέρειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα λόγω πτωτικής τάσης στην γεωργία αναφορικά με την απασχόληση.

Η γενικότερη εικόνα που επικρατεί είναι ότι οι περιφέρειες αυτές που ανήκουν στις κατηγορίες των στόχων παρουσιάζουν πρόοδο με την πάροδο του χρόνου, αν και κάθε μία παρουσιάζει και διαφορετική «αντίδραση» αναφορικά με την αξιοποίηση της βοήθειας από την Ε.Ε.. Πέρα όμως από την προσέγγιση των θεωρητικών που αναφέραμε στην αρχή και την βιβλιογραφική αναφορά σε άλλες σχολές που βρίσκονται σε αντίθεση με την οπτική των πρώτων χρονικά σχολών, θελήσαμε να προσεγγίσουμε οι ίδιοι την κατάσταση που επικρατεί στις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Θέλοντας να παρουσιάσουμε μία εικόνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στραφήκαμε προς τη χρήση δεδομένων αναφορικά με την ανεργία και τις παραγωγικές διαδικασίες που χαρακτηρίζουν τις περιφέρειες της. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί το παραγόμενο προϊόν των περιφερειών (Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν) για την ανάδειξη ανισοτήτων στον χώρο, αλλά σύμφωνα με την βιβλιογραφία ο δείκτης αυτός δεν αποτελεί την καλύτερη λύση όσον αφορά την χρήση του σαν δείκτη ευημερίας. Για αυτό το λόγο αποφασίστηκε η προσέγγιση των ανισοτήτων με την παράλληλη χρήση στοιχείων τόσο ανεργίας όσο και παραγωγικότητας, μεταξύ άλλων.

Τα δεδομένα που είχαμε στην διάθεση μας αποτελούνταν από στατιστικά στοιχεία της Eurostat τα οποία στην πλειοψηφία τους αναφέρονταν στις χρονιές 2000 και 2001. Το γεγονός αυτό υπήρξε και ένας μεγάλος περιορισμός για την προσέγγισή μας, καθώς θα ήταν επιθυμητό να είχαμε στην διάθεσή μας στοιχεία που να αφορούσαν μεγαλύτερο χρονικά διάστημα από αυτό του ενός χρόνου. Επίσης, όσον αφορά τα δεδομένα μας, υπήρξαν περιπτώσεις που δεν υπήρχαν τα αντίστοιχα στοιχεία για το επίπεδο αναφοράς μας και έτσι αποτράπηκε η χρήση τους ως δείκτες, γεγονός που περιορίσε σε κάποιο βαθμό τις επιλογές μας.

Όσον αφορά το επίπεδο συζήτησης των ανισοτήτων, το ιδανικότερο χωρικό μέγεθος θα ήταν σε επίπεδο NUTS-III, μόνο που επειδή κάτι τέτοιο ήταν πολύ δύσκολο, κυρίως λόγω των δυσκολιών στην ύπαρξη δεδομένων, επιλέχτηκε το αμέσως μεγαλύτερο χωρικό επίπεδο, αυτό των NUTS-II. Βέβαια, υπήρχαν και περιπτώσεις που αναγκαστήκαμε να αποκλείσουμε μικρό αριθμό περιφερειών σε περιπτώσεις που δεν υπήρχαν στοιχεία για το επίπεδο που εξετάζουμε, αλλά ούτε και σε μεγαλύτερο (NUTS-I).

Η κατηγοριοποίηση αυτή σε επίπεδο NUTS-II έχει να παρουσιάσει από την γένεση της προβλήματα καθώς όπως είναι γνωστό, οι περιφέρειες που ανήκουν στην ίδια κατηγορία-επίπεδο μπορεί να έχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ τους, σε επίπεδο πληθυσμού, χωρικού μεγέθους, στον τρόπο που δημιουργήθηκαν, στον τρόπο που διοικούνται, στην πολιτισμική τους ταυτότητα, και τόσα άλλα.

Η χρήση των δεικτών και του χωρικού επιπέδου, λαμβάνοντας υπόψη τους όποιους περιορισμούς στην ανάλυση, μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο, καθώς τόσο η κατηγοριοποίηση όσο και οι δείκτες που χρησιμοποιήσαμε αποτελούν

κοινό κώδικα επικοινωνίας αναφορικά με τις ανισότητες και όχι κάτι καινούργιο και ξένο.

Όσον αφορά λοιπόν τα οικονομικά μεγέθη που εξετάσαμε, αυτά αφορούσαν την προστιθέμενη αξία, την απασχόληση και τις επενδύσεις τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο περιφερειών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση στο σύνολό της παρουσιάζει μία οικονομία στραμμένη προς τον δευτερογενή και τριτογενή τομέα, με τον πρωτογενή να κατέχει να μικρότερα ποσοστά της παραγωγής για κάθε χώρα.

Η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Ισπανία είναι οι χώρες που σύμφωνα με τα δεδομένα της Eurostat έχουν τις μεγαλύτερες τιμές προστιθέμενης αξίας σε επίπεδο Ε.Ε. με τις υπόλοιπες να ακολουθούν με μεγέθη κατά πολύ μικρότερα. Στην περίπτωση που εξετάσουμε την κατά κεφαλήν προστιθέμενη αξία στην Ε.Ε., τα πράγματα αλλάζουν καθώς χώρες όπως το Λουξεμβούργο, η Αυστρία, η Σουηδία και η Δανία βρίσκονται σε υψηλότερες θέσεις της κατάταξης. Ειδικά για την περίπτωση του Λουξεμβούργου, μπορούμε να αναφέρουμε χαρακτηριστικά ότι ενώ στην πρώτη περίπτωση φαίνεται να έχει την χαμηλότερη τιμή προστιθέμενης αξίας, στην δεύτερη περίπτωση κατέχει την πρώτη θέση. Εντός των συνόρων τις μεγαλύτερες ανισότητες στην κατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων παρουσιάζουν η Γαλλία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα.

Αναφορικά με τις επενδύσεις το πιο σημαντικό που μπορούμε να αναφέρουμε είναι το γεγονός ότι δέκα περιφέρειες παρουσιάζονται στις πρώτες θέσεις των κατατάξεων με τις μεγαλύτερες επενδύσεις σε όλους τους οικονομικούς κλάδους. Οι δέκα αυτές περιφέρειες που εμφανίζουν μεγάλες επενδύσεις σε όλους τους τομείς είναι οι εξής: η Δανία σαν σύνολο, η Rhone-Alpes της Γαλλίας, η Southern and Eastern της Ιρλανδίας, οι Zuid-Holland και Noord-Brabant της Ολλανδίας, και τέλος οι Piemonte, Lombardia, Veneto, Emilia-Romagna και Campania από την Ιταλία.

Σύμφωνα με τα δεδομένα της Eurostat και τους χάρτες που δημιουργήσαμε με βάση αυτά, δεν μπορούμε να αναφέρουμε κάποιο συγκεκριμένο χωρικό πρότυπο όσον αφορά την κατανομή της προστιθέμενης αξίας στο εσωτερικό των χωρών. Αντίθετα όμως στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρουσιάζονται ζώνες περιφερειών, οι οποίες έχουν να επιδείξουν μεγάλες τιμές προστιθέμενης αξίας (αλλά και κατά κεφαλήν), τόσο σε σχέση με τον μέσο των κρατών που ανήκουν, όσο και ως προς τον μέσο της Ε.Ε.

Η ευρύτερη περιοχή με σχήμα δακτυλίου που περιλαμβάνει τις περιφέρειες του Η.Β., περιφέρειες στην κεντρική και ανατολική Γαλλία, βόρειο Ιταλία, Αυστρία, νότια και δυτική Γερμανία, καθώς και τα παράλια του Βελγίου και της Ολλανδίας έχει να παρουσιάσει περιφέρειες ιδιαίτερα αναπτυγμένες, με ισχυρή οικονομική δραστηριότητα, η οποία φαίνεται τόσο στην προστιθέμενη αξία ως σύνολο, όσο και στην κατά κεφαλήν προστιθέμενη αξία.

Όσον αφορά τώρα την ανεργία, τα χαρακτηριστικά που εξετάσαμε ήταν οι απόλυτες τιμές και τα ποσοστά ανεργίας σε επίπεδο περιφέρειας, καθώς και οι κατηγοριοποιήσεις τους ανά ηλικία και φύλο. Σε γενικές γραμμές μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι οι περιφέρειες των Andalucia, Comunidad de Madrid (Ισπανία), Ile de France (Γαλλία), Berlin (Γερμανία), Puglia, Campania (Ιταλία) αλλά και άλλες φαίνονται στις περισσότερες περιπτώσεις να εμφανίζουν από τις μεγαλύτερες τιμές στην Ε.Ε., τόσο σε απόλυτα μεγέθη όσο και στις περίπτωση των ποσοστών ανεργίας.

Παρόμοια είναι και η κατάσταση σε περίπτωση που εξετάσουμε τις κατηγοριοποιήσεις ανά ηλικία και φύλο, όπου χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι οι περιφέρειες Campania, Sardegna, Calabria, Sicilia και Reunion παρουσιάζουν ποσοστά νεανικής ανεργίας (<25 ετών) μεγαλύτερο από 50% για το 2000 και 2001, ενώ περιφέρειες όπως η Martinique και η Guadeloupe ακολουθούν με ποσοστά μεγαλύτερα του 25%.

Με την χρήση του συντελεστή μεταβλητότητας κατατάξαμε τις χώρες αναφορικά με τις ανισότητες στην διάχυση της ανεργίας στο εσωτερικό τους, με την Ελλάδα να κατέχει την πρώτη θέση και να ακολουθούν Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία, ενώ αντίθετα χώρες όπως η Ιρλανδία και η Αυστρία, φαίνεται να παρουσιάζουν μικρότερο βαθμό ανισοτήτων στο εσωτερικό των συνόρων τους. Η κατάσταση δεν αλλάζει σε μεγάλο βαθμό με την χρήση του σταθμισμένου συντελεστή μεταβλητότητας, καθώς έχουμε πάλι την Ελλάδα στην πρώτη θέση, ενώ στις τελευταίες βρίσκονται πάλι χώρες όπως η Ιρλανδία.

Η χρήση των χαρτών βοήθησε στην ανεύρεση χωρικών προτύπων, φανερώνοντας ότι θα μπορούσαμε να μιλάμε για περιφέρειες της Κεντρικής-Βορείου Ευρώπης σε μία ζώνη και την Νότιο Ευρώπη στην άλλη (μία ευρύτερη ζώνη Νοτίου - Ισπανίας - Νοτίου Γαλλίας - Νοτίου Ιταλίας). Οι περιφέρειες που ανήκουν στην ζώνη της Κεντρικής-Βορείου Ευρώπης φαίνονται να έχουν χαμηλά ποσοστά και απόλυτες τιμές ανεργίας, ενώ αντίθετα οι περιφέρειες που ανήκουν στην δεύτερη ζώνη χαρακτηρίζονται από τις μεγαλύτερες τιμές και ποσοστά ανεργίας.

Εντός των συνόρων των χωρών το πρότυπο που φαίνεται να κυριαρχεί είναι η διαφοροποίηση Βορρά-Νότου των χωρών. Έτσι έχουμε χώρες όπως η Ολλανδία, η Φινλανδία, η Σουηδία, η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ιρλανδία, το Η.Β. που παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά και τιμές ανεργίας στις Βόρειες περιφέρειές τους, ενώ Ιταλία, Ισπανία, Βέλγιο και Αυστρία παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά και τιμές για τις περιφέρειες του Νότου. Τέλος, η περίπτωση της Γερμανίας παρουσιάζει μία διαφοροποίηση σε σχέση με τις προηγούμενες χώρες, καθώς παρουσιάζει μία χωρική διαφοροποίηση αναφορικά με την ανεργία στον άξονα Ανατολής-Δύσης με τις Ανατολικές περιφέρειες της να παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά και τιμές ανεργίας εντός των συνόρων.

Σε επίπεδο πέρα από αυτό της διπλωματικής εργασίας, τα ίδια χαρακτηριστικά που εξετάσαμε θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να αποτελέσουν μεταβλητές ενός σύνθετου δείκτη, ο οποίος θα θέτει βάρη για τα χαρακτηριστικά αυτά έτσι ώστε να παραχθεί μία καινούργια κατηγοριοποίηση με βάση αυτά τα βάρη. Επίσης θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί το χαρτογραφικό υπόβαθρο στην δημιουργία αυτού του δείκτη, έτσι ώστε να λαμβάνεται υπόψη το εμβαδόν των περιφερειών, η γειτνίαση, αλλά και οι αποστάσεις, τόσο μεταξύ των περιφερειών, όσον και η απόσταση τους από σημαντικά για εμάς χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα μεταφορικοί άξονες, λαμβάνοντας έτσι υπόψη χωρικές ιδιαιτερότητες και ύπαρξη υποδομών.

Η νέα κατηγοριοποίηση θα μπορούσε επίσης να βοηθήσει στην δημιουργία ομαδοποιήσεων των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έτσι ώστε να δημιουργηθούν ομάδες περιφερειών με κοινά χαρακτηριστικά, κοινά προβλήματα κ.α. Οι νέες ομαδοποιήσεις θα μπορούσαν να συγκριθούν με αυτές τις Ευρωπαϊκής Ένωσης στην περίπτωση των στόχων που έχει θέσει έτσι ώστε να εξετάσουμε από μία νέα οπτική αν η βοήθεια βρίσκει τους σωστούς αποδέκτες.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία δεν λαμβάνεται υπόψη η γειτνίαση των χωρών και των περιφερειών ειδικότερα με τις περιφέρειες των χωρών που εντάχτηκαν τελευταία στην Ε.Ε., όπως δεν λαμβάνονται υπόψη επίσης και τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά τους. Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να δούμε ξανά την περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξετάζοντας επίσης τα χαρακτηριστικά των νέων χωρών, δημιουργώντας ξανά κατατάξεις των περιφερειών αλλά και χάρτες με βάση τους νέους μέσους, έτσι ώστε να δούμε πως θα εξελίσσεται η Ε.Ε. στο χώρο και στον χρόνο.

Το παραπάνω εγχείρημα θα μπορούσε να συμπληρωθεί από βιβλιογραφική αναφορά στην διεύρυνση της Ε.Ε., σχετικά με την οποία οι απόψεις ποικίλουν, άλλα και αναφορά στην περίπτωση των νέων στόχων που θα θέσει η Ε.Ε., στο αν οι νέες περιφέρειες θα ενταχθούν στους ήδη υπάρχοντες στόχους ή όχι κ.λ.π.. Οι προοπτικές που ανοίγονται για τις νέες χώρες αλλά και για την Ε.Ε. είναι ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα που θα μπορούσε να συνδυαστεί με τους παραπάνω προβληματισμούς.

- Baldwin, R. and Wyplosz, C. (2004) *The Economics of European Integration*, MacGrawHill, London.
- Begg, D., Fischer, S. and Dornbusch, R. (1998) *Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β',* μετάφραση Παναγιώτης Σ., εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Bentolila, S. (1997), "Sticky laboring Spanish regions", *European Economics*, review 41, pp. 591-596.
- Bentolila, S. and Jimeno, J. P., (1995), "Regional unemployment persistence Spain 1976-1994", *Labour Economics*, vol. 5, pp. 25-31.
- Blanchard, O. J. and Katz, L. F. (2000) "Regional evolutions", *Brookings Papers on Economic Activity*, No 1.
- Cappelen, A., Castellacci, R., Papageorgiou, J. and Verspagen, B. (2003) "Regional disparities in income and unemployment in Europe", *European Regional Growth*, Springer, Vienna, pp. 323-350.
- Combes, P. P. and Overman, H. G. (2004), "The spatial distribution of economic activities in the European Union", in Henderson, V. and Thisse J. P. (eds) *Handbook of Regional and Urban Economics*, Volume 4, Amsterdam: North-Holland.
- Commission of the European communities (1999) *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of the Regions of the European Union*, Brussels.
- Commission of the European communities (2002) *The Regional Yearbook for 2002*, European Communities.
- Corrado, L., Maras, R. and Weeks, M. (2004) "Identifying and interpreting convergence clusters across Europe" in *Cambridge Working Papers in*

Βιβλιογραφία

- Armstrong, H. and Taylor, J. (2000) *Regional Economics and Policy*, Blackwell Publishers, Oxford.
- Aten, B. and Heston, A. (2003) “*Identifying spatial commonalities: an empirical application to Inter and Intra-Country data*”, Wider project meeting “*Spatial Inequality in Development*”
- Baldwin, R. and Wyplosz, C. (2004) *The Economics of European Integration*, MacGrawHill, London
- Begg, D. , Fischer, S. and Dornbusch, R. (1998) *Εισαγωγή στην Οικονομική, Τόμος Β’*, μετάφραση: Πανταζίδης Σ., εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Bentolila, S. (1997), “*Sticky laboring Spanish regions*”, *European Economics*, review 41, σελ 591-598
- Bentolila, S. and Jimeno, J. F. , (1998), “*Regional unemployment persistence-spain 1976-1994*”, *Labour Economics* , vol. 5, σελ 25- 51
- Blanchard, O. J. and Katz, L. F. (2000) “*Regional evolutions*”, *Brooking Papers on Economic Activity*, No 1,
- Cappelen, A. , Castellacci, F. , Fagerberg, J. and Verspagen, B. (2003) “*Regional disparities in income and unemployment in Europe*”, *European Regional Growth*, Springer, Vienna, σελ 323-350
- Combes, P. P. and Overman, H. G. (2004), “*The spatial distribution of economic activities in the European Union*”, in Henderson, V. and Thisse J. F. (eds) *Handbook of Regional and Urban Economics*, Volume 4, Amsterdam: North-Holland
- Commission of the European communities (1999) *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of the Regions of the European Union*, Brussels
- Commission of the European communities (2002) *The Regional Yearbook for 2002*, European Communities
- Corrado, L., Martin, R. and Weeks, M. (2004) “*Identifying and Interpreting convergence clusters across Europe*” in *Cambridge Working Papers in*

- Economics, No. 0414, Department of Applied Economics, University of Cambridge.
- Dunford, M. (1995), “Disparities in Employment, productivity and output in the E.U.: the roles of labour market governance and welfare regimes”, Regional Studies, vol. 30.4, σελ 339-357
- Duranton, G. and Monastiriotis, V. (2000) “Mind the gaps: The evolution of regional Inequalities in the UK, 1982-1997”, in CEP Discussion Papers, No. 0485, Centre of Economic Performance, LSE.
- Duranton, G. and Monastiriotis, V. (2001) “The evolution of the UK North-South divide: Should we mind the gap?”, EIB Papers, vol. 6, No. 2
- Fingleton, B. (2000) “Regional economic growth and convergence: Insights from a spatial econometric perspective” in Anselin, L. and Florax, R. (eds) *New Advances in Spatial Econometrics*, Springer, Berlin
- Fingleton, B. (ed) (2003) *European Regional Growth*, Springer, Berlin
- Fuente A. (2000) “Convergence Across Countries and Regions: Theory and Empirics”, EIB Papers, Vol. 5, No 2, σελ 25-47
- Heilbroner, R. L. And Thurow L. C. (1984) *Για την κατανόηση της Μικροοικονομικής*, μετάφραση: Διαμαντόπουλος, Θ., εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Heilbroner, R. L. (2000) *Οι φιλόσοφοι του οικονομικού κόσμου*, μετάφραση: Λίγγρης Ν., Εκδόσεις Κριτική
- Jones, C. I. (1998) *Introduction to Economic Growth*, W.W. Norton & company Inc., New York
- Lopez-Bazo, E. , Vay, E. , Mora, A. J. and Surinach, J. (1999), “Regional economic dynamics and convergence in the European Union”, *Annals of Regional Science*, Vol. 33, No. 3, σελ 343-370
- Magnifico, G. (1973) *European Monetary Unification*, Macmillan, London.
- Magrini, S. (2004) “Regional (di)convergence” , in Henderson, V. and Thisse J. F. (eds) *Handbook of Regional and Urban Economics*, Volume 4, Amsterdam: North Holland
- Mankiw, N. G. (2002) *Αρχές της Οικονομικής : τόμος Β'*, μετάφραση: Σταματάκης Ν. εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα.

- Martin, R. (2001), “*EMU versus the regions? Regional convergence and divergence in Euroland*”, Journal of Economic Geography, No 1, σελ 55-80
- Martin, R. and Sunley P. (1998), “*Slow Convergence? The new Endogenous Growth Theory and Regional Development*”, Economic Geography, vol. 74, σελ 201-227
- McCormick, B. (1997), “*Regional unemployment and labor mobility in the UK*”, European Economics Review, vol. 41, σελ 581-589
- Midelfart-Knarvik, K. H. and Overman, H. G. (2002) “*Delocation and European integration: is structural spending justified?*”, Economics Policy, vol. 35, σελ 321-359
- Moucque D. (2000) “*A Survey of Socio-economic Disparities Between the Regions of the EU*”, EIB Papers, Vol. 5, No 2, σελ 13-24
- Overman, H. G. and Puga, D. (2002), “*Unemployment clusters across Europe's regions and countries*” Economic Policy, σελ 117-147
- Partridge, M. D. and Rickman D. S., (1998) “*Regional differences in chronic Long-term unemployment*” The Quarterly Review of Economics and Finance, vol.38, No. 2, σελ 193-215
- Petrakos, G., Psycharis Y. and Kallioras D. (2004), “*Regional inequalities in the E.U. accession countries: Evolution and challenges*” in Bradley J., Petrakos G. and Traistaru J. (eds.) *The Economic and Policy of Cohesion in an Enlarged European Union*, Kluwer
- Puga, D. (1999), “*The rise and fall of regional inequalities*”, European Economics Review, vol. 43, σελ 303-334
- Puga, D. (2002), “*European regional policies in light of recent location theories*”, Journal of Economic Geography, vol. 2, σελ 373-406
- Rodriguez-Pose, A. (1998) *Dynamics of regional Growth in Europe: Social and Political Factors*, Clarendon Press, Oxford.
- Rodriguez-Pose, A. (1998), “*Social conditions and economic performance: the bond between social structure and regional growth in western Europe*”, International Journal of Urban and Regional Research, vol. 22, No. 3, σελ 443-459

- Rodriguez-Pose, A. (1999), "*Convergence or divergence? Types of regional response to socio-economic change*", Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, Vol. 90, No. 4, σελ 363-378
- Temple, J. (1999) "*The New Growth Evidence*", Journal of Economic Literature, Vol. 37, σελ 112-156
- Thirlwall, A. P. (2003) *Growth & development with special reference to developing economies*, Palgrave, Macmillan, Wales.
- Thirlwall, T. (2000), "*The Euro and Regional Divergence in Europe*", London: New Europe Research Trust,
- Tondl, G. (2001) "*Convergence after Divergence? Regional Growth in Europe*" Springer, Vienna, σελ 1-33

- Δελλαδέτσιμας Π. Μ. (2002), *Σημειώσεις μαθήματος Γεωγραφίας της Ε.Ε. ε' εξαμήνου*, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
- Θεοχάρης Ρ. Δ. (1983) *Ιστορία της οικονομικής αναλύσεως, τόμος Α'*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Θεοχάρης Ρ. Δ. (1984) *Ιστορία της οικονομικής αναλύσεως, τόμος Β'*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Κόνσολας, Ν. (1997) *Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Κούβαρης, Δ. (2004) *Απόπειρες περιφερειοποίησης-Εμπόδια και Προοπτικές Ανάπτυξης-Περίπτωση νομού Λακωνίας*, Πτυχιακή εργασία Τμήματος Γεωγραφίας Χαροκοπείου Πανεπιστημίου
- Παπαδασκαλόπουλος, Αθ. Δ. (2000) *Μέθοδοι περιφερειακής ανάλυσης*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Πουρναράκης Ε. (1995) *Εισαγωγή στην οικονομική, Τόμος Ι: Μακροοικονομία*, Αθήνα.
- Πουρναράκης Ε. (1997) *Μακροοικονομία, θεωρία και πολιτική*, εκδόσεις Το Οικονομικόν, Αθήνα
- Ροβολής, Α. (2000) *Νέα Οικονομική Γεωγραφία και άλλες (ξεχασμένες) Εναλλακτικές Θεωρητικές Προσεγγίσεις: Αναζητώντας ένα Θεωρητικό Πλαίσιο. Οικονομικής Ανάλυσης του Χώρου*.

- Ροβολής, Α. (2003) “Ευρωπαϊκές πολιτικές και ευρωπαϊκές περιφέρειες: Προθέσεις και αποτελέσματα”, Αγορά χωρίς σύνορα, Τόμος 9, Τεύχος 1, σελ. 72-87.
- Ροβολής, Α. , Σκορδίλη, Σ. και Χατζημιχάλης Κ. “Η εκτίμηση των σύγχρονων περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα: ζητήματα μεθοδολογίας” από πρακτικά 9^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα “Κοινωνική Αλλαγή στη Σύγχρονη Ελλάδα”, Πάντειο Πανεπιστήμιο, υπό έκδοση.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ
ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ
ΤΗΣ Ε.Ε ...
ΕΥΘΥΜΙΟΥ Μ.
13530
10024

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

★ 1 3 5 3 0 ★